

Slavistický ústav Jána Stanislava SAV
Slovenský komitét slavistov

Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae. Vol. VII.

Zakladatelia edície:

Mons. ThDr. Ján Babjak SJ, PhD., prof. PhDr. Ján Doruľa, DrSc.,
Mons. prof. ICDr. Cyril Vasil' SJ, PhD., prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc.

Hlavný redaktor a editor vydania:

© Prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD., Slavistický ústav Jána Stanislava SAV

Vedecký redaktor vydania:

Prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., Slavistický ústav Jána Stanislava SAV

Autori štúdií:

© Prof. Róbert Lapko, Th.D. PhD., Slavistický ústav Jána Stanislava SAV
© Doc. PaedDr. ThDr. Šimon Marinčák, PhD., Slavistický ústav Jána Stanislava SAV
© Prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD., Slavistický ústav Jána Stanislava SAV
© Prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., Slavistický ústav Jána Stanislava SAV

Recenzenti:

Mons. prof. ThDr. Viliam Judák, PhD., nitriansky diecézny biskup
Doc. PhDr. Erika Brtáňová, CSc., Ústav slovenskej literatúry SAV

Publikácia patrí k výstupom projektu APVV-16-0514 Terminologické diskurzy
a špecifiká biblických jazykov vzhľadom na preklady Biblie do slovenčiny

ISBN 978-80-89489-49-7
EAN 9788089489497

ISBN 978-80-89489-50-3 (e-book)
EAN 9788089489503

Peter Zubko

Peter Žeňuch – Róbert Lapko – Šimon Marinčák

SLOVENSKÝ KALVÍNSKY ŽALTÁR

Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae VII.

Bratislava 2020

Obsah

Úvod	6
Historické súvislosti vydania slovenského Žaltára z roku 1752	16
Pôvod reformácie na východe Slovenska	16
Slovenské kalvínske zbory	18
Identifikácia jazyka kalvínskych zborov	20
Autori prvého vydania Žaltára	23
Slovenský preklad Žaltára	26
Duchovné využitie Žaltára	30
Spirituálne pozadie vydania Žaltára	32
Ženevský Žaltár	38
Psalterium Ungaricum	39
Vydania slovenského Kalvínskeho Žaltára	40
Kajúce žalmy (<i>psalmi poenitentiales</i>)	42
Žalmy v kresťanskej tradícii	44
Dôvetok	48
O kultúrnych a jazykových súvislostiach vzniku slovenského Kalvínskeho Žaltára	50
Liturgický jazyk ako prostriedok komunikácie s Bohom	50
Doxologický a teokratický jazykový obraz sveta	52
Liturgické jazyky na Slovensku a ich vzťah k národnému spoločenstvu	55
Kultúrny jazyk ako prejav viery a života cirkvi	60
Sakralizácia kultúrnej slovenčiny	64
Východoslovenský kultúrny jazyk ako sakrálny jazyk	66
Žaltár vo svetle biblického bádania	76
Uvedenie	76
Terminológia a história	77
Druhy žalmov	81
<i>Žalospevy</i>	82
<i>Hymny, chválospevy</i>	83
<i>Žalmy vďakyvzdania a chvály s uvažovaním o Bohu</i>	84
<i>Kráľovské žalmy a žalmy kráľa Pána</i>	85
<i>Sionské žalmy</i>	85
<i>Múdroslovné žalmy</i>	86
<i>Pútnické žalmy</i>	86

<i>Preklínacie žalmy</i>	86
Žalmy ako poézia.....	88
Náboženské posolstvo žalmov.....	89
<i>Žalmy sú modlitby</i>	89
<i>Žaltár a modlitba</i>	90
<i>Boh Izraela, zvrchovaný vládca všetkých vecí</i>	91
<i>Božie jednanie so svojim ľuďom</i>	92
<i>Osobný Boh</i>	93
<i>Človek vo svete</i>	93
Žaltár v Novom zákone.....	94
Dôvetok.....	94
Žalmy v protestantskej hudbe	
v období humanizmu a renesancie	95
Menzurálna notácia.....	97
Hudba humanizmu.....	100
<i>Ars nova</i>	100
Hudba renesancie.....	101
<i>Nizozemské školy</i>	101
<i>Syntézy polymelodického slohu</i>	104
Barok.....	108
Dôvetok.....	109
Bibliografia	111
Archívne pramene.....	111
Tlačené pramene.....	111
Literatúra.....	114
Editorská poznámka	126
Slovenský Kalvínsky Žaltár z roku 1752 (prepis)	129
Summary	427
Резюме	429

Úvod

Peter Zubko

Slovenská duchovná kultúra je často redukovaná na dva kresťanské okruhy, katolícky a evanjelický. Pritom sa zabúda na východných kresťanov a reformovaných kresťanov (kalvínov) a tiež na židovskú spiritualitu; okrem nich nájdeme v slovenskej minulosti aj iné protestantské minority. Všetky tieto konfesie svojim dielom prispeli k slovenskému duchovnému dedičstvu a často obohacovali okrem slovenského jazyka aj jazyk maďarský alebo nemecký či rusínsky. Dodnes sa tieto presahy výraznejšie neskúmajú, hoci ide o vedecky perspektívnu problematiku. Územie Slovenska bolo do roku 1918 súčasťou Uhorska, ktoré bolo viacrečovou krajinou. Jej úradným jazykom bola dlhodobo latinčina. Popri väčšinovom ľudovom jazyku priamo v jednej alebo blízkej lokalite žili obyvatelia hovoriaci ďalším jazykom. V bežnom živote sa ľudia medzi sebou vždy dohovorili. V náboženskom živote prezentovanom na verejnosti v jednej obci, kde sa duchovný život viazal na jeden chrám, sa menšiny prispôbovali väčšine. Po stáročia vytvorený *modus vivendi* existoval až do polovice 20. storočia, resp. do 90. rokov 20. storočia.

Málo známou, aj keď nie neznámou, je existencia slovensky hovoriacich kalvínov z východného Slovenska, ktorí v polovici 18. storočia vytvorili dielo, ktoré je doteraz známe skôr informatívne z vedeckých a odborných článkov, ale širšia verejnosť sa s ním priamo nikdy nestretla. Ide o päť bohoslužobných kníh, medzi ktorými vyniká kniha s názvom *Svätého Dávida, kráľa a proroka, sto a päťdesiat žalmov* z roku 1752. Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied v rámci riešenia projektu APVV-16-0514 PB *Terminologické diskurzy a špecifiká biblických jazykov vzhľadom na preklady Biblie do slovenčiny* pripravil túto publikáciu, ktorá patrí ku klenotom duchovnej literatúry, na vydanie v prepise podľa spomenutého prvého vydania. Súčasťou monografie sú štúdie venujúce fenoménu kalvínskeho (resp. ženevského) Žaltára, jeho štruktúre, použitiu, miestu v kalvínskej duchovnej kultúre aj okolitých národov, ďalej historickým reáliám okolo prekladu, slovenských kalvínskych zborov v čase vzniku Žaltára, prekladateľov, ďalších vydaniach Žaltára. Osobitná pozornosť sa venuje jazykovému dedičstvu, ktoré vzniklo vo východoslovenskom prostredí, ktorého súčasťou je aj slovenský Kalvínsky Žaltár. Problematika žalmov a Žaltára je vysvetlená v osobitnej časti, rovnako aj problematika sakrálnej hudby, pretože žalmy sa spievali pri bohoslužbách a modlitbách. V našej kultúre majú žalmy dôležité a popredné miesto. Podľa *Života Metoda* svätých Konštantín Filozof a Metod preložili do staroslovenčiny ako prvé knihy Svätého písma Žaltár, Evanjelium a Apoštola (kapitola XV). **Slovenský Kalvínsky Žaltár je vôbec prvou celou slovenskou biblickou knihou vydanou tlačou.** Aj keď v tom istom čase vznikol preklad tzv. Kamaldulskej Biblie, tá ostala len v rukopise. Prvý

slovenský preklad celého Písma vydal ho tlačou ostrihomský kanonik Juraj Palkovič v rokoch 1829 – 1832.¹ Evanjelici používali české texty rozličných vydaní kralickej Biblie. Z týchto dôvodov je vydanie Žaltára z roku 1752 dôležité pre hlbšie poznanie slovenských dejín, kultúry, duchovnosti, literatúry, jazyka.

Jedným z reformačných smerov bol kalvinizmus, ktorý sa zrodil vo Švajčiarsku a odtiaľ sa rozšíril do ďalších európskych krajín. V Uhorsku tento smer našiel mimoriadne priaznivú pôdu, dokonca vznikla stereotypná fráza, že ide o *magyar hit* (maďarská viera), hoci jeho vyznávačmi boli aj nemaďarské národy, medzi nimi aj Slováci či Rusíni. Predkladané vydanie slovenského Kalvínskeho Žaltára je toho svedectvom. Kalvínsky Žaltár bol fenomén, ktorý zohral dôležitú úlohu v rámci kalvínskej liturgie či nábožnosti, ale aj na širšom poli v protestantskej duchovnej kultúry,² ba – hoci v malej miere – aj v katolíckej. Slovenský preklad Žaltára v tomto kontexte vznikol relatívne neskoro, no je významný z niekoľkých dôvodov. Predovšetkým je historickým dôkazom o všeobecne rozšírenej prítomnosti Slovákov na severovýchode Uhorska v stoliciach, kde sa používal (Zemplín, Uh, Abov), a to aj v tých častiach, ktoré dnes ležia mimo Slovenska. V úvode Žaltára je výslovne uvedené (v prepise):

Chvaľme za to Boha svoho, že na koncu sveta toho, i mi Slováci špevame, Boha v pešňoch vichvaľame. Chto raz v šercu verne špeva, Dvakrat še Bohu modľiva; špevaj tuš na žemi z ľudzmi a potom v ňebe z andzelmi.

V susedných krajinách sa problematike národných prekladov Ženevského Žaltára venovala pozornosť najmä v Maďarsku, v Českej republike³ a Poľ-

¹ Swaté Pismo starého i nowého Zákona podla obecného latinckého, od sw. Rímsko=Katólickég Cirkwi potwrďeného, Preložené f Prirownáňim gruntowného Tekftu, na Swetlo widané. Ďel prwní. Leta Pána 1829. W Oftrihome, Witlačené z Litterámi Jofefa Beimela, Cif. Kral. Priv. Primatiálckého Kňihtlačára; Swaté Pismo starého i nowého Zákona podla obecného latinckého, od sw. Rímsko=Katólickég Cirkwi potwrďeného, Preložená f Prirownáňim gruntowného Tekftu, na Swetlo widané. Ďel druhí. Leta Pána 1829. W Oftrihome, Witlačené z Litterámi Jofefa Beimela, Cif. Kral. Priv. Primatiálckého Kňihtlačára 1832.

² Porov. MIŠIANIK, Ján: Pohľady do staršej slovenskej literatúry. Bratislava: Veda, 1974, s. 154, 156.

³ Žalmové neb zpěvové svatého Davida. Žalmové parafráze Jiřího Střejce podle vydání z roku 1598 s variantami podle vydání z let 1587 a 1596. Matějček, Tomáš (ed.). Praha: Strahovská knihovna, 2014, 459 s.; Kancyonál. To gefť/ Kniha Žalmů a Pjfnj duchownjch/ k chwále Bozj a špafytednému Wěřjcych wzděláj y dawno prwé/ y w nowé ted' gazykem Čelkým šložených/ a nynj špoľu wydaných. W Amsterodámě U Kryštofa Kunráda/ Léta M. DC. LIX. = KOMENSKÝ, Jan Amos: Kancyonál. Faksimile vydání z roku 1659 (Amsterdam: Christoffel Cunradus). Daněk, Petr – Kroupa, Jiří K. (eds.). Praha: KLP, 2018, 788 + *56 s.; KOUBA, Jan: Slovník staročeských hymnografů (13.–18. století). Praha: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i. – Kabinet hudební historie, 2017, 522 s.; KYAS, Vladimír: Česká bible v dějinách národního písemnictví. Praha: Vyšehrad, 1997, 320 s.

sku⁴ to bolo len nedávno. Maďari kladú dôraz na osobu prekladateľa a kultivátora maďarskej duchovnej kultúry i na slovenské presahy a jazyk,⁵ Česi zdôrazňujú jazykovú a poetickú stránku svojho prekladu, Poliaci sa sústreďujú na hudobnú rovinu. U nás záujem o Žaltár bol súčasťou komplexného výskumu niektorých bádateľov⁶ zaoberajúcich sa slovenskými kalvínmi a celému korpusu slovenských kalvínskych tlačí z 18. storočia, ktorých bolo dovedna päť:

(1) *MALI CATECHISMUS. Tojefz: Véri KRESTZÁNSZKÉJ GRUNTÓVNICH TSELENKÓV zaloseni FUNDAMENT. CHtori: Z Velyikoho CATECHISMUSa pervéráz u jeziku BELGYITZKÉM krádutskim fzlovom vibráni i vidáni: Potom z toho na uharfzki preprovadzeni: A z nyoho na nas jezik Szlovenfzki obrátzeni, k podobnomu tsvitsenu u vére fzlabích a Malyutských prave priróvnáni i accomodováni. V DEBRETZENYE, Druk: MARGITAI JÁNOS, V Roku 1750, [24] s.*

(2) *HLASZ POBOSNOHO SPÉVÁNYA. Tojefzt: PÉSNYE KRESZTZANSZKE na Rotsné SVJÁTKI, i k jinsím Svetim Prilefítöfztem fzporádane. Chtore:*

⁴ KONCIUMBAS, Piotr: Kancjonały luteránskiego Gdańska 1587–1810. Studium nad źródłami lokalnej niemieckiej pieśni kościelnej. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2017, 722 s.; Pieśni z katechizmów ewangelików reformowanych (1558–1600), cz. I. Katechizm krakowski i królowiecki. Malicki, Marian a kol. (eds.). Kraków: Musica Iagellonica, 2018, 501 s.; Pieśni z katechizmów ewangelików reformowanych (1558–1600), cz. II. Katechizm nieświeski i wileński. Komorowska, Magdalena – Poźniak, Piotr (eds.). Kraków: Musica Iagellonica, 2018, 270 s.; PIETKIEWICZ, Rajmund: Biblia Polonorum. Historia Biblii w języku polskim. Tom I. Od początku do 1638 roku. Poznań: Pallottinum, 2016, 757 s.

⁵ KIRÁLY, Péter: A keletiszlovak nyelvjárás nyomtatott emlékei. Budapest: Akadémiai kiadó, 1953, 296 + 12 s.; KIRÁLY, Péter: Vznik a zánik kalvínskej východoslovenčiny. In: Studia Slavica Academiae scientiarum Hungaricae 51 (2006), č. 1-2, s. 31-64.

⁶ BRTÁŇ, Rudolf: Z minulosti slovenských kalvínov. In: Slovenské kalvínske hlasy 15 (1944), č. 6-8, s. 9-18; BRTÁŇ, Rudo: Slovenská duchovná pieseň v období tvorivej činnosti Alberta Molnára Szencioho. In: Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez (1978), č. 4, s. 215-225; CZAMBEL, Samo: Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov. Turčiansky Sv. Martin: Nákladom vlastným, 1906, 624 s.; PAULINY, Eugen: Dejiny spisovnej slovenčiny od začiatkov po súčasnosť. Bratislava: SPN, 1983, 256 s.; SKLADANÁ, Jana: Významný kodifikačný pokus v predpisovnom období slovenčiny. In: Slavica Slovaca 21 (1986), č. 3, s. 257-263; HOROV, Pavel: Slovenskí kalvíni. In: Slovenské kalvínske hlasy 9 (1938), č. 7-8, s. 2-4; HOROV, Pavel: Slovenskí kalvíni. In: Slovenské kalvínske hlasy 9 (1938), č. 9, s. 5-7; CSANDA, S.: Slovenské preklady žalmov Alberta Molnára Szencioho z r. 1752. In: Studia Slavica Academiae scientiarum Hungaricae 28 (1982), s. 217-228; ŠVAGROVSKÝ, Štefan: Zemplínske kalvínske tlače v doterajších výskumoch. In: Jazykovedné štúdie 18 (1983). Z dejín slovenského jazyka. Veda: Bratislava 1983, s. 21-37; ŠVAGROVSKÝ, Štefan: Z histórie slovenských kalvínskych rituálnych kníh z rokov 1750 – 1758. In: Slovenská reč 65 (2000), č. 5-6, s. 279-294; VARSÍK, Branislav: Vznik a vývin slovenských kalvínov na východnom Slovensku. In: Historický časopis 39 (1991), č. 2, s. 129-148; ŽEŇUCH, Peter: K otázkam prekladu žalmov kamaldulskej Biblie a kalvínskeho žaltára z roku 1752. In: O prekladoch Biblie do slovenčiny a do iných slovanských jazykov. Doruľa, Ján (ed.). Bratislava: Slavistický kabinet SAV, 1997, s. 41-52.

Z UHARSZKOHO Jaziku na SZLOVENSZKI prelosil S. A. V DEBRETZINYE, Vitlatsil MARGITAI JÁNOS. V Roku 1752, 2 + 135 + 5 s.

(3) SVETOHO DÁVIDA KRÁLYA A PROROKA SZTO I PEDZESATZ 'SOLTÁRI. Chtoré: Vedlya Nót Frantzúzkích z Uharfzkoho na SZLOVENSZKI jazik fžú prelosené, a vernim BOSIM fžlusebnyikom k duchovnomu usitku zhotovené. A teraz; pervi ráz vidané. V DEBRETZINYE, Vitlatsil MARGITAI JÁNOS. V Roku 1752, 2 + 356 + 13 s.

(4) RADOSZTZ SERTZA POBOSNOHO. To Jefzt: MODLITBI RANNÉ a VETSERNE, a jeden TÍDZENY, i jinsích málo, v chtorích pobosni Tslovek z duchovnú radoštztu fžlusi BOHU vetsnomu. Chtoré: Jeden z Reformátžzkích Kazatelov, z UHARSZKOHO na SZLOVENSZKI jazik prelosil, a tés i od inud zebrał, a fž pomotzu verních Uhrov a Szlovákov, k fžláve Bofžkej vitlatsitz dal. V DEBRETZÉNYE, Vitlatsil KÁLLAI GERGELY. V Roku 1758, 98 + 3 s.

(5) AGENDA ECCLESIIARUM REFORMATARUM. To Jefzt: SZPRAVA JAKBI SE MALO V EKLEZIJICH REFORMATSKÍCH Krisztzitz, Kristusovu Vetseru vífžluhovatz, Novich Manfelov prífahatz, Tich chtori prepituju Eccleziu Rozhřesovatz. Chtorú: V UHARSZKEM Jaziku zhotovil Dvofej fžtzi hodní Pán ZOVÁNYI GYÖRGY, Superintendent. Z chtorocho na SZLOVENSZKO prelosil, jeden Kazatel Szlovenszki HELVETSZKÚ CONFESSIU viznavajúti. [V DEBRETZÉNYE. V Roku 1758], 2 + 34 s.

Všetkých päť tlačí sa už na titulných stranách hlási k slovenskému jazyku. Ide o predbernolákovské, čiže predpisovné obdobie, ktoré používa kultúrny východoslovenský jazyk. Najvýznamnejšou inštitúciou, ktorá v polovici 18. storočia pestovala a kultivovala slovenskú kultúru, bola Trnavská univerzita, ktorú spravovali jezuiti. Zdá sa, že prítomnosť Slovákov v severovýchodných stoliciach (čo bolo územie Jágerského biskupstva) bola na západnom Slovensku podceňovaná, sám Juraj Papánek v prvých dejinách Slovákov (1780) uviedol:

Niektorí pripisujú územie Turnianskej, Abovskej a Šarišskej stolice Slovákom, no ak chceme vyhovieť prianiu mnohých, môžeme ich vynechať.

Jágerská a rovnako Vacovská diecéza žíví mnohých Slovákov, ktorých môžeme považovať až na pár výnimiek skôr za prisťahovalcov z prastarej zeme Slovanov než za dávnych obyvateľov, keďže na základe jednomyselného súhlasu historikov niet pochýb, že slovenské kráľovstvo sa nikdy nerozšírilo za rieky Hron a Ipel.⁷

⁷ PAPÁNEK, Juraj: *Historia gentis Slavae. Prvé Dejiny slovenského národa 1780*. Bratislava: Perfekt, 2018, s. 492, 541.

Dnešný stav poznania na základe historických, archeologických, jazykovedných⁸ a ďalších vedeckých dôkazov tento názor dávno vyvrátil. Podľa výsledkov najnovších výskumov dokonca v rovnakom čase existoval v týchto končinách slovenský protonacionalizmus, ktorý mal korene práve na Trnavskej univerzite.⁹ Prečo však Papánek a iní jeho súčasníci (ďalší aj v 19. a 20. storočí) zmyšľali podobne? Práve konfesijný pohľad je odpoveďou, že dva autonómne náboženské svety sa vyvíjali nezávisle.¹⁰ Severovýchodné stolice ešte na začiatku 18. storočia neboli dominantne katolícke a uniatska cirkev bola stereotypne považovaná za ruskú a kalvínska za maďarskú. Aj tieto pohľady sú dnes prekonané. Rekatolizácia na východe Slovenska sa v podstate zavŕšila kánonickou vizitáciou jágerského biskupa Františka Barkóciho, ktorý navštívil všetky latinské farnosti Abova, Zemplína či Šariša v rokoch 1746 – 1749. Od tých čias početnosť jednotlivých konfesií nezávisí od počtu konvertitov, ale od demografického vývoja.

Slovenské kalvínske tlačie sa v dejinách slovenskej literatúry a jazyka spomínajú len príležitostne, pretože ako prameň sú takmer nedostupné pre širšiu odbornú obec. Cieľom nášho vydania je sprístupnenie jednej z týchto kníh, Žaltára, v prepois podľa prvého vydania z roku 1752. Je napísaný v kultúrnom východoslovenskom jazyku.¹¹

Pod pojmom kultúrna slovenčina v predpisovnom období sa rozumie kultivovaná, nadnárečová, primerane štylisticky diferencovaná, ale nekodifikovaná, celospoločensky ešte nie záväzná forma slovenského jazyka. Z toho, že to bola nekodifikovaná forma slovenského jazyka, súčasne vyplýva, že jeho štruktúra ani pravopis nemohli byť celkom jednotné. V kultúrnej predpisovnej slovenčine sa v nerovnakej miere odrážajú kontakty najmä so súvekovou češtinou používanou na Slovensku, v slovníku aj s latinčinou, nemčinou a maďarčinou. Jej tvorcami a používateľmi boli stredné a nižšie vrstvy vzdelanej honorácie slovenského pôvodu, najmä kňazi, notári, pisári, učitelia,

⁸ STANISLAV, Ján: Pôvod východoslovenských nárečí (Otisk z »Bratislavy«, Časopisu pri výzku Slovenska a Podkarpatské Rusi IX. (1935) 1 – 2, s. 51-92). Bratislava: Učená Spoločnosť Šafaříkova, 1935, 44 s.; LIŠKA, Jozef: K otázke pôvodu východoslovenských nárečí. Martin: Matica slovenská, 1944, 87 s.

⁹ ZUBKO, Peter – ŽEŇUCH, Peter: Barkóciho vizitácia Šarišského archidiakonátu (1749). Rímskokatolíci, gréckokatolíci a evanjelici podľa latinskej vizitácie. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2017, s. 151 – 156.

¹⁰ BĚLIČ, Jaromír a kol.: Slovenština. Vysokoškolská učebnice pro studující českého jazyka. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957, s. 164.

¹¹ V českém prostředí ešte v mezivojnovom období boli východoslovenské kalvínske tlačie z 18. storočia mylne považované za české. Porov. PRAŽÁK, Albert: Dějiny spisovné slovenštiny po dobu Štúrova. Praha: Nákladem Gustava Volenského, 1922, s. 112.

ale aj správcovia na hradoch a panských dvoroch, pestovatelia či zapisovatelia slovenského folklóru a neskôr aj tvorcovia literárnych žánrov.¹²

Preklady Žaltára do moderného slovenského jazyka začali vznikať až v 18. storočí. Slovensky hovoriacich obyvateľov Uhorska tvorili viaceré konfesie: rímskokatolíci, evanjelici, kalvíni, ale aj gréckokatolíci a v súčasnosti svoj vlastný preklad majú aj Svedkovia Jehovovi. Prvenstvo v prekladaní si delia kalvíni a katolíci. Kalvínsky Žaltár vyšiel tlačou, kým prvý katolícky preklad Biblie, ktorého súčasťou je aj Kniha žalmov, ostal v rukopise, ktorého reprint bol vydaný pre vedecké účely až v súčasnosti. Evanjelici v 18. a 19. storočí vydávali rozličné vydania Kralickej Biblie. Jej jazyk sa nazýva bibličina a ovplyvňoval evanjelické prostredie až donedávna, hoci už v polovici 19. storočia pôsobil archaicky. V 20. storočí začali vznikať preklady vychádzajúce z hebrejského originálu. Katolíci vydali texty Žaltára v rámci svojich prekladov Písma už po Bernolákovej kodifikácii slovenčiny, potom až v 20. storočí. Opierali sa pritom o latinské predlohy Vulgáty a Novej Vulgáty. V 90. rokoch 20. storočia začal vznikať ekumenický preklad, ktorý vychádzal z pôvodných biblických jazykov. Okrem úplných Biblií vznikali samostatné vydania Nového zákona so žalmami, čiže išlo o čiastočne samostatné vydania Knihy žalmov. Samostatné vydania boli zriedkavé, v katolíckom prostredí vznikli pre liturgické účely (modlitbu liturgie hodín, breviára) alebo ako špecializované komentáre, v evanjelickom prostredí sa prebásňovali.

V nasledujúcej tabuľke sa nachádza prehľad slovenských prvých vydaní Žaltára. Niektoré sú pôvodnými dielami, iné vznikli filiáciou zo starších vydaní, resp. ich dopracovaním alebo prepracovaním. Vo viacerých prípadoch vyšli aj ďalšie vydania (označované rozličným spôsobom, aj bez uvedenia poradia vydania), a to buď nezmenené, ale aj revidované, opravené, doplnené, no odvolávajúce sa na autoritu prvého vydania. Ide o vydania publikované v slovenskom jazyku alebo určené pre Slovákov (takými boli aj prešporské, kysecké a transsciovské vydania Kralickej Biblie). Žaltár bol vydaný buď ako samostatné dielo (v tabuľke označené: áno) alebo v rámci vydania celej Biblie (nie; v týchto prípadoch nejde o samostatné vydanie), alebo ako prídavok k vydaniu Nového zákona (čiastočne samostatné vydanie). Pomenovanie Žaltára alebo Biblie zohľadňuje najpoužívanejšie označenie konkrétneho vydania v literatúre. Hviezdičkou označené vydania nie sú vytlačené po slovensky, ale ide o bibličinu kralickej predlohy. Konfesionálne prostredie je v prípade prekladov Biblie špecifikum, ktoré úzko súvisí so spôsobom prekladania, zohľadňovaním východiskového pramenného textu a autormi

¹² KAČALA, Ján – KRAJČOVIČ, Rudolf: Prehľad dejín spisovnej slovenčiny. Martin: Matica slovenská, 2011, s. 45.

prekladu. Osobitosťou sú vedecké vydania, ktoré iniciovali vedecké pracoviská venujúce sa kultivovaniu vied o spoločnosti.¹³

Prehľad slovenských prvých vydaní Žaltára					
Autor prekladu (iniciátor vydania, editor, vydavateľ)	Samostatné vydanie	Pomenovanie	Konfesia	Rok	Pramenný text žalmov
Andrej Špácai Juraj Jesenius (Andrej Rákoci)	áno	Kalvínsky Žaltár	kalvíni	1752	maďarský
Romuald Hadbavný	nie (rkp.)	Kamaldulská Biblia (2 zv.)	katolíci	1755	Vulgáta
(Ján Michal Landerer)	čiastočne	*Prešporské vydanie	evanjelici	1775	Kralická Biblia
(Michal Semian)	nie	*Prvá Prešporská Biblia	evanjelici	1787	Kralická Biblia
(Juraj Palkovič)	nie	*Druhá Prešporská Biblia	evanjelici	1808	Kralická Biblia
(Ján Michal Landerer)	áno	*Prešporské vydanie	evanjelici	1809	Kralická Biblia
(Belnay)	áno	*Prešporské vydanie	evanjelici	1814	Kralická Biblia
(Matej Trattner)	čiastočne	*Peštianske vydanie	evanjelici	1826	Kralická Biblia
Juraj Palkovič	nie	Palkovičova Biblia (2 zv.)	katolíci	1829	Vulgáta
(Trattner, Károly)	áno	*Peštianske vydanie	evanjelici	1835	Kralická Biblia
(Karol Reichard)	čiastočne	*Kysecké vydanie	evanjelici	1839	Kralická Biblia

¹³ POTÚČEK, Juraj: Slovenský preklad Biblie (Stručný historický prehľad). In: Biblická konkordancia. Potúček, Juraj (zost.). Bratislava: Cirkev bratská v Cirkevnom nakladateľstve, 1970, s. 710-746; KOŠTIAL, Rudolf: Biblia u nás. História a dokumenty vydávania a prekladania Biblie u nás. Bratislava – Liptovský Mikuláš: Cirkevné nakladateľstvo pre Transcius, 1989, 216 s.; O prekladoch Biblie do slovenčiny a do iných slovanských jazykov. Doruľa, Ján (ed.). Bratislava: Slavistický kabinet SAV, 1997, 284 s.; DITTMANN, Robert: Dynamika textu Kralické bible v české prekladateľskej tradícii. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012, 432 s.; RYDLO, Jozef M.: Slovenské preklady a vydania Svätého písma na území Slovenska. Sväté písmo u Slovákov. In: In verbo autem tuo. Jubilejník k 70. narodeninám slovenského biblistu Jána Ďuricu SJ. Rydlo, Jozef M. (zost.). Bratislava: Libri Historiae, 2013, s. 413-520.

	nie	*Kysecká Biblia	evanjelici	1840	Kralická Biblia
(Karol Reichard)	áno	*Kysecké vydanie	evanjelici	1841	Kralická Biblia
Andrej Radlinský	sedem kajúcich	Nábožné výlevy	katolíci	1850	„staroslovenčina“
(Josef Růžička Jozef Mil. Hurban)	nie	*Jubilejná Biblia	evanjelici	1863	Kralická Biblia
(Juraj Janoška)	nie	*Tranosciovské vydanie	evanjelici	1899	Kralická Biblia
Ján Lajčiak	áno	Lajčiakov preklad	evanjelici	1904	hebrejský
Ján Donoval a kol.	nie	Spolková Biblia (10 zv.)	katolíci	1925	Vulgáta
Jozef Roháček	áno	Roháčkov preklad	evanjelici	1926	hebrejský
Jozef Roháček	nie	Roháčkova Biblia	evanjelici	1936	hebrejský
Mikuláš Stanislav	áno	Stanislavov Žaltár	katolíci	1948	hebrejský
Jozef Roháček	áno	Kutnohorské vydanie	evanjelici	1949	Roháčkov preklad
Jozef Roháček	nie	Kutnohorské vydanie	evanjelici	1951	Roháčkova Biblia
Vladimír Čobrda	častočne	Autorizovaný preklad	evanjelici	1952	hebrejský
Jozef Búda a kol.	nie	Katolícky preklad	katolíci	1953	hebrejský
Komisia pri SSV	nie	Svätovojeťská Biblia (len SZ)	katolíci	1955	Vulgáta hebrejský, grécky
Jozef Roháček	častočne		evanjelici	1964	Roháčkova Biblia
Komisia pri SSV	nie	Svätovojeťská Biblia (4 zv.)	katolíci	1969	Svätovojeťská biblia
Slovenská liturgická komisia	častočne	Porubčanovo vydanie	katolíci	1968	Pracovná verzia Neovulgáty
Ján Švec Slavkovjan	áno (rkp.)	Slavkovjanov preklad	katolíci	1972	Vulgáta
Karol Gábriš a spol.	nie	Gábrišov preklad	evanjelici	1977	hebrejský

Andrej Botek	áno	Botekov preklad	katolíci	1978	hebrejský
Komisia ECAV	nie	Autorizovaný preklad	evanjelici	1979	hebrejský
Karol Gábriš	áno	Rúfusov Žaltár	evanjelici	1991	hebrejský
neznámi	nie	Jehovistická Biblia	jehovisti	1991	angličtina
Komisia ECAV	čiastočne	Gideonovské vydanie	evanjelici	1993	Roháčkova Biblia
Slovenská liturgická komisia	čiastočne	Liturgický preklad	katolíci	1993	Neovulgáta
Juraj Bándy a kol.	čiastočne	Ekumenický preklad	ekuména	1995	hebrejský
Slovenská liturgická komisia	nie	Jednozväzková (katolícka) Biblia	katolíci	1995	Liturgický preklad
(Blažej Belák)	áno	Belákovo vydanie	katolíci	1999	Liturgický preklad
Juraj Bándy	áno	Ekumenický preklad	ekuména	1999	hebrejský
(Hans Rothe, Ján Doruľa)	nie	Kamaldulská Biblia	vedecké	2002	reprint rkp.u
	áno	Vydanie pre nevidomých (2 zv.)	ekuména	2003	Ekumenický preklad
Juraj Bándy a kol.	nie	Ekumenická Biblia	ekuména	2007	hebrejský
ECAV	čiastočne	Overený preklad	evanjelici	2011	hebrejský
Andrej Botek	nie	Jeruzalemská Biblia	katolíci	2012	francúzsky hebrejský
Bohdan Hroboň a kol.	áno	Komentovaný preklad (1. časť)	vedecký	2017	hebrejský grécky
	áno	Žalmy a hymny kresťanskej viery	baptisti	2018	
(Vavrinec Žeňuch)	áno		kalvíni	2019	Kalvínsky Žaltár
(Andrej Šútovec)	áno	Ilustrovaná Kniha žalmov	umelecké	2020	Ekumenický preklad
(Peter Zubko)	áno	Slavistické vydanie	vedecké	2020	Kalvínsky Žaltár

Podľa slovenských autorov Kalvínsky Žaltár z roku 1752 (a jeho mladšie vydania) nie je započítavaný, pretože nejde o klasický preklad, ale parafrázovaný. Na druhej strane sa medzi slovenskými prekladmi spomína napr. prebásnený Žal-

tár Jána Lajčiara z roku 1904. V českej, poľskej i maďarskej bibliografii sa však miestne parafrázované preklady Žaltára spomínajú a tvoria vážnu časť biblických prekladov, pretože ide nielen o biblickú záležitosť, ale súčasne aj o kultúrne, literárne a jazykové dedičstvo národa a krajiny. Slovenskí autori pritom radi argumentujú, že každý preklad kultivuje národ a jeho atribúty. O to viac má v uvedenom kontexte práve slovenský Kalvínsky Žaltár, pretože je prvý publikovaný v slovenskom jazyku, a to ešte v tzv. predpisovnom období. Súčasne ide o príklad skvelej prekladovej literatúry, ktorá je podľa S. Csandu kvalitnejšia ako maďarská predloha. Žaltár je tiež prvým významným slovensky písaným básnickým dielom.¹⁴

¹⁴ CSANDA, S.: Slovenské preklady žalmov Alberta Molnára Szenciho, s. 228.

Historické súvislosti vydania slovenského Žaltára z roku 1752

Peter Zubko

Pôvod reformácie na východe Slovenska

Na východnom Slovensku existuje dodnes niekoľko po slovensky hovoriacich zborov reformovanej cirkvi helvétskeho vyznania. Sú duchovnými dedičmi konfesionálneho rozdelenia kresťanstva, ktoré sa v Európe začalo v prvej polovici 16. storočia a tento región v plnej miere zasiahlo v druhej polovici toho istého storočia.

Prvopočiatky protestantizmu sa viazali na evanjelický smer, ktorý sa spočiatku javil ako moderné duchovné hnutie, preto je problematické jednoznačne stanoviť presné začiatky evanjelických zborov, hoci ich vplyvy sú badateľné už od 20. rokov 16. storočia. Nová viera bola definovaná podľa nemeckého vzoru (1530 *Confessio Augustana*) v niekoľkých miestnych vierovyznaniach (1549 *Confessio Pentapolitana*, 1559 *Confessio Heptapolitana seu Montana*, 1568 *Confessio Scopusiana*),¹⁵ ako to bývalo zvykom.¹⁶ Z nemeckého prostredia sa rozšírili tzv. Symbolické knihy.¹⁷ Až po synodách v Žiline (1610)¹⁸ a Spišskom Podhradí (1614) sa táto cirkev definovala aj územnosprávne. Lutherova reforma a miestna reformácia neboli také radikálne, ako to požadovali viacerí súčasníci. Evanjelickými baštami na východe Slovenska boli slobodné kráľovské mestá, ktorých magistráty ako patróni mestských kostolov a farností trvali na ponechaní dedičstva, ktoré ako evanjelici zdedili. Preto boli sakrálné priestory ponechané v tom stave, ako ich zastihla reformácia, neboli zničené staré oltáre, neboli osekané fresky a podľa katolíckych kánonických vizitácií z 18. storočia môžeme nepriamo predpokladať, že zachovaný stredoveký inventár (starobylé omšové rúcha, mobiliár, kalichy, ba aj monštrancie a misály) sa istý čas dlhšie používal a nebol odstránený, ani keď už nebol potrebný.

Úplne iný postoj zaujala kalvínska reformácia. V kalvínskych chrámoch nebolo ponechané nič, čo by pripomínalo staré katolícke časy. Boli odstránené oltáre,

¹⁵ Tri luterské vyznania viery z Uhorska. Kónya, Peter – Csepregi, Zoltán (eds.). Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, 140 s.; Od reformácie po založenie cirkvi. Kónya, Peter – Kónyová, Annamária (eds.). Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2015, 440 s.

¹⁶ K ďalším synodám a artikulám: THURY, Etele: Magyar protestáns egyháztörténeti adatár VII. Budapest: A magyar protestáns irodalmi társaság, 1908, 209 s.

¹⁷ Symbolické knihy evanjelickej cirkvi augsburského vyznania. Preložil † Oto Vízner. Autorizovaný text Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1992, 379 s.

¹⁸ Akty a závery – Zákony a ustanovenia Žilinskej synody. Kovačka, Miloš (ed.). Martin: Slovenská národná knižnica, 2010, 112 s.

sochy, obrazy, fresky, ba aj zbúrané „skryté“ miesta ako sakristie (Seňa). Na šírenie konkrétneho smeru reformácie mali zásadný vplyv patróni a stoličná vrchnosť. V Šariši tak prevážila evanjelická, na Zemplíne kalvínska reformácia. V severovýchodnom Uhorsku napokon prevážil švajčiarsky reformačný smer. Bol veľmi obľúbený a lákavý najmä preto, lebo nebol taký konzervatívny ako evanjelický (podobne ako to bolo typické pre katolíkov), bol radikálny, nekompromisný a kritický k predreformačnej cirkvi. Navyše sa rozšíril v regiónoch, kde nedominovali slobodné kráľovské mestá, preto nenarážal na odpor, aký bol typický napr. pre Pentapolitanu. Aj tu však kalvinizmus nachádzal sympatizantov, ktorí navonok prezentovali evanjelizmus, ale názormi a postojmi boli kalvínmi. Takým bol napr. košický kazateľ Peter Alvinci († 1634).

Reformovaná cirkev v Uhorsku vznikla na pôde evanjelickej cirkvi, od ktorej sa postupne oddeľovala. Prvá reformovaná synoda sa konala v meste Ardu (Erdőd, Rumunsko) 20. septembra 1545, ktorá sformulovala dvanásť článkov (artikúl), hoci sú poplatné Melanchtonovmu mysleniu. Prehlbujúce sa rozpory medzi Lutherovým a Kalvínovým učením boli riešené v roku 1559 na synodách v mestách Medias (Medgyes, Rumunsko), Veľký Varadín (Oradea, Rumunsko), Tirgu Mures (Marosvásárhely, Rumunsko). Ďalšie synody v rokoch 1561 – 1562 vo Veľkom Varadíne, Debrecíne a Jágri prijali články v kalvínskom duchu; v roku 1562 vzniklo tzv. Debrecínske alebo Jágerské vyznanie, nazývané aj *Confessio catholica*. Proces konštituovania kalvínskej cirkvi v Zátisi bol zavŕšený na Debrecínskej synode 24. – 26. februára 1567. V Predtisi bola kalvínska cirkev konštituovaná na synodách v mestečkách Tarcál (1561, 1562) a Torda (Turda, Rumunsko) (1563), kde bolo formulované Tarcalsko-tordské vierovyznanie. Do konca 16. storočia sa v južnom Zemplíne a v Above uskutočnili ďalšie synody, ktoré upevnili kalvínsku cirkev v tomto regióne. Bokom od týchto udalostí nezostal ani Šariš, Spiš a osobitne Pentapolitana s okolím. Miestni farári sympatizovali v druhej polovici 40. rokov 16. storočia s kalvinizmom, a hoci sa napokon pridali k evanjelickému smeru, niektorí ostali kryptoklavínmi. Na Zemplíne v roku 1559 a v Above v roku 1564 vznikli kalvínske senioráty.¹⁹ Zakorenenie evanjelickej reformácie medzi podda-

¹⁹ ADAM, Ján: Bemerkungen zur Calvinischen Reformation in der Slowakei. In: Die Reformation und ihre Wirkungsgeschichte in der Slowakei. Kirchen- und Konfessionsgeschichte Beiträge. Schwarz, Karl – Švorc, Peter (eds.). Wien: Evangelischer Presseverband, 1996, s. 90-97; BODNÁROVÁ, Míloslava: Reformácia vo východoslovenských kráľovských mestách v 16. storočí. In: Reformácia na východnom Slovensku v 16. až 18. storočí. Uličný, Ferdinand (ed.). ACEP II. Prešov: Biskupský úrad Východného dištriktu Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku, 1998, s. 19-38; KÓNYOVÁ, Annamária: Kapitoly k dejinám reformovanej cirkvi na východnom Slovensku. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2015, s. 10-12, 16-21, 25-33, 53-58, 123-137; Konfesionálny vývin Uhorska v ranom novoveku. Kónyová, Annamária – Kónya, Peter (eds.). Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2017, 392 s.; Reformácia a jej dôsledky na Slovensku. Frimmová, Eva – Kohútová, Mária (eds.). Trnava – Bratislava – Krakov: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave – Historický ústav SAV v Bratislave – Spolok Slovákov v Poľsku, 2018, 356 s.

nými a kalvínskej medzi aristokraciou toho istého územia si vyžiadalo riešenie v uzavretí kalvínsko-evanjelickej únie: v roku 1597 na synode v Šiatorskom Novom Meste (Sátoraljaújhely); podobné súžitie, ale evanjelicko-kalvínske, vzniklo v Šariši. Zemplínska únia pretrvala do roku 1663, keď vznikol Šarišsko-evanjelický seniorát evanjelickej cirkvi; k nim sa v roku 1666 pridali aj abovské zbory.²⁰

Slovenské kalvínske zbory

Isté je, že slovenské kalvínske zbory boli pôvodne evanjelické,²¹ no predreformačná náboženská príslušnosť je nateraz predmetom hypotéz,²² či boli katolíkmi alebo pravoslávnyimi (príp. uniatmi). V prameňoch sa častejšie zmienky o kalvínoch objavujú v 17. a 18. storočí v Zemplíne, Above, Uhu i v Šariši a na Spiši. Reformovaná cirkev uprednostňovala maďarský jazyk, spočiatku skôr spontánne, neskôr systematicky. Cirkev mala významný podiel na šírení, upevňovaní a kultivovaní maďarskej kultúry a jazyka; reformované vyznanie bolo nazvané „magyar hit“ a podobne katolícke vyznanie bolo nazvané „lengyel hit“. Tieto stereotypy vznikli práve v spomenutom období, hoci to nebola objektívna pravda. Kalvíni mali svoje centrá v mestách Debrecín (Debrecen) a Blatný Potok (Sárospatak). Pre svoje potreby vydávali viaceré bohoslužobné knihy po maďarsky. Tlač bola významnou súčasťou upevňovania náboženstva.

Slovenské zbory sú v tomto kontexte pozoruhodnosťou, skôr raritou alebo výnimkou. Pavel Horov a Branislav Varsik poukázali na to, že v 17. storočí v kalvínskych (resp. evanjelicko-kalvínskych) zboroch pôsobili kazatelia, ktorí pochádzali zo slovenského jazykového prostredia, dnešného stredného, severného a západného Slovenska. Až neskôr, v druhej polovici 18. a v 19. storočí sa niektoré z nich čiastočne pomadžarčili. Zjavne vychádzajú z prehľadu K. Haraszyho,²³ ktorý prepracoval na základe prameňov. Kánonické vizitácie jágerského biskupa Františka Barkóciho z polovice 18. storočia na niekoľkých miestach zaznamenali historickú pamäť, že Tököliho povstanie (1678 – 1685) spôsobilo v minulosti najviac náboženských zmätkov. Na jednej strane bola násilne prerušená pomaly sa obnovujúca katolícka cirkev, ktorá v podstate prestala existovať (okrem tých miest, kde mali patronátne právo kapituly a silné rehole, alebo mocensky silné šľachtické rody, ktoré konvertovali už začiatkom 17. storočia). Na druhej strane došlo k pohybu

²⁰ DIENES, Dénes: Református-evangélikus únió Zemplén vármegyében a 16. – 17. században. In: Nezameniteľné dedičstvo otcov. ACEP X. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2009, s. 173-175, 290-296; KÓNYOVÁ, Annamária – KÓNYA, Peter: Kalvínska reformácia a reformovaná cirkev na východnom Slovensku v 16. – 18. storočí. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010, s. 180-187.

²¹ HOROV, Pavel: Slovenskí kalvíni. In: Slovenské kalvínske hlasy 9 (1938), č. 7-8, s. 3.

²² VARSIK, Branislav: Vznik a vývin slovenských kalvínov na východnom Slovensku, s. 129-148.

²³ HARASZY, Károly: Az ungi református egyházmegye. Adalékok az ungi református egyházmegye történetéhez. Nagykapos, 1931, s. 40-41.

obyvateľov, z južnejších končín sa do prostredia Zemplína a Abova presťahovalo viac Maďarov, čo sa konštatuje osobitne pri kalvínoch.²⁴ V prameňoch je skutočne možné sledovať pomadžarčovanie. Kalvínska cirkev v druhej polovici 18. storočia a katolícka v prvej polovici 19. storočia mala nedostatok slovensky rozprávajúcich duchovných. Práve kňazi zohrávali v jazykovej otázke dôležitú úlohu, najmä v jazykovo zmiešaných obciach.

Donedávna nebolo jasné geografické rozšírenie kalvínskych zborov, ktoré používali slovenský jazyk. Slovenské kalvínske zbory existujúce v 17. storočí na základe cirkulácie kazateľov pochádzajúcich zo slovensky hovoriacich lokalít identifikoval Branislav Varsik. Väčšina z nich zanikla po prechode do katolíckej cirkvi.²⁵ Ďalšími bádateľmi, ktorí identifikovali kalvínske zbory, boli napr. Jozef Hörk a Dénes Dienes.²⁶ Péter Király, ktorý z maďarskej strany najviac prispel k poznaniu problematiky východoslovenských kalvínskych tlačí, odhadoval, že v čase vydania týchto kníh existovalo asi dvadsať cirkví.²⁷ Keby všetky tieto miesta boli matkocirkvami, išlo by o dvadsať farností. Pavol Jozef Šafárik (1795 – 1861) v roku 1842 napočítal 21 slovenských zborov, Jozef Škultéty (1853 – 1948) v roku 1895 devätnásť, v roku 1918 ich bolo šesť.²⁸ Manželia Kónyovci slovenské kalvínske zbory identifikovali len na dnešnom Slovensku, väčšina z nich bola súčasťou spomínanej evanjelicko-kalvínskej únie a neskôr prešli na katolicizmus alebo sa definitívne priklonili k luteranizmu, niektoré ostali kalvínske. Časť týchto zborov bola identifikovaná ako rusínska (farnosti Lubiša, Ohradzany, Jankovce, Lieskovec, Zbudské Dlhé, Udavské so svojimi fíliami).²⁹ Prebiehajúca rekatolizácia, spoločenský tlak a nedostatok vlastného reformovaného duchovenstva viedol k zániku kalvínskych zborov. V polovici 18. storočia už ne-

²⁴ Ide o zmienky o veku kalvínskych chrámov alebo modlitební, o ich prítomnosti v lokalite. Porov. ZUBKO, Peter: Protestanti v Abovskej stolici podľa latinskej kanonickej vizitácie z roku 1746. In: Rekatolizácia, protireformácia a katolícka reštaurácia v Uhorsku. Kónya, Peter (ed.). Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, s. 298-319.

²⁵ VARSIK, Branislav: Vznik a vývin slovenských kalvínov na východnom Slovensku.

²⁶ HÖRK, József: A Sáros-zempléni ev. esperesség története. Kassa: Nyomatott Bernovits G. könyvnyomdájában, 1885, s. 353-354; Református Egyház-látogatási jegyzőkönyvek 16. – 17. század. Dienes, Dénes (ed.). Budapest: Osiris, 2001, s. 249-254.

²⁷ KIRÁLY, Péter: A keletiszlovák nyelvjárás nyomtatott emlékei, s. 29-30; KIRÁLY, Péter: Vznik a zánik kalvínskej východoslovenčiny, s. 32.

²⁸ HOROV, Pavel: Slovenskí kalvíni. In: Slovenské kalvínske hlasy 9 (1938), č. 7-8, s. 4; PIŠŮT, Milan – ROSENBAUM, Karol – KOCHOL, Viktor: Literatúra národného obrodzenia. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1960, s. 167.

²⁹ KÓNÝA, Peter: Slovenskí kalvíni v 17. – 18. storočí. In: Konfesionalizácia na Slovensku v 16. – 18. storočí. Kónya, Peter (ed.). Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010, s. 133-143; KÓNÝOVÁ, Annamária – KÓNÝA, Peter: Kalvínska reformácia a reformovaná cirkev na východnom Slovensku v 16. – 18. storočí, 225 s.; KÓNÝOVÁ, Annamária – KÓNÝA, Peter: Szlovák reformátusok a XVI. – XVIII. században. Sárospatak: Hernád Kiadó, 2013, 196 s.; KÓNÝOVÁ, Annamária: Kapitoly k dejinám reformovanej cirkvi na východnom Slovensku, s. 58-60.

existovali kalvínske zbory v Šariši, ani na severe Zemplína a v priamom ohrození boli slovenské zbory v strednom Zemplíne.

Identifikácia jazyka kalvínskych zborov

Už spomínaná kánonická vizitácia jágerského biskupa Františka Barkóciho obsahuje aj informácie o kalvínskych zboroch a jazyku, ktorý používali. Na základe tohto prameňa z rokov 1746 – 1749 možno zrekonštruovať zbory, ktoré existovali v čase prípravy a vydania slovenských kalvínskych tlačí a určiť ich jazyk. Poznanie tohto údaja bolo dôležité z pastoračného hľadiska. Do príslušnej lokality prichádzal len taký duchovný, ktorý aspoň čiastočne ovládal reč miestnych obyvateľov. Mal im kázať a konať bohoslužby, v katolíckej cirkvi aj spondať. Na Zemplíne a v Above v polovici 18. storočia existovali kalvínske farnosti, kde sa vôbec nepoužívala maďarčina, iba slovenčina (povodie Ondavy od Rakovca nad Ondavou smerom na juh, okolie Trebišova, Michaloviec, Šiatorského Nového Mesta). Podľa Barkóciho vizitácie možno identifikovať reči používané v jednotlivých kalvínskych zboroch podľa nasledujúceho prehľadu (v zátvorkách sú uvedené filiálky).

(a) Maďarsky hovoriace zbory (39): Abaújalpár, Abaújszantó (Marcinfalva), Alpár (Boldogkőújfalu), Alsóvadász, Bidovce, Böcs, Csobád, Draňov (Slavkovce), Füzérkajata (Pustafalu), Garbovce (dnes súčasť Bohdanoviec), Košice, Kovácsvágás, Nagykinizs, Onga, Rásonysápberencs II (Rásonysápberencs III), Szentistvánbaksa, Szikszó, Telkibánya, Vizsoly, Vyšná Barca, Zsujta; Kráľovský Chlmec (Malý Horeš), Kucany, Ladmovce, Malé Raškovce, Nagycigánd, Nagyrozvágy (Kisrozvágy), Novosad, Oborín (Draňov), Pribeník (Lácacséke), Ricse (Semjén), Sárospatak, Somotor (Véč), Taktaharkány, Tiszakarád, Tokaj, Veľké Raškovce (Zemplínske Kopčany), Veľký Kamenec (Malý Kamenec), Zemplénagard, Zemplín (Nová Vieska pri Bodrogu, Pavlovo).

(b) Jazykovo zmiešané zbory (slovensko-maďarské a maďarsko-slovenské) (50): Abaújkér, Abaújvár (Pányok), Byšta (Brezina), Cekeháza, Čaña, Ďurkov, Encs, Felsődotsza, Felsőméra, Felsőregmec, Fony, Fügöd I, Fügöd II, Göncruszka, Hernádbúd, Hernádcéce, Hernádszentandrás, Hernádszurdok, Ináncs, Karcsa (Pácin), Kázmárk, Kiskinizs (Halmaj), Nyíri (Nagybózsva), Seňa (Kechnec), Léh (Rásonysápberencs I), Tornyosnémeti (Milhošť), Ruskov, Skároš, Sokoľany, Svinica, Trstené, Vajkovce (Rozhanovce), Vilmány; Alsódotsza, Bodrogkeresztúr, Erdőbénye, Gesztely (Hernádkak, Újsiska, Hernádnémeti), Hraň, Hrčel (Kysta, Zemplínsky Klečenov), Lastovce (Veľký Kazimír), Olaszliszka, Streda nad Bodrogom (Klin nad Bodrogom), Svätuš (Svinice, Vojka), Szerencs, Tállya, Tolcsva, Vámosújfalu, Veľké Raškovce (Zemplínske Kopčany), Viničky (Borša), Zemplínske Jastrabie.

(c) Slovensky hovoriace zbory (19): Nižná Kamenica, Pálháza; Bánovce nad Ondavou (Moravany, Rakovec nad Ondavou), Bracovce (Kačanov), Felsőregmec, Kašov, Kozuchov (Zemplínske Hradište), Malčice (Petrikovce), Malé Ozorovce (Veľ-

ké Ozorovce), Milhostov, Nižný Žipov (Čeľovce, Egreš), Sátoraljaújhely, Sečovce (Hriadky), Slanec, Trst'any, Tušice, Vilyvitány (Füzérradvány), Vrbnica (Budkovce, Hatalov, Lastomír, Michalovce), Zemplínske Jastrabie (Brehov, Sirmík).

(d) Jazykovo neidentifikované zbory (30): Korlát; Alsóberecki (Vajdácska), Berzék, Bodroghalom, Boľ (Soľníčka), Lúčky (Čečehov), Černochoh, Erdőhorváti, Golop, Karos (Streda nad Bodrogom), Veľké Trakany (Čierna nad Tisou), Kesznyéten (Kiscséc), Luhyňa, Makkoshotyka, Malá Bara, Malé Trakany, Megyaszó, Michal'any, Ond, Petrahó (dnes Bodroghalász), Sajóhidvég, Slivník (Kalša, Kuzmice), Strážne, Taktaszada, Tarcal, Tiszalúc, Újcsanáros, Veľká Bara (Malá Bara), Veľká Trňa, Veľký Horeš.³⁰

Pri tejto štvrtjej skupine je možné uplatniť metódu, ktorú použil Pavel Horov a Branislav Varsik. Na základe cirkulácie kazateľov možno predpokladať jazykovú preferenciu príslušného zboru.³¹ Ak podľa spomenutého prameňa s istotou vieme identifikovať jazyk väčšiny zborov, predpokladáme, že miestny kazateľ rozprával miestnym slovenským alebo maďarským jazykom alebo obidvoma jazykmi. Ak analyzujeme cirkulovanie kazateľov medzi zbormi, ktoré máme identifikované, tak prevláda model, že z maďarsky hovoriaceho zboru išiel kazateľ zvyčajne len do maďarsky hovoriaceho zboru. Podobne je to so slovenskými kazateľmi, ktorí prešli do slovenských zborov. Aj medzi jazykovo miešanými zbormi v mnohých prípadoch platí, že kazatelia sa menili navzájom. V zriedkavých prípadoch prešiel kazateľ, ktorý pôsobil len v jednojazyčnom zbore do jazykovo miešaného zboru. Už častejšie sa stávalo, že z miešaných zborov prešli kazatelia len do jednojazykových zborov, a to maďarských. Túto metódu po použití geografickej metódy možno verifikovať tak, že existovali malé regióny, v ktorých prevládali isté jazykové dominancie. Po takejto analýze presunov kazateľov možno urobiť záver, že neidentifikované zbory s vysokou pravdepodobnosťou používali jazyk ľudu takto.

(d.a) Maďarsky hovoriace zbory (12): Alsóberecki (Vajdácska), Berzék, Boľ (Soľníčka), Černochoh, Veľké Trakany (Čierna nad Tisou), Kesznyéten (Kiscséc), Malé Trakany, Sajóhidvég, Strážne, Tiszalúc, Újcsanáros, Veľký Horeš.

(d.b) Jazykovo zmiešané zbory (17): Korlát; Bodroghalom, Erdőhorváti, Golop, Karos (Streda nad Bodrogom), Luhyňa, Makkoshotyka, Malá Bara, Megyaszó, Michal'any, Ond, Petrahó (dnes Bodroghalász), Slivník (Kalša, Kuzmice), Taktaszada, Tarcal, Veľká Bara (Malá Bara), Veľká Trňa.

(d.c) Slovensky hovoriaci zbor (1): Lúčky (Čečehov).

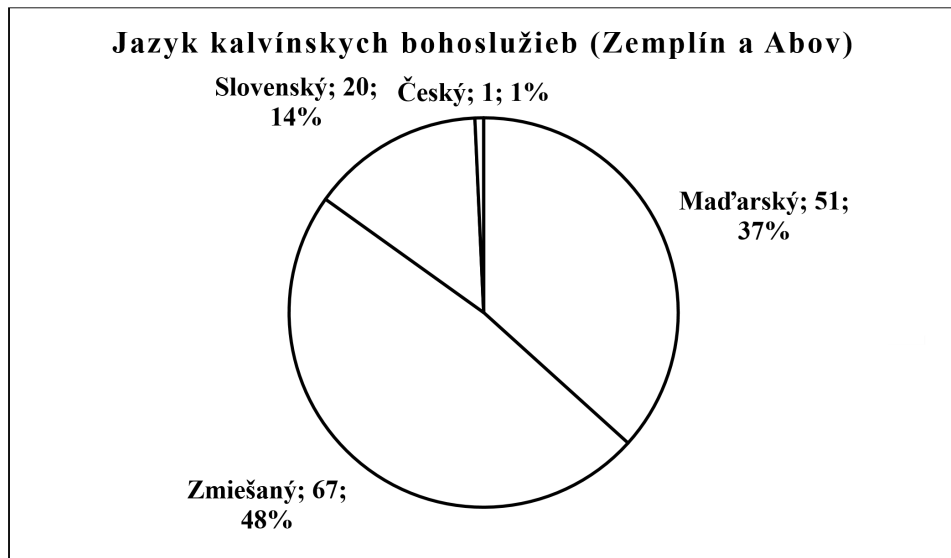
Na základe analýzy pohybu duchovných možno dodať, že zbory v Slivníku, Michal'anoch a Veľkej Trni boli slovensko-maďarské. Zbory v Ladmovciach

³⁰ ZUBKO, Peter: Zemplínski a abovskí uniati v Barkócziho vizitácii. Gréckokatolíci v záznamoch latinských biskupov z 18. storočia IV. Ružomberok: Verbum, 2013, 120 s.

³¹ Zoznamy duchovných spracovali: ZOVÁNYI, Jenő: Protestáns lelkészek nyugtatványai régi tizedjegyzétek mellett. In: Magyar protestáns egyháztörténeti adattár 13 (1929), 247 s.; UGRAI, János: A tiszáninneni református egyházkerület lelkészei. Sárospatak – Tiszaújváros, 2017, 296 s.

a vo Veľkých Raškovciach boli skôr jazykovo zmiešané. Zbory v lokalitách Gesztely, Megyaszó, Ond, Tarcál, Olaszliszka, Tolcsva, Karcsa, Viničky boli maďarsko-slovenské.

Štatistický prehľad kalvínskych bohoslužieb na Zemplíne a Above (1746 – 1749) po zrelativizovaní údajov predstavuje nasledujúca tabuľka.

Graf ukazuje, že slovenčinu nepoužívalo iba niekoľko zborov, ale takmer celé dve tretiny z celkového počtu. Ak však vezmeme do úvahy, že počet vydaných spevníkov nebol vysoký, nové vydania vychádzali s odstupom mnohých desaťročí, prioritne a nevyhnutne sa používali v konkrétnych dvadsiatich zboroch. Navyše išlo o iniciatívu konkrétnych niekoľkých duchovných, ich uvedomelosti, obetavosti, šikovnosti a charakteru, ale tiež priamych finančných nákladov na tlač. Potvrďuje sa tak tvrdenie Pavla Horova z roku 1938:

Kalvinizmus na území dnešného východného Slovenska širil sa jazykom slovenským, slovenskí kalvíni nie sú potomkami poslovenčených Maďarov, ale naopak: ich minulosť tkvie koreňami v pôde slovenskej, ktorá iba cez dlhé roky národného rabstva bola rozrytá nemilosrdným pluhom maďarizácie natolko, že dnes často a na mnohých miestach jej niekedy slovenskú tvár, slovenský výzor ani nevieme postihnúť v nepreniknuteľnom mori cudzorodých nánosov.³²

³² HOROV, Pavel: Slovenskí kalvíni. In: Slovenské kalvínske hlasy 9 (1938), č. 7-8, s. 3.

Obraz toho, ako vyzerala maďarizácia, opisuje sťažnosť z Malčíc z roku 1763:

Slováci, obyvatelia Malčíc, sa sťažujú preto, že podľa tamojšieho zvyku i pre jedného Maďara (rozumej: zemepána) sa v maďarčine má odbavovať bohoslužba.³³

Z katolíckych prameňov vieme doplniť, že na juhu Zemplína v obciach Herňádkak a Újsiska žili utrakvistí českého pôvodu. V duchu dobových názorov boli označení ako „českí kalvíni“.³⁴ Ich vplyv bol skôr zanedbateľný, pretože biskup ich registroval ako osobitnú entitu, výrazne odlišnú a separovanú od uhorských kalvínov. Možno predpokladať, že používali české knihy.

Podľa Vavrinca Žeňucha v roku 1746 v susednej Užskej stolici existovalo 22 kalvínskych matkocirkevných zborov, z toho len slovenčinu používali dva zbory (Bežovce, Lúčky), len maďarčinu 6 zborov (Čepel' (časť Veľkých Kapušian), Čop, Cholmec, Solomonovo, Veľké Slemence, Záhoň) a 12 zborov bolo jazykovo zmiešaných (Bartfa, Beša, Čičarovce, Ör, Galoč, Jenkovce, Malé Gejovce, Palád', Radvanka, Stretava, Užhorod, Záhor) a dva zbory nemajú uvedený jazyk (Minaj, Tarnovec).³⁵ Z textu však vyplýva, že ide skôr o jazyk používaný v obci, nie v zbore. Pri zboroch v Galoči, Radvanke, Užhorode a Veľkých Slemenciach totiž uvádza, že hovoria aj po rusínsky, čo je v tomto období takmer vylúčené, identita rusínsky hovoriacich veriacich bola iste uniatska. V našom výskume o kalvínskych zboroch v Zemplínskej a Abovskej stolici sme mali k dispozícii autentické pramene, v ktorých bolo výslovne uvedené, aký jazyk používa ten-ktorý kalvínsky zbor.

Autori prvého vydania Žaltára

Slovenský Kalvínsky Žaltár je preklad z maďarskej verzie, ktorú vtedy používali kalvínske zbory už vyše 140 rokov. V čase prekladu bol Žaltár všeobecne známy, pravidelne vychádzali nové maďarské vydania, ktoré zaplňali duchovné potreby zborov. V predslove k slovenskému vydaniu z roku 1923 je uvedené:

Toti reformaczki spevníki az do 1752 roka vse po madarszkej recsi buli vidani, která vecz lyem preto se sztala tak, bo reformaczkej vieri vyznání cslení, hned vsiczki hovorili po madarszki, a reformaczka czirkev vse prizne pozor dala nato, abi bohoszluzsba szkrerz národa porozumenej recsi se vikoňávala! Hteru vecz i toto doszvedcsuje, zse kedik czirkev toto

³³ KIRÁLY, Péter: Vznik a zánik kalvínskej východoslovenčiny, s. 40.

³⁴ Arcidiecézny archív Košice, KV, Dolný Zemplín, 1749, s. 12-13.

³⁵ ŽEŇUCH, Vavrinec: Švetoho Dávida kráľa a proroka sto i pedzešác Žoltári. Prepis Žaltára z roku 1752 a Dejiny reformovaných cirkví v Užskej stolici v 16. až 18. storočí. Michalovce: RE-MI-DIA, 2019, s. 29.

*zpozorovala, zse jej vieri cslenom v uzshorodszkej (ungvár-szkej) a zemplinszkej zsupi (sztoliczi) vivajuczsa jedna csiasztk-a, uzs barzsej szlovenszku, ako madarszku recs rozumi a ho-vori, hned osztarála sza o vidánie jedného po szlovenszkej rec-si pizsáného szpevnika, kteri z inákima po szlovenszkej recsi pizsánima nábozsnima knihámi vjedno vidani bul v Debreczi-ne 1752 roku!*³⁶

Až neskorší výskum identifikoval autorov a pôvodcov prvého vydania, a to Andreja Špácaiho a Juraja Jesenia. Ani títo nezačínali na zelenej lúke, pretože prvé žalmy preložil Andrej Rákoci. Bol to posledný mužský potomok slávneho rodu Rákociovcov. Pochovaný je v Rakovci nad Ondavou 19. mája 1754. Profesor blatnopotockého kalvínskeho kolégia Štefan Báňai (Bányai) vtedy pri poslednej rozlúčke povedal:

*V neúplných a ako tieň pominulých dňoch svojich rokov, okrem iných skutkov svojho života, dokázal svoju zbožnosť a lásku k Bohu aj tým, že prekrásne piesne onoho duchom horlivého svätého Dávida preložil vo veršoch do slovenského jazyka a k tomu veľmi pekne, umne, ako som porozumel od takých ľudí, ktorí tomu rozumejú.*³⁷

Andrej Rákoci (Rákóczi, Rákoczy) (1693 Darma, Užská stolica – 1754 Rakovec nad Ondavou) bol aristokratom stredného postavenia, ale pochádzal z kniežacieho rodu Rákociovcov. V roku 1715 sa oženil s Máriou Fiziovou (Füzy). Všetky štyri deti mu zomreli a vtedy sa viac utiahol do seba a venoval sa duchovným záležitosťam. Po smrti Strýka Ladislava († 1720) zdedil majetok v obci Rakovec nad Ondavou, kam sa presťahoval. V tom čase to bol jeden z najsevernejších kalvínskych zborov, ale bez stáleho kazateľa. Kalvínsky kostol bol roku 1749 v ruinách a Andrej Rákoci ho opravoval; kostol mal katolícky výzor, bol postavený v gotickom slohu. Rákoci sem pozýval kalvínskeho kazateľa z Bánoviec nad Ondavou.³⁸ Andrej Rákoci sa stal významným dobrodincom slovenských kalvínov, podporoval blatnopotocké kolégium a osobne poznal aj Špácaiho a Jesenia.³⁹

Samuel Liskai (Liszkey), reformovaný kazateľ v Malčiciach, v úvode do druhého vydania Žaltára v roku 1824 napísal, že Andrej Špácai už časť žalmov našiel preložených, len ich upravil, a Juraj Jesenius zabezpečil vydanie v Debrecíne:

³⁶ Gu obecnej szluzsbe szporadani szlovenszki spevnik. Rimavská Sobota: Gejza Klein, 1923, s. 4.

³⁷ CSANDA, S.: Slovenské preklady žalmov Alberta Molnára Szenciho, s. 221.

³⁸ ZUBKO, Peter: Zemplínski a abovskí uniati v Barkócziho vizitácii, s. 90.

³⁹ CSANDA, S.: Slovenské preklady žalmov Alberta Molnára Szenciho, s. 221.

*Hodna vetz jeszt, abi i nadályej vpametzzi zosztalyi, toti Velyebne, a verne szlusebnyitzi Bozsi, které tedi Szlovjakoch ztu prepotrebnu Knyihu obdarilyi. – Tote bulyi nad insima Dvojej sztzi hodni SPÁTZAY ANDRÁS Fisarskeho, a JESSENIAS GYORGY Maltsitzskeho Reformovaneho zboru Kazatelye: Onen Pisnye szvatetsnye szam prelozsil, a Zsálmí Davidovo, us zo sztrani prelozsene, do lepseho poradku prinyisz; a ten tu Knyihu (zinssima uzsitetsnima Knyizsetskami szpolu), znakladed Szlavneho Meszta Debretzenszkeho vitlatsitz dal.*⁴⁰

Juraj Jesenius (Jessenius, Jeseni, Jeszenyi) (?⁴¹ – 1770 Malčice) bol potomkom pravdepodobne českých pobielohorských exulantov, ktorí našli útočisko v Uhorsku. Rozprával a kázal po česky, ale Bánovčania sa post'ážovali, že mu nerozumejú, preto začal kázať po zemplínsky. Naučenie sa miestnemu jazyku bol zrejme jeden z motívov spolupráce na slovenskom preklade Žaltára. České a západoslovenské výrazy v Žaltári pochádzajú zrejme od neho. Najprv pôsobil na Žitnom ostrove, po väznení na Bratislavskom hrade pôsobil ako kazateľ od roku 1740 na východnom Slovensku v slovenských kalvínskych zboroch v obciach Nižná Kamenica (1740 – 1741), Bánovce nad Ondavou (1741 – 1754?), Malčice (1754 – 1770).⁴²

Andrej Špácai (Spáczej) (? – 1776 Vrbnica) dobre ovládal maďarský i slovenský jazyk,⁴³ konkrétne jeho východoslovenský dialekt. Ako duchovný správca dôsledne nedbal na svoje povinnosti, mal povest' bohéma, básnika a literáta.⁴⁴ Špácai pôsobil ako kazateľ v slovenských kalvínskych zboroch v obciach Milhostov (? – 1743), Malčice (1743 – 1754), Bánovce nad Ondavou (1754 – ?), Vrbnica (? – 1776).⁴⁵

Kalvínska cirkev bola v 18. storočí na vrchole rozkvetu a priťahovala nielen rímskokatolíkov, ale aj uniátov (gréckokatolíkov). Jeden z prekladateľov kalvínskych bohoslužobných kníh, Andrej Špácai, ktorý bol podľa svedectva latinskej kánonickej vizitácie z roku 1749 rusnákym apostatom. Podľa dikcie a kontextu a tiež výnimočnosti tohto druhu záznamu vo vizitácii možno predpokladať takmer

⁴⁰ KIRÁLY, Péter: A keletszlovák nyelvjáras nyomtatott emlékei, s. 41.

⁴¹ Keďže Juraj Jesenius po útrapách v Bratislave prišiel pôsobiť na Zemplín, ponúka sa hypotéza, či nepochádzal z českých rodín, ktoré vtedy žili v obciach Hernádkak a Újsiska na juhu stolice, ako je to spomenuté vyššie.

⁴² CSANDA, S.: Slovenské preklady žalmov Alberta Molnára Szenciho, s. 221-222; ŠVAGROVSKÝ, Štefan: Z histórie slovenských kalvínskych rituálnych kníh z rokov 1750 – 1758, s. 285; UGRAI, János: A tiszáninneni református egyházkerület lelkészei, s. 36, 210, 221.

⁴³ ŠVAGROVSKÝ, Štefan: Z histórie slovenských kalvínskych rituálnych kníh z rokov 1750 – 1758, s. 286.

⁴⁴ CSANDA, S.: Slovenské preklady žalmov Alberta Molnára Szenciho, s. 221.

⁴⁵ UGRAI, János: A tiszáninneni református egyházkerület lelkészei, s. 210, 221-222; Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990) V. Martin: Matica slovenská, 1992, s. 491-492.

s istotou, že bol pôvodne uniatskym presbyterom. Jágerský biskup František Bar-kóci ho ako kalvínskeho kazateľa z Malčíc pozval na tzv. skrutíniá, ktoré sa konali 27. júna 1749 v Užhorode. Bol vyskúšaný z „nevyhnutných vecí“ (bol s ním aj Juraj Jesenius), čo v prípade kalvínskych duchovných znamenalo, že sa ich pýtali, či neprestupujú svoje kompetencie vo vzťahu ku katolíkom, čiže či nekrstia, nesobášia a nepochovávajú aj katolíkov. V prípade miešaných manželstiev si ich uzatváranie rezervovala katolícka cirkev, hoci by nevesta bola nekatolíčka. Takisto deti z takých manželstiev chceli krstiť katolíci. Tento kazateľ odišiel od rusnákov (*minister calvinicola Andreas Spáczej ... qui ex Rutheno apostatasse*). Podľa biskupových informácií sa pováralo, že krstil, sobášil a pochovával aj luteránov aj katolíkov.⁴⁶

Doteraz sa pôvod Andreja Špácaiho predpokladal na západnom Slovensku, ale Bar-kóciho vizitácia zanechala mimoriadne vzácnu poznámku, na základe ktorej možno s istotou konštatovať, že pochádzal z východného Slovenska, poznal miestne konfesie, jazyky a robil toto prostredie kultúrnejším. Doteraz sa v literatúre tradoval jeho pôvod zo Špačaniec, čo by evokovalo jeho priezvisko. Možno predpokladať, že zrodenie takej intelektuálnej osobnosti, ktorá musela vzdorovať povesti apostatu, predpokladá istú kultúrnu a charakterovú úroveň. Špácai mal zrejme svoju rodinu, preto sa rozhodol odísť z uniatskeho prostredia, ktoré mu neumožnilo ďalší rozvoj svojich schopností, ku kalvínom, kde našiel podporu predovšetkým niektorých zemepánov.

Slovenský preklad Žaltára

Ide o Žaltár, čiže o Knihu žalmov, ktoré boli používané ako korpus pre bohoslužobné účely, spev a modlitbu. Slovenský preklad používa termín Žoltár (*ʼfoltár* z maď. *soltár*), čo je žalm, ale prenesene aj Žaltár (lat. *Psalterius*). Každý žalm má svoj nápev (nótu). Termín *nóta*, resp. *francúzska nóta* alebo *ženevská melódia* neznamená spôsob notového záznamu viažuci sa na frankofónne prostredie, ale ide o pomenovanie pôvodu nápevov melódií. Preklad Kalvínskeho Žaltára z roku 1752 je prebásnený, čomu sa doteraz u nás nevenovala dostatočná pozornosť. Text takmer dôsledne dodržiava metriku a rým. Išlo o prístup, ktorý zodpovedal umeleckým nárokom na poéziu, riadil sa pravidlami rešpektujúcimi teologickú myšlienku, že ide o starozákonnú poéziu, ktorá v antickej tradícii, vlastnej európskemu prostrediu v princípoch metriky, bola v Uhorsku produktívna až do klasicizmu na prelome 18. a 19. storočia. Tento prístup mal jednu výhodu: text sa mohol spievať, pamätal sa presne a verne. Kvalita prekladu je hodnotená mimoriadne vysoko, „preklady a verše môžu v každom ohľade súperiť s básňami Alberta Molnára,“ na mnohých miestach je slovenský preklad lepší ako maďarský originál. Maďarský text je na niekoľkých miestach nejasný, ale slovenský je všade zmysluplný. Preklad bol urobený podľa maďarského vydania z roku 1736.⁴⁷

⁴⁶ Arcidiecézny archív Košice, KV, Horný Zemplín, 1749, s. 41; ZUBKO, Peter: Zemplínski a abovskí uniati v Barkóciho vizitácii, s. 77-78. Ten istý prameň pozná aj P. Király (Vznik a zánik kalvínskej východoslovenčiny, s. 35-36).

⁴⁷ CSANDA, S.: Slovenské preklady žalmov Alberta Molnára Szencioho, s. 217, 221, 222-228.

Kalvínsky Žaltár nie je klasickým prekladom biblického textu, ale je tzv. parafrázou (gr. *παράφρασις* = obmena, doslovne: vedľa položené vysvetlenie). Ide o voľné tlmočenie alebo rozvedenie biblického textu. Tento postup je možný len vtedy, ak je všeobecne známa základná normovaná (kanonizovaná) verzia. Cieľom parafrázy je zrozumiteľne priblížiť zmysel textu. Od výkladu sa odlišuje tým, že sa snaží synonymami vystihnúť zmysel textu, preto nemôže byť rozvláchny. Parafráza by preto nemala používať nebiblické prvky, no v Kalvínskom Žaltári sa také prvky príležitostne nachádzajú ako umelecká licencia konkrétnej doby vzniku prekladu alebo vtedajšej každodennosti, avšak tá sa nemusí odlišovať od každodennosti známej z biblických kníh.⁴⁸

Na margo Kalvínskeho Žaltára treba tiež povedať, že má pôvodné židovské poradie a číslovanie jednotlivých žalmov. Toto poukazuje na reformačný princíp opierať preklady biblických textov o pôvodné biblické jazyky, nie latinskú Vulgátu, v ktorej je odlišné číslovanie žalmov. Prebásnené preklady žalmov pozostávajú z niekoľkých strof. Vo verši je vo väčšine prípadov presný počet slabík. Rýmovanie jednotlivých strof má rozličné vzorce. Časté sú významové veršové presahy. Takto preložený text si vyžiadal veľa námahy, no tá bola určená pre bohoslužbu. Ako evokuje aj pôvodný názov Žaltára, žalmy sa spievali pri bohoslužbe.

Každý žalm má odlišný počet slôh a veršov, čo sa zvyčajne odvíja od dĺžky biblickej pôvodiny. Aj tu je najkratším Ž 117 (1 sloha, 6 veršov) a najdlhším Ž 119 (88 slôh, 528 veršov). Slohy v žalmoch očíslované, okrem prvej slohy, ktorá sa začína veľkou iniciálkou a tiež veľkým druhým písmenom, ktoré má v pôvodine veľkosť základného textu. Počet veršov v slohách je skoro vždy rovnaký, ale niekedy je jedna sloha zložená z dvoch alebo troch častí, podslôh. Vo viacerých prípadoch (najmä ak je sloha rozdelená na dve časti) je pri poslednej slohe len polovičný počet veršov. Tieto prípady sú v tabuľke uvedené za zvyčajným počtom veršov v zátvorke. V jednom prípade (Ž 136) má prvá sloha duplicitný počet veršov oproti ostatným slohám. Tri žalmy (47, 81, 99) majú dvojitú sadzbu, formálne napodobňujú litanie (v tabuľke označené ako L). Žaltár má celkom 1424 slôh a 9173 veršov.

Formálna štruktúra žalmov								
Ž	Počet strof	Počet veršov v strofe	Ž	Počet strof	Počet veršov v strofe	Ž	Počet strof	Počet veršov v strofe
1	4	6	51	9	4 + 4	101	8	4
2	7	4 + 4 (4)	52	7	6	102	16	8
3	4	6 + 6	53	6	5	103	11	6
4	4	5 + 5	54	4	4 + 4 (4)	104	18	8 (4)
5	12	5	55	14	6	105	24	6
6	10	6	56	6	4 + 4	106	26	6

⁴⁸ HERIBAN, Jozef: Príručný lexikón biblických vied. Rím: SÚSCM, 1992, s. 772.

7	9 4 + 4 (4)	57	7 5	107	22 8 (4)
8	9 4	58	8 6 (5)	108	7 8
9	20 4	59	10 4 + 4	109	17 6
10	9 7	60	7 4 + 4	110	7 4
11	4 7 (3)	61	7 6	111	6 6
12	7 4	62	8 6	112	6 6
13	5 5	63	7 4 + 4 (4)	113	5 6
14	7 5	64	9 5	114	4 6
15	5 5	65	9 4 + 4	115	9 6
16	6 6	66	10 4 + 4 (4)	116	11 4
17	8 4 + 4 (4)	67	3 4 + 6	117	1 6
18	11 4 + 4 + 4 (4)	68	17 6 + 6 (6)	118	14 4 + 4
19	7 6 + 6	69	14 4 + 4	119	88 6
20	5 4 + 4 (4)	70	3 4 + 4 (4)	120	4 4
21	13 3 + 3	71	18 3 + 3	121	4 6
22	16 4 + 4 (4)	72	11 4 + 4	122	3 10
23	3 6	73	14 4 + 4	123	2 8
24	5 3 + 3	74	22 4	124	4 5
25	10 4 + 4	75	6 6	125	4 6
26	12 3 + 3	76	7 6	126	3 4 + 4
27	7 4 + 4	77	11 4 + 4	127	5 6
28	6 6	78	36 6	128	4 4 + 4 (4)
29	6 4 + 4 (4)	79	7 4 + 6 (4)	129	6 4
30	8 6	80	11 6	130	4 8
31	19 3 + 3	81	18 L 3	131	4 4
32	6 4 + 4 (4)	82	4 4 + 4	132	12 5
33	11 4 + 6	83	10 6	133	3 6 (3)
34	11 4 + 4 (4)	84	6 8	134	3 4
35	13 4 + 4	85	4 4 + 4	135	12 6
36	3 6 + 6	86	9 4 + 4 (4)	136	1+ 26 2
37	20 6	87	5 4	137	5 6
38	22 6	88	11 6	138	4 8
39	8 6	89	20 6	139	14 6
40	8 4 + 6	90	9 6	140	13 4
41	7 4 + 4 (4)	91	8 4 + 4	141	11 4
42	7 8	92	8 4 + 4	142	7 4
43	5 6	93	4 4	143	12 5
44	14 4 + 4 (4)	94	12 6	144	7 4 + 4 (4)
45	8 4 + 4	95	7 6	145	7 4 + 4 (4)

46	6	4 + 4 (4)	96	9	5	146	8	6
47	5 L	3 + 3 (3)	97	7	9	147	10	4 + 4
48	6	4 + 6 (4)	98	4	4 + 4	148	5	4 + 4
49	7	4 + 4	99	8 L	4 + 4 (4)	149	5	8 (4)
50	9	6	100	4	4	150	3	8

Pred slovenským vydaním sa používal maďarský preklad. V slovenskom vydaní sa pred každým žalmom nachádza názov maďarskej melódie alebo nápevu, podľa ktorého sa mal žal spievať. Išlo o začiatky (incipity) tých istých žalmov podľa maďarských vydaní Žaltára; v prvom slovenskom vydaní – na rozdiel od starších maďarských vydaní – sa nenachádza vytlačená notácia. Možno predpokladať, že používatelia mali hlboko v podvedomí zapamätanú melódiu. Prekladatelia do slovenčiny takmer všetky melódie zachovali a týmto melódiám prispôbili slovenský preklad. Vo všetkých kalvínskych zboroch sa tak používali tie isté nápevy, len v dvoch jazykových mutáciách, maďarskej a slovenskej.

V texte Žaltára sa nachádza niekoľko pozoruhodných narážok na súdobé reálie, ktoré sú umeleckou pridanou hodnotou prekladu:

(1) K pohanským nepriateľom (kresťanstva) boli zaradení černosi nazývaní Murenovia:

*Tebe Egypťské Panove, / I tsárni lyud; Murenove / Z ťzvú kraj-
nyu ruki dadza, / Nus vsaki lyud tzalėj 'femi, / Szkoro chvály
péseny podejmi, / Szláv velyikoho БОГА. (Ž 68, 15)
O Filisteoj to povedzá estse, / O Tirťzkém lyudoj, i o Murennoj,
/ Tés i o kásdém insém národaj: / Toti se narodzilyi na Sionye.
(Ž 87, 3)*

(2) Medzi najväčších nepriateľov protestantov patrili jezuiti (lat. *Societas Jesu* čiže Spoločnosť Ježišova, ľudovo nazývaná Tovarišstvo Ježišovo). Na miestach s negatívnym podtextom bol zámerne použitý preklad s tou konotáciou:

*Já vřitkich nyevernich, / I kásdich bezbosnich / Tovariřtvo nye
návidzu, // V jich zléj radze tseřtz nye mám, / Po jích drase
nye krátsám, / I vjich zbéranyu nye ředzu. (Ž 26, 5)
A as kedi zlodzédá uvidzis, / K nyomu se dás i z nyim v jedno
befis, / Z tzudzolosnimi rád mulatujes, / V zlém tovariřtve
tseřtzo ře tsujes, / Otvérás ufřtá na zlé klyádbi, radi, / Jazikom
zbudzás medz prátzelmi zvadi. (Ž 50, 7)*

(3) Narážky na katolíkov, no predovšetkým na uniatov, ktorí v chrámoch uctievali ikony a obrazy:

*Hányba budz naveki / Vám, chtoré lyem vsditzki / Obrazom
je klányátze, / A znyima je chvályitze: / Nus vřítké BOHOVE /
Chválytze BOHA řzlávnye, / Tot chir Sion slisátz, / Barz velymi
veselyátz / Raduje se vřzebe. (Ž 97, 4)*

(4) Vsunutie termínu *zbor* v zmysle farnosť, cirkevné spoločenstvo, akým sa kalvíni označovali, na miesta v texte, ktoré označujú bezprostredné spojenie s Bohom.

*Nyech řfe toti velyebjá / BOHA vsechmútzoho, / Lyúdom pred
kásdim zhlásá / Třudné řzkútki joho, / Nyech joho lyutóvnofřtz /
Viřzlávjá na vsé řztrani / V **zboroch**, kdze lyuda mnořtz / Stred
Pólgári i Páni. (Ž 107, 16)*

(5) Vychvaľovanie rodného kraja, okraja Východoslovenskej (Veľkej uhorskej) nížiny, kde sa slovenské kalvínske zbory nachádzali:

*Pán BÓH iz nyeba viřzokoho / Z tróna řzvohô dolóv patri, /
Na tzaléj řfemi oko joho / Vidzi vselyaké národi, // **Na velykéj
nyřfínye** / Nyét lyuda nyi řfeme / Pod tzalim nyebom, / Bi ře
mohly řzkritzi, / Na vséj okolyitzi / Pred joho okom. (Ž 33, 7)*

Duchovné využitie Žaltára

Jednotlivé žalmy sa odporúčalo kalvínske spoločenstvo spievať v konkrétnych situáciách:⁴⁹ liturgických obdobiach a sviatkoch, pred vysluhovaním Pánovej večere a počas Pánovej večere, pred zmierením (spovedňou) a po ňom, na sobáš, pohreb, v každodennom živote pri rannej a večernej modlitbe, pred jedlom a po jedle. Klasickou skupinou sú tradičné potreby spoločenské (za cirkev, vrchnosť, mier) a osobné (v pokušení, chorobe, po uzdravení), či v každej núdzi alebo potrebe. Skupina odporúčaní typických pre nepokojné čase, ktoré reflektujú ešte potreby a situáciu 17. storočia, sú úmysly modlitieb v čase nepriateľského obliehania, obsadenia pevností nepriateľom, za vyslobodenie zajatých alebo väzňov, poďakovanie za vyslobodenie, proti nepriateľom. Kalvínske spoločenstvo ako protestantská cirkev zakúšala aj prenasledovanie alebo nenávisť, aj keď v 18. storočí skôr už len na lokálnej úrovni. Na tieto príležitosti boli určené modlitby žalmov za pokoj cirkvi, proti nepriateľom či v čase „nedôstojného utrpenia“ (*méltatlan szenvedés-kor*) čiže morálneho prenasledovania.

⁴⁹ Szent Dávid Kiralynak és Profetanak száz-ötven Soltári, A' Frantziai Nóták 's Versek szerint Magyar Versekre fordítottak 's rendeltettek Szenczi Molnár Albert által. Lőcsén, Nyomtattattak 1703 Esztendőben, s. [5*] – [6*].

Použitie žalmov na konkrétne príležitosti			
P.	Titul použitia	Čísla žalmov	Σ
1	Ráno	5, 17, 19, 30, 36, 57, 63, 65, 77, 90, 92, 104, 119:74, 127, 130	15
2	Večer	3, 4, 16, 23, 34, 42, 91, 121, 132, 139, 141, 147	12
3	Pred jedlom	8, 67, 144, 147	4
4	Po jedle	22, 23, 103, 111, 138, 145, 146, 147	8
5	Advent	14, 50, 53, 96	4
6	Vianoce	2, 8, 45, 49, 50, 82, 89, 93, 95, 96, 98, 100, 105, 106, 108, 113, 117, 132	18
7	Nový rok	65, 67, 72, 81, 95, 97, 103, 104, 122	9
8	Kvetná nedeľa	118	1
9	Veľký piatok	6, 16, 22, 35, 38, 40, 41, 42, 43, 55, 69, 70, 88, 109, 118	15
10	Veľká noc	16, 21, 27, 40, 43, 45, 49, 68:10, 110, 116, 118	11
11	Nanebovstúpenie	2, 8, 20, 21, 24, 45, 47, 68, 97, 99, 110, 113, 132, 150	14
12	Turíce	19, 29, 33, 45, 46, 48, 51, 60, 65, 72, 84, 87, 108, 133, 139, 143	16
13	Kajúce (na spoveď)	6, 32, 38, 51, 102, 130, 143	7
14	Po vykonaní pokánia	15, 25, 103, 131	4
15	Pri Pánovej večeri	22, 32, 34, 51, 86, 116, 122, 130, 132, 133, 143	11
16	Pred Pánovou večerou	23, 53, 103, 107, 111, 138, 147, 149	8
17	Za pokoj cirkvi	74, 80, 102, 122, 129	5
18	Za vrchnosť	20, 21, 61, 75, 82, 101	6
19	V pokušení	37, 39, 73, 77, 86	5
20	V chorobe	6, 13, 31, 38, 39, 41, 42, 88, 90	9
21	Po uzdravení	30, 86, 116	3
22	V núdzi	33, 34, 86	3
23	V čase hojnosti	4, 65, 72, 81, 104, 112, 114	7
24	Proti spoločným nepriateľom	12, 17, 56, 62, 64, 83	6
25	Proti mnohým nepriateľom	35, 36, 52, 137	4
26	Za vyslobodenie	12, 13, 59, 70, 94, 123, 142	7
27	Po vyslobodení (prepustení)	7, 9, 18, 48, 57, 66, 68, 85, 124, 126	10

28	V čase obsadenia hradu alebo mesta	10, 17, 27, 46, 59, 125	6
29	V čase nepriateľského obliehania	44, 74, 79	3
30	Po víťazstve	46, 76	2
31	V čase prenasledovania	7, 17, 26, 37, 43, 54, 55, 64, 71, 140	10
32	Proti ohováraníu	42, 43, 52, 57, 58, 64, 120, 140	8
33	Na sobáš	127, 128	2
34	V čase neúrody	68, 113, 127	3
35	V čase smrti	91	1
36	Na pohreb	6, 38, 39, 40, 49, 88, 90, 102, 143	9

Spirituálne pozadie vydania Žaltára

Logický a často uvádzaný dôvod, prečo vyšli kalvínske bohoslužobné knihy po slovensky, je praktická potreba. Okrem toho však možno na základe všeobecnej náboženskej situácie v širšom regióne interpretovať aj iné, teologicky závažné dôvody vydania, a to práve Žaltára. Išlo o skutočný duchovný zápas cirkví. Veriaci túžili po duchovnom nasýtení, ale aj umeleckom zážitku. Do polovice 18. storočia kalvínska cirkev stratila veľký počet farností a veriacich a príčinou nebola iba rekatolizácia, ale aj spiritualita (duchovnosť) a používanie zrozumiteľného jazyka.

V kánonickej vizitácii Šarišského archidiakonátu z roku 1749, ktorú uskutočnil jagerský biskup František Barkóci,⁵⁰ nachádzame mimoriadne vzácne svedectvo o barokovej zbožnosti, ktorá sa v 18. storočí na východnom Slovensku ujímala medzi Slovákmi. V kontexte výpovede spomenutého prameňa možno pochopiť a interpretovať oveľa širšie príčiny duchovnosti východného Slovenska, a to nielen katolíckej cirkvi, ale aj po slovensky hovoriacich kalvínskych zborov. Slovenské vydanie Kalvínskeho Žaltára morálne a finančne podporilo mesto Debrecín. Viaceré štúdie sa touto problematikou už zaoberali,⁵¹ ale doposiaľ nebolo vysvetlené, prečo vznikol maďarský i slovenský preklad a prečo boli také úspešné. Práve Barkóciho vizitácia ponúka vysvetlenie.

V novoveku v snahe priblížiť sa ľudovému jazyku, Slováci začali pri bohoslužbách spontánne používať české preklady Biblie zrejme už v 15. storočí. Úplné

⁵⁰ Porov. ZUBKO, Peter – ŽEŇUCH, Peter: Barkóciho vizitácia Šarišského archidiakonátu, 190 s.

⁵¹ Sborník Matice slovenskej pre jazykozpyt, národopis a literárnu históriu. Zväzok 4. Turčiansky Sv. Martin: Nákladom Matice slovenskej, 1926, s. 20; Sbírka pramenův ku poznání literárního života, vydává III. třída České akademie věd a umění. Skupina 2. Korrespondence a prameny cizojazyčné. Vol. 18-19. Praha: Nákladem Akademie, 1913, s. 245; BRTÁŇ, Rudolf: Z minulosti slovenských kalvínov. In: Slovenské kalvínske hlasy 15 (1944), č. 6-8, s. 9-18; KIRÁLY, Péter: A keletszlovák nyelvjárás nyomtatott emlékei, s. 40; Slovenská reč. Časopis pre výskum a kultúru slovenského jazyka 61 (1996), s. 346; Szenci Molnár Albert és a magyar késő-renaissance. Csanda, Sándor – Keserü, Bálint (eds.). Szeged: Magyar tudományos akadémia, 1978, s. 227; ŠVAGROVSKÝ, Štefan: Zemplínske kalvínske tlače v doterajších výskumoch, s. 21-37.

poľské katolícke a protestantské preklady sú známe až zo 16. storočia.⁵² Na Slovensku úsilie prekladať biblické texty do slovenčiny dlho stagnovalo. Reformácia a s ňou jedna zo základných požiadaviek – priblížiť sa veriacemu prostredníctvom Božieho slova v zrozumiteľnom jazyku – posilnila potrebu slovenského prekladu Biblie. Prvé aktivity preložiť celé Sväté písmo do slovenského jazyka vychádza od katolíckeho kléru; vznikol preklad známy ako Kamaldulská Biblia. Slovenskí evanjelici v tom čase používali bibličtinu, ktorú pokladali oproti „nekanonizovanej“ ľudovej reči za vyššiu formu jazyka.

Situácia v protestantských cirkvách nebola rovnaká. V polovici 18. storočia na východnom Slovensku badať aktivity spojené s prekladaním biblických textov do ľudového jazyka. Východoslovenskí kalvíni neboli napojení na centrá v Čechách, ani na Slovensku, ale obracali sa na mesto Debrecín, ktoré bolo kalvínskym centrom; tam bolo vydaných päť kníh v zemplínskom nárečí pre východoslovenských kalvínov.⁵³ Druhým dôvodom je to, že slovakizovaná čeština, ako ju používali protestanti v ostatných častiach Slovenska, bola pre tamojšie obyvateľstvo málo zrozumiteľná a nehodnotila sa ako nadštandardný jazyk východoslovenských protestantov. Možno povedať, že biblická čeština nezodpovedala potrebám obradového jazyka zemplínskych protestantov, lebo podľa vyššie spomenutej zásady kultovým jazykom služieb božích mal byť materinský jazyk veriacich. V období pred vydaním Tolerančného patentu Jozefa II. (1781) sa kalvínska cirkev v časoch silnejúcej rekatolizácie zomkla v záujme obrany svojej viery; v roku 1731 miškovecký superintendent Martin Čáji (Csáji) „nariaďuje vydať pre slovenské kalvínske zbory predtiského dištriktu slovenské cirkevné knihy.“⁵⁴ Jednou z kníh, ktoré vyšli po tomto nariadení, je aj Žaltár z roku 1752. Vydanie tlačí pre potreby východoslovenských kalvínov v zemplínskom nárečí s maďarským pravopisom netreba v tomto období spájať s maďarizačnými tendenciami, ktoré nastupujú až neskoršie. Týmto činom sa iba splnila základná požiadavka reformovaných cirkví hlásať evanjelium ľudu zrozumiteľnou rečou.⁵⁵

Modlenie sa žalmov bolo obľúbené aj počas reformácie u Martina Luthera a v protestantských cirkvách. Luther si žalmy obľúbil po lektúre Augustínových

⁵² JANKOVIČ, Vendelín: Prvý slovenský preklad celého Písma svätého. In: Verbum, Vydáva nakl. družstvo Verbum v Košiciach 1 (1946 – 1947), s. 23-24.

⁵³ BRTÁŇ, Rudolf: Z minulosti slovenských kalvínov. In: Slovenské kalvínske hlasy 15 (1944), č. 6-8, s. 13-15.

⁵⁴ ŠVAGROVSKÝ, Štefan: Zemplínske kalvínske tlače v doterajších výskumoch, s. 34; KÓNYOVÁ, Annamária – KÓNYA, Peter: Kalvínska reformácia a reformovaná cirkev na východnom Slovensku, s. 176-177.

⁵⁵ Maďarizačné tendencie nastupujú na prelome 18. a hlavne v 19. storočí, ako o tom hovorí Samuel Czambel vo svojom diele Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov; „Až v tomto období v Užskej a Zemplínskej župe odbavovali popri slovenských liturgiách aj maďarské, a to aj tam, kde Slováci od vekov slúžili služby božie a modlili sa po slovensky“ (pozri BRTÁŇ, Rudolf: Z minulosti slovenských kalvínov, s. 16).

výkladov žalmov; žalmy boli súčasťou bohoslužieb.⁵⁶ Luther preložil Bibliu do hovorovej nemčiny, čím urobil národný nemecký preklad žalmov. To sa stalo príkladom aj pre iné národné preklady. V strednej Európe vznikli viaceré preklady žalmov u Poliakov i u Maďarov. Aj viacerí slovenskí spisovatelia evanjelickej konfesie v 17. storočí venovali vo svojej literárnej tvorbe osobitnú pozornosť žalmom: Ján Silván (1493 – 1573) vydal *Písně nové na sedm žalmů kajících a jiné žalmy* (Praha ¹1571; Praha ²1578), v ktorých parafrázoval žalmy 6, 31, 37, 51, 101, 129, 142 a pridal aj žalmy 90 a 78. Vavrínek Benedikt Nedožerský (1555 – 1615) vydal *Žalmové někteří v písně české na způsob veršů latinských v nově uvedeni a vydáni* (1606), v ktorých parafrázoval desať žalmov.⁵⁷

V období rekatolizácie katolíci zakladali mariánske kongregácie⁵⁸ a postupne zavádzali aj modlitbu ruženca, ktorý bol tzv. žaltárom pre laikov. V rímskokatolíckej farnosti Zborov v 40. rokoch 18. storočia vtedajší farár s veľkým nadšením a optimizmom písal do konceptu vizitácie pre jágerského biskupa Františka Barčího správu o fungujúcom miestnom ružencovom bratstve; v tomto období to bolo jediné takého bratstvo na východe Slovenska. Vizitácia hovorí, že Bratstvo najsvätejšieho ruženca Preblahoslavenej Panny Márie („Confraternitas SS. Rosarii B. M. V.“) založila grófka Alžbeta Rákociová (1655 – 1707), dcéra Ladislava Rákociho (1633 – 1664).⁵⁹ Okrem toho vyšla pre chrám niekoľko kazúl.⁶⁰ Bratstvo schválil dominikánsky generálny magister Anton Cloche v Ríme 6. mája 1691 a potvrdil ho jágerský biskup Juraj Feneši (Feneisý) 30. júla 1691, keď mu bola predložená bula od rímskeho predstaveného dominikánov. Farárom bol vtedy Tomáš Stragovič (1688 – 1695). Bratstvo sa malo modliť ruženec, a to týždenne 15 anjelských pozdravení (Zdravasov) a 15 modlitieb Pána (Otčenášov) ako náhradu za 150 Dávidových žalmov, a to kolektívne alebo súkromne, a túto modlitbu mohli sa modliť muži i ženy.⁶¹ Mimoriadne štedré a plnomocné odpustky pre ružencové

⁵⁶ VOKOUN, Jaroslav: Luther – finále středověké zbožnosti. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2017, s. 26, 40-41.

⁵⁷ KOLEKTÍV: Slovník slovenských spisovateľov. Bratislava: Kalligram – Ústav slovenskej literatúry SAV, 2005, s. 80, 487-488; Antológia staršej slovenskej literatúry. Mišianik, Ján (ed.). Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1964, s. 254-298; ŽILKA, Tibor – OBERT, Viliam – IVANOVÁ, Mária: Teória literatúry pre gymnáziá a stredné školy. Bratislava: OG – Vydavateľstvo Poľana, 2007, s. 93.

⁵⁸ ZUBKO, Peter: Mariánska kongregácia pri Košickej univerzite (1687 – 1784). In: 350. výročie Košickej univerzity. Jubilejný zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, Košice 27. februára 2007. Hišem, Cyril – Eliáš, Štefan – Fedorková, Dáša (eds.). Košice – Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška – Teologická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2007, s. 215-228.

⁵⁹ Porov. MONOK, István – HAPÁK, József: A Bibliás Rákócziak. [Budapest]: Kossuth kiadó, 2006, s. 16.

⁶⁰ Zborov. Dejiny obce a makovického panstva. Lukáč, Gabriel – Adam, Ján (eds.). Zborov: Obecný úrad Zborov, 2005, s. 78.

⁶¹ Dnes je modlitba ruženca všeobecne známa a samozrejماً. Podrobný popis praxe ružencového bratstva v koncepte od farára svedčí nielen o tom, že modlitba bola novinkou, ktorá nebola všeobec-

bratstvá ustanovili niekoľkí pápeži, ako ich vymenoval zborovský farár: Pius V. (1566 – 1572), Inocent VIII. (1484 – 1492), Klement VII. (1523 – 1534) a Gregor XIII. (1572 – 1585).

Modlitba ruženca vznikala postupne a svoju súčasnú podobu nadobudla v 16. storočí, no predchádzal jej dlhodobý vývoj. V 7. storočí sa u írsko-škótskych mníchov objavila prax vytvorenia žaltárového pendanta pre veriacich laikov. Mnísi sa denne modlili 150 žalmov a tento princíp chceli preniesť i na laikov, no nie odriekaním všetkých žalmov, ale 150 opakujúcich sa krátkych modlitieb, najčastejšie Otčenášov („Qui non potest psallere, debet patere“ = Kto nemôže odriekať žalmy, nech sa modlí Otčenáše⁶²). Od 8. storočia bola táto náhrada záväzná pre negramotných mníchov. Už od čias otcov púšte existovali modlitebné pomôcky na uľahčenie počítania (koráliky, kamienky alebo uzlíky v potrebnom počte na šnúrke), ktoré sa začalo využívať aj v Írsku. Tu sa vyvinul zvyk rozdeliť modlitbu na tri časti po 50 modlitbách. V tom istom storočí v západnej Európe sa na rovnakom princípe objavuje prax modlenia Zdravasov, ale všeobecne známym sa stal až v 11. storočí. V Nizozemsku a Nemecku sa v 13. storočí rozšírili mariánske žaltáre: odriekalo sa 50 až 150 Zdravasov, ktoré boli prelínané citátmi z Biblie alebo žalmami, ktoré sa vzťahovali na život Márie a Krista. Texty boli štylizované tak, aby ich bolo možné spievať, čo bola podstata mníšskej liturgie. Ak sa odriekali len Zdravasy, pri modlitbe sa zvykli mariánske sochy ozdobovať venčekmi z kvetov. Ak sa modlilo 150-krát Ave Maria, nazývala sa takáto modlitba korunkou, ak to bolo 50-krát, ujal sa názov malý venček („petit chapeau“); nizozemské begyne vedené dominikánmi používali názvy: ružová záhrada a ružový vienok/veniec (nem. *Rosenkrantz*), ale ešte nie ruženec (až k roku 1328 je doložený názov *Rosarius*). Mariánske žaltáre sa tak stali rozjímavou biblickou modlitbou. Cisterciiti vytvorili 15 častí meditácie, ktoré vytvárali tri skupiny tajomstiev ruženca po piatich

ne rozšírená, farár zrejme predpokladal, že ani biskupskí úradníci ju nemusia dobre poznať. Princíp modlitby bol súčasne teologicky dôkladne zdôvodnený aj veriacim ako náhrada za žalmy. Bohu zasvätené osoby sa modlili breviár (liturgiu hodín na posvätenie času), čiže sa pomodlili všetkých 150 žalmov za jeden týždeň. Veriaci laici modlitbou ruženca analogicky konali to isté modlitbou ruženca. Podrobnejšie teológiu modlitby ruženca rozviedol pápež Lev XIII. (1878 – 1903) v niekoľkých encyklikách (*Enchiridion delle encicliche* 3. Lora, Erminio – Simionati, Rita (eds.). Bologna: Edizioni Dehoniana, 2008, 1951 + 62 s.). Pápežove výklady sú takmer totožné s tým, o čom písal zborovský farár.

Rákociovci na svojich panstvách zakladali ružencové bratstvá a rozširovali Žaltáre, dokonca vydali aj publikácie o Dávidových žalmoch. V tomto kontexte možno rozumieť iniciatíve kalvínskej cirkvi na konci 17. a v 18. storočí, keď rozširovala Dávidove žalmy v maďarskom a slovenskom jazyku, ktoré boli preložené tak, aby mali poetickú hodnotu (princíp prekladu zodpovedal dobovým požiadavkám, aby sa podobali antickej poézii, aby boli dodržané prízvučné a neprízvučné slabiky) sa dali spievať (spev si vyžaduje pamätať si všetky slabiky, a preto sa text nedeformuje zabudnutím, ale zachová si integritu). V tomto kontexte sa kalvíni snažili vyvážiť silný rekatolizačný vplyv šíriacej sa modlitby ruženca a ružencových bratstiev.

⁶² Encyklopedia Katolicka XVII. Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, 2012, s. 478.

tajomstvách. Najvýraznejší podiel na rozšírení ruženca mal podľa dominikánskej tradície sv. Dominik Guzman (1172 – 1221). Pozorovateľný vzrast Mariánskeho kultu nastal neskôr vďaka mystičke sv. Brigite Švédskej (1303 – 1373), ktorá sa ho modlila podobne, ako je to zvykom dnes, ale vývoj modlitby ešte nebol ukončený. Ružencové bratstvá sa rozšírili pôsobením dominikánov. V roku 1464 bretónsky dominikán Alan de Rupe († 1475) reformoval niektoré bratstvá a vznik modlitby ruženca pripisoval priamo Božej Matke. Podnetom mu bolo zjavenie Panny Márie v Douai v roku 1461/2, v ktorom dostal vnuknutie, aby bratstvá neboli len lokálnym bratstvom, ale univerzálnym. Členovia mali každodenne odriekať 150-krát Ave Maria, čo mala byť náhrada stopäťdesiatich Dávidových žalmov. Takýto mariánsky žaltár bol pre laikov priveľmi náročný, preto Alan de Rupe pridal rozjímania o tajomstvách zo života Krista a Panny Márie. Okolo roku 1400 vznikol kamenný reliéf Posledného súdu nad severným portálom košického chrámu sv. Alžbety, na ktorom jedna zo spasených duší drží v rukách ruženec, čo dokazuje, že táto modlitba bola na východe Slovenska známa už na konci 14. storočia.⁶³ V roku 1470 bolo mariánske bratstvo v Douai prevzaté holandskou kongregáciou dominikánov, aby malo účasť na jej duchovných dobrodeniach. Po Alanovej smrti šírili bratstvá dominikánsky prior J. Sprenger OP (1436/8 – 1495) v Kolíne nad Rýnom. Zaviedol týždňovú recitáciu mariánskeho žaltára. Toto bratstvo dostalo od pápeža Sixta IV. (1471 – 1484) schválenie bulou *Pastoris aeterni* 30. októbra 1478 a 18. mája 1479 odporučil modlitbu mariánskeho žaltára.⁶⁴

V 11. a 12. storočí sa formulovala náuka o očistci a modlitba ruženca sa stala silnou duchovnou zbraňou na vyslobodzovanie trpiacich duší. Išlo o súčasť obnovy cirkvi, ktorá spočívala predovšetkým v novej duchovnej atmosfére. Od druhej polovice 12. storočia výrazný podiel na spiritualite kanonizovaných svätých má mariánska zbožnosť a jej významným propagátorom bol sv. Bernard z Clairvaux (1090 – 1153).⁶⁵

Prvý známy sviatok svätého ruženca sa slávil v Španielsku v roku 1547 na tretiu aprílovú nedeľu. Sviatok bol spočiatku slávený ako sviatok jednoty cirkvi rozdelenej dvojpápežstvom; už v 13. storočí sa na počesť PM v tento deň modlil ruženec. Modlitbu ruženca ako ju poznáme dnes potvrdil v roku 1568 pápež Pius V. (1566 – 1572) v breve *Consueverunt Romani Pontifices* (prvý oficiálny pápežský dokument o ruženci). Tento sviatok splynul za pápeža Pia V. a vydaní boli *Salvatoris Domini* v roku 1572 na pamiatku víťazstva kresťanských vojsk nad mohamedánskou tureckou flotilou pri Lepante (7. 10. 1571) so sviatkom Víťaznej

⁶³ Porov. ZUBKO, Peter: Kult Svätej krvi v Košiciach. Rozprávanie o stratených stredovekých relikviách. Košice: Viliam Ščavnický, 2013, 126 s.

⁶⁴ LASZCZAK, Mirosław: Historia róžańca. Kraków: WAM, 2006, s. 44-48, 60-62, 78-80, 87-94, 99-100, 126-131; PATÁKOVÁ, Hana: Bratrstvie ke cti Božie. Poznámky ke kultovní činnosti bratrstev a cechů ve středověkých Čechách. Praha: KLP 2000, s. 24-25.

⁶⁵ LASZCZAK, Mirosław: Historia róžańca, s. 59-60, 67, 69.

Panny Márie, pretože víťazstvo kresťanov bolo pripisované vyslyšanej modlitbe ruženca, čo pápež chápal ako Božie znamenie o mimoriadnej duchovnej sile a účinnosti modlitby, ktorú sám reformoval. Tento sviatok pápež Gregor XIII. (1572 – 1585) premenoval na sviatok Svätého ruženca a dovolil ho sláviť v tých kostoloch, kde mali kaplnku alebo oltár Ružencovej Panny Márie. Po ďalšom víťazstve nad Turkami pri Belehrade (Petrovaradíne) pápež Klement XI. (1700 – 1721) v roku 1716 sviatok preložil z 5. augusta na prvú októbrovú nedeľu a rozšíril ho na celú cirkev; sviatok sa slávil v prvú nedeľu októbra.⁶⁶ Od polovice 18. storočia sa modlitba ruženca stávala všeobecne obľúbenou.⁶⁷ Pápež Pius X. (1903 – 1914) v roku 1913 preniesol slávenie sviatku na 7. októbra. Pápež Ján XXIII. (1958 – 1963) v roku 1960 názov sviatku zmenil na sviatok Ružencovej Panny Márie.⁶⁸ Neskôr do vývoja ruženca zasiahli až pápeži Lev XIII. (1878 – 1903) a sv. Ján Pavol II. (1978 – 2005).⁶⁹

Ruženec bol v 18. storočí modlitbou tvorenou 150 Zdravsmi. Mariánska antifóna Ave Maria (Zdravas Mária) má dve časti, biblickú modlitbu chvály a prosbu cirkvi. Prvý diel sa skladá z dvoch citátov z Evanjelia podľa Lukáša, ktorými Máriu pozdravil archanjel Gabriel pri zvestovaní v Nazarete (*Lk* 1,28: „Ave [Maria], gratia plena, Dominus tecum“) a Alžbeta pri návšteve v Ain Karim (*Lk* 1,42: „benedicta tu inter mulieribus et benedictus fructus ventris tui“). V tejto forme sa antifóna modlievala v 9. storočí v liturgii a v 11. storočí zľudovela. V 13. storočí pribudlo do modlitby meno „Jesus Christus“, ktoré bolo v 14. storočí skrátené na „Christus“. Druhý diel modlitby sa objavuje v 15. storočí, jej prvá časť sa zrejme inšpirovala litániami („Sancta Maria, Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus“) a druhá pochádza asi z kázní mendikantov („nunc et in hora mortis nostrae. Amen.“).⁷⁰

Ruženec ako laický žaltár bol mimoriadnou duchovnou zbraňou, ktorá sa postupne rozširovala po celej Jágerskej diecéze. Prirodzene sa šírila medzi katolíkmi. Jej protiváhou na kalvínskej strane mohol byť iba biblický Žaltár. Aby sa zabránilo reálnym konverziám od kalvínov ku katolíkom, jedným zo spôsobov bolo prehĺbenie a sprístupnenie kalvínskej liturgie do reči Slovákov, ktorí tieto knihy v slovenčine nemali, používali sa len maďarské texty.

⁶⁶ Nábožné Výlevy. Kniha modlitebná, poučná, obradná a spevácka pre katolíckeho kresťana duchovného tak jako svetského, každého stavu, veku a obojeho pohlavia, k upotrebovaniu v kostole i doma. Spísal † Andrej Radlinský, farár kútsky, doktor filozofie, cenzor diecesánsky, a arkas rímský. Dvanásť opravené vydanie. Trnava: Spolok sv. Adalberta (Vojtecha), 1906, s. 722-723.

⁶⁷ MEDEK, Václav: Cesta české a moravské církve staletími. Praha: Česká katolícká charita, 1982, s. 231.

⁶⁸ Nábožné Výlevy. Malý, Vincent a kol. (zost.). Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2009, s. 1346.

⁶⁹ Encyklopédia Katolícka XVII, s. 479-480.

⁷⁰ MALINA, Bedřich: Dějiny římského breviáře II. Praha: Vyšehrad, 1939, s. 187-188; PACOMIO, Luciano – VANETTI, Pietro: Malý biblický atlas. Historie, geografie a archeologie bible. Praha: Portál, 1992, s. 51.

Ženevský Žaltár

V stredoveku vznikli rozličné národné preklady Svätého písma, a teda aj Knihy žalmov, ale v západnej cirkvi bola stále oficiálne záväzná latinčina. V rámci reformácie sa pri bohoslužbách začala používať reč ľudu. Martin Luther ako protestantská autorita formoval evanjelické prostredie, teológiu, cirkevnú disciplínu i kultúru. K žalmom mal osobitný vzťah, v rokoch 1524 – 1525 ich preložil do nemčiny a stali sa integrálnou súčasťou novej, rodiacej sa evanjelickej identity. Podobne v kalvínskom prostredí v rokoch 1539 – 1562 vznikol parafrázovaný francúzsky preklad Žaltára, nazývaný aj Ženevský Žaltár, ktorý ovplyvnil reformované cirkevné spoločenstvá po celej Európe. Do tejto tradície patrí aj slovenský Kalvínsky Žaltár.

Kalvínsky preklad Žaltára je fenomén, ktorý vznikol v 16. storočí ako jeden z atribútov kalvínskej identity, bol prevzatý inými národnými cirkvami hlásiacimi sa ku reformovaným evanjelikom, ale inšpiroval, príp. ovplyvnil aj teologicky blízke protestantské spoločenstvá v celej Európe. Kalvínsky Žaltár vznikol vo frankofónnom prostredí. Jeho prazáklad sa rodil vo Francúzsku, definitívny výsledok, ako ho poznáme, vznikol vo Švajčiarsku. Prvé žalmy preložil do francúzštiny v 30. rokoch 16. storočia Clément Marot (23. 11. 1496 – 12. 9. 1544). Ako básnik pôsobil na kráľovskom dvore Františka I. (1515 – 1545). Urobil ich ako parafrázy, ktoré prvýkrát vyšli v roku 1539 v Štrasburgu a obsahovali trinásť žalmov. U Francúzov sa stali mimoriadne obľúbenými, pretože boli skutočnou poéziou, ktorá bola súčasne zhudobnená. Marot postupne preložil a prebásnil ďalšie žalmy, vo vydaní z roku 1542 ich bolo štyridsať deväť. Smrť toto dielo prerušila. Prácu na prebásnení žalmov podporoval Ján Kalvín (10. 7. 1509 – 27. 5. 1564) a jeho spolupracovník Teodor Béza (Théodor de Bèze) (24. 6. 1519 – 13. 10. 1605) sa stal pokračovateľom Marotovej práce. Úplný preklad Žaltára vydal v roku 1562. Nápevy boli niekoľkokrát upravené pre viachlasný spev. Postupne vychádzali mnohé národné preklady: holandský (1551, 1557, 1558, 1561, 1566), taliansky (1554, 1560, 1581, 1603), okcitánske (1565 gaskonský, 1583 bearský), nemecký (1572, 1573, 1576, 1588), latinský (1596), poľský (1605), španielsky (1606), maďarský (1607), hebrejský (1623).⁷¹ V Nemecku požívali tento preklad aj evanjelici a katolíci. Nemecké vydania ovplyvnili Jiřího Strejca (1536 – 1599), ktorý vydal parafrázovaný preklad Žaltára v roku 1587. Ten používali českí bratia pri bohoslužbách. V predbielohorskom období (do roku 1620) vyšiel v 14 vydaniach. Žaltár bol pripojený na koniec spevníka a melódie nápevov boli ženevské. Incipity žalmov boli latinské.

Marot skomponoval nápevy k týmto 54 žalmom: 1 – 16, 18 – 19, 21 – 25, 32 – 34, 36 – 38, 42 – 43, 45 – 46, 49 – 51, 72, 79, 86, 88, 93, 103 – 104, 107, 111, 114 – 115, 118, 128, 130, 137 – 139, 144. Keďže Marot nápev žalmu 18 použil i pri

⁷¹ Žalmové neb zpěvové svatého Davida, s. 12-14.

žalme 144, ide spolu o 53 melódií. Toto bol precedens, na ktorý nadviazal Béza, ktorý doplnil chýbajúce preklady žalmov, ale v prípade 14 žalmov prevzal nápevy, ktoré pochádzali od Marota. Marotove nápevy Béza použil v týchto prípadoch, ktoré preveršoval, no nezhudobnil: Ž 5 → Ž 64, Ž 14 → Ž 53, Ž 24 → Ž 62 a Ž 95 a Ž 111, Ž 33 → Ž 67, Ž 36 → Ž 68, Ž 46 → Ž 82, Ž 51 → Ž 69, Ž 86 → Ž 77, Ž 118 → Ž 66 a Ž 98, Ž 139 → Ž 30 a Ž 76. Nápevy ostatných žalmov pochádzajú od Bézu.

Maďarské vydanie Žaltára potom malo v 20 prípadoch rovnaké nápevy u päťnástich dvojíc (5 = 64, 14 = 53, 18 = 144, 28 = 109, 31 = 71, 33 = 67, 36 = 68, 46 = 82, 51 = 69, 60 = 108, 65 = 72, 74 = 116, 77 = 86, 78 = 90, 117 = 127), štyroch trojíc (17 = 63 = 70, 30 = 76 = 139, 66 = 98 = 118, 100 = 131 = 142) a jednej štvorici žalmov (24 = 62 = 95 = 111). V slovenskom vydaní bol použitý vo všetkých prípadoch ten istý princíp, ale došlo k drobným zmenám v použití nápevov. Žalm 134 nebol zveršovaný podľa pôvodnej melódie, ale podľa melódií trojice žalmov 100, 131 a 142. Takisto žalmy 7 a 59 neboli zveršované podľa dvoch pôvodných nápevov, ale podľa nápevu dvojice žalmov 46 a 82, čím vytvorili štvoricu textov na ten istý nápev.

Psalterium Ungaricum

Maďarský preklad Žaltára urobil Albert Molnár (30. 8. 1574 Senec – 17. 1. 1634 Koložvár), jazykovedec, literárny vedec, básnik, spisovateľ, prekladateľ. Študoval na nemeckých univerzitách vo Wittenbergu, Heidelbergu, Štrasburgu. Pre inklinovanie ku kalvinizmu ho luteráni vyhnali, preto odišiel do Švajčiarska. V roku 1599 sa vrátil do Uhorska. Túžba po poznaní a seberealizácii vo filológii a literatúre ho motivovali v hľadaní dobrodincov, aby sa v roku 1600 vrátil do Nemecka. Pôsobil a žil vo viacerých mestách, kde okrem iného v roku 1606 dokončil preklady žalmov do maďarčiny. V rokoch 1612 – 1615 žil aj s rodinou v Uhorsku, ale chýbalo mu kultúrnejšie a vyspelejšie nemecké prostredie. Tridsaťročná vojna výrazne zasiahla do jeho života. Na pozvanie Gabriela Betlena sa v roku 1624 vrátil do Uhorska, pôsobil aj v Košiciach. Celý život zasvätil zveľaďovaniu maďarskej literatúry prekladaním, napísaním maďarskej gramatiky, prekladového slovníka i vlastného denníka. V dejinách maďarskej literatúry je za najvýznamnejšie Molnárovo dielo považovaný preklad Ženevského Žaltára z francúzštiny do maďarčiny, pretože ho považoval za kvalitný z hľadiska filologického, poetického i teologického. Psalterium Ungaricum vyšlo v roku 1607 v Herborne v náklade 1100 exemplárov. Žaltár sa stal veľmi obľúbeným, v 18. storočí vyšiel asi tridsaťkrát a počas troch storočí asi stokrát. Používali ho nielen kalvíni, ale aj unitári, evanjelici a katolícki františkáni.⁷²

⁷² SUSLA, Béla: Jazykovedec a prekladateľ: Albert Molnár Szenczi. Online (<http://madari.sk/magazin/historiasucasnost/jazykovedec-a-prekladatel-albert-molnar-szenczi>) (2020-11-28).

Maďarské vydanie žalmov súvisí so vznikom maďarskej tlačenej kultúry. Prvý maďarský preklad Biblie⁷³ bol tlačený v abovskej obci Vizsoly medzi 18. februárom 1589 a 20. júlom 1590; ďalšie vydanie Svätého písma v maďarčine vyšlo v Hanoveri v roku 1608.⁷⁴ V tom istom roku boli v maďarčine vydané ako samostatná tlač aj žalmy;⁷⁵ ich ďalšie vydanie vyšlo v roku 1612.⁷⁶ Existoval tzv. francúzsky spôsob spievania žalmov,⁷⁷ ktorý ovplyvnil Maďarov, aj keď s istými odlišnosťami.⁷⁸ Značky tohto nápevu sa neskôr dostali aj do slovenského vydania.

Vydania slovenského Kalvínskeho Žaltára

Kalvíni spočiatku vydávali žalmy a piesne osobitne, neskôr došlo k ich spojeniu do jednej knihy. V priebehu času sa niektoré žalmy a piesne prestali používať, preto boli v novších vydaniach nepoužívané texty vynechávané. Uhorské a prvé slovenské vydanie sa riadilo maďarskou ortografiou, americké vydania a moderné slovenské vydania sa riadili slovenským pravopisom. Do Zámoria začali prichádzať Slováci z východného Slovenska zo sociálnych príčin od roku 1875, medzi nimi boli i početní kalvíni, ktorí sa organizovali v Slovenskej kalvínskej presbyteriánskej jednote (*Slovak Calvinistic Presbyterian Union*). Táto organizácia pre duchovné potreby svojich členov nadviazala na tradíciu slovenských spevov kalvínskej cirkvi, prvé vydania vychádzali zo vzorov z domoviny.⁷⁹

⁷³ Szent Biblia az az: Istenec ô eswy Testamentvmanac prophétac es apostoloc által megiratott szent könyuei. Magyar nyelwre fordittatott egészlen és wijonnan, Az Istenec Magyarországbán való Anya szent Egyházának epülésére. Visolban. Nyomtattatott Mantskovitt Balint által. MDXC. Bódog aszszony hauánac 10. napián.

⁷⁴ Szent Biblia az az: Istenec ó esuy Testamentomanac prophetac es apastaloc által megiratott szent könyvei. Magyar nyelvre fordítatott egészszén, az Istenec Magyarorszagban valo anya szent, Egyházának epülésére. Caroli Caspar Elöljarobeszédével. Ez masodic kinyomtatást igazgattanébol megis jobbitotta Szenci Molnar Albert. Hanoviában. Nyomtattatott Halbejus janos által, Levinus Hulszius örökösmec költségével. MDCVIII esztendőben.

⁷⁵ Szent Davidnac soltari, az Franciaí notáknac es versekncé módgyokra Magiar versekre forditattac és rendeltettec. Az Szenci Molnar Albert ádat. Hanoviában. Nyomtattatott 1608 esztendőbe; SZENCI MOLNÁR Albert: Psalterium Ungaricum. SZENT DAVID KIRALYNAC ES PROPHETANAC SZAZ ótven SOLTARI az FRANCIAI notáknac és versekncé módgyokra most úyonnan *Magyar* versekre forditattac és rendeltettec, AZ *Szenci* MOLNAR ALBERT által. MDCVII. *HERBORNABAN* Nyomtattatott Hollos Christof által. Online <<http://magyar-irodalom.elte.hu/gepesk/eloszo/12/12.html>> (2017-10-01).

⁷⁶ Psalmi Davidis metrorhythmici ad Ambrosij Lobwafferi melodias con, cmnatr. Apvd P(s)altenivm N Francofvrto venales MDCXII.

⁷⁷ Psalmorum Davidis Paraphrasis poetica Georgii Bvchanani Scoti: Argumentis ac melodiis explicata atque illustrata. Operâ & studio Nathanis Chytraei. Herbornae Nassoviorum. 1619.

⁷⁸ MONOK, István – HAPÁK, József: A Bibliás Rákócziak, s. 43.

⁷⁹ Slovenský kalvínsky spevník. Nábožné piesne zostavené so žalmov a piesní duchovných. Pittsburgh: Slovenská Kalvínska Presbyteriána Jednota v Spojených Štátoch Amerických, 1918, s. [5*] – [6*].

Prvé vydania vyšli z iniciatívy predsedov jednoty, neskoršie boli kolektívnym záujmom. Editori odstúpili od dovtedajšieho konzervatívneho maďarského úzu a texty modernizovali podľa slovenskej kodifikácie.⁸⁰ Všetky vydania z rokov 1752 – 2008 sa v predslovoch a iných komentároch hlásia k jednej línii, ktorá sa zrodila vydaním Žaltára v roku 1752.

Vydania slovenského kalvínskeho žaltára						
Vyd.	Rok	Skrátený názov	Autori / Editori	Autorovo pôsobisko	Vydavateľ	Miesto
Uhorské	1752	Sveteho Dávida... Soltári	Andrej Špácai Juraj Jesenius	Vrbnica Malčice	Ján Margitai	Debrecín
	1824	Ku obetznej szluzsbe boszjej szporadane Pisznye...	Samuel Liskai Andrej Šörész	Oborín Vyšná Kamenica	Andrej Nádaskay	Blatný Potok
	1864		Pavol Čásar	Sečovce	R. Forster	
Americké	1895	Pisnye Pobozsne	Pavol Čásar	---	Pavol Ďurovčík	USA
	1899				Emil Nyitray tlač: Székely a Illés	Užhorod
	1902	Ku obecnej szluzbe boskej...				
	1918	Slovenský kalvínsky spevník	G. Garay W. Regnemer kolektív	USA	Slovenská kalvínska presbyteriánska jednota	Pittsburgh
	1929	Piesne pobožné	František Uherka Juraj Bardarik Josef Nádeníček Ján Bayus Michal Kosonyi	USA	Zväz slovenských kalvínov	New York
	1938					
	1945					

⁸⁰ LIFANOV, Konstantin: K otázke podstaty jazyka východoslovenských publikácií z USA konca 19. – začiatku 20. storočia. In: Slovenská reč 68 (2003), č. 6, s. 340-352.

Slovenské	1923	Gu obecznej szluzsbe szporadani szlovenszki spevnik	Jozef Hutka Michal Péter Štefan Szakál Jozef Rác	Bánovce n/O Sečovce Lúčky Veľké Revištia	Gejza Klein	Rimavská Sobota
	1956 + 9x	Spevnik pre slovenských reformovaných kresťanov	Andrej Maťaščík Štefan Turnský Ján Čontofalský Emil Boleslav Lukáč	Barca Lastomír	Cirkevné nakladateľstvo	Bratislava
	2008	Spevnik Reformovanej evanjelickej cirkvi na Slovensku	Gabriel Szakál kolektív	Slovensko	Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku	Komárno

Kajúce žalmy (*psalmi poenitentiales*)

V kresťanskej tradícii sa vyvinul zvyk modliť sa sedmoro tzv. kajúcich žalmov. Išlo o súčasť pokánia, kajúcej praxe kresťanov. Aj keď v katolíckej cirkvi existoval úradne autorizovaný spôsob tejto pobožnosti, má charakter výsostne osobnej spirituality, pretože pokánie je individuálna záležitosť, ako aj vina a trest za hriech majú individuálnu povahu. Touto modlitbou sa kajúcnik hlbšie spájal s Kristom, uvedomoval si, že svojimi hriechmi, najmä neposlušnosťou, spôsobil Kristovi bolesť, utrpenie a smrť. Modlitba tak privádzala modliaceho sa k osobnej pokore, vnútornému poníženiu sa, uznaniu vín i trestov za svoje hriechy, uvedomeniu si vlastnej slabosti a nemohúcnosti, závislosti na Bohu, bez ktorého nemožno dosiahnuť spásu a spokojné svedomie. Skutočnú spásu nemožno dosiahnuť bez Kristovho vykupiteľského diela dokonaného na dreve kríža. Kristologická interpretácia starozákonných žalmov tak okrem vnútornej duchovnej útechy prináša teologicko-mystický rozmer spojenia s Božím Synom, ktorý prešiel spásonosným utrpením, fyzicky podobnom ktorémukoľvek trpiacemu človekovi, no len skrze vieru v tomto utrpení dochádza k zjednoteniu s trpiacim Kristom, uvedomeniu si príčin týchto bolestí, ktoré pramenia vo vlastnom hriechu. Následne dochádza k odmietnutiu príčin zla utrpenia, odvrhnutiu hriechov i náklonnosti k hriechom, prosbe o odpustenie za spôsobené bolesti. Kajúcnik sa tak preporodí, vnútorne obráti a uzdraví. Do procesu sú zapájané zmysly, rozum, predstavivosť, city i pocity, vôľa, viera.

Kajúce žalmy sú literárnym druhom, osobitným spôsobom primerane a účinne vyjadrujú vnútorný postoj človeka k hriechu a prosbu o odpustenie. Zo 150

žalмов vyzdvihla kresťanská tradícia sedem žalmov, ktoré pomenovala kajúce: Ž 6, 32 (31), 38 (37), 51 (50), 102 (101), 130 (129) a 143 (142). Počet je evidentne symbolický a odvodený od tradičných siedmich prostriedkov na dosiahnutie odpustenia hriechov spomínaných už v 3. storočí, ktorými boli krst, mučenícka smrť, almužna, vlastná ochota odpúšťať, obrátenie hriešnika (metanoia), prekypujúca láska (dokonalá ľútosť) a pokánie (umŕtvovanie, pôst).⁸¹ Motív kajúcnosti a vyznania hriechov sa však nachádza aj v iných žalmoch: 25 (24), 40 (39), 41 (40), 65 (64), 106 (105).⁸² Hebrejská tradícia na sviatok Jom kipur používa iné žalmy.⁸³

Euzébius Cézarejský nazýva žalmy 6, 24, 37, 50 a 103 „didaskáliou vyznania“ a žalm 29 „eucharistiou vyznania“. Atanáž uvažuje: „Metanoiein znamená prestať hrešiť a v týchto žalmoch je zjavné, ako treba konať pokánie a akými slovami náleži vypomôcť si v procese metanoie“ (*Epist. ad Marcellinum*, 10). S istotou vieme, že v 6. storočí boli kajúce žalmy všeobecne známe a rozšírené, o čom svedčí Cassiodor († cca 563/583), hoci išlo o súkromnú pobožnosť. Od roku 875 boli medzi kajúce žalmy započítavané Ž 17, 25, 33, 51, 65, 67, 103 a 104. Mních Ján Kasián nazýval kajúce žalmy *psalmi prostreni*, pretože sa odriekali v polohe prostrácie (*Collationes* 21, 26, 2). Katolícka tradícia do pápeža Pia V. († 1572) kajúce žalmy odriekala v piatky Pôstneho obdobia.⁸⁴ Baroková zbožnosť tieto žalmy zaradila ako prílohu do časti starostlivosti o zomierajúcich (*Ordo ministrandi Extremam Unctionem*).⁸⁵ Mali sa modliť počas mazania umierajúceho posvätným olejom chorých alebo počas inej vhodnej chvíle. Všetci vtedy mali kľačať na kolenách. Zomieranie a smrť mali kajúci charakter, smútočnosť znásobovali aj pohrebné obrady. Posledné chvíle života odporúčala katolícka cirkev naplniť kajúcnosťou, prípravou duše na večnosť, aby sa zomierajúci vyhol večnému trestu pekelného zatratenia. Štatistická skúsenosť cirkvi dokazovala, že len málo ľudí zomieralo na starobu, na opotrebovanie vekom, a teda relatívne zdravých. Viac prípadov tvorili náhle úmrtia a nešťastné udalosti, keď smrť prišla neočakávane. Najviac prípadov tvorili chorí, poväčšine dlhšie či kratšie trpiaci ľudia, ktorí mali rozličné ochorenia, alebo trpeli na následky zranení, ktoré sa nedarilo úspešne liečiť. Umieranie tak trvalo od niekoľkých hodín do niekoľkých dní alebo týždňov. To bol čas, keď bol k smrteľnej posteli zavolaný kňaz, aby zomierajúceho vyspovedal, udelil

⁸¹ STUBHANN, Matthias a kol.: Encyklopedie bible M–Ž. Bratislava: Gemini, 1992, s. 724, 726; HERIBAN, Jozef: Príručný lexikón biblických vied, s. 561, 643–644.

⁸² ŁACH, Stanisław: Księga psalmów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy. Pismo święte Starego testamentu, tom VII, część 2. Poznań: Pallotinum, 1990, s. 648.

⁸³ Porov. Machzor Va-tomer Rut. Modlitební kniha pro vysoké svátky s paralelním českým překladem a komentářem. 2. díl. Jom kipur. Praha: Jiří Blažek, 2017, 620 s.

⁸⁴ NADOLSKI, Bogusław: Leksykon liturgii. Poznań: Pallotinum, 2006, s. 1263.

⁸⁵ Rituale Romanum Pauli v. Pontificis Maximij jussu editum et a Benedicto xiv. auctum et castigatum cui nobissima accedit Benedictionum et Instructionum appendix. Tornaci Nerviorum, Supmptibus et typis Societatis Sancto Joannis Evangel. Desclée, Lefebvre et Soc. Pont. Edit. Anno Domini m. dccc. lxxxv, s. 59–64.

mu posledné pomazanie (dnes sa nazýva pomazanie chorých) a dal viatikum (posledné sväté prijímanie) ako duchovné posilnenie na cestu do večnosti. To, že sa umiestnenie siedmich žalmov situovalo do tejto životnej situácie človeka, svedčí o tom, že smrť bola považovaná za najťažšiu životnú skúšku. Každý touto skúškou musel prejsť sám, no cirkev mu ponúkala duchovné sprevádzanie. Bežne sa zomieralo doma a príkladná kresťanská smrť tak bola vzorom pre všetkých ostatných pozostalých a prítomných, ba i neprítomných, od tých najstarších, ktorí mali k tejto skúsenosti najbližšie, až po najmladších, ktorí k nej mali relatívne ďaleko. Kňaz v matrike pochovaných zaznamenával, či bol zomrelý kresťan zaopatrený, alebo nebol. Tak sa taký zomrelý aj po smrti stával príkladom alebo antivzorom pre ostatných. Samozrejme, že kňazi sa snažili, aby vo všetkých prípadoch, keď to je možné, boli jeho farníci pripravení na smrť. Bol to aj celospoločenský tlak, aby rodina zomierajúceho zavolala kňaza na zaopatrenie. Aj cirkevná vrchnosť kontrolovala, či sú kňazi horliví a zodpovední za svojich veriacich.

Obl'uba kajúcich žalmov neklesla ani po rozdelení západného kresťanstva. Martin Luther im venoval osobitný výklad a následne aj protestantská tradícia, boli prekladané do národných jazykov a stali sa perlami duchovnej spisby, resp. slovesného umenia. Aj v miestnej kalvínskej tradícii bolo sedmoro kajúcich žalmov osobitnou skupinou určenou pre čas pokánia.

Žalmy v kresťanskej tradícii

Spev, poézia a tradované umenie patria medzi najstaršie ľudské dedičstvo. Najnovšie vedecké názory hovoria o tom, že v predliterárnom období sa vedomosti odovzdávali ústne, a – paradoxne – nepodliehali porušeniu typickému pre oralhistory, a to práve vďaka špecifickej poetickej forme.⁸⁶ Po objavení písma sa vedomosti odovzdávali písomne, no prvé nosiče týchto zápisov boli vyrývané do kameňa, hlinených tabuliek alebo zaznamenávané na iné materiály, ktoré boli ťažké, objemné, a preto náročne transportovateľné. Starý zákon hovorí o dlhom období, keď vyvolený Boží ľud žil nomádsnym spôsobom. O odovzdávaní tradícii hovorí Daniel Rops:

U mnohých národov (...) pamäť sa dlho podkladala za istejší prostriedok. U Grékov sa homérske básne oveľa skôr prednášali, ako písali. Vo faraónskych archívoch v Egypte nachádzame list úradníka s touto poznámkou: «Spolu s touto tabuľkou ti posielam posla, ktorý vie jej obsah naspamäť.» Z pokolenia na pokolenie budú Židia odriekať rozsiahly Talmud a Mohamedov Korán sa uchováva ústnou tradíciou: «odrieka sa», ale-

⁸⁶ Túto hypotézu do rozsiahlych podrobností vysvetľuje: KELLY, Lynne: Kódování paměti. Olomouc: Anag, 2018, 264 s.

bo «spieva», ale nečíta sa. Pod čiernym šiatrom v Mamreho krajine, potom v malých bielych domkoch nílскеj delty vzdialení Abrahámovi synovia uchovávajú svoje dejiny tak, že si ich podávajú z úst do úst, keď ich počuli od básnikov, strážcov to národných tradícií.⁸⁷

Aj v Starom zákone sa nachádzajú miesta, ktoré hovoria o tomto spôsobe tradovania spievaním piesní, hoci najnovšie komentáre ich interpretujú skôr poeticky,⁸⁸ pôvodný zmysel textu zrejme evokuje aj spôsob zachovania pamäte:

*Tvoje ustanovenia sa mi stali piesňou na mieste putovania.
(Ž 119,54).*

Kresťanská cirkev používala žalmy pri liturgii odjakživa. Najstaršie usmerenie sa nachádzajú v Liste Efezanom: „Buďte naplnení Duchom a hovorte spoločne žalmy, hymny a duchovné piesne. Vo svojich srdciach spievajte Pánovi a oslavujte ho.“ (*Ef* 5,18c-19) a v Liste Kolosanom: „Pod vplyvom milosti spievajte Bohu vo svojich srdciach žalmy, hymny a duchovné piesne.“ (*Kol* 3,16b), potom v Jakubovom liste: „Trpí niekto z vás? Nech sa modlí. Je niekto veselý? Nech spieva žalmy.“ (*Jak* 5,13). Viaceré miesta z evanjelií, ktoré sa priamo odvolávajú na Knihu žalmov (*Lk* 20,42-43; *Sk* 1,20; *Sk* 13,33), svedčia o jej autorite pri vzniku a formovaní prvých kresťanov. Osobitné postavenie má modlitba žalmov v liturgii hodín. Prví mnísi vytvorili zvyk pomodliť sa celý žaltár za jeden týždeň. S istými obmenami všetky tieto starobylé tradície modlitby žalmov existujú dodnes.

Žalm (gr. *psalmos* = hra na strunovom nástroji) vznikol v starohebrejskej literatúre. Starozákonná Kniha žalmov obsahuje 150 žalmov z 10. – 4./2. storočia pred Kristom, ktoré zložili anonymní autori, ale väčšina z nich pripisuje autorstvo kráľovi Dávidovi. Ide o náboženské hymnické piesne. Ich námetové spektrum je rozsiahle: oslavné, chválospevné, ďakovné, prosebné, kajúce atď., podobne aj ich konkrétne využitie bolo pestré: liturgia, korunovácia kráľa, putovanie, pokánie atď. Žalmy sú považované za pendant starogréckych hymnických piesni na počesť pohanských bohov Apolóna, Dionýza, Demetra a ďalších. Formálne sa od gréckej hymnickej poézie odlišujú tým, že metrickú stavbu zastupuje syntaktický paralelizmus, že veršové členenie a slovosled sú podriadené myšlienke žalmu.⁸⁹ Žalmy prevzalo kresťanstvo a po evanjeliách patrí medzi najobľúbenejšie a najčastejšie prekladané časti Biblie.

⁸⁷ ROPS, Daniel: Biblia a jej ľud. Trnava: Dobrá kniha, 1991, s. 71-72.

⁸⁸ Komentáre k Starému zákonu. 7. zväzok. Žalm 119. Hroboň, Bohdan – Kacián, Adrián (eds.). Trnava: Dobrá kniha, 2019, s. 129-131.

⁸⁹ ŠTRAUS, František: Príručný slovník literárnovedných termínov. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2005, s. 409.

Podľa svedectiev cirkevných otcov sa vo východnej i západnej cirkvi modlili žalmy ako súčasť oficiá (verejnej modlitby cirkvi) už v prvej tretine 4. storočia, ale možno predpokladať, no táto modlitba sa podľa prameňov formovala už v 2. storočí a vychádzala zo židovskej tradície.⁹⁰ Najvýznamnejší podiel na ich rozšírení malo mníšstvo. Svätý Augustín (354 – 430) vydal svedectvo o dobe, keď milánska cirkev zavádzala v chrámoch spevy, medzi nimi i žalmy. Zvyk spievať bol rozšírený v profánnom prostredí, no tu bol prostriedkom na ceste k jeho obráteniu (*Vyznania*, 10, 33):

*Pevnejšie ma podmanila a upútala rozkoš sluchu; ty si ma z nej vyviedol a vyslobodil. Priznávam sa, že trochu milujem spevy, najmä ak ich oživuje tvoje slovo a spievajú sa príjemným vycvičeným hlasom... Tieto spevy, oživené tvojimi výrokmi, usilujú sa dostať ku mne, hľadajú v mojom srdci nejaké čestné miesto, ale také im tam môžem sotva nájsť. Niekedy si myslím, že im preukazujem viac úcty, ako sa patrí, najmä ak cítim, že tie sväté slová, keď sa spievajú, mocnejšie a vrúcnejšie rozpaľujú moje srdce na zbožnosť než vtedy, keď sa nespievajú... Táto slasť, ktorá by nemala oslabovať môjho ducha, často ma klame, lebo nechce trpezlivo kráčať za rozumom, ale usiluje sa ho predbehnúť, ba aj viesť... Niekedy však z prihorlivej obavy pred tým klamom prehrešujem sa priveľkou prísnosťou, takže by som chcel vyhnat všetky slasťné melódie, čo sprevádzajú Dávidove žalmy, chcel som ich vyhnat z mojich uší, ba aj z chrámu. Často pokladám za istejšie to, čo som počul rozprávať o alexandrijskom biskupovi Atanázi, ktorý len tak dovolil spievať žalmy, že to bolo skôr zreteľné vyslovenie než spev.*⁹¹

Augustín napokon vyložil mystické učenie a vlastnú skúsenosť kontemplácie v diele *Ennaratio in Psalmum*⁹² (Výklad Knihy žalmov). Sám svoj životný príbeh stotožnil so žalmom 42.⁹³ Na Augustínovom príklade vyniká mimoriadnosť Knihy žalmov. Aj ďalší cirkevní otcovia, starovekí a stredovekí autori venovali žalmov veľkú pozornosť. Z nich patria medzi najvýznamnejších: Alkuin (730/735 – 804),⁹⁴

⁹⁰ MALINA, Bedřich: Dějiny římského breviáře I. Praha: Vyšehrad, 1939, s. 23-29.

⁹¹ Podľa prekladu Jána Kováča: Sv. Augustín: Vyznania. Bratislava: Lúč, 1997, s. 294-295.

⁹² PL 36 – 37.

⁹³ DANIŠ, Jozef: Mystika raného kresťanstva. Nitra: Spoločnosť Božieho Slova, 2007, s. 194-196.

⁹⁴ *Enchiridion seu Expositio pia ac brevis in psalmos poenitentiales, In psalmum CXVIII et graduales* (PL 100, 569-638).

sv. Ambróz (ok. 339 – 397),⁹⁵ Arnobius Mladší (5. st.),⁹⁶ sv. Atanáž (ok. 295 – 373),⁹⁷ sv. Beda Ctihodný (672/673 – 735),⁹⁸ sv. Bruno z Astie/Segni (ok. 1049 – 1123),⁹⁹ sv. Bruno z Würzburgu (ok. 1005 – 1045),¹⁰⁰ Euzébius z Cézarey (260-264 – 339),¹⁰¹ sv. Hieronym (347 – 420),¹⁰² sv. Hilár z Poitiers (310-320 – 367),¹⁰³ sv. Ján Zlatoústý (ok. 350 – 407),¹⁰⁴ Kasiodor (ok. 485 – 580),¹⁰⁵ Kornel Jansen (1510 – 1576),¹⁰⁶ Origenes (185 – 253/254),¹⁰⁷ Peter Lombardský (pred 1100 – 1160),¹⁰⁸ Richard od sv. Viktora († 1173),¹⁰⁹ Teodor z Mopsuestie (ok. 350 – 428),¹¹⁰ Teodoret z Cypru (ok. 393 – 457),¹¹¹ sv. Tomáš Akvinský (1224/1225 – 1274),¹¹² Walafriid Strabus (ok. 808 – 849).¹¹³ Ďalšie nespočetné komentáre vznikli v novoveku a ostatných storočiach. Niektoré z nich vstúpili do dejín ako významné dobové komentáre¹¹⁴ alebo úvahy.¹¹⁵

Z literárneho pohľadu sú žalmy perlami literatúr kresťanských národov všetkých čias. Ich význam niektorí prirovnávali k divom starovekého sveta alebo ku gotickým katedrálam. Preklady Žaltára zohľadňovali predovšetkým obsahovú stránku: syntézu teológie, vzťah človeka s Bohom, zachytenie všemožných situ-

⁹⁵ *Enarrationes in XII psalmos Davidicos* (PL 14, 921-1180) = *Explanatio psalmsorum XII* (CSEL 64), ide o Ž 1, 36 (35) – 41 (40), 44 (43), 46 (45), 48 (47), 49 (48), 62 (61); *Expositio psalmi CXVIII* (PL 15, 1197-1526; CSEL 62), ide o Ž 119 (118).

⁹⁶ *Commentarii in psalmos* (PL 53, 327-570).

⁹⁷ *Expositiones in psalmos* (PG 27, 59-546), *Fragmenta commentariorum in psalmos* (PG 27, 547-590), *Interpretatio psalmsorum sive De titulis psalmsorum* (PG 27, 649-1344).

⁹⁸ *De psalmsorum libro exegesis* (PL 93, 477-1098).

⁹⁹ *Expositio in psalmos* (PL 164, 695-1228).

¹⁰⁰ *Expositio psalmsorum* (PL 142, 49-530).

¹⁰¹ *Commentaria in psalmos* (PG 23, 11-1396).

¹⁰² *Breviarium in psalmos* (PL 26, 821-1270), *Secunda expositio super psalmum CXIX* (PL 26, 1269-1278), *De expositione psalmsorum* (PL 26, 1277-1300).

¹⁰³ *Tractatus super psalmos* (PL 9, 231-891), *Psalmorum XV, XXXI et XLI interpretatio* (PL 9, 891-908).

¹⁰⁴ *Expositio in psalmos* (PG 55, 35-498).

¹⁰⁵ *Expositio in psalterium* (PL 70, 9-1056).

¹⁰⁶ JANSENIUS, Cornelius: *Paraphrasis in psalmos cum annotationibus*. Lugduni 1677.

¹⁰⁷ *Ex commentariis in psalmos* (PG 12, 1053-1686), *Excerpta in psalmos* (PG 17, 105-150).

¹⁰⁸ *Commentaria in psalmos / Psalmos Davidicos commentarii* (PL 191, 55-1296).

¹⁰⁹ *Mysticae adnotationes in psalmos* (PL 196, 265-402).

¹¹⁰ DEVRESSE, R.: *Le Commentaire de Theodore de Mopsueste sur les Psalmes (I – LXXXI)*. Città del Vaticano, 1939.

¹¹¹ *Interpretatio in psalmos* (PG 80, 857-1998).

¹¹² *In psalmos Davidis expositio*. In: Sancti Thomae Aquinatis, Doctoris Angelici, Ordinis Praedicatorum Opera Omnia, Vol. 14. London: Forgotten Books, 2019.

¹¹³ *Glossa ordinaria. Liber psalmsorum* (PL 113, 841-1080); *Expositio in viginti primos psalmos* (PL 114, 751-794).

¹¹⁴ Napr. ROTTERDAMSKÝ, Erasmus: *Užitečná rozprava o vedení války s Turky s výkladem žalmu 28*. Praha: Academia, 2018, 107 s.

¹¹⁵ LEWIS, C[live]. S[aples].: *Úvahy o žalmoch*. Bratislava: Porta libri, 2019, 160 s.

ácií náboženských, kultových, liturgických, historických, národných, spoločenských, morálnych, psychologických, osobných, ťaživých i slávnostných chvíľ, každodenných i výnimočných. Osobitné miesto vytvárajú preklady autorov hebrejského pôvodu.¹¹⁶

Najstarší preklad žalmov vznikol v Alexandrii v 3. storočí pred Kristom a stal sa súčasťou Septuaginty, gréckej verzie Starého zákona. Septuagintu používala mladá cirkev, vo východnej časti Rímskej ríše sa stala trvalým kánonickým textom Svätého písma, v západnej časti sa od druhého storočia postupne presadzovala tamojšia ľudová reč, latinčina. Vznikli viaceré miestne preklady Písma, medzi ktorými boli značné rozdiely. Pápež Damas I. využil jedného z presbyterov svojho dvora, Hieronyma, aby urobil revíziu latinského prekladu, aj Žaltára. Hieronym opravil Žaltár v roku 382 podľa gréckej predorigenovskej predlohy. Toto tzv. *Psalterium Romanum* používali v Ríme až do pontifikátu pápeža Pia V. a v Bazilike svätého Petra vo Vatikáne ho používajú doteraz. V roku 384 Hieronym urobil dôkladnejší preklad Žaltára podľa hexaplárnej úpravy Septuaginty. Preklad sa na začiatku uchytil v Galii, preto bol nazvaný *Psalterium Gallicanum*, ale neskôr sa ujal v ďalších krajinách kresťanského Západu. Z rozhodnutia Tridentského koncilu bol prijatý do Vulgáty.¹¹⁷ Hieronym urobil ešte tretí preklad Žaltára priamo z hebrejčiny, ktorý je nazvaný *Psalterium secundum Hebraeos*, no ten sa neujal,¹¹⁸ jeho text je súčasťou kritických vydaní Vulgáty popri druhom Hieronymovom preklade.¹¹⁹ Národné preklady latinských cirkví vznikali ako preklady z Vulgáty, ktorú pre latinskú cirkev kanonizoval Tridentský koncil (4. zasadnutie 8. apríla 1546, *Decretum primum: recipiuntur libri sacri et traditiones apostolorum, Decretum secundum: recipitur vulgata editio bibliae praescribiturque modus interpretandi sacram scripturam etc.*¹²⁰). Protestantské cirkvi uprednostňovali v národných prekladoch hebrejskú pôvodinu, katolícke preklady tak robia až v ostatných storočiach.

Dôvetok

V roku 1752 vydala kalvínska cirkev pre potreby slovensky hovoriacich zborov Knihu žalmov. Bol to preklad z maďarského jazyka, ktorý bol preložený do slovenského jazyka, konkrétne do zemplínskeho dialektu. Celý preklad bol pre-

¹¹⁶ Psalterz. Przełożył z hebrajskiego Roman Brandstaetter. Poznań: Stowarzyszenie im. Romana Brandstaettera – Pallotinum, 2009, 330 s.; Kniha žalmů s Rašiho výkladem. Praha: Garamond, 2013, 414 s.

¹¹⁷ Napr. *Bibliorum sacrorum iuxta vulgatas Clementinam nova editio*. Gramatica, Aloisius (ed.). Typis Polyglottis Vaticanis, MCMLIX [1959], 1186 s.

¹¹⁸ Starozákonní překladatelská komise: *Výklady ke starému zákonu III. Knihy naučné. Jób až Píseň písní*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 216-217.

¹¹⁹ *Biblia iuxta vulgatas versionem*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1969, 1980 s. (a ďalšie vydania).

¹²⁰ ALBERIGO, Giuseppe a kol. (eds.): *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*. Bologna: Edizioni Dehonianae, 2013, s. 663-665.

básnený a zveršovaný, pri bohoslužbách bol spievaný. Ide o prvú biblickú knihu v slovenčine, ktorá vyšla tlačou. Príčinou prekladu nebolo pestovanie slovenského nacionalizmu, ale úpadok slovenských kalvínskych zborov, ktoré prechádzali ku katolíkom. Katolíci v rámci rekatolizácie rozširovali ružencové bratstvá a modlitbu svätého ruženca, ktorá bola laickou náhradou 150 biblických žalmov. Kalvíni sa rozhodli pre šírenie klasických biblických žalmov. Medzi obidvoma cirkvami existovala zdravá duchovná rivalita. Podľa zachovaných prameňov slovenských kalvínskych zborov bola najmenej polovica z celkového počtu, ale pravdepodobne ich bolo oveľa viac. To bol ďalší dôvod pre vznik slovenského prekladu žalmov. Jedným z prekladateľov a básnikov bol Andrej Špácai, ktorý bol pôvodne uniatskym presbyterom, ktorý konvertoval ku kalvínom. Nám sa podarilo zistiť, že pochádzal z východného Slovenska, preto dokonale poznal miestny slovenský jazyk, do ktorého preložil aj ďalšie kalvínske bohoslužobné knihy.

O kultúrnych a jazykových súvislostiach vzniku slovenského Kalvínskeho Žaltára

Peter Žeňuch

Liturgický jazyk ako prostriedok komunikácie s Bohom

Liturgické texty plnia dôležitú komunikačnú funkciu medzi človekom a Bohom. Kultivovaný národný jazyk sa tak realizuje ako dôležitý kultúrno-identifikačný kód prekladu biblických a liturgických textov, ktorý umožňuje veriace-
mu človeku stotožniť sa s konkrétnym národne vyhraným prostredím. Z tejto skutočnosti vyplýva aj zásada prekladania biblických a liturgických textov, ktoré slúžia duchovným potrebám veriacich v konkrétnom jazykovom priestore.

Kresťanský založený človek túži čo najlepšie a najpresnejšie porozumieť liturgickému procesu, do ktorého vstupuje Boh prostredníctvom sakrálneho (kultivovaného) jazyka. Jazyk totiž umožňuje konkretizovať predstavu o nadpozemských, duchovných, religiózných skutočnostiach, a to nielen pomocou symbolov, úkonov, gest či scén, ktoré sprítomňujú Božské účinkovanie v kozme počas priebehu slávenia bohoslužieb či liturgického procesu. V Biblii i v liturgii sa tak prostredníctvom jazykových prostriedkov neustále sprítomňujú jednotlivé deje a udalosti. Správne pochopenie biblického i liturgického textu je preto založené práve na sémanticky jednoznačnom používaní jazykových termínov. Pomocou jazykových znakov sa tvorí opis duchovných skutočností v kontexte s pozemskými reáliami. Tento princíp jazykového obrazu sakrálneho myslenia vychádza z možnosti jazyka ako nástroja ľudskej komunikácie s Bohom, ktorým sa reflektujú všetky skutočnosti duchovného sveta. Iba tak možno spoznať zmysel (sémantiku) posvätnosti. A na tento účel slúži práve liturgický jazyk.

Kultivovaný jazyk predstavuje kultúrnu hodnotu. Prioritnou funkciou jazyka je uplatňovať a rozvíjať komunikačné kompetencie spoločenstva, používa sa ako nástroj každodennej ústnej i písomnej komunikácie a vníma sa tiež ako národno-identifikačný a národno-integračný činiteľ jeho požívateľov. Jazyk však plní funkciu, ktorá je pevne spätá s kultúrnymi a hodnotovými princípmi a pravidlami spoločnosti, ktorá ho používa v každej etape svojho historického vývinu aj v komunikácii v rámci konfesijného prostredia, a tak sa jazyk konfesijného prostredia zúčastňuje práve na utváraní kultúrneho formovania spoločenstva. Odraz týchto javov predstavuje jazykovo-kultúrne povedomie. Jazykovo-kultúrne povedomie je vyjadrené v dejinách jazyka. Jazyk preto tvorí systém znakov, termínov (pojmov, slov), ktoré vznikli na pomenovanie rozličných materiálnych i duchovných reálií práve v kontexte historického vývinu spoločnosti. Je dôležitým prameňom poznania kultúry spoločenstva, ktoré tento jazyk používa nielen ako komunikačný

prostriedok, ale aj ako symbol, znak národnej a jazykovej identity. Spisovný jazyk plní etnoidentifikačnú funkciu, je nezameniteľným atribútom národa, ktorým sa odlišuje od blízkych i vzdialených susedov.

Schopnosť človeka rozprávať, teda vyjadrovať svoje pocity a myšlienky, je uvedomelý proces. V jazyku sa uplatňujú pravidlá, ktoré si spoločenstvo zvolilo a ktoré sú prirodzeným odrazom potrieb komunikovať navzájom v rodine, rode, spoločnosti, v cirkvi a tiež formou písomníctva a literatúry všeobecne. V jazyku sa odráža spoločné myslenie jeho používateľov (*sensus communis*¹²¹), ktoré je signifikantom kultúrnej vyspelosti spoločnosti a dokladom o jeho historickej pamäti. V ňom i prostredníctvom neho sa uchováva obraz o vývine národa a kultúry.

Vývin myslenia spoločnosti sa uchováva v jazyku. Pamäťou spoločenstva je písomníctvo. Písomnú tradíciu v európskom kontexte predstavujú literárne, administratívno-právne i religiózne texty, ku ktorým neodmysliteľne patria aj preklady starozákonných i novozákonných textov v národných jazykoch. Práve tie sú pre jazykovedcov i pre historikov kultúry nevyčerpatelným zdrojom poznania o vývine národného spoločenstva. V písomnostiach možno sledovať nielen vývin jazyka, ale predovšetkým obraz o myslení človeka v jazyku, ktorý je historicko-kultúrnym fenoménom. Jazyk totiž dokumentuje kultúrny vývin a jednotlivé etapy rozvoja spoločnosti. V jazyku sa plasticky odráža celý hospodársky, politický, spoločenský, administratívno-právny, kultúrny rozmer života človeka a spoločnosti. Jazyk do svojho systému začleňuje práve tie jazykové prostriedky, ktoré jazykovedcom i nejazykovedcom môžu poslúžiť ako doklady o rozličných kontaktoch s blízkymi i vzdialenými susedmi, o kultúrnom, hospodárskom, administratívno-právnom či politickom vývine. Prostredníctvom zachovaných jazykových dokladov možno priamo poukázať na udalosti, s ktorými sa národné spoločenstvo počas svojho historického vývinu bezprostredne i sprostredkovane stretávalo a vyrovnávalo.

Každé spoločenstvo svoje fungovanie odvodzuje od teokratického myslenia. Kresťanská Európa svoju kultúru odvodzuje z princípov zadefinovaných v biblickom Dekalógu, v ktorom sa odráža vzťah Boha k svetu a vzťah človeka k človeku. Práve z tohto dôvodu sa za najvýznamnejší prejav vyspelosti a civilizovanosti národa pokladá existencia myslenia o Bohu ako východisku i cieľi fungovania človeka. Vzťah medzi človekom a Bohom ovplyvňuje nielen myslenie, ale aj konanie človeka v spoločnosti. To sa odráža v slovami neopísateľnej Božej prirodzenosti a podstate, na ktorú človek môže nazerať iba prostredníctvom zrozumiteľného jazyka Svätého písma a jazyka liturgického slávenia. Dokonalosť poznania Boha totiž spočíva v úplnom kontakte s ním. Boh sa však dáva spoznať iba prostredníctvom viery človeka, ktorá sa vyjadruje práve pomocou jazykových prostriedkov,

¹²¹ *Sensus communis* ako pojem označujúci spoločné myslenie o jazyku, dejinách, kultúre a spoločnosti preberáme od Pavla Koprdu z knižnej publikácie *Medziliterárny proces V. Osemnásť storočie* (Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2009).

najmä teomorfnej lexiky. Vskutku však ide o pomenovania ľudskými zmyslami nedosiahnuteľného Boha. Existencia takýchto pomenovaní v kultivovanom jazyku svedčí o kultúrnej vyspelosti národa.

Preklady biblických textov a Svätého písma do slovenčiny v každom období jej vývinu dokazujú nielen kultúrnu i religióznu vyspelosť nositeľov jazyka, ale svedčia najmä o možnostiach jazyka, ktorým spoločenstvo disponuje, aby čo najpresnejšie vyjadrilo zmysel zapísaný v biblických a liturgických protografoch.

Jazyk prekladu Biblie a liturgie musí preto predstavovať Boha najmä ako vládara, ktorý sa pomocou výrazových prostriedkov zrozumiteľného jazyka dotýka života každého človeka v takom rozsahu, ako ho veriaci ako jednotlivec pri čítaní či počúvaní Biblie i pri jeho oslave počas liturgického a bohoslužobného procesu potrebuje vnímať. Vláda a oslava Boha sa totiž konkretizuje v spojení nebeského sveta s pozemským. Boh sa preto v jazyku zjavuje ako personifikácia *Dobra, Lásky, Blaha, Pravdy, Krásy, (Pre)Múdrosti, Poznania, Slova, Spásy, Sily* a pod.¹²² Napriek tomu, že sú tieto abstraktné pomenovania vyjadrením vznešenosti Boha a teda jeho Božích atribútov, neprestávajú byť antropomorfnými, lebo sú produktom ľudského uvažovania.¹²³

Preklady Biblie a liturgických textov síce využívajú všeobecne zrozumiteľné jazykové prostriedky a hodnotové kategórie, ktoré sú nielen prirodzene utvorené, ale v každom sakrálnom jazyku aj zreteľne sémanticky naplnené, kultivované a kultivujúce človeka i spoločenstvo.

Doxologický a teokratický jazykový obraz sveta

Teokratický rozmer európskej kresťanskej kultúry sa sformoval predovšetkým na princípoch, ktoré poskytuje doxologický charakter spirituality. V každom jed-

¹²² „Na prvý pohľad sa javí zrejme, že možno rozoznávať oficiálne tituly, používané v kulte spoločenstva, a prívlastky, vytvorené osobnou nábožnosťou. V skutočnosti sa však nachádzajú tie isté prívlastky, s tými istými rezonanciami v kolektívnej modlitbe i v individuálnej modlitbe. Boh je «rovnako skalou Izraela» (*Gn* 49,24; 2 *Sam* 23,3...) ... ako i «mojou skalou» (*Ž* 13,3n; 144,1) alebo jednoduchou «skalou» (*Ž* 18,32), «môj štít» (*Ž* 18,3; 144,2) a «náš štít» (*Ž* 84,10; 89,19), «pastier svojho ľudu» (*Mich* 7,14...) i «môj pastier» (*Ž* 23,1). To je znak, že stretnutie s Bohom je osobné a živé. **Tieto prívlastky sú prekvapivo jednoduché, vypožičané z dôverne známych realít, z každodenného života.** Biblia nepozná nekonečné egyptské či babylonské litánie, tituly nakopené okolo pohanských božstiev. Boh Izraela je nekonečne veľký, ale vždy je na dosah ruky alebo hlasu; On je Najvyšší (*Éljon*), Večný (*Olam*), Svätý (*Kadni*), ale tiež «Boh, ktorý ma vidí» (*El Roj*, *Gn* 16,13). Skoro všetky jeho mená ho určujú z jeho vzťahu k svojmu ľudu: «Ten, ktorého sa bál Izák» (*Gn* 32,42.53). «Mocný Jakubov» (*Gn* 49,24), Boh Abraháma, Izáka a Jakuba (*Ex* 3,6), Boh Izraela, náš Boh, môj Boh, môj Pán. Dokonca i prívlastok «Svätý», ktorý ho prísne oddeľuje od každého tela, stáva sa na jeho perách «Svätý Izraela» (*Iz* 1,4...) a robí z tejto svätosti niečo, čo náleží Božiemu ľudu. V tomto vzájomnom vlastnení sa prejavuje tajomstvo zmluvy a predzvesť toho vzťahu, ktorý spája Boha nášho Pána Ježiša Krista s jeho jediným Synom.“ (Slovník biblickej teológie. Léon-Dufour, Xavier a kol. (eds.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990, s. 90; *zvýraznenie P. Ž.*)

¹²³ ВЕНДИНА, Т. И.: Средневековый человек в зеркале старославянского языка. Москва: Индик, 2002, s. 162-166.

nom i v tom najt'ažšom či najzložitejšom kultúrnom či historickom období vývinu človeka a spoločnosti sa oslava Boha vyjadruje racionalitou posolstva (kerygmy). Nikdy predtým, kým do dejín kultúry Európy nevstúpila Biblia a kresťanská spiritualita, jazyk v takej úplnosti nevyjavil možnosti teokratického rozmeru myslenia. Predkresťanská mágia ostala zakrytá nepreniknuteľným rúchom tajomstva, aj preto liturgický jazyk nie je jazykom mágie, ale jazykom ohlasovania Boha v každodennom živote. Už v klasických jazykoch Boh pôsobí v celom spektre druhov a žánrov vysokej umeleckej literatúry. Keďže táto písomná kultúra vyžadovala príslušné teologické vzdelanie, poznanie Boha poskytovala a sprostredkúvala najmä literatúra poznačená kresťanskou spiritualitou vo vernakulárnom, ľudu zrozumiteľnom jazyku. Tá nevznikala preto, aby poukazovala na neduživosť každodennosti, alebo aby človeka moralizovala, ale vznikala najmä preto, aby prostredníctvom kriticko-didaskalickej argumentácie v zrozumiteľnom jazyku (pri ktorej sa vychádza z úsudkov vlastných kresťanstvu a nie mienky tých, pre ktorých je argumentácia adresovaná) sa krok za krokom ukázala spravodlivosť, pravdivosť

a objektivnosť podstaty kultúrneho a duchovného myslenia človeka v jeho sporení s princípom poznania Boha a jeho účinkovania v človeku a spoločnosti. Na vyjadrenie tejto skutočnosti sa aj pomocou neskorších prekladov biblických textov otvorili možnosti pre slobodné poznávanie a oslavovanie Boha v národných jazykoch, lebo Boh je prítomný v každom národe a jeho jazyku.

Na tomto tvorivom prístupe vznikol už prvý preklad Biblie do staroslovienskeho jazyka. Prostredníctvom zrozumiteľného jazyka a využitím jeho symbolov sa človeku poskytuje príležitosť pre zdokonalenie a posilnenie. Práve jazyk a predstava o Bohu utvorená prostredníctvom vyslovených jazykových obrazov a symbolov poskytuje možnosti pre oslobodenie sa od pozemského sveta.

Výsledkom takejto tvorivej činnosti je aj preklad Svätého písma, liturgický text, modlitba a pod. Aj táto sama tvorivá činnosť sa stáva znakom účinkovania Boha a obrazom prirodzenej ľudskej túžby pocítiť dotyk jeho dokonalosti sprostredkovaný napríklad v jazyku prekladu Písma, pri slávení liturgie a pod. V každej takejto činnosti sa prejavuje sloboda myslenia, ktorú má človek od Boha, a tak sú všetky jazykové prostriedky použité v preklade Biblie a liturgických textoch výpoveďou o duchovnom myslení človeka a jeho prirodzenosti.

Religiózný človek žije totiž svoj život viery ako súčasť kultúrnej identity spoločnosti, ktoré používa aj konkrétny jazyk na dorozumievanie. Preklady Svätého písma spolu s bohoslužobnými textami deklarujú existenciu kultivovaného literárneho jazyka, ktorý za istých okolností slúži aj ako *sakrálny jazyk*.

Za liturgický sa spravidla označuje taký jazyk, v ktorom sú alebo boli zapísané všetky modlitby a texty náboženských obradov, kultovej či náboženskej praxe. Tento jazyk sa môže úplne (geneticky) odlišovať od jazyka používaného v bežnej komunikácii spoločnosti. V prostredí katolíckej cirkvi na Slovensku i inde v Európe bola dlho sakrálnym jazykom latinčina, ktorá sa mohla zameniť za zrozumiteľný (vernakulárny) jazyk iba pri vykonávaní obradu krstu, spovede, sobáša,

vyznania viery a pod. V tradícii latinskej cirkvi sa prirodzene presadila potreba používať pri vysluhovaní niektorých sviatostí reč ľudu. „Latinčina bola *lingua sacra* a jej primát bol konzekventne zdôrazňovaný, strážený, a to aj za cenu straty jednoty (oddelením sa od hlavného cirkevného spoločenstva vznikali sekty, ktorých častým atribútom bol ľudový jazyk pri ich vlastných bohoslužbách).“¹²⁴

Liturgická funkcia jazyka sa vyznačuje svojou jazykovo-štylistickou exkluzivitou. Osobitosť vysokého štýlu je vyjadrená celým radom pomenovaní, ktoré tvoria autonómny systém, ktorý je do veľkej miery lexikálne neutrálny. Predstavuje ho však emocionálny a výrazový register takých lexikálno-štylistických jazykových prostriedkov, ktoré vplyvajú na charakter ľudskej oslavy Boha. Sakrálny jazyk ako jazyk liturgie je pritom zložený z lexiky založenej na antropomorfnom pomenovacom systéme. Celá teologická terminológia a posvätné slová v najširšom zmysle patria do lexikálneho inventára najstaršej vrstvy slovenčiny. Práve tie sú všeobecne zrozumiteľné v celom slovenskom jazykovom areáli. Liturgický jazyk je tak ako každá ďalšia kultivovaná forma či štýl (administratívny jazyk, právny jazyk, umelecký jazyk a pod.) zafinovaný a jeho prestížne vyjadrovacie šablóny sú súčasťou v autoritatívnych foriem ľudskej komunikácie.

Na medzinárodnom kongrese o prekladoch liturgických textov do národných jazykov, ktorý sa uskutočnil v Ríme 9. – 13. novembra 1965, sa v prostredí latinskej kresťanskej tradície zafinoval spôsob prekladania, ktorý vychádza z poznania dejín cirkvi a zo skúseností získaných pri tvorbe celého radu prekladov Biblie do národných jazykov. Pri prekladoch liturgických textov totiž nemožno ktorýkoľvek liturgický text prekladať iba doslovne, ale je nutné ho najskôr myšlienkovy pochopiť a až neskôr mu dať presnú a výstižnú jazykovo-štylistickú formu a podobu cieľového jazyka, do ktorého sa biblický či liturgický text má preložiť. Tento spôsob prekladania sa používa pri prekladoch Biblie do národných jazykov. Dobré ho poznali nielen svätí solúnski bratia pri preklade Svätého písma do staroslovienčiny, ale tiež slovenskí kamaldulskí mnísi, ktorí preložili celú Bibliu do západoslovenského variantu kultivovaného slovenského jazyka.¹²⁵

Cieľový jazyk prekladu Biblie i liturgického textu však musí spĺňať náležitosti vytríbeného, kultivovaného spisovného jazyka. V kultivovanom jazyku sa totiž zrkadlia a uplatňujú zásady jazykovej kultúry.

Pri prekladoch Biblie, modlitieb a textov liturgického charakteru sa dbá na to, aby preklad do cieľového jazyka obsahoval nielen presný preklad zmyslu pôvod-

¹²⁴ ZUBKO, Peter: Liturgické jazyky ľudu Zemplína a Šariša pri kresťanských bohoslužbách v roku 1749, s. 47.

¹²⁵ DORULA, Ján: Bibličtina. In: Liturgické jazyky v duchovnej kultúre Slovanov, s. 13-20. DORULA, Ján: O jazyku Kamaldulskej Biblie a Kamaldulského slovníka. In: Slovenská, latinská a cirkevnoslovenská náboženská tvorba 15. – 19. storočia. Doruľa, Ján (ed.). Bratislava: Slavistický kabinet SAV, 2002, s. 9-72.

ného textu či východiskového zdroja, ale odzrkadľoval najmä fonetickú a rytmickú stránku národného jazyka, ktorú bude možné umelecky a esteticky aplikovať pri deklamácií a recitácii, čo si, pravda, vyžaduje každý spôsob liturgického slávenia. Pri prekladoch liturgických textov i textov Biblie sa pred prekladateľov stavia neobyčajne zložitá úloha, ktorá si vyžaduje prepojenie nielen vlastnej teologickej erudície, empirie a inšpirácie a prekladateľskej praxe z klasických jazykov, ale nevyhnutnosťou je ovládanie jazykovej kultúry cieľového jazyka. Cieľovým jazykom je v súčasnosti spisovný jazyk, ktorý svojimi atribútmi zaručuje vysokú presnosť i umeleckoú použitých jazykových prostriedkov pri prekladaní sakrálného (biblického i liturgického) textu. Preklad Biblie totiž odráža najvyššiu úroveň jazykového myslenia spoločenstva o Bohu.

Liturgické jazyky na Slovensku a ich vzťah k národnému spoločenstvu

Zjednocujúcim znakom jazykovej identity slovenského národa nie sú liturgické jazyky používané v cirkvách latinského, byzantsko-slovanského obradu či v protestantskom prostredí slovenských evanjelikov či kalvínov. Reprezentantom národného spoločenstva je hovorená podoba jazyka a tou bola a je slovenčina, ktorou sa možno dorozumieť vo všetkých oblastiach každodenného života. Používa sa vo všetkých nárečových podobách, v ktorých prešla aj rozličnou mierou kultivácie až do podoby kultúrneho či kultivovaného nadnárečového útvaru. Aj vplyv slovenského jazykového prostredia i jazykového vedomia slovenských používateľov na liturgický jazyk (či už ide o cirkevnú slovančinu podkarpatsko-ukrajinského typu u gréckokatolíkov alebo napríklad o biblickú češtinu u protestantov) dokazuje konfesionálnu, a nie jazykovo-etnickú identitu slovenských veriacich.¹²⁶ To isté platí aj v súvislosti s používaním grafického systému, ktorý nemá žiadnu súvislosť s jazykom ako nástrojom komunikácie spoločenstva, ani s jeho s etnicitou či etnickou identitou jeho používateľov. Písmo je len grafický systém, kód, ktorým sa zaznačujú realizované fonémy (hlásky) reči. Napríklad hlaholský grafický systém bol určený pre veľkomoravské prostredie, kde sa aj naplno rozvinul v súvislosti s veľkomoravskou cirkevnou a písomnou tradíciou. Hranatá hlaholika je podnes identifikačným znakom dalmatínskej cirkvi. Švabach je konfesionálne príznačným grafickým systémom, ktorý používali slovenskí protestanti, a slovenskí katolíci používali modernejšiu, graficky jednoduchšiu, kurzívnu (naklonenú) podobu barokovo-klasicistického písma (fraktúra). Cyrilský grafický systém je zas spätý s byzantsko-slovanskou obradovou príslušnosťou kresťanov na Slovensku. V liturgických knihách či v ľudovej a paraliturgickej piesňovej tvorbe v prostredí slovenských gréckokatolíkov plní funkciu konfesionálneho identifikačného atribútu a slovenskí veriaci byzantského obradu ho podnes pokladajú za dôležitý sakrálny

¹²⁶ ŽEŇUCH, Peter: Cirkevná slovančina slovenských veriacich byzantského obradu. In: Liturgické jazyky v duchovnej kultúre Slovanov, s. 21-36.

symbol, znak svojej náboženskej tradície a konfesiónalnej príslušnosti.¹²⁷ Do istej miery sa táto skutočnosť spája aj s grafickým systémom založeným na zložkovom pravopise slovenských kalvínov v 18. storočí, ktorý vznikol zmiešaním maďarských zložiek a zložiek používaných v nemeckom i slovenskom grafickom systéme 18. storočia. V úvode ku kalvínskemu spevníku v zemplínskom nárečí vydanom s názvom *Szlovenszki spevník gu obecznej szluzsbe szporadani* a vydanom v roku 1923 v Rimavskej Sobote¹²⁸ sa v tejto súvislosti okrem iného píše: „Spevník z maďarským právopiszom dal vitlácsicz nye lyen preto, bo **doteraznejši szlovenszki spevníki z takim právopiszom buli vidáni**, ale hlavne i preto, bo számi lyudze to ták zsadályi, ponyevács **nasim ref. cirkvom csleni najveksa csiásztkta tento právopis (ortográfiu) poznáva**. (...) Avze náso mili szlovenszki jednovercze a pokrevni. – Do rukoh vásih dame z poverenia a z obeti na Szlovenszko bivajuczej tejto sztráni Tiszy našej ref. superintendencii tento znovu vydati szlovenszki spevník. Nech budze tak s urodni a uzsitecsni na vas dusi patrácz, jak urodni buli na nasih predkoh v behom caszu vydáti spevníki. Naj to mnozsi jáko az domásnich, tak i v obecznih boszkih szluzsboh koncensu vasu vrucznoszcz!“¹²⁹ Treba však vidieť aj to, že práve vydávanie kníh hoci zložkovým pravopisom, ale vo východoslovenskom jazyku pre slovenských kalvínov malo „veľký význam pre slovenských kalvínov a pre oddialenie ich národnej záhuby, veď boli ich jediným ochranným štítom, jednako nesmieme zatvárať oči nad škodami, ktoré jazyk a duch týchto kníh spôsobili.“¹³⁰ O tom, že východoslovenčina sa odlišuje od kodifikovanej podoby slovenčiny, zdôrazňovali najmä mnohé separatisticky a politicky motivované aktivity.¹³¹ Dokazovali, že východiskom východnej slovenčiny nie je spoločný slovenský jazykový vývinu, a to najmä v záujme destabilizácie slovenskej spoločnosti.¹³² Podobnú skúsenosť majú aj gréckokatolíci v priestore pod Kar-

¹²⁷ КРАВЕЦКИЙ, Александр Геннадьевич: Литургический язык как предмет этнографии. In: Славянские этюды. Сборник к юбилею С. М. Толстой. Агапкина, Т. А. – Виноградова, Л. Н. – Левкиевская, Е. Е. – Плотникова, А. А. (eds.). Москва: Индрик, 1999, s. 232 a tiež ŽEŇUCH, Peter: Kultúrne stereotypy v byzantsko-slovanskom konfesiónálnom prostredí na Slovensku. In: Slavica Slovaca 49 (2014), č. 2, s. 121-137.

¹²⁸ Na jeho vydaní pracoval Jozef Hutka, bánovský farár, Michal Péter, sečovský farár, a Štefan Szákal, farár v Lúčkach a Jozef Rácz, farár z Veľkých Revíšť (porovnaj *Úvod* k vydaniu Spevníka reformovaných kresťanov (Komárno: Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku, 2008, s. 11).

¹²⁹ Gu obecznej szluzsbe szporadani szlovenszki spevník, s. 6.

¹³⁰ HOROV, Pavel: Slovenskí kalvíni. In: Slovenské kalvínske hlasy 9 (1938), č. 9, s. 5.

¹³¹ Pozri tu napríklad RAPANT, Daniel: K počiatkom maďarizácie. Diel prvý. Vývoj rečovej otázky v Uhorsku v rokoch 1740 – 1790. Bratislava: Universita Komenského, 1927; MIŠKOVIČ, Alojz: Maďarské úmysly so Sloviakmi. Bratislava: Vedecká spoločnosť pre zahraničných Slovákov, 1944; ŠVAGROVSKÝ, Štefan – ONDREJOVIČ, Slavomír: Východoslovenský jazykový separatizmus v 19. – 20. storočí. (Poznámky k Východoslovenskému slovníku). In: Slovenská reč 64 (2004), č. 3, s. 129-150.

¹³² Jazykové dôkazy o spoločnom jazykovom základe východnej slovenčiny v kontexte s celou slovenčinou prehľadne zhrnul napríklad Ján Stanislav v práci *Pôvod východoslovenských nárečí*.

patmi, ktorí svoj liturgický cirkevnoslovanský jazyk pokladajú za svätý jazyk, teda za symbol svojej konfesiónalnej identity.¹³³ V tejto súvislosti treba spomenúť práve vydávanie textov liturgického cirkevnoslovanského jazyka maďarským zložkovým pravopisom, čo veriaci cirkvi byzantského obradu pod Karpatmi vnímali najmä v súvislosti s maďarizačnými tendenciami.¹³⁴ Hlavným cieľom bolo presvedčiť veriacich, že ako uhorskí gréckokatolíci sú *gréckokatolíckymi Maďarmi*. Jeden zo spôsobov, ako s touto ideou „zjednotiť“ všetkých gréckokatolíckych kňazov a veriacich, bolo *de facto* ich postupné pomadžarčenie. Snahy maďarizačnej politiky v cirkvi viedli aj k tomu, aby sa liturgickým jazykom v prostredí gréckokatolíkov v Uhorska stala maďarčina. Hoci sa to nepodarilo, predsa čoskoro pribudlo transkribovanie cirkevnoslovanských liturgických textov do maďarského zložkového pravopisu, čo samozrejme spôsobovalo ťažkosti v tých v častiach gréckokatolíckej eparchie, kde žilo nemadžarské obyvateľstvo,¹³⁵ ktoré tu bolo aj v očívidnej väčšine. Možno poukázať na podobné snahy späť s rusinizáciou slovenského obyvateľstva byzantského obradu v kontexte s predpokladaným rovnakým jazykovo-etnickým pôvodom všetkých veriacich byzantského obradu na Slovensku (rusnákov).¹³⁶ Takýmto spôsobom sa mnohí slovenskí veriaci cirkvi byzantsko-slovanského obradu na východnom Slovensku pripočítavali k Rusínom. Etnicky a jazykovo slovenské spoločenstvo veriacich byzantského obradu svoj materinský jazyk (nárečie) nikdy nevnímalo ako prekážku pri identifikácii s byzantsko-slovanským obradom, hoci pojmy gréckokatolícky a ruský (rusnák) sa ešte aj dnes používajú ako synonymá, čo umožňuje mylne pokladať za Rusína aj takého gréckokatolíka (teda rusnáka), ktorý nie je rusínskej národnosti.¹³⁷ Tento stav v používaní liturgického jazyka je však porovnateľný s používaním bibličtiny v prostredí slovenských protestantov augsburského vyznania.

¹³³ Hoci sa biskup Andrej Bačinský v mnohých svojich okružných listoch sťažuje na slabú znalosť liturgického jazyka medzi kňazmi i veriacimi, no tento stav používania liturgického jazyka vyplynul z procesov, ktoré súvisia s jeho uplatňovaním sa v rozličných jazykovo-etnických podmienkach (Slováci, Rusíni, Maďari, Rumuni) takto diverzifikovanej eparchie. O tom bližšie pozri ŽEŇUCH, Peter: Vydanie Bačinského Biblie pre gréckokatolíkov v systéme kultúrnych a konfesiónálnych identifikačných procesov. In: *Theologos* 19 (2017), č. 1, s. 128-142.

¹³⁴ Pozri o tom MESÁROŠ, Július: Maďarizácia a asimilácia v Uhorsku od konca 18. storočia do roku 1918. In: *Historický časopis* 45 (1997), č. 2, s. 295-304; CORANIČ, Jaroslav: Východná cirkevná tradícia a maďarizačné hnutie v Prešovskom gréckokatolíckom biskupstve v rokoch 1867 – 1918. In: *Cyrilské a latinské pamiatky v byzantsko-slovanskom obradovom prostredí na Slovensku*. Žeňuch, Peter (ed.). Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov, 2007, s. 173-192.

¹³⁵ PEKAR, Atanasii: *Historic backround of the Eparchy of Prjashev*. Pittsburgh: Byzantine Seminarii Press, 1968, s. 32-33.

¹³⁶ ŽEŇUCH, Peter: *Medzi Východom a Západom. Byzantsko-slovanská tradícia, kultúra a jazyk na východnom Slovensku*. Bratislava: Veda, 2002, s. 131-132.

¹³⁷ ŽEŇUCH, Peter: *Vojvodinskí Rusnáci a slovenskí rusnáci: Jazyková, konfesiónalna a etnická identita v komparácii*. In: *Slavica Slovaca* 53 (2018), č. 3-4 (supplementum), s. 75-85.

Už Samuel Cambel sa vo svojich výskumoch na východnom Slovensku sústredil na etnické a náboženské pomery. Venoval sa etnickému a jazykovému povedomiu veriacich a príslušníkov rozličných cirkevných spoločenstiev, keď zaznamenával ich rozličné zvyky a tradície. Ako smerodajné kritérium však odmietol rozdelenie obyvateľstva podľa náboženskej príslušnosti, podľa ktorého sa ešte v 18., ba dokonca aj v 19. storočí určovala etnická príslušnosť obyvateľov tohto regiónu.¹³⁸ V snahe porovnať jazyk gréckokatolíkov a kalvínov sa 29. septembra 1904 opäť vrátil do Bežoviec a v hostinci v prítomnosti toho istého rozprávača a dvoch kalvínov Michala Gajdoša a Michala Železa prezreli text rozprávky znova, a tak potvrdil, že v obci sa jazyk kalvínov nijako neodlišuje od jazyka príslušníkov ruskej viery, teda gréckokatolíkov (rusnákov), že po slovensky (východoslovenským nárečím) sa hovorí aj v obciach rímskokatolíkov a gréckokatolíkov (rusnákov), podobne ako aj v prostredí luteránov a kalvínov na východnom Slovensku.¹³⁹

V procesoch syntézy religiózneho a nacionálneho života slovenskej vzdelaneckej vrstvy všetkých konfesií však vidno jedinečnosť a svojráznosť slovenskej kultúry.

V tejto súvislosti pripomenieme najmä zistenie Antona Augustína Baníka, ktorý vypracoval a argumentačne podložil tzv. konfesionálny výklad dejín slovenskej kultúry. Jeho výklad je spätý najmä s uplatňovaním sa jednotlivých kultivovaných podôb slovenčiny v kultúrnom, náboženskom i národnom živote Slovákov rozličných konfesií až do momentu prijatia celonárodnej kodifikovanej podoby slovenčiny pričinením Antona Bernoláka na konci 18. storočia, aby sa v meruósmych rokoch v 19. storočí mohla naplno rozvinúť štúrovská slovenčina. J. Doruľa v tejto súvislosti uvádza, že „berňolákovská kodifikácia je zákonitým výsledkom slovenského jazykovo-historického vývinu, nie je to nijaký nepodarený alebo polovydarený pokus. V Bernolákových jazykovedných prácach a obsiahlom slovníku má táto kodifikácia na svoj čas vynikajúcu odbornú jazykovednú úroveň, vydávanie a šírenie literatúry malo svoje organizačné zabezpečenie. (...) Ľudovít Štúr a jeho stúpenci vysoko oceňovali a vyzdvihovali zásluhy A. Bernoláka a berňolákovcov ako svojich historicky zákonitých predchodcov (...) Štúrovská kodifikácia na všeobecne stredoslovenskom základe neprináša z jazykového hľadiska zmenu podstaty, len zmenu formy toho istého, slovenského jazyka. To je aj hlavný dôvod konečného úspechu dohody obi-

¹³⁸ „Rozprával Ďuro Halajčik (Marvay), gréko-katolík. Zápis v Bežovciach v hostinci Ackermana 27. júla r. 1898. Rozprávač bol vojakom, predpokladal som, že sa na neho veľa rečových cudzotín nalepilo, čiastočne z tej príčiny a čiastočne z tej príčiny, aby reč gréko-katolíkov srovnal s rečou kalvínov, 29. sept. r. 1904 došiel som zas do Bežoviec a v hostinci Ackermana v prítomnosti rozprávača a dvoch kalvínov Michala Gajdoša a Michala Železa prezrel som znova celú prípovedku. **Zistil som, že v obci kalvini a gréko-katolíci rovnako rozprávajú, a že sú rečové nedôslednosti (na pr. voňi pijú / voňi pijut, so a co) v celej obci bežné.**“ Porovnaj CZAMBEL, Samo: Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov, s. 412 (*zvýraznenie P. Ž.*).

¹³⁹ O tom ŽEŇUCHOVÁ, Katarína: Samuel Cambel na pomedzí vedných disciplín. Zberateľské dielo Samuela Cambela v kontexte výskumu ľudovej prózy na Slovensku. Bratislava – Martin: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Matica slovenská, 2009.

dvoch strán a dosiahnutého slovensko-slovenského kompromisu, pri ktorom išlo o zámenu niektorých slovenských jazykových prvkov za iné, rovnako slovenské. (...) Prozreteľne a múdro nezasahoval Ľ. Štúr do používania bibličtiny – obradového jazyka slovenskej evanjelickej cirkvi, ktorého funkčné rozpätie bolo úzke, striktne obmedzené na nábožensko-cirkevnú oblasť používania [v *prostredí protestantskej tradície cirkvi augsburského vyznania na Slovensku, poznámka P. Ž.*]. U evanjelických Slovákov však plnila bibličtina akúsi posvätnú funkciu symbolu viery (Ľ. Štúr ju prirovnával k funkcii cirkevnej slovančiny u Slovanov byzantsko-slovenského obradu), mnohí by sa neboli zmierili s jej zamenou za spisovnú slovenčinu.¹⁴⁰

Počas celého tohto zložitého obdobia vývinu slovenskej kultúry možno v dejinách slovenčiny identifikovať najmä rozličné konfesijné prúdenia, v rámci ktorých liturgický jazyk cirkvi a konfesijná identita bola významným determinantom kultúrneho života Slovákov: „A. A. Baník rozoznáva v slovenskom konfesionalizme tri navzájom sa podmieňujúce a prelínajúce zložky: 1. cirkevnú, ktorá vychádza z presvedčenia o vyššej náboženskej hodnote vlastnej konfesie v porovnaní s protivnou konfesiou. Zodpovedá tomu aj typ apriorického myslenia, ktoré selektívne vyberá fakty z dejín a súčasnosti a taktó dokazuje vyššiu hodnotu, pravosť a pravovernosť vlastnej konfesie; 2. národnú, ktorá sa usiluje najmä historickými argumentmi dokázať väčšie zásluhy a dôležitosť svojej konfesie pre slovenskú národnú pospolitosť. I táto zložka konfesionalizmu v konečnom dôsledku má za cieľ poukázať na nižšiu hodnotu protivnej konfesie; 3. materiálno-sociálnu, ktorá zahŕňa snahy dosiahnuť materiálne výhody a uplatnenie prostredníctvom cirkevnej štruktúry, a to aj v spoločenskom a politickom živote.“¹⁴¹ Práve v priestore západných Karpát vidno, ako sa prelínajú identifikačné zložky povedomia príslušnosti ku jazykovo-kultúrnemu a konfesijnému horizontu. Tento aspekt sa v najzápadnejšej časti karpatského areálu, teda na východnom Slovensku, zreteľne prejavuje nielen v prelínaní slovenského latinského, byzantského¹⁴² a protestantského, najmä kalvínskeho konfesionalizmu, ale prejavuje sa v celom rade vývinových osobitostí v konkrétnych historicko-spoločenských súvislostiach najmä v podobe opakujúceho sa znižovania významu týchto kultúrnych, konfesijných a jazykových procesov. Napriek znižovaniu tohto významu sú tieto procesy jasne, pevne a natrvalo späté so slovenskou národnou identitou v rámci jednotlivých konfesijných tradícií, lebo vychádza z potreby rozvíjania slovenského jazykového a kultúrneho povedomia.

Vzťah religiozity a národnej príslušnosti sa však nakoniec prejavil v upevňovaní slovenského národného jazyka a slovenskej národnej identity práve v pro-

¹⁴⁰ DORUEA, Ján: Slováci medzi starými susedmi. Môžu byť aj Slováci starí? Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov, 2015, s. 13.

¹⁴¹ Pozri LETZ, Róbert: Anton Augustín Baník a jeho Dialektická podstata slovenského konfesionalizmu. In: *Culturologica Slovaca* 2 (2017), s. 42.

¹⁴² Bližšie k tomu pozri ŽEŇUCH, Peter: Kultúrne stereotypy v byzantsko-slovenskom konfesijnom prostredí na Slovensku. In: *Slavica Slovaca* 49 (2014), č. 2, s. 121-137.

stredí slovenskej vzdelaneckej vrstvy. „Hoci evanjelickí Slováci až do začiatku 17. storočia stále viac slovenčiny na Slovensku používanú českú, poťažne česko-slovenskú a biblickú spisovnú reč, zhoršením ich cirkevnoprávneho postavenia toto slovenčenie prestáva; na druhej strane zas katolícki Slováci, zatlačení sprvu do konfesionalnej menšiny, príchodom silného rekatolizačného hnutia od začiatku 17. storočia rastú nielen počtom, ale aj špecificky slovenskou ideovou príčinnivosťou. Tak r. 1625 vychodí Ostrihomský rituál zo stredoslovenskou rečovou normou, r. 1648 tlačí sa v Trnave prvé slovníkové dielo so slovenčinou, r. 1655 predstavuje sa nám Benedikt Szölösi ako prvý slovenský jazykový purista, v tlačenej literatúre katolíckeho obsahu čoraz viac sa prebija takzvaná jezuitská slovenčina navrch, v polovici 18. storočia prácou kamaldulských mníchov do slovenčiny je už preložené celé Písmo sväté, r. 1763 hotový je prvý tezaurus slovenského jazyka s gramatickou normou.“¹⁴³

Snaha o používanie ľudu zrozumiteľného jazyka pri všetkých činnostiach každodenného kultúrneho a literárneho života prirodzene viedlo Slovákov ku kultivácii vlastného jazyka, čo sa nakoniec odrazilo práve v oblastiach potrebných pre duchovný či náboženský rozvoj a vzdelávanie. Veď napríklad v cirkvi latinského obradu sa ľudová reč používala nielen počas kázaní, ale aj pri vysluhovaní sviatostí ako spoveď, krst, manželstvo, no slovenčina bola prítomná aj v ľudových školách, a to nielen pri vyučovaní náboženstva, ale slúžila aj pri šírení osvety a stála aj pri vzniku rozličných literárnych útvarov. Pre všetky tieto vyššie spomínané skutočnosti sa vyžadovala nevyhnutná „znalosť ľudu zrozumiteľného jazyka, bez ktorej by nebola možná žiadna intelektuálna, duchovná, mravná, kultúrna či umelecká formácia veriacich.“¹⁴⁴

Kultúrny jazyk ako prejav viery a života cirkvi

V predobrodenskom období prebiehala kultivácia slovenského národného jazyka na báze jednotlivých slovenských nárečí: západných, stredných i východných.

Kultúrna slovenčina, pravda, predstavuje už relatívne ustálený útvar, ktorý sa používal v administratívno-právnej komunikácii a v textoch literárnej povahy. Možno však predpokladať, že kultúrny slovenský jazyk sa rozvíjal najmä v textoch písomnej povahy. Išlo teda o písomnú, literárnu – nie hovorenú – podobu. Práve písaný jazyk predstavuje akýsi nadnárečový jazykový útvar, ktorý obsahuje všetky znaky kultivovaného jazyka v istom rozmere dodržiavania zvoleného grafického i gramatického systému. Pod pojmom kultúrny jazyk sa teda rozumie „kultivovaná, nadnárečová, primerane štylisticky diferencovaná, ale nekodifikovaná, celospoločensky ešte nezáväzná forma slovenského jazyka.“¹⁴⁵

¹⁴³ BANÍK, Anton Augustín: O dialektickej podstate slovenského konfesionalizmu. Martin: Matica slovenská, 2000, s. 45.

¹⁴⁴ ZUBKO, Peter: Liturgické jazyky ľudu Zemplína a Šariša pri kresťanských bohoslužbách v roku 1749, s. 48.

¹⁴⁵ KAČALA, Ján – KRAJČOVIČ, Rudolf: Prehľad dejín spisovnej slovenčiny, s. 45.

Vzhľadom na to, že kultúrna slovenčina v jednotlivých slovenských regiónoch nemala kodifikovanú podobu, utvárali sa možnosti pre variantnosť grafických a pravopisných systémov, ktoré slúžili na to, aby sa rozličnými grafémami (písmenami, literami), ktorých použitie súviselo s grafickým systémom uplatňovaným v liturgickom jazyku konkrétneho konfesionálneho prostredia, čo najpresnejšie zaznamenala fonetická podoba požívaného variantu kultivovaného slovenského jazyka.

V kultúrnej predpisovnej podobe slovenčiny sa teda odráža nielen slovenský jazykový základ, ale aj rozličné kontakty s inými susednými jazykovo i konfesionálne determinovanými prostrediami, ktoré významne vplývali aj na grafickú podobu zápisu kultúrneho jazyka. Ako príklad možno uviesť nielen bibličtinu¹⁴⁶ v prostredí slovenských protestantov augsburského vyznania, ale aj cyriliku a cirkevnú slovančinu v kontexte veriacich cirkvi byzantského obradu na Slovensku¹⁴⁷ či maďarský zložkový pravopis v prostredí východoslovenských kalvínov. Treba podotknúť, že v kultúrnom povedomí východoslovenského obyvateľstva sa katolícka viera vníma ako *stará viera*, ktorá spolu s vierou cirkvi byzantsko-slovanského obradu predstavuje najstarší kresťanský horizont.¹⁴⁸ Za novú vieru sa pokladá protestantská i reformovaná (kalvínska) konfesia, ktorá sa na východnom Slovensku spája aj pomenovaním „magyar hit.“¹⁴⁹ Branislav Varsík v tejto súvislosti uvádza, že už v prvej polovici 17. storočia sa „kalvínske reformačné hnutie v Uhorsku rado označovalo ako ‚magyar hit‘ (maďarská viera), keďže Slováci a Nemci sa priklonili vo svojom

¹⁴⁶ DORULA, Ján: Bibličtina, s. 13-20.

¹⁴⁷ ŽEŇUCH, Peter: Cirkevná slovančina slovenských veriacich byzantského obradu; ŽEŇUCH, Peter: Patria cyrilské paraliturgické piesne do kontextu slovenskej kultúry? In: Slavica Slovaca 43 (2008), č. 2, s. 97-107.

¹⁴⁸ Poukazuje na to HARAКСIM, Ľudovít: Užhorodská únia a východné Slovensko. In: Historický časopis 45 (1997), č. 2, s. 194-206 a tiež ZUBKO, Peter: O dokumente Užhorodskej únie z 24. apríla 1646. In: Slavica Slovaca 51 (2016), č. 1, s. 3-9 v súvislosti s dokumentom Užhorodskej únie z roku 1646, ktorý svedčí o tom, že mukačevská cirkev si v tomto podkarpatskom prostredí zachovala svoju špecifickú obradovú a jazykovú podobu aj vo vzťahu k rímskej cirkvi. ZUBKO, Peter – ŽEŇUCH, Peter: Barkóciho vizitácia Šarišského archidiakonátu, s. 158 a nasl. V slovenskom kultúrno-historickom priestore totiž veriacich katolíckej a byzantskej cirkvi spája spoločný vývin, v ktorom sa sformovala jazyková a religiózna identita veriacich obidvoch obradových tradícií. ŽEŇUCH, Peter – БЕЛЯКОВА, Елена В. – НАЙДЕНОВА, Десислава. – ZUBKO, Peter – MARINČÁK, Šimon: Užhorodský rukopisný Pseudozonar. Pravidlá mníšskeho a svetského života z prelomu 16.–17. storočia / Ужгородский рукописный Псевдозонар. Правила монашеской и светской жизни рубежа XVI–XVII вв. Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae. Vol. V. Bratislava – Москва – София – Košice: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Институт российской истории РАН – Кирило-Методиевски научен център БАН – Slovenský komitét slavistov – Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka – VEDA, vydavateľstvo SAV, 2018.

¹⁴⁹ V súvislosti s protireformáciou (rekatolizáciou), ktorá sa v uhorskom prostredí vo svojej prvotnej fáze šírila najmä z Poľska, na základe viacerých zistení z písomnostiach pochádzajúcich z maďarského reformovaného prostredia P. Zubko uvádza, že katolícka viera sa na odlíšenie od kalvínskej viery (magyar hit) označovala ako „lengyel hit“ (porov. slov. Poliak – maď. Lengyel). O tom ZUBKO, Peter: Relikty poloník z čias rekatolizácie na východe Slovenska. In: Slavica Slovaca 48 (2013), č. 2, s. 181.

jadre k Lutherovmu vierovyznaniu a na západnom a strednom Slovensku hranice medzi luteranizmom a kalvinizmom sa už v 17. stor. v podstate kryli s etnickými hranicami slovensko-maďarskými a len na východnom Slovensku došlo v tomto smere k väčšej odchýlke. K prikloneniu sa slovenských poddaných v Zemplínskej a Užskej stolici ku kalvinizmu došlo predovšetkým vplyvom po maďarsky hovoriacej šľachty a jej vplyvom došlo aj k uprednostňovaniu maďarských veriacich a maďarských farárov a kazateľov na tomto území voči slovenským kazateľom.¹⁵⁰ V súvislosti s kultúrnou slovenčinou v predpisovnom období slovenského jazykovo-historického vývinu treba poznamenať, že v nej sa v rozličnej miere odrážajú práve kontakty najmä s češtinou používanou na Slovensku, a to najmä v lexikálnej rovine, ďalej s latinčinou, nemčinou i maďarčinou.¹⁵¹

Kultúrna slovenčina sa formovala najmä vo vzdelaneckých a administratívnych centrách a v prostredí cirkevnej pastoračnej praxe. Postupne sa v nárečových makroareáloch sformovali tri podoby kultúrneho slovenského jazyka, ktoré sa postupne stali aj formujúcimi zložkami sakrálneho jazykového prostredia a jazykového úzu, ktorý poskytol všetky podmienky na ich ďalšie zveladenie a azda aj na vznik jednotlivých normovaných podôb v nárečových makroareáloch. Najväčší rozmach možno vidieť najmä v súvislosti s uplatňovaním západoslovenskej podoby kultúrnej slovenčiny, ktorá sa utvorila práve v prostredí jezuitskej Trnavskej univerzity. V tomto jazyku vznikol aj prvý slovenský preklad celej Biblie zásluhou kamaldulov v Červenom kláštore.¹⁵² Vznikol aj stredoslovenský variant kultúrnej slovenčiny, ktorá sa zachovala v rozličných písomnostiach administratívnej povahy, ďalej v kronikách a mestských a banských knihách a pod. Kultúrna východoslovenčina sa sformovala tiež na základe reči vzdelancov a vznikla z potreby úradného prostredia. Zapisovali sa v nej rozličné texty z prostredia súdництва, remeselníctva, písali sa v nej mestské knihy, slúžila ako rokovací jazyk mestských úradov, používala sa v pastoračii na celom východnom Slovensku.¹⁵³

Do okruhu písomných prameňov potvrdzujúcich kultúrny východoslovenský jazyk patria rozličné texty, ku ktorým treba zaradiť napríklad Andraščíkovu divadelnú hru vo veršoch *Šenk palenčený* (1845)¹⁵⁴ alebo rukopisnú knihu známu ako *Soľnobanská mestská súdna kniha*,¹⁵⁵ tiež rozličné rukopisné texty. Patrí k nim

¹⁵⁰ VARSÍK, Branislav: Vznik a vývin slovenských kalvínov na východnom Slovensku, s. 137.

¹⁵¹ KAČALA, Ján – KRAJČOVIČ, Rudolf: Prehľad dejín spisovnej slovenčiny, s. 45.

¹⁵² Swaté Biblia Slowénské aneb Pisma Swatého Částka I – II. (Biblia Slavica: Ser. 5, Slowakische Bibel der Kamaldulenser, Band I – II). Rothe, Hans – Scholz, Friedrich – Doruľa Ján (eds.). Paderborn – München – Wien – Zürich: Schönigh, 2002.

¹⁵³ K problematike kultúrnej slovenčiny pozri najmä v prácach PAULINY, Eugen: Dejiny spisovnej slovenčiny od začiatkov po súčasnosť, najmä s. 101-159 a tiež SEDLÁK, Imrich: Východné Slovensko v letokruhoch národa. Martin: Matica slovenská, 2012, najmä s. 31-74.

¹⁵⁴ SEDLÁK, Imrich: Ján Andraščík. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1965.

¹⁵⁵ Bližšie o tom SEDLÁKOVÁ, Marianna: K problematike foném [h] a [x] v Soľnobanskej mestskej súdnej knihe. In: Varia VI. Zborník zo VI. kolokvia mladých jazykovedcov (Modra-Piesok

napríklad aj denník Franka Sakalského, ktorý si F. Sakalský písal od roku 1882 po odchode do Ameriky do roku 1894. Opísal v ňom nielen udalosti o svojom cestovaní po Amerike, ale v kultivovanom variante východoslovenského kultúrneho jazyka opísal vnímanie národnej identity a kultúry východných Slovákov, ktorí sa bez rozdielu svojej konfesionalnej a či regionálnej príslušnosti hlásia k svojmu slovenskému národu i jazyku.¹⁵⁶

Do tohto okruhu literárnych pamiatok patrí však ešte aj Čorbova veršovaná kronika o povstaní roľníkov na východnom Slovensku, o epidémii cholery a o poverách a nemorálnostiach z roku 1831. V jej úvode sa o používaní kultúrnej východoslovenčiny doslova píše, že ju používajú všetci obyvatelia na východnom Slovensku bez rozdielu národnosti:

*Ňebudu se d'ivít laskavi Slovaňe, | že ja pišem tak, jak mluvi
Zemplinčaňe, | i Šarišske, Spiske, spolu jedne řeči, | jak se
do rospřavki teto čte, presveči. | Od davna predkove naši tak
mluvili | a mi sme se řečit od nich naučili. | Magyar Zemko
zdoli, a shori Rusnaci, | k tomu blisko maji obidli Polaci. | Od
nich mi si slova do řeči pojčame, | neb zanepřazdneňi s nimi
často mame. | Oňi nas a mi jich virozumivame | a jim do jich
řeči tež slova davame.¹⁵⁷*

Samuel Cambel k tomu ešte uvádza zaujímavé zistenie zo svojho terénneho výskumu na východnom Slovensku na prelome 19. a 20. storočia, píše:

*Pre politické a iné potreby verejného života stačí nám vedieť
uplatňujúcu sa na tomto území skutočnosť, že **Poliaci, Rusi***

27.–29. 11. 1996), Nábělková, Míra (ed.). Bratislava, 1997, s. 102-106; SEDLÁKOVÁ, Marianna: K jazyku Soľnobanskej mestskej súdnej knihy (1819–1841). In: Jazyky v kontakte / Jazyky v konflikte a evropský jazykový prostor: Sborník příspěvků ze 4. mezinárodní konference Setkání mladých lingvistů, konané na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci ve dnech 12.–14. května 2003. Pořízka, Petr – Polách, Vladimír (eds). Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, s. 267-272.

¹⁵⁶ Pozri: Život Franka Sakalského. Crestdale, West Bloomfield, MI: Janek Publishing, 2007. Spomienky F. Sakalského sú dôležitým dokladom o stave kultivovanej podoby východoslovenského nárečia na konci 19. storočia. Okrem samého jazykového stavu totiž tento denník dokumentuje spoločenské a právne pomery tých čias. Osobitne je dôležité svedectvo Franka Sakalského, ktorý už ako 18-ročný „priniesol zo Šariša do Ameriky jasné povedomie o svojej slovenskej etnicite pevne spojenej so slovenským jazykom.“ Bližšie o tom pozri DORULA, Ján: Slováci medzi starými susedmi, s. 347 a nasl.

¹⁵⁷ SEDLÁK, Imrich: Andrej Čorba a jeho veršovaná kronika o východoslovenskom roľníckom povstaní z roku 1831. In: Nové obzory 12 (1970), Košice, s. 379; Hrozne a Strassne Rosprawky o Chorobe Cholery a Rozbrogu Prossjtjawy wo wiasssnych stranoch Uherske Zjeme s Rroka 1831.ho. wkratkosci spisane pre obecni wtim časje sbureni Lyud, ku pokaganyu od Csorbu. 1839 Hanusfalva. Rkp. Košice: Štátna študijná knižnica, 1954, 238 s.

a Nemci východoslovenského územia učia sa usilovne po východoslovensky, nie z lásky k slovenskej reči, ani nie preto, že by ona mala dať aké výsady, ale zo životnej potreby. Okolnosti za sto a sto rokov utvorili sa tak na východoslovenskom území širšom, že východná reč slovenská stala sa prostredkovacou rečou medzi živúcim tam rôznorodým obyvateľstvom. [pozn. zvýraznenie P. Ž.].¹⁵⁸

Všeobecné fungovanie východnej slovenčiny a najmä jej kultiváciu dokazujú písomnosti rozličnej administratívno-právnej povahy alebo literárnej hodnoty. Aj samo vydanie piatich kalvínskych liturgických kníh v zemplínskom nárečí z polovice 18. storočia je dôkazom o rozšírenosti a uplatňovaní sa východoslovenského jazyka v konfesionálnom prostredí. Práve *Mali catechizmus, Svetoho Dávida Kráľa szto i pedzesátz 'Soltári, Hlasz pobosneho spéványa, Radosztz sertza pobosneho* a *Agenda ecclesiarum reformatarum*, ktorá je prídavkom k modlitebníku *Radosztz sertza pobosneho* predstavujú knihy v kultivovanej podobe šarišsko-zemplínskeho nárečia. Používanie tejto kultivovanej nárečovej podoby slovenčiny v prostredí reformovanej protestantskej cirkvi ako kultového, obradového, liturgického (sakrálneho) jazyka je dôkazom o širokom spektre uplatnenia slovenského jazyka. Kultivácia východnej slovenčiny a jej uplatnenie v potrebách bohoslužobnej a liturgickej praxe kalvínov je totiž znakom jej sakralizácie.

Sakralizácia kultúrnej slovenčiny

Sakralizácia jazyka sa spravidla vníma ako proces, v ktorom sa ľudový, národný jazyk prispôbuje potrebám liturgického (bohoslužobného) a cirkevného prostredia i duchovného života.

Sakralizácia národného jazyka, resp. jeho kultúrnej či kultivovanej podoby do prijatia kodifikácie je prirodzený, nevyhnutný a spontánny proces a svedčí o jeho vnímaní ako najvyššej formy vyjadrení označujúcich nielen najvyššie duchovné autority, bytosti a udalosti (Boh, služba Božia, slovo Božie, žehnať, tajná večera), ale celého duchovného myslenia. V niektorých kontextoch sa sakralizácia ľudového jazyka uskutočňuje aj v symbióze s prirodzene blízkym variantom (alebo redakciou) liturgického jazyka (napríklad cirkevná slovančina u slovenských veriacich byzantského obradu, bibličtina u slovenských protestantov).

V kontexte s používaním kultúrnej slovenčiny však treba poukázať najmä na úlohu západoslovenského kultúrneho variantu, ktorá v predpisovnom období vývinu zohrala nezastupiteľnú rolu pri formovaní jazykového prostredia písomnej kultúry. V predpisovnom období bola slovenčina so západoslovenským základom takým jazykom, ktorý sa uplatňoval vo vzdelaneckej a kultúrnej sfére v rozličnej

¹⁵⁸ CZAMBEL, S.: Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov, s. 61.

intenzite vo všetkých nárečových regiónoch Slovenska.¹⁵⁹ Západoslovenský variant kultivovaného jazyka sa používal aj ako prostriedok komunikácie cisárskeho viedenského dvora so slovenskými stoličnými úradmi, napríklad pri urbaniálnej regulácii Márie Terézie. Kultiváciu tohto západoslovenského variantu kultúrneho slovenského jazyka treba vidieť vo vzdelaneckom trnavskom univerzitnom prostredí. Rozšírenosť tohto variantu kultúrneho jazyka v predpisovnom období slovenčiny na celom území Slovenska dokazuje aj existencia cyrilikou zapísaných textov duchovných piesní v tomto jazyku. Používanie cyrilikou zapísaných textov v kultúrnej západoslovenčine dokazuje uplatňovanie sa Slovákov v každom konfesijnom prostredí či tradícii.¹⁶⁰ Kultúrna západoslovenčina sa tak šírila v celej administratívno-právnej sfére, ale používala sa aj ako jazyk katolíckych prekladov biblických textov.¹⁶¹ Práve prekladanie Biblie možno pokladať za zavŕšenie jazykového procesu, ktoré viedlo k uplatneniu kultúrnej západoslovenskej podoby slovenčiny ako sakrálneho jazyka slovenských katolíkov. Treba však dodať, že práve rozšírenosť katolíckej cirkvi umožnila západoslovenskému variantu kultúrnej slovenčiny aj najširší dosah v porovnaní s ostatnými konfesiami. Uplatnenie západoslovenského variantu kultúrnej slovenčiny v sakrálnom prostredí dokumentuje už katolícky spevník *Cantus Catholici* (1655 v Levoči a 1700 v Trnave), ktorého texty piesní používali veriaci katolíckej cirkvi počas slávení omši,¹⁶² dobre poznali v katolíckom prostredí všade i na východnom Slovensku.

¹⁵⁹ Na snahy používať jednotný jazyk v celom slovenskom jazykovom prostredí poukazuje aj pokus Andreja Radlinského známy ako šarišská akcia. A. Radlinský sa totiž podujal na propagáciu Kollárovskej staroslovenčiny, ktorý spolu s D. Lichardom, J. Záborským a J. Kollárom utvorili politickú iniciatívu vo verejnom živote, ktorá sa združovala okolo provládnych viedenských Slovenských novín (1849 – 1861). Hoci išlo už len o porevolučné jazykové dualistické snaženia, ktoré do istej miery znamenali prehĺbenie rozporov v slovenskom národnom hnutí, predsa hodžovsko-hatalovská reforma slovenčiny v roku 1851 znamenala pre budúcnosť slovenčiny pevnú základňu. Bližšie o tom pozri SEDLÁK, Imrich: Východné Slovensko v letokruhoch národa, s. 272 a nasl. Pozri k tomu tiež ŠTELLER, Ferdinand: Andrej Radlinský. Jeho život a boja za práva národa slovenského. Slovenské dejiny v rokoch 1830 – 1880. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1934, s. 156 a nasl. Treba však poznamenať, že všetky nadnárečové kultúrne alebo kultivované útvary slovenčiny spolu plnili dôležitú úlohu vyjadrujúcu spoločenské komunikačné potreby Slovákov na väčšom ako v úzko lokálnom prostredí. Práve z nich sa rozvinuli snahy o zavedenie spisovného útvaru, ktorý sa bude podporovať, uplatňovať a rozvíjať celá slovenská spoločnosť. Neprestajným kultivovaním, uvedomelým a cieľavedomým širokým používaním získala iba Bernolákovská a Štúrovska slovenčina celoslovenskú platnosť ako spisovný jazyk a existenčný jazykový útvar Slovákov s jednotiacou národnoreprezentatívnou funkciou.

¹⁶⁰ ŽEŇUCH, Peter: K dejinám cyrilскеj písomnej kultúry na Slovensku. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2015, s. 44 a 77.

¹⁶¹ DORUEA, Ján: O jazyku Kamaldulskej Biblie a Kamaldulského slovníka, s. 68.

¹⁶² *Cantus Catholici* a duchovná pieseň 17. storočia v strednej Európe. Kačic, Ladislav (ed.). Bratislava: Slavistický kabinet SAV, 2002, 184 s.

Východoslovenský kultúrny jazyk ako sakrálny jazyk

V prostredí zemplínskych kalvínov však vznikla potreba mať vlastný preklad liturgických kníh v kultivovanej podobe svojho jazyka, a tým bola práve kultúrna východoslovenčina.

Východoslovenskí kalvíni na rozdiel od protestantov augsburského vyznania neprijali nielen západoslovenský kultúrny variant slovenčiny, ba neprijali ani češtinu za svoj kultový a literárny jazyk. Kultovým jazykom protestantskej cirkvi helvétskeho vyznania na Slovensku (východoslovenských kalvínov) sa podľa zásady reformovanej cirkvi stala miestna kultivovaná podoba materinského jazyka.¹⁶³

V súvislosti s vydaním kalvínskych zemplínskych tlačí sa v tejto súvislosti uvádza nariadenie kalvínskeho superintendenta Mártona Čájiho (Csáji) z roku 1731 vydať kalvínske knihy pre slovenských veriacich po slovensky spĺňajúc základnú požiadavku reformovanej cirkvi – hlásať evanjelium v materinskom jazyku. Vydanie kalvínskych kníh pre potreby miestnej protestantskej reformovanej cirkvi v zemplínskom nárečí s maďarským pravopisom bol teda výsledkom snáh tejto slovenskej cirkvi. Treba však uviesť, že používanie maďarského zložkového pravopisu netreba spájať s maďarizačnými tendenciami, ktoré v prostredí slovenských kalvínov nastúpili o niečo neskoršie.¹⁶⁴ Podľa Š. Švagrovského medzi kalvínskymi veriacimi používanie maďarského zložkového pravopisu nebolo ničím neobvyklým, lebo ho používali „nielen zemplínski Slováci, ale aj Chorváti a sedmohradskí Rumuni, že maďarským pravopisom vydali v Trnave Bibliu pre Chorvátov a že aj prvá kniha pre uhorských Slovincov bola vytlačená maďarským pravopisom.“¹⁶⁵ Aj na inom mieste Š. Švagrovský tvrdí, že ide o maďarský zložkového pravopis, ktorý sa používa v kalvínskych tlačiach, a pre Slovákov ho nebolo potrebné nijako osobitne vysvetľovať.¹⁶⁶ Maďarizačné tendencie nastupujú však už na prelome 18. a hlavne v 19. storočí, ako na tom poukazuje S. Cambel, keď uvádza svoje zistenia práve z hľadiska jazykovedného terénneho výskumu: „Je pravda, že slovensko-kalvínske cirkvi nemajú výhľadu na trvácnosť, že ich terajší prúd, potrvá-li, pohltne, ale to, že ztratia slovenskú bohoslužbu, nenie totožné s pomadžarčením veriacich.“¹⁶⁷ Treba však dodať, že popri slovenských liturgiách sa slúžili v slovenských kalvínskych zboroch maďarské služby, a to aj tam, kde sa Slováci odvekovo modlili po slovensky.¹⁶⁸ Sila bohoslužobného jazyka slovenskej reformovanej cirkvi je „príliš nepatrná naproti moci obcovacieho jazyka obcí. Ak

¹⁶³ BEDNÁROVÁ, Katarína: Dejiny umeleckého prekladu na Slovensku I. Od sakrálného k profánemu. Bratislava: Ústav svetovej literatúry – Veda, vydavateľstvo SAV, 2013, s. 165.

¹⁶⁴ ŠVAGROVSKÝ, Štefan: Zemplínske kalvínske tlače v doterajších výskumoch, s. 34.

¹⁶⁵ Tamže, s. 31.

¹⁶⁶ ŠVAGROVSKÝ, Š.: Z histórie slovenských kalvínskych rituálnych kníh z rokov 1750 – 1758, s. 279-294.

¹⁶⁷ CZAMBEL, Samo: Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov, s. 134.

¹⁶⁸ BRTÁŇ, Rudolf: Z minulosti slovenských kalvínov, s. 16.

je cirkev blízko slovensko-maďarskej hranice, alebo v okresnom meste, kde na pomadžarčenie silne doliehajú iné vlivy, tam sa, pravda, pomadžarčia kalvínski Slováci, ale pomadžarčia sa aj tí obyvatelia, ktorí sú nie kalvíni.¹⁶⁹ P. Horov k tomu tiež dodáva, že „slovenskí kalvíni nie sú potomkami poslovenčených Maďarov, ale naopak: ich minulosť tkvie koreňmi v pôde slovenskej, ktorá iba cez dlhé roky národného rabstva bola rozrytá nemilosrdným pluhom maďarizácie.“¹⁷⁰

Použitie slovenského jazyka pri prekladoch textov pre potreby zemplínskych kalvínov utvorilo podmienky pre uplatnenie sa východoslovenského variantu kultúrneho slovenského jazyka nielen ako literárneho jazyka, lebo pre slovenských kalvínov sa stal sakrálnym jazykom a symbolom príslušnosti k reformovanej cirkvi.

Prvé tlačené kalvínske slovenské knihy vyšli bez prípravných jazykových, kodifikačných prác. Keďže išlo o predkodifikačné obdobie v dejinách slovenčiny, používanie kultúrneho jazyka nebolo jednotné, a zároveň nebola ani rovnaká sféra jeho použitia. V súvislosti s uplatňovaním sa kultúrnych nadnárečových variantov slovenčiny v písomnej kultúre a cirkevnej sfére možno do začiatku 19. storočia uvažovať o viacerých súbežných snaženiach, ktoré viedli k snahám zafinancovať slovenský jazyk ako sakrálny a spisovný. Až v prvej polovici 19. storočia sa slovenskí vzdelanci povzniesli nad konfesijné ideové záujmy a za základ si vybrali národný záujem. Tak až „štúrovci prijali boli od bernolákovcov životný princíp slovenskej národnej svojprávnej samobytnosti, literárny princíp spisovnej osobitosti a z gramatického princípu vnútornej spisovnej usporiadanej zásady fonetického pravopisu, tak teraz na štvrtom zasadnutí Tatrána 10. augusta 1847 pristúpili bernolákovci k tomu stredoslovenskému zneniu spisovnej reči, ktoré postavili, vypracovali a odporúčali predstavitelia štúrovcov, a to v zmysle ich novej, novopostavenej spisovno-jazykovej normy,“ ktorú Štúr neviazal práve len na vzdelancov.¹⁷¹

V celom tomto zápase bol jediným spoločným princípom záujem slovenskej literárnej svojprávnej, ktorý bol spoločný pre všetky konfesie fungujúce v kontexte slovenského spoločenstva.

Princíp slovenskej jazykovej, literárnej i konfesijných svojprávnej rovnako dominoval aj v slovenskom kalvínskom konfesijnom prostredí. Svedčí o tom výber liturgickej reči východoslovenských kalvínov. Pre svoje bohoslužobné knihy si však východoslovenskí kalvíni zvolili svoju slovenskú reč, ako to vidno už z titulných listov k jednotlivým vydaniam ich cirkevných kníh. Titulné listy totiž svedčia o ich potrebe identifikovať sa so svojim slovenským jazykovo-kultúrnym prostredím a životom:

A) *MALI CATECHISMUS. Tojesz: Véri Kresztzánkéh Gruntóvnic Tslenkóv zaloseni FUNDAMENT. Chtori: Z velyikoho CATECHISMUSA presvéráz u jeziku*

¹⁶⁹ CZAMBEL, Samo: Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov, s. 134.

¹⁷⁰ HOROV, Pavel: Slovenskí kalvíni. In: Slovenské kalvínske hlasy 9 (1938), č. 7-8, s. 3.

¹⁷¹ BANÍK, Anton Augustín: O dialektickej podstate slovenského konfesionalizmu, s. 45.

*BELGYITZKÉM kráduťskim szlovom vibráni i vidáni: Potom z toho na uharski preprovadzeni: A z nyoho na **nas jzik Szlovenski** obrátzeni, k podobnomu tsvit-senu i u vére szlabich a Malyutkich prave priróvnáni i accommodováni (Mali catechizmus, 1750);*

B) *SVETOHO DÁVIDA KRÁLYA A POROKA SZTO I PEDZESÁTZ 'SOLTÁRI. Chtoré: Vedlya Nót Frantzúzkich z Uharszkoho **na SZLOVENSZKI jzik** szú prelošené, a vernim BOSIM szlusebnyikom k duchovnomu usitku zhotovené. A teraz; Pervi ráz vidané (1752);*

C) *HLASZ POBOSNOHO SPÉVANYA. To jeszt: PÉSNE KRESZTZANSZKE na Rotsné Svjátki, i k jinsim Svetim Prilesitosztem szporádane. Chtoré: Z Uharszkoho jaziku **na SZLOVENSZKI** prelosil (1752);*

D) *RADOSZTZ SERTZA POBOSNOHO. To jeszt: Modlitbi ranné a vetserné na jeden tídzeny, i insích málo, v chtorich pobosni Tslovek z duchovnú radoszttú szlúsi BOHU vetsnou. Chtoré: Jeden z Reformátszkich Kazatelov, z Uharszkoho **na Szlovenszki Jazik** prelosil, a tés i od inud zebrał, a sz pomotzu verních Uhrov a Szlovákov, k szláve Boszkej vitlátsite dál (1758);*

E) *AGENDA ECCLESIIARUM REFORMATARUM. To jeszt: SZPRAVA JAKBI SE MALO V EKLEZIJICH reformatszkích Krisztzitz, Kristusovu Vetseru viszluhovatz, Novich manselov prisahatz, Tich chtori prepítuju Eccleziu Rozhresovatz. Chtorú: V Uharszkem Jaziku zhotovil Dvojej sztzi hodní Pán ZOVÁNYI GYERGY, Superintendent. Z chtoro **na Szlovenszko prelosil jeden Kazattel Szlovenski Helvetszkú Confessiú viznavájútzi (1758).***

Ján Stanislav v práci venovanej pôvodu východoslovenských nárečí uvádza, že „východoslovenské obyvateľstvo samo považuje svoj jazyk za slovenský, a to nielen dnes, ale aj v minulosti.“¹⁷² Miestne autochtónne východoslovenské obyvateľstvo si už v tom čase uvedomovalo a deklarovalo vlastnú jazykovú identitu.

Východoslovenskí kalvíni sa už pred vydaním vlastných bohoslužobných kníh domáhali používať základné bohoslužobné texty, katechizmus a modlitebník v materinskom jazyku. Maďarčina totiž nezodpovedala potrebám obradového jazyka reformovanej cirkvi na východnom Slovensku a na tento účel sa nehodila ani bibličina slovenských protestantov či sama čeština, ktorá sa v slovenskom prostredí pokladá za vernakulárny jazyk. Východoslovenskí kalvíni požadovali od svojich kalvínskych zemepánov úplné dodržanie zásady *cuius regio, eius religio* aj v oblasti liturgického jazyka.

Slovenskí kalvíni odmietali maďarčinu ako bohoslužobnú reč. Vidno to napríklad zo zistení Branislava Varsika a Ferdinanda Uličného, ktorí zhodne uvádzajú, že slovenskí veriaci v mnohých regiónoch východného Slovenska sa svojim kalvínskym zemepánom sťažujú na maďarskú bohoslužobnú reč kalvínskej

¹⁷² STANISLAV, Ján: Pôvod východoslovenských nárečí, s. 88.

cirkvi, lebo jej nerozumejú.¹⁷³ Liturgickým kultovým jazykom služieb božích zemplínskych kalvínov sa preto stala kultúrna východoslovenčina ako ich materinský jazyk.

Treba podotknúť, že východoslovenskí kalvíni neboli v spojení s centrami v Čechách alebo na Slovensku ako ostatní slovenskí protestanti a neboli ani v priamom kontakte s trnavským univerzitným katolíckym prostredím, a teda ani s literárnym jazykom trnavského jazykovo-kultúrneho okruhu. Centrum kalvinizmu v Uhorsku bol aj pre slovenských kalvínov Debrecín. Tam bolo aj hlavné miesto vydávania kníh. Macošský vzťah uhorského kalvinizmu k slovenským kalvínom sa nezlepšoval. K zlepšeniu nedošlo však ani po vydaní slovenských kalvínskych kníh. Péter Király uvádza, že slovenskí veriaci sa na maďarskú reč pri bohoslužbách podľa rozličných vizitácií často sťažovali, a dôvodí, že „i pre jedného Maďara (zemepána) sa v maďarčine má odbavovať bohoslužba.“¹⁷⁴ O zlom postavení slovenskej kalvínskej cirkvi svedčia aj neskoršie zistenia Bohuša Nosáka Nezabudova z cesty na východné Slovensko, ktorú vykonal v prvej polovici 19. storočia. Počas svojho putovania B. Nosák Nezabudov navštívil aj niekoľko slovenských dedín, v ktorých dominovala kalvínska viera. Uvádza, že o osvetu a duchovný rast slovenských kalvínov sa nestará žiadny slovenský farár, iba akísi študenti kalvínskeho bohoslovía z Blatného Potoka (maď. Sárospatak), ktorí neveľmi slovenský ľud vedia vyučiť a osvietiť, lebo sami nepoznajú „aňi mravi, aňi náklonnosťi, a tím vjac reč a cnosťi jeho.“¹⁷⁵ Bohuš Nosák Nezabudov zaznamenáva túto nepriaznivú jazykovú situáciu v kalvínskej cirkvi na základe rozhovoru s miestnym obyvateľstvom takto: „Keď som sa Lastomirčana opitovau: ‚Ako vam kažu u koscele?‘ Vo svojej prostote odvetiu: ‚No ta i tak paňski i tak slovenski alebo sedljacki.‘ Hla čo narobí tá prevrátenosť ultristov maďarských, ktorí chťjac mať ešte len i v kostoloch všetko na jedno kopito, ňedbajú na to, že národ zo dňa na dň tím horšje upadá a hlúpje. – Veru tak ako v Bežovcach, v predostatnej d'ed'íne od Uhvára na cest'e z rovín zemplínskich, kde medzi 90 hospodármi, ako mi tamošňi hospodár Pavljuška viprávau, **aňi 5ťi po maďarskí ňerozumejú, a predca sa po maďarski službi božje odbavujú**, aj ind'e ľud náš sa kántriť bud'e, teda kd'e že sa vezme medzi ňím osveta a vzd'elanosť! [pozn. *zvýraznenie P. Ž.*].“¹⁷⁶

Hoci všetky kalvínske knihy boli vydané v kultúrnej východoslovenčine, boli napísané maďarským zložkovým pravopisom. Maďarský zložkový pravopis kalvínskych tlačí pre slovenských veriacich sa vo veľmi krátkom opise nachádza na opačnej strane titulného listu modlitebníka *Radosztz sertza pobosnoho* z roku

¹⁷³ VARSÍK, Branislav: Vznik a vývin slovenských kalvínov na východnom Slovensku, s. 134; ULÍČNÝ, Ferdinand: Reformácia v Uzskej župe. In: Trnavská univerzita 1635-1777. Šimončič, Jozef (zost.): Trnava: Trnavská univerzita, 1996, s. 358.

¹⁷⁴ KIRÁLY, Péter: Vznik a zánik kalvínskej východoslovenčiny, s. 40.

¹⁷⁵ Porovnaj NOSÁK-NEZABUDOV, Bohušlav: Spomjenki Pořisskje. VI. In: Orol tatránski 3 (1847), č. 77, s. 612-613.

¹⁷⁶ Tamže, s. 613.

1758. Autori kalvínských tlačí však pri výpočte jednotlivých grafém neuviedli osobitnú grafému pre označovanie polomäkkých sykaviek. Krátky výklad gramatiky uvádza len to, že „é bere se za i prék prik, 's, nye to znamená tzo s, 'sivi [živi], sivi [šivi], 'sidlo [židlo], sidlo [šidlo], 'sil [žil], sil [šil]. Aby se fzlovo nye rozervalo lztoi posehnani, za po'sehnani.“¹⁷⁷ Fotokópia knihy *Radosztz sertza pobosnoho* sa nachádza vo fototéke Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV pod signatúrou 3.238. Aj fotokópia tu vydávanej knihy *Žaltára s názvom Svetoho Dávida králya a poroka szto i pedzesátz 'Soltári* sa nachádza vo fototéke JÚLŠ SAV pod signatúrou 3.166. Vytlačená knižka z roku 1752 má 356 strán 12° formátu, ku ktorej je pridaných ďalších 16 strán so zoznamom žalmov, dvomi tabuľkami a dvomi modlitbami.¹⁷⁸ Žalmy predstavujú prebásnený text starozákonnej Dávidovej Knihy žalmov.¹⁷⁹

Grafická podoba zápisov jednotlivých hlások Kalvínskeho Žaltára takmer úplne dodržiava fonetický zápis tejto kultivovanej podoby východnej slovenčiny. Opis pravopisu vysvetľuje R. Brtáň,¹⁸⁰ no podrobnejšie sa ním zaoberá P. Király¹⁸¹ a tiež Š. Švagrovský, ktorý v štúdiu okrem opisu grafickej stránky poukazuje aj na vybrané javy morfolologickej i lexikálnej roviny jazyka prameňa.¹⁸² Na tomto mieste preto uvádzame len vybrané javy o grafickej a jazykovej stránke Kalvínskeho Žaltára.

V texte Žaltára sa nachádzajú grafické znaky pre samohlásky so znakom dĺžky, alebo prízvuku, napr. *á, é, í, ó, ú*, niekedy aj *â, ê, î, ô, û*. Pre kalvínske tlače je okrem maďarského zložkového pravopisu typické písanie znakov, ktorými sa bežne vyznačuje kvantita. Š. Lipták hovorí o kvantite v kalvínskych prekladoch ako o dôsledku vonkajších vplyvov českého jazyka.¹⁸³ Takúto interpretáciu by však mohol potvrdzovať stav jazyka dolnozemskej gréckokatolíkov vo Vojvodine v Srbsku. Do tejto oblasti sa totiž pôvodne zemplínske obyvateľstvo byzantského obradu vystaňovalo práve v čase vzniku kalvínskych prekladov. V tomto nárečí však kvantita nie je doložená. Umožňuje to predpokladať, že kvantita v kultúrnej podobe východnej slovenčiny v Kalvínskom Žaltári sa mohla prejaviť iba v tých slovách, ktoré sú prevzaté z češtiny (napr. tvary *brater, Buóh*), alebo z kultúrnej západoslovenčiny. Tá bola totiž rozšírená v rozličných písomnostiach aj na východ-

¹⁷⁷ Fonetický prepis v hranatých zátvorkách uvádzame za účelom správneho čítania citátu.

¹⁷⁸ ŠVAGROVSKÝ, Štefan: Z histórie slovenských kalvínskych rituálnych kníh z rokov 1750 – 1758, s. 30.

¹⁷⁹ ŽEŇUCH, Peter: K otázkam prekladu žalmov kamaldulskej Biblie a kalvínskeho žaltára z roku 1752, s. 41-52.

¹⁸⁰ BRTÁŇ, Rudolf: Z minulosti slovenských kalvínov, s. 12

¹⁸¹ KIRÁLY, Péter: A keletszlovák nyelvjárás nyomtatott emlékei.

¹⁸² ŠVAGROVSKÝ, Štefan: Z histórie slovenských kalvínskych rituálnych kníh z rokov 1750 – 1758, s. 32-38.

¹⁸³ LIPTÁK, Štefan: Príspevok k sotáckej problematike vo východoslovenských nárečiach. In: Jazykovedný zborník II. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Šafaricanae Prešovensis, 1969, s. 17.

nom Slovensku, napr.: *lásztze, krályi, náhlyé, kvélyenyé, rozhlásá, nyeprátyelya, fzlúvitz, fzlúsél, ponyeváts, úfaju, odlútsitz, vjáfzka*, resp. sú s diakritikou zapísané v maďarčine, napr. *város, kárpit, 'soltár* a i. V súvislosti s kvantitou vo východoslovenskom nárečovom prostredí však treba uviesť, že veľká väčšina zápisu diakritického znamienka nad samohláskami v kalvínskych tlačiach nie je dôkazom o existencii kvantity v tomto jazyku v čase vzniku a vydania Kalvínskeho Žaltára a ostatných kalvínskych tlačí. V tomto období, ako na to poukazujú viacerí bádatelia, kvantita vo východoslovenských nárečiach neexistovala.¹⁸⁴

Hláska [u] sa zapisuje pomocou grafémy **u**, napr. *mudri, Buh, dumás, ohrizujes, pomotzuj* a tiež grafémou **ó**, napr. *Bóh, mój, tvój, hóra, napólnis, pokój, batóh, fzvój, pólni, dól, fztól, fzkóra, zhóri, obtzahnól, rozperchnól, utsól, od hréchóv, reknól i reknul, fzlónko i fzlunko, tiež ból i bul, bulyi* a pod. Hláska [u] v Kalvínskom Žaltári vyskytuje i na začiatku niektorých slov, o čom svedčí jej zápis pomocou grafémy **v**. V slovách ako *vrob, vdálofstz, vkás, vkáse, vdatná, vkojitz, vtzekám, vtzeknye, vmartich, vkas, vlapitz, vřívám, vklonyime* predpokladáme realizáciu bilabiálneho [u], resp. neutralizáciu [v] ~ [w]. Realizáciu bilabiálneho [u] v texte Kalvínskeho Žaltára možno predpokladať aj v strede a na konci niektorých ďalších slov, napr.: *ovtza, hnyév, pohanov* a pod.

Hláska [e] sa zapisuje vždy mocou grafémy **e**, napr. *krev, fmelo, velyké, fmertz, vijme, mnye*, hoci v niektorých prípadoch sa píše aj **é** napr. v lokáli tvarov slov ako *na nyěj, pravěj, dobrěj, zlěj* podobne ako v kontrahovaných tvaroch zámen, napr. *fvěj, mojejj*. Inde sa nad grafému **e** píše diakritické znamienko v tvare striešky **ê**, ide najmä o kontrahované tvary zámen, napr.: *mêm, řzvěj, tvěj, tvêm, tvê, mêho* a pod.

Grafémou **é** sa spravidla označuje predná hláska [i], napr.: *jazék, chléb, prék, řméch, řpév, hréch, bédnyik, pařtér, kvélyitz, rozprasél, miřlyél, rozbél, řzkrél, chodzél, jéd, pobél, kvélyenyé, velyké*). Na označenie pôvodne zadnej i prednej hlásky [i] sa v Kalvínskom Žaltári požíva graféma **i**, napr.: *chisa* [chiřa], *naveki, prikrél, vini, prijatz, obratzis, zrobilyi, velyiku* a pod. Graféma ypsilon na označenie predného [i] je použitá v texte prameňa iba v jednom prípade, a to v slove cudzieho pôvodu, ktoré označuje vonnú látku známu ako *myrha*. Treba zdôrazniť, že v vo východoslovenskom nárečovom areáli sa podobne ako v slovenčine vyvinulo iba jedno predné [i].

¹⁸⁴ PAULINY, Eugen: Fonologický vývin slovenčiny. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1963; KRAJČOVIČ, Rudolf: Vývin slovenského jazyka a dialektológia. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1988; KOTULIČ, Izidor: Historické hláskoslovie a tvaroslovie východoslovenských nárečí (1957). Bratislava: Veda, 2017; LIŠKA, Jozef: O kvantite sotáckych samohlások. In: Jazykovedný časopis 19 (1968), č. 1-2, s. 169-199; HABIJANEC, Siniša: Otázka kvantity v zemplínskych kalvínskych tlačiach. In: Király Péter 100. Tanulmánykötet Király Péter tiszteletére I. Császári, Éva – Imrichová, Mária (eds.): Budapest: ELTE BTK – Szlav Filológiai Tanszék, 2019, s. 154-164.

Ypsilonom sa označuje iba mäkkosť predchádzajúcej spoluhlásky **l**, **n** a **t**. Spoluhláska [l'] sa má písať ako **ly**, napr. *Modlyidba, kvélyitz, krály, lyekatz, velyebné, fzpravodlyivu, mislyél, lyád, palyitza, lyúd, lyev, lyem*, ďalej [ň] ako **ny**: *fzpadnye, nye, nyech, zofztanye, zhafznye, nyikdá, nyits, nyikto, branyilyi, vikorenyu, viplyenyu, Panye, brany, hanyá, pnyák*; [t'] ako **ty**, napr. *opátytze, nyeprátvelyá, bastyami* (spis. *baštami*, s významom 'vežami'). Na označenie neznej spoluhlásky [t'] v splývavej výslovnosti sa vyskytuje aj maďarská zložka **gy**, napr. *pagy 'je kásdi, Pagyitze múri*. Zložku **gy** možno ešte nájsť aj v zápise všetkých tvarov pomenovania egyptskej krajiny, ktoré je prevzaté z maďarčiny: *Egyipt, Egyipfzké, Egyiptze, Egyipfzkoho, Egyiptoma, Egyiptomfzkej*. Maďarská zložka **gy** sa tiež vyskytuje aj v zápise slova slovenskej podoby slova diabol prevzatého z latinčiny (*diabolus*): *gyablom*, porov.: *gyablom na offeru dalyi*.

V súvislosti s používaním zložiek treba poukázať na skutočnosť, že zložkový pravopis kalvínskych tlačí nie je rigorózne maďarský. Svedčí o tom zložka **dz** na zápis hlásky [ʒ]. Hláska [ʒ] sa vo východoslovenskom nárečí realizuje na mieste asibilovanej hlásky [dʲ], napr.: *dze, dzedzistvo, zlodzédá, dzvihám, budzem, andzel, fzadzentza, nudzné, nyedzbaju, kedz, kadzi, podzbudzuje, vislyebodzitzely, medzenyitza, pazdzeré, pozfúdz*. Na zápis hlásky [c], ktorá vznikla po asibilácii [tʲ], sa používa zložková graféma **tz**, napr.: *vipovedzetz, fzpravodlyivofetz, ochrányatz, vislyebodzitzely, pozftzely*, alebo v súvislosti so zmenou striednice -dz-, -c- za praslovanské -dj-, -tj-, napr. *medzi, hardzatz* (z praslovanského **rъdĭā*), *pólnotzi* (z praslovanského tvaru **noktъsbъ*, **notjъ*). Zložková graféma **tz** sa píše tiež v slovách ako *fzutzé, fertzo, tzo, tzeper*, ďalej v prevzatých slovách ako *tzédus, tzitera* a výnimočne sa hlásky [c] v Kalvínskom Žaltári zapisuje aj ako **cz**: *czitherami, czimbalfzkima, czedrovi, reknyicze, czo, nyebetcké*.

Hláska [x] sa zapisuje ako **ch**, napr.: *choroba, chto, chrobák, ucho, prach, tvojich*. Niekedy sa namiesto grafémy *ch* vyskytne aj graféma **h**, napr.: *kohá, nyehaju, múroh*, čo môže znamenať buď chybu pisára, vplyv z blízkeho abovského nárečia alebo z maďarského prostredia.

Hláska [ʒ] sa zapisuje viacerými spôsobmi, pomocou tzv. gotického **f** s apostrofom na začiatku slova – 'f (napr. 'soltar, 'fe, 'fivot), pomocou jednoduchej grafémy **s** s apostrofom na začiatku slova – 's (napr. 'soltar, 'sadofstz, 'sáden). Dovolíme si tu pripomenúť aj gramatickú poznámku z opačnej strany titulného listu modlitebníka *Radosztz sertza pobosneho* z roku 1758, ktorá sa týka písania grafém na označenie hlásky [ʒ]: „Aby se fzlovo nye rozervalo fztoi posehnani, za po'šehnani.“ Znamená to teda, že v strede slova sa hláska [ʒ] zapisuje bez predchádzajúceho apostrofu, preto gotické **f** bez apostrofu podobne ako graféma **s** zapísaná v strede slova označuje hlásku [ʒ], napr.: *zalofilyi, posehntatz, ponyifitz, zaváfilyi, befí, mose, Bose, kasdi, fzúsi, as, us, pobosné* a i., no výnimočne aj 's (napr.: *Bo'se*). Na zápis hlásky [š] sa v Kalvínskom Žaltári však tiež používa rovnaká litera **s**, napr.: *dusa, vsechmohutzi, ratsis, sertzo, spevajtze, setz, svet, zas* alebo **f**, napr. *dufa, apofstolfzka, serco, fe, spev, fvet, sedzi, fmertelne, fmi, iftse*. Gotické **f** (bez apostrofu pred grafémou) označovalo

aj polomäkké [š], ktoré sa vyskytuje vo zvratnom zámene *fe*, napr.: *uchovatz fe, vratzi fe, vályá fe, kochá fe* a tiež v tvare 2. osoby singuláru pomocného slovesa byť: *Ti fi téj 'femi fundament spravél, Na chtorém fi ju motzno postavél; chtoré fi z fzvoju motznu ruku fžadél*. Pravidelne sa gotické **f** zapisuje aj ako polomäkké [š] v slovách: *ftseshlyivé, ferdtzo, fméje, sedzetz, fmétze, fvetze, vyfleyebodzi, fpivá*. Gotické **f** (s apostrofofom pred grafémou), ktoré označuje polomäkké [ž] sa najčastejšie nachádza v týchto pozíciách: *'fem* (vo všetkých pádoch), *'felyeni, 'felyeznu, 'fver*; a tiež v strede slova: *obrafi* [spis. ‚urazit‘], *mufika, vdrase* [u draže] a i.

Na zápis hlásky [č] sa používa graféma utvorená z dvoch zložiek **t + s**, napr. *tslovek, tsom, tsekaj, otsi, rets, tsafz*, a na zápis hlásky [s] sa používa graféma utvorená zo zložiek **f a z** (*hlfaz, fzlava*) alebo v menšom rozsahu aj ako **s + z** (*szin, nasz, dovésztz, fz ponyisenosztzu*). Iba na začiatku slov cudzieho pôvodu sa píše graféma **s** (*Sion, isóp, Sinájfzki*).

Výskum Kalvínskeho Žaltára ukázal, že diakritické znamienko v podobe striešky nad grafémami *û, ô, ê, î, â* v skrátenejších tvaroch zámen naznačuje kontrakciu, a zároveň slúži na jay vyjadrenie ako znak titly. Zmysel a význam uvedenej skratky (titly) vychádza z potrieb formálneho zachovávaní metriky a rytmu prebásnených žalmov. Značka titly sa najčastejšie nachádza pri krátkych tvaroch zámen nad poslednou samohláskou v slove (v zátvorke za príkladmi uvádzame príslušný dlhý tvar zámena), ako napr.: *fzvím* (fzvojom), *fzvohô* (fzvojoho), *fzvomû* (fzvojomu), *fzvû* (fzvoju), *mohô* (mojoho), *mê* (moje), *nanyhô* (na nyoho), *měj* (mojej), *tvím* (tvojim), *tvohô* (tvojoho), *tvê* (tvoje), *tvû* (tvoju), *tû* (totu), *tâ* (tota), niekedy aj v iných formách lexém, ako napr.: *velykěj*, (velyikej), *velyké* (velyike), *vsohô* (vsakoho), *szvohô* (fzvojohô), *ô* (oh, ako citoslovce), *fzvimâ* (fzvojima), *vsâ* (vsétzka), *vsimâ* (vsitzkima), *vselyâkoho* (vse-lyijakoho), *vselyâkěj* (vselyijakěj), *jích* ([jel]jich), *tvích* (tvojich), *vsím* (vsétzким), *dakî* (dajaki), *mêdz* (medzi), *rêk* (réknul), *bî/bîch* (bi fmi), *bî* (' febi), *donyhô* (donyoho), *nanyhô* (nanyoho) a pod. Na ilustráciu uvádzame aj niekoľko citátov: *Panye ukás mi ochranu tvû; Mâ dusa v horkofztzi ás plivá; Sztrasu tvohô Duchu Svetoho; Ráts v bránye úfzt mîch pozftavitz; Abich vse tvê meno fzlávitz; Znál, uchovatz fe vsohô zloho; Andzeli fzvê, lyeckim duchom fzpravis; Abi us vetzěj tû 'fem nye zalyálo; Lyem medzi fzvímâ brehami fe hralo; Otsifztzis mnye tvê velyké zmiloványé; Mufês mnye káratz fzvím hroznim fzudom; Budz z nami ô naso ufányé!; I budu zas mêdz bratrami; Nanyhô zpústsám fzvê 'sádoftzti, Rêk Pán z Siona fvetoho* a i.

Biblický žalm sa vyznačuje nedostatkom metrickej a rýmovej organizácie, ktorú zastupuje paralelizmus syntaktického, slovosledného alebo myšlienkového členenia veršov, pričom sa využíva rytmický účinok zhody alebo nezhody dĺžky verša (tzv. izoklón) a na zvýraznenie poetickosti textu sa používajú figúry ako anafora alebo epifora. Z hudobného hľadiska sa pri interpretácii žalmov počíta s dialogizáciou textu medzi členmi chóru.¹⁸⁵ Preklad Kalvínskeho Žaltára však prináša

¹⁸⁵ VLAŠÍN, Štěpán: Slovník literární teorie. Praha: Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV, 1984, s. 414.

umelecké spracovanie, prebásnenie biblického žalmového textu, ktorá vychádza z dôsledného dodržiavania metriky a rýmu.

Prebásnené preklady kalvínskych žalmov majú jednoduchý strofický systém, pričom strofy obsahujú spravidla 4 až 8 veršov. Rýmovanie jednotlivých veršov Kalvinského Žaltára vychádza zo štruktúry striedavého, obkročného, najčastejšie však združeného rýmu. Vo verši je vo väčšine prípadov presný počet slabík. Časté sú významové veršové presahy, čo svedčí o podriadení sémantiky veršov ich poetickej štruktúre.

Ako príklad možno uviesť citát zo 104. žalmu, ktorého strofy tvoria osem veršov so striedavým rýmom:

*BLahofzlóv duso má Pána fzvohó,
Oh vsechmohútzí reknyi do nyoho
Panye BOSE moj! jak fi barz velyebni,
Zmotzu, szlávu, jedznofztzu napólnyeni,
Svetlofztz jak odzēja tze obtzáhla,
Chtorá zveku kolo tebe sztála,
Jak firoki kárpit krásnye nad nami
Rozbél fi nyebá z hufztima hvézdami.*

*Ti fi vodi jak tsifzté fzklo podnyál
V chtorich fi fzebe tsudmi zbudovál
Polatu, chodzis na vozoch chmárovich,
I lyétás na prutkich kridloch vetrovich,
Andzeli fzvê, lyeckim duchom szpravis,
Pofzlami nájrutsima posztavis,
Hrom, oheny, plamány, blifzkányé hromovo
Pred tobu sztojá jak szlúsi hotovo.*

Iný príklad je 142. žalm, ktorý tvoria strofy so štyrmi veršami a striedavým rýmom:

*HLafz volányá `salofznoho
Znásám do uch Pána fzvohó,
Pred nyim zdichám v fzvěj tzeskofztzi,
Nanyhó zpústsám fzvê `sádofztzi.*

*Kedi mój duch utrápeni,
Z vfich fztrán v nyestsefztzu fztaveni:
Otvoris drahu szproftzenyá,
Mojoho vislyebodzenyá.*

*Sidlá na mojo fztavajaju
Sztzéski, kasdi mój chód znaju,*

*A já se bédnyik ohlyedám,
Aly nyigdze známoho nye mám.*

Iným príkladom je 36. žalm, ktorý tvoria strofy so šiestimi veršami so striedavým a obkročným rýmom:

*ZLofztz odporná bezbosnoho
Jeřz v mém fertzu fvedok toho,
'Se se БОГА nye boji,
Z pichi lyem fzebe folyguje
Zlich utsinkóv se nyekáje,
A kvernim se nye zkoji,*

*Pólen z faltsom, zlú besedu,
I tsutz dobrú nauku, radu
Nye chtze, i v pravdze chodzitz,
Zlé mislyé dumá v šzvěj losi,
Vse lyem po zlěj dráse besi,
Nye chtze `sáden hréch obitz.*

Prebásnené kalvínske žalmy v kultúrnej slovenčine východoslovenského typu predstavujú z formálneho i jazykovo-obsahového hľadiska túto predspisovnú kultivovanú podobu jazyka ako nástroj umeleckej i liturgicko-duchovnej komunikácie.

Žaltár vo svetle biblického bádania

Róbert Lapko

Uvedenie

Zalmy sú modlitby židov i kresťanov. V rímskokatolíckej cirkvi sú žalmy *oficiálnou* modlitbou. Poskytujú základný rámec liturgie hodín a modlitieb mníšskych reholí. V liturgii slova počas omše nasleduje žalm po prvom čítaní. Cirkev používa žalmy aj pri vysluhovaní sviatostí. Zakomponovanie žalmov do liturgie sa stalo rozšíreným od štvrtého storočia. Žalmy postupne vytlačili starokresťanské hymny, ktoré sa začali objavovať od konca prvého storočia. Milánsky biskup Ambróz († 397) napriek tomu, že sám napísal niekoľko hymnov pre liturgiu cirkvi, naliehavo obhajoval používanie žalmov. Interpretujúc Ž 1 charakterizoval Žaltár takto:

Žalm je modlitba ľudí, ktorí ňou chvália Boha, vyvyšujú Pána. Je to radostná pieseň zhromaždenia, volanie celého ľudstva, tleskanie celého sveta, hlas cirkvi, sladko znejúce vyznanie viery, úplné podvolenie sa Božej moci, požehnaná sloboda, výkrik šťastia a echo radosti. Žalm zmierňuje hnev, utešuje bolesť a rozveseľuje smútok. Je to zbraň v noci, učenie počas dňa, štít pred strachom, slávnostná oslava vo svätosti, obraz ticha, záruka pokoja a harmónie. Žalm vystupuje na začiatku dňa a doznieva na jeho konci.¹⁸⁶

Žaltár mal takýto význam v rannej cirkvi, pre nespochybniteľné miesto v kánone Svätého písma. Svoju dôležitú funkciu mal Žaltár aj mimo liturgie. Už v rannej cirkvi nachádzame svedectvá potvrdzujúce osobné, súkromne používanie Žaltára. K používaniu Žaltára vo verejnom priestore prispelo práve jeho upotrebeniu jednotlivcami na modlenie v súkromí a v rodinách. Hieronym (347 – 419/420) dosvedčuje, že sa ženy naučili po hebrejsky, aby sa lepšie modlili a rozumeli žalmom.¹⁸⁷ Početné ocenenie rannej cirkvi je akoby zosumarizované Atanájom Alexandrijským († 373) v Liste Marcellinovi. Žaltár je podľa neho Bibliou v malom. Tí, ktorí veria v Krista, v Žaltári nájdu všetko podstatné z toho, čo sa nachádza v Biblii ako celku. Človek sa v Žaltári cíti ako doma. V ňom nachádza vyjadrenia pokrývajúce celú sféru ľudských skúseností. Žaltár je čistým obrazom kresťan-

¹⁸⁶ Ambróz, Explanatio Psalmi 1, CSEL 64.7.

¹⁸⁷ Hieronym, Epistulae, CPL 0620, 108.344.

stva. Vedie k sebazpoznaniu, k Bohu a ku všetkým stvoreniam.¹⁸⁸ Atanážova charakteristika žalmov je analogická s úvodom k prekladu žalmov od Martina Luthera z roku 1528. Uznanie žalmov ako modlitieb a liturgických textov od prvotných kresťanských čias pretrváva dodnes.¹⁸⁹

Počiatky a formáciu Žaltára Roland Kenneth Harrison vo svojom Úvode do Starého zákona predstavuje v dlhom časovom rozpätí.¹⁹⁰ Samotné piesne, modlitby a básne Žaltára sa líšia svojím pôvodom a časom skomponovania, keďže ide o dokument spätý s dlhou históriou viery a modlitby. S týmito žalmami usporiadanými do jednej knihy generácie ľudí žili svoje životy v prítomnosti svojho Boha. V radosť, v smútku, v boji o spravodlivosť, v odmietaní útlaku, v priebehu komunitných osláv, v spoločnom znášaní utrpenia stále žili so žalospevmi, chválami, prosbami a vďakyvzdaním. Mnohopočetnosť jazykových obrazov a foriem, ktoré sa objavujú v jednotlivých žalmoch, reflektujú rôznorodosť životných situácií, pre ktoré boli texty vytvorené.¹⁹¹

Žalmy neboli izolovaným literárnym žánrom. Aj v kultúrach starovekého blízkeho východu nachádzame intenzívne náboženské a reflektujúce postoje v početnej rôznosti literatúry, ktorá zahŕňa epickú poéziu, hymny, kajúce žalmy, modlitby, vďakyvzдания a prosby adresované božstvám.¹⁹² Žalmy Hebrejov však by mali byť videné ako žáner *sui generis*, keďže konštituovali najvyšší príklad náboženskej zbožnosti a slúžili ako účinný nástroj pre propagovanie právd odhalených v procesoch Božieho zjavenia. Dôležitosť Žaltára je dosvedčená v tretej časti kánona hebrejskej Biblie ako prvej knihy medzi Spismi, v uznaní Knihy žalmov u Ježiša Krista (porov. *Lk* 24,44) a neskôr v židovskej tradícii.¹⁹³

Terminológia a história

Knihá žalmov v hebrejskej Biblii a v novodobom kresťanskom Starom zákone obsahuje 150¹⁹⁴ žalmov. Názov „Žalmy“ pochádza z gréckeho *Psalmoi* (latinský

¹⁸⁸ Atanáž Alexandrijský, MPG 27, 11-46.

¹⁸⁹ JÜNGLING, Hans-Winfried: Psalms 1 – 41. In: The International Bible Commentary. A Catholic and Ecumenical Commentary for the Twenty-First Century. Farmer, William R. (ed.). Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1998, s. 779-780.

¹⁹⁰ Porov. HARRISON, Roland Kenneth: Introduction to the Old Testament. Peabody, MA: Prince Press, 1999, s. 976.

¹⁹¹ Porov. HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: A Commentary on Psalms 51 – 100. Minneapolis, MN: Fortress, 2005, s. 25.

¹⁹² Porov. Ancient Near Eastern Texts. Relating to the Old Testament. Pritchard, James B. (ed.). New Jersey: Princeton University Press, 1969, s. 365.

¹⁹³ Porov. HARRISON, Roland Kenneth: Introduction to the Old Testament, s. 976.

¹⁹⁴ Autori komentára Knihy žalmov v rámci The New International commentary on the Old Testament v úvode upozorňujú: „It is often stated that the Masoreitic Text of the Psalter contains 150 psalms – and, in fact, the Psalter presented in *BHS* does present a 150-poem lay-out. But recent research by William Yarchin has shown the matter is not so clear. Yarchin has shown that both Codex Aleppo

Psalmi), odvodeného od slovesa *psallō*, spievať so sprievodom strunového nástroja ako harfa alebo lýra. Neskôr sa z neho utvoril názov Žaltár (grécky *psaltérion*, latinský *psalterium*, Žaltár, zbierka žalmov). V hebrejskej tradícii sa Kniha žalmov označuje *šēhillīm*, chvály, alebo termínom *Sefer šēhillīm*, Kniha chválospevov, ktorý bol zavedený neskôr v období judaizmu. Koreň slova *hll* je reflektovaný vo zvolaní „Hallelujah“, ktorý sa v hebrejskej Biblii nachádza iba v Žaltári, na začiatku a na konci niektorých žalmov. *Sefer šēhillīm*, pomenovanie pre celý Žaltár, sa môže javiť prekvapujúcim, nakoľko väčšina žalmov sú žalospevy a prosby. Podľa Franka Lothara Hossfelda a Ericha Zengera aj najostrejšie obvinenie Boha je svojím spôsobom Božou chválou, lebo je to lojálne obrátenie sa na Boha so snahou hľadania Boha, a to aj v čase, keď všetko hovorí proti Bohu. Samotné žalospevy (okrem Ž 88) začínajú nárekom, ale končia nádejou, niekedy dokonca radostným záverom, čo ukazuje na uberanie sa žalospevu k chvále.¹⁹⁵ Najbližší hebrejský ekvivalent pre slovo „žalm“ je *mizmōr*, ktorý sa objavuje päťdesiatšedemkrát v Žaltári. Jednotlivé žalmy sú tiež označované ako *šīr* (pieseň) alebo *šēpillāh* (modlitba). Grécka Biblia (Septuaginta, LXX) obsahuje navyše jeden žalm (Ž 151), v ktorom Dávid oslavuje víťazstvo nad Goliášom.

Grécke žalmy (LXX) sú počítané odlišne v porovnaní s hebrejskými žalmami (MT). V dvoch prípadoch dva po sebe nasledujúce hebrejské žalmy (9–10; 114–115) sú spojené v gréckej Biblii (ako Ž 9 a Ž 113), kým hebrejské žalmy 116 a 147 sú rozdelené do dvoch žalmov (114–115 a 146–147).¹⁹⁶

Po stáročia vykladáči žalmov predpokladali, že žalmy boli napísané osobami, ktorých mená sa objavujú v nadpisoch (Šalamún: Ž 72, 127; Asáf: Ž 50 a Ž 73 – 83; Korach: Ž 42, Ž 44 – 49, Ž 84 – 85, Ž 87 – 88; Heman: Ž 88; Etan: Ž 89; Mojžiš: Ž 90; Jeduthun: Ž 39, 62, 77). Meno Dávida sa objavuje v nadpisoch sedemdesiatšetrikrát. V Knižkách Samuelových je Dávid zobrazený ako hudobník (1 Sam 16,16-23), ktorý skomponoval žalospev (nad stratou Šaula a Jonatána, porov. 2 Sam 1,17) a chválospev (2 Sam 22 = Ž 18). V trinástich prípadoch

and Codex Leningrad divide the verses of the Psalter into 149 psalms. They do this by conjoining Psalms 114 and 115 into a single psalm. Yarchin has examined roughly 400 Psalter manuscripts from the medieval period – dating from Codex Alepp (ca. 930 C. E.) to the First Rabbinic Bible (1517). Yarchin has discovered at what he calls the level of „the semantic content“ – of individual words and sentences – the texts of these roughly 400 MT Psalters are stable; they share essentially the same words. But at the level of dividing the words and sentences into different psalms, these MT Psalters show great diversity. Only 84 of the Psalters (about 21 percent) divide the psalms into the configuration that is presented in *BHS*. The other 79 percent of manuscripts divide the verses of the Psalter into anywhere from 143 poems to 154 poems.“ Porov. DeCLAISSÉ-WALFORD, Nancy L. – JACOBSON, Rolf A. – TANNER, Beth L.: *The Book of Psalms*. Grand Rapids, MI: Cambridge, UK, 2014, s. 9.

¹⁹⁵ Porov. HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: *A Commentary on Psalms 51 – 100*, s. 25.

¹⁹⁶ Porov. COLLINS, John J.: *Introduction to the Hebrew Bible*. Minneapolis: Fortress Press, 2004, s. 461.

(Ž 3, 7, 18, 34, 51, 52, 54, 56, 57, 59, 60, 63, 142) žalm je spájaný s udalosťou v živote Dávida. Dnes je všeobecne známe, že tieto referencie boli editorom doplnené dávno po smrti Dávida, avšak prispeli k tendencii vidieť všetky Žalmy ako dávidovské. V žalmovom zvitku z Kumránu (11Q5) je záznam, že Dávid napísal 3 600 žalmov. S prístupom kritického bádania v devätnástom storočí tieto tendencie a predpoklady začali byť spochybňované. Ešte začiatkom dvadsiateho storočia boli žalmy považované predovšetkým za dielo zbožných jednotlivcov, ktorí skomponovali modlitby a piesne ako pre súkromné nábožne využitie, taktiež ako odpoveď na konkrétne historické udalosti.¹⁹⁷ Okrem osobných mien v nadpisoch (v stosedemnástich žalmoch sa nachádzajú nadpisy) nachádzame aj dosť nejasné liturgické usmernenia (mohlo ísť v nich o spôsob, alebo o doprevádzajúcu melódiu za použitia hudobných nástrojov pôvodného spievania niektorých žalmov) a „žánrové“ označenia (najčastejšie je to termín *mizmōr*, ktorý prekladáme „žalm“). Je pravdepodobné, aspoň v niektorých prípadoch, že nadpisy sú výsledkom editorskej činnosti, ktorej snahou bolo zachovať niektoré historické tradície s rešpektom k špecifickým kompozíciám, alebo zachovaniu istých zaužívaných zvyklostí, či už v spojení s pôvodom, povahou, hudbou alebo liturgickou funkciou žalmov.¹⁹⁸

Žaltár je zbierkou rôznych skupín žalmov s vlastnou históriou vzniku. Zámerom viacerých zberateľov a editorov bolo usporiadanie jednotlivých žalmov podľa istých ideí. Podľa Hossfelda a Zengera to bol čas editovania žalmov, ich spájania, ale aj vytvorenia vlastných žalmov za účelom zosilnenia a prehĺbenia teologického profilu čiastočných Žaltárov. Niekoľko čiastkových Žaltárov v rôznych obdobiach bolo spojených. Podľa bádateľov išlo o viacvrstvový proces (ako v prípade Pentateuchu). Prvý čiastkový Žaltár mohol mať pôvod v neskoršom predexilovom období (pred rokom 1000 pred Kr.). Išlo pravdepodobne o Ž 3 – 41. Napr. zbierka Ž 51 – 100 vznikla až počas babylonského exilu a samotná história vzniku Žaltára trvala niekoľko storočí, kým sa završila v jeho záverečnej redakcii medzi rokmi 200 až 150 pred Kristom.¹⁹⁹

Usporiadanie žalmov podľa mien v nadpisoch potvrdzuje staroveké rozdelenie Žaltára na päť kníh. Už Hieronym zmieňuje toto delenie Žaltára, ale ho aj odmieta. Usporiadanie Žaltára do piatich kníh spočíva na piatich doxológiách v Ž 41,14; 72,18-19; 89,53; 106,48. Tieto doxológie naznačujú akési miesta pozastavenia v kontinuu následnosti žalmov. Pričom spomenuté žalmy sú nezávislé.

¹⁹⁷ Porov. McCANN, J. Clinton Jr.: The Book of Psalms. In: The New Interpreter's Bible. Vol. IV. Nashville: Abingdon Press, 1996, s. 643.

¹⁹⁸ Porov. HARRISON, Roland Kenneth: Introduction to the Old Testament, s. 977.

¹⁹⁹ Porov. HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: A Commentary on Psalms 51 – 100, s. 25. Tiež abstrakt prednášky počas medzinárodnej konferencie *Žalmy z pohľadu ich autorov a neskoršej recepcie* v Badíne 13. 9. 2012. HOSSFELD, Frank-Lothar: Dejinné zastavenie Izraela ako ráz tiahnuci sa Žaltárom. In: Studia Biblica Slovaca 4 (2012), č. 2, s. 72-81.

Usporiadanie žalmov je teda skôr podľa podnadpisov, ktorými sú doxológie. Prvá a posledná doxológia sú si veľmi podobné a tvoria inklúziu. Za Ž 150 nenasleduje doxológia, ktorá by korešpondovala s ostatnými. Pravdepodobne celý Žaltár je systematizovaný tak, aby viedol k záverečnému „hallelu“ v Ž 146 – 150. Ž 150 je doxológiou vo svojej celistvosti, čo naznačuje záver Žaltára. Podľa Midráša na Ž 1 päť kníh Žaltára pripisovaných Dávidovi (tzv. Dávidova Tóra) zodpovedá piatim knihám Mojžiša (Mojžišova Tóra, Pentateuch).

Žaltár je rozčlenený na päť kníh: 1 – 41; 42 – 72; 73 – 89; 90 – 106; 107 – 150.²⁰⁰ Niektorí autori predstavili toto delenie aj v mierne modifikovanej podobe²⁰¹ zohľadňujúc existenciu niektorých zbierok, ktoré sú identifikované v rámci Žaltára.²⁰² Do popredia vystupujú v prvých troch knihách kráľovské žalmy. Na začiatku prvej knihy Žaltára sa nachádza Ž 2 a na konci druhej knihy Ž 72 a tretej knihy Ž 89. Ž 2 akoby ustanovoval intímny vzťah medzi Bohom a kráľom z Dávidovej dynastie. Ž 72 mal tendenciu posilniť tento vzťah. Ž 89, vo veršoch 1 – 37 načrtáva súhrnným vyjadrením všetkých rysov tohto vzťahu, pričom vo veršoch 38 – 45 je opisom vypovedania Bohom jeho zmluvy s Dávidom. Žalm končí (v. 45 – 51) bolestnou modlitbou adresovanou Bohu prednesenou hriechom pomazaným. Téma krízy exilu, ktorá je zreteľne vyjadrená v Ž 89 je anticipovaná už v predchádzajúcich žalmoch druhej a tretej knihy. Prvé tri knihy sú akoby volaním po Božej odpovedi, ktorá prichádza v nasledujúcich dvoch knihách, v prominentnej téme ohlásenia Božieho kraľovania.²⁰³ Iný pohľad na päť kníh Žaltára predstavili autori komentára *Knihy žalmov* (NICOT). Podľa nich je v piatich častiach Žaltára poeticky zaznamenaná história Kníh Samuelových, Kníh kráľov, Kníh kroník, *Knihy Ezdrášovej* a *Nehemiášovej* a niekoľkých prorokov. Prvá a druhá kniha Žaltára (Ž 1 – 72) sú kronikami kráľovstiev vládcov Dávida a Šalamúna. Tretia kniha (Ž 73 – 89) opisuje temné obdobie rozdelených kráľovstiev a ich následné zničenie.

²⁰⁰ Porov. COLLINS, John J.: *Introduction to the Hebrew Bible*, s. 462.

²⁰¹ Napr. delenie Žaltára, ktoré predstavili Hossfeld a Zenger: Ž 1 – 2: Úvod; Ž 3 – 41: I. kniha; Ž 42 – 72: II. kniha; Ž 73 – 83: III. kniha; Ž 84 – 106: IV. kniha; Ž 107 – 145: V. kniha; Ž 146 – 150: Záverečný hallel. Porov. HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: *Psalmen 101 – 150*. Vol. 3. HThKAT. Freiburg im Breisgau: Herder, 2008, s. 24. Podľa Jünglinga „full-voiced ending (Psalms 146 – 150) takes up motifs from the proemium of the psalter (Psalms 1 – 2): the rulers and judges of the earth are summoned to the service of YHWH. Service of YHWH is praise of YHWH. If the peoples and nations, kings and rulers fail to obey this summons they will be destroyed and will be unable to stand before the judgment (cf. Pss 148:11 with 2:10; 149:7 with 2:1; 149:8 with 2:8; 149:9 with 1:5). The „open“ ending of the psalter thus closes the link back to its beginning.“ JÜNGLING, Hans-Winfried: *Psalms 1 – 41*, s. 782.

²⁰² „The Davidic Collections Pss. 3 – 14, 51 – 72, 108 – 110, 138 – 145, the Korahite Collections Pss. 42 – 49, 84 – 85, 87 – 88, the Elohistic Collection Pss. 42 – 83, the Asaphite Collection Pss. 73 – 83, the Enthronement Pss. 93, 95 – 95, the Songs of the Ascents Pss. 120 – 134, the Hallelujah Psalms Pss. 111 – 118, 146 – 150.“ DeCLAISSE-WALFORD, Nancy L. – JACOBSON, Rolf A. – TANNER, Beth L.: *The Book of Psalms*, s. 26.

²⁰³ Porov. McCANN, J. Clinton Jr.: *The Book of Psalms*, s. 659-662.

V štvrtej knihe (Ž 90 – 106) sa spomína na roky v babylonskom zajatí, počas ktorých komunita veriacich mala možnosť reflektovať svoju identitu ako Boží ľud. V piatej knihe Žaltára (Ž 107 – 150) sa oslavuje obnova komunity veriacich, návratu ľudu do krajiny a vlády Boha nad nimi. Príbeh formovania Žaltára je príbehom stvárnienia prežitia. Žaltár popri iných textoch sa stal konštitutívnym dokumentom identity postexilového Izraela. Tento príbeh Žaltára mohol dať ľuďom nové zdôvodnenie pre existenciu a určenie národnej identity. S najvyšším Pánom mohol ľud prežiť ako samostatná a identifikovateľná entita v rámci obrovských mocností Perzie, Grécka a Ríma, ktorých boli súčasťou.²⁰⁴

K histórii Žaltára veľmi významne prispieva Žalмовý zvitok z Kumránu (11Q5) editovaný Jamesom A. Sandersom v roku 1965. Tento zvitok obsahuje väčšinu poslednej tretiny biblického Žaltára v netradičnom usporiadaní (Ž 101 – 103, 109, 118, 104, 147, 105 a iné.). Obsahuje tiež báseň identickú s 2 Sam 23,1-7 („posledné slová Dávida“), niekoľko apokryfných žalmov: Ž 151 (variant korešpondujúceho žalmu v gréckom Žaltári), Ž 154 – 155, ktoré sú známe v sýrskej tradícii a ďalšie menej známe žalmy a pod. Niekoľko ďalších manuskriptov Žalмов nájdených v Kumráne má rozdielne usporiadanie žalmov (4Q83, 4 Q84, 4Q86, 4Q87, 4Q 92, 4Q 95, 4Q98). Vo všetkých tridsiatich deviatich manuskriptoch Kumránskych zvitkov nachádzame časti Žalмов, aj keď väčšina týchto manuskriptov sa zachovala iba v zlomkoch. Žalmy z Kumránskych zvitkov predstavujú iba málo rozdielov v porovnaní s masoretským Žaltárom v prvých troch knihách kanonickej zbierky žalmov (Ž 1 – 89). Väčšina variantov sa nachádza v poslednej tretine Žaltára. Tento fakt jasne svedčí o tom, že usporiadanie ako aj obsah neskoršej časti Žaltára boli v druhom storočí pred Kristom ešte premenlivé a definitívne mohli byť ustálené až neskôr.²⁰⁵

Druhy žalmov

Dnes sa vo všeobecnosti platí, že žalmy boli skomponované počas mnohých storočí, aby slúžili potrebám izraelského spoločenstva v Jeruzaleme. V rozhodujúcej miere sa o toto rozšírené konštatovanie zaslúžil začiatkom dvadsiateho storočia nemecký vedec Hermann Gunkel. Podľa neho žalmy neboli spontánne modlitby jednotlivcov, ale reflektujú ustálené formy modlitieb, ktoré sa prenášali z generácie na generáciu. Potvrdzuje to aj skutočnosť, že rovnaké formy náboženskej poézie nachádzame po celom starovekom Blízkom východe. V súlade s metódou kritiky formy, v ktorej bol priekopníkom, Gunkel sa snažil určiť tzv. *Sitz im Leben* alebo „zasadenie v živote“ žalmov, v snahe objaviť spôsoby, akými boli používané v náboženskom kulte. Nasledujúci vedci modifikovali Gunkelovu analýzu rôznych

²⁰⁴ DeCLAISSÉ-WALFORD, Nancy L. – JACOBSON, Rolf A. – TANNER, Beth L.: *The Book of Psalms*, s. 35.

²⁰⁵ Porov. COLLINS, John J.: *Introduction to the Hebrew Bible*, s. 462-463.

mi spôsobmi, a tak sa dnes prijíma, že žalmy nemôžu byť vždy viazané na jednu špecifickú situáciu. Gunkelov trvalý príspevok sa spája s rôznymi literárnymi formami a žánrami žalmov s faktom, že viaceré z nich boli pôvodne skomponované na použitie v kontexte kultu.²⁰⁶

Žalospevy

Pomerne veľká časť Žaltára patrí individuálnym žalospevom. Gunkel uvádza ako žalospevy jednotlivca žalmy: 3, 5 – 7, 13, 17, 22, 25 – 28, 32, 38, 39, 42, 43, 51, 54 – 57, 59, 61, 63, 64, 69 – 71, 86, 88, 102, 109, 120, 130, 140 – 143. Bol presvedčený, že tieto modlitby sú spirituálnym dielom jednotlivcov, avšak autori ich vytvorili z prototypov, ktoré mali svoj pôvod v kulte skoršieho obdobia. Podľa Gunkela napríklad bola osoba so zdravotnými ťažkosťami, ktorá prišla do chrámu prosiť Boha o pomoc. Nasledujúci výskum nie celkom potvrdil Gunkelove závery. Predovšetkým neúplne zodpovedanou otázkou ostáva umiestnenie žalospevov v živote. I keď jazykové vyjadrenia a obrazy niektorých žalospevov jednotlivca jednoznačne poukazujú na pôvodné situovanie v chorobe (napr. Ž 6; 38; 88), neplatí to však o ostatných. Skôr ako choroba sa primárnym nebezpečenstvom v niektorých prípadoch zdá byť prenasledovanie bezohľadnými nepriateľmi. Niektoré žalmy môžu byť odpoveďou na falošné obvinenie (napr. Ž 5; 7; 17; 26; 59; 109). Nachádzame aj individuálne žalospevy, ktoré majú obrazové pozadie súvisiace s vojnou (porov. Ž 3; 56 – 57). Podľa niektorých autorov hovorcami týchto žalmov sú králi alebo vojenský vodcovia ľudu. Je pravdepodobné, že obrazy v týchto žalmoch sú skôr metaforami.²⁰⁷ Niektorí odborníci žalospevy jednotlivca považujú za kolektívne žalospevy, lebo môžu byť vlastné celej náboženskej komunite. Tak ako sa ich dnes modlia jednotlivci i celé komunity medzi židmi a kresťanmi, tak to mohlo byť aj v biblických časoch. Pričom môžu reflektovať skúsenosť jednotlivca. To je dôvod, prečo viaceré mohli byť spájané s Dávidom, s jeho životom (napr. Ž 51 ako žalostná kajúca modlitba).

Kolektívne žalospevy reflektujú skôr osudy ľudí ako vychádzajú zo skúseností jednotlivcov (napr. Ž 44, 74, 79, 80, 83, 89). Tieto modlitby často zahŕňajú Boha histórie, poukazujú na Boží vzťah k svojmu ľudu a na jeho veľké skutky, ktoré vykonal pre dobro ľudu. Kolektívne žalospevy sa často rodia v situáciách spoločného nebezpečenstva a núdze. Najdramatickejšou spoločnou skúsenosťou v biblických dejinách bolo zničenie Jeruzalema v roku 587 pred Kr. a následný babylonský exil. Je celkom pravdepodobné, že takmer všetky z kolektívnych žalospevov boli čítané a počúvané so zreteľom na túto krízu.²⁰⁸

Žalospevy sledujú vnútornú logiku a dynamiku, ktorá je podľa Michaela Kolarcika celkom konzistentná. Napriek tomu, že každý žalospev má svoju jedinečnosť,

²⁰⁶ Porov. COLLINS, John J.: Introduction to the Hebrew Bible, s. 463.

²⁰⁷ Porov. McCANN, J. Clinton Jr.: The Book of Psalms, s. 645-646.

²⁰⁸ Porov. McCANN, J. Clinton Jr.: The Book of Psalms, s. 647.

možno v nich nájsť viaceré spoločné prvky (i keď nie v tom istom poradí), napríklad podľa tzv. Westermannovej štruktúry.²⁰⁹ Po prvé: oslovenie. Žalospevy sú adresované niekomu, kto je a bol blízkym žalmistu. Predovšetkým vyslovením mena sa vytvára kontakt. Oslovenie je jednoduché: „Bože môj“ (Ž 22). Menovanie otvára familiárny dialóg. Po druhé: sťažnosť alebo vlastný nárek, ktorý je vyjadrený v troch vzťahoch: k Bohu, k sebe a k iným. V prvom rade je to obžalovanie Boha, že nedodržiava slová, ktoré dal, že ponechal žalmistu nespravodlivosti. Po tretie: pohľad do minulosti, ktorý je žalmistovým odvolaním sa na minulé spásne udalosti, v ktorých Pán prejavil priazeň voči Izraelu. Týmto spôsobom žalmista vyjadruje svoju nádej a dôveru v akte náreku na aktuálny Boží zásah. Po štvrté: vo svetle dôvery žalmista oznamuje svoju špecifickú prosbu. Po piate: motívy obviňovania Boha, že sa v danej situácii vzdialil. Boh však nemôže riskovať zničenie svojho ľudu, lebo v tom prípade by bolo celé jeho dielo zmarené. Po šieste: dvojité želanie v závere modlitby má jednotiaci prvok túžbu po Božej záchrane, ktorá sa však spája s potrestaním nepriateľa. Po siedme: Božiu odpoveď možno nájsť v niektorých žalospevoch. Ide o bod obratu. Žalmista cíti dotyk Boha. Boh mu dal najavo svoju prítomnosť, hoci sa jeho situácia radikálne nezmenila. Po ôsme: prísľub oslavy je často vyjadrený jednoduchými slovami ako „Naveky budem chváliť tvoje meno“ (Ž 142,7).²¹⁰

Hymny, chválospevy

Hymny sú piesne chvály. Ich základná štruktúra sa podľa Ericha Zengera skladá z troch častí. Po prvé to je pozvanie chváliť Pána, následne zdôvodnenie a uskutočnenie chvály a posledným krokom je epilóg.²¹¹ Hebrejský názov pre Žaltár (*tehillim*) reflektuje dominanciu chválospevov, predovšetkým na konci Žaltára (imperatív „Hallelujah!“ sa nachádza v Ž 104 – 106, 111 – 113, 115 – 117, 135, 146 – 150). Gunkel považoval za hymny tieto žalmy: 8, 19, 29, 33, 65, 67, 68, 96, 98, 100, 103 – 105, 111, 113, 114, 117, 135, 145 – 150. Hymnické prvky možno nájsť v mnohých iných žalmoch, predovšetkým vo vďakyvdaniach, ale aj v žalospevoch (predovšetkým v záverečnej časti žalospevov je prísľúbená chvála). V chválospevoch po obrátení sa na Pána, alebo výzvou k chvále Pána, ako napr. v Ž 145 – 150, nasleduje zvyčajne uvedenie dôvodov pre chválu Boha. Chválospevy oslavujúce božstvá možno nájsť vo všetkých náboženstvách starovekého Blízkeho východu. Chválospevy boli spievané pri rôznych príležitostiach, ale špeciálne boli zviazané s chrámom, svätými miestami a slávením sviatkov.²¹²

²⁰⁹ Porov. WESTERMANN, Claus: Praise and lament in the Psalms. Atlanta, GA: John Knox Press, 1981; WESTERMANN, Claus: The Psalms. Structure, Content and Message. Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1980.

²¹⁰ Porov. KOLARCIK, Michael: Žalmy. Trnava: TF TU, 1999, s. 24-33.

²¹¹ Porov. Introduzione all'Antico Testamento. Zenger, Erich (ed.). Brescia: Editrice Queriniana, 2005, s. 547.

²¹² Porov. COLLINS, John J.: Introduction to the Hebrew Bible, s. 463-464.

Žalmy vďakvyzdania a chvály s uvažovaním o Bohu

Mnohé žalospevy končia vyjadrením vďaky za záchranu, či už aktuálnu alebo predpokladanú. Medzi žalmy vďakvyzdania môžeme zaradiť Ž 18, 30, 32, 34, 41, 66, 92, 116, 118, 138. Tieto žalmy podľa Johna J. Collinsa zvyčajne boli súčasťou obiet vďakvyzdania. Rovnaké hebrejské slovo *tōdāh* sa používa pre modlitbu a obeť vďakvyzdania. Typickými troma prvkami týchto žalmov sú: (1) pozvanie vzdať vďaku a chválu Bohu, (2) pohľad späť na čas núdze a správa o oslobodení a (3) vyjadrenie a vzdanie vďaky. V mnohých prípadoch tieto prvky poukazujú na rituálny kontext, vrátane odkazov na procesie, ako napr. v Ž 118,20: „Otvorte mi brány spravodlivosti, vojdem nimi a poďakujem sa Pánovi.“²¹³ Kolarčík rozlišuje žalmy deklaratívnej chvály a opisnej chvály. Žalmy deklaratívnej chvály podľa neho viac alebo menej zodpovedajú žalmom vďakvyzdania. Žalmistova oslava Boha sa spája s aktivitou ďakovania, pričom predovšetkým pre vyjadrenie oslavy Boha za záchranu je dôležitý rozmer spoločenstva. Chváliť Boha je záležitosťou spoločenstva. Vďaku a prejav uznania je najvhodnejšie vyjadriť v spoločenstve a pred druhými. Pre Židov nebolo podstatným iba uznanie Boha ako darcu všetkého, zvlášť života, ale ohlasovanie pred druhými jeho spásneho konania, aby sa zvelebovalo Božie meno a jeho dobrota. Úvodné oslovenia podľa Westermannovej štruktúry žalmov deklaratívnej chvály môžu mať rôzne formy, častou je indikatívna forma, ako napr. Ž 107,1: „Oslavujte Pána, lebo je dobrý.“ Oslava Boha v kontexte deklaratívnej chvály pokračuje súhrnným vyhlásením Božích skutkov v životnej skúsenosti žalmistu (porov. Ž 138,3: „Vždy si ma vyslyšal, keď som ťa vzýval.“) a použitím obrazov v pohľade späť na čas núdze. V Ž 41 sa čas krízy opisuje tak dramaticky, že táto časť chválospevu by mohla byť samostatným žalospevom. Po pohľade do minulosti je vyslovená správa o oslobodení (porov. Ž 30,12: „Môj nárek si obrátil na tanec.“). Nový život je radostným dôvodom ohlasovania Božej dobroty pred inými. Žalm zvyčajne končí obnovou prísľubu chvály a vďaky. V novom živote žalmista sa zaväzuje týmto životom Boha oslavovať (Ž 30,12: „Pane, Bože môj, naveky ťa chcem velebiť.“) a svedčiť o jeho moci. Namiesto prísľubu niektoré žalmy končia modlitbou dôvery a odovzdanosti.²¹⁴

Žalmy opisnej chvály podľa Kolarčíka rozvíjajú kontemplatívne a reflexívne uvažovanie o Bohu vo vzťahu k Izraelu a stvoreniu. Ide o uvažovanie o všeobecných aspektoch Božej majestátnosti a pozornosti voči celému Izraelu a voči celému stvoreniu. Hlavnou časťou nasledujúcou po prevažne sa vyskytujúcej výzve, je opis Božieho majestátu ako Stvoriteľa (porov. Ž 33,6: „Pánovým slovom povstali nebesia.“) a jeho majestátu v dejinách (porov. Ž 135,8: „On pobil prvorodených Egypta.“). Po nej nasleduje aj opis Božej dobroty, pričom je chválený za lásku, ktorú prejavil pri záchrane svojho ľudu (porov. Ž 145,2: „Milostivý a milosrdný

²¹³ Porov. COLLINS, John J.: Introduction to the Hebrew Bible, s. 467.

²¹⁴ Porov. KOLARCÍK, Michael: Žalmy, s. 37-44.

je Pán, zhovievavý a veľmi láskavý.“) a za ochranu a udržiavanie života (porov. Ž 145,15: „Oči všetkých sa s dôverou upierajú na teba a ty im dávaš pokrm v pravý čas. Otváraš svoju ruku a dobrotivo nasycuješ všetko živé.“). Záver týchto žalmov je často opakujúca sa úvodná výzva k oslave, že Pán je hoden veľkej chvály.²¹⁵

Kráľovské žalmy a žalmy kráľa Pána

Určitá skupina hymnov oslavuje kráľovstvo Pána. Žalmy 93, 97 a 99 začínajú so zvolaním „Pán je kráľ!“ Žalmy 47 a 96,10-13 obsahujú tiež toto zvolanie, ale nie na svojom začiatku. V týchto žalmoch sa vyzdvihuje predovšetkým majestátnosť Pána ako kráľa. Je majestátnejší ako mocné vody (93,4), nebesia ohlasujú jeho spravodlivosť (97,6). Je oslavovaný tiež v dejinách Izraela službou Mojžiša, Árona a Samuela (99,6-7). Nórsky teológ Sigmund Mowinckel pripomína, že tieto žalmy reflektujú slávnosť intronizácie Pána.²¹⁶ Skupina žalmov 93 – 100 bola pravdepodobne záverom Žaltára v 5. storočí pred Kr.²¹⁷ Žalmy tejto skupiny poukazujú na spôsoby Pánovho kraľovania nad stvoreným svetom (Ž 93), pričom k Pánovmu ľudu pristupujú aj národy a pohania (Ž 96 – 98).²¹⁸ Tzv. kráľovské žalmy (Ž 2, 18, 20, 21, 45, 72, 101, 110, 132 a 144,1-11) podľa Collinsa nemajú spoločnú literárnu formu, spája ich len téma kráľovstva. Žalmy 2 a 110 sa považujú za žalmy korunovácie. Žalm 45 bol skomponovaný pravdepodobne pre kráľovskú svadbu.²¹⁹ Tieto žalmy samé osebe, ako aj súčasť Žaltára, mohli mať mesiášsku orientáciu. Teda nie sú to len poetické pozostatky z čias Dávidovej dynastie, ale sú aj výrazom pokračujúcej nádeje, že Boh bude pokračovať v prejavovaní svojej suverenity konkrétnymi spôsobmi v živote Božieho ľudu a v živote sveta.²²⁰

Sionské žalmy

V niektorých žalmoch (Ž 46; 48; 76; 84; 87; 122) je oslavovaný Sion ako svätý Boží vrch – a Jeruzalem ako Božie mesto vyvolené pre jeho prebývanie. Tieto žalmy obsahujú podobné obrazy ako žalmy oslavujúce Pána ako kráľa. Staroveká kanaánska mytológia, z ktorej mnohé z izraelskej obraznosti, resp. metaforickosti pochádza, hovorí o kozmickom boji. Potom, čo boli mocnosti chaosu zničené, je vybudovaný palác pre víťaza na vrchole najvyššej hory (porov. Baalovu mytológiu v ugaritských textoch). Z tohto vrcholu vládne Pán, hrdina nad celým svetom. Izrael si uctieval Sion ako posvätnú horu a chrám ako palác Boha, víťaza, stvorite-

²¹⁵ Porov. KOLARCIK, Michael: Žalmy, s. 45-55.

²¹⁶ Porov. COLLINS, John J.: Introduction to the Hebrew Bible, s. 464-465.

²¹⁷ Porov. HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: Psalmen 51 – 100. Vol. 2. Freiburg im Breisgau: Herder, 2000, s. 35.

²¹⁸ Porov. Komentáre k Starému zákonu 5. Žalmy 51 – 75. Hroboň, Bohdan (ed.). Trnava: Dobrá kniha, 2017, s. 41-50.

²¹⁹ Porov. COLLINS, John J.: Introduction to the Hebrew Bible, s. 468.

²²⁰ Porov. McCANN, J. Clinton Jr.: The Book of Psalms, s. 650.

ľa a vladára. Božia stvoriteľská sila sa spája s národom Izraela, z dôvodu blízkeho spojenia Siona a Dávida, predovšetkým však s monarchiou. V sionských žalmoch je Boh oslavovaný ako ten, ktorý je absolútne dobrovoľne zaviazaný ku konaniu dobra Izraelu. Božia prítomnosť nie je vzdialená ľudu, naopak, Boh je uprostred nich.

Múdroslovné žalmy

Žalmy sa medzi sebou odlišujú aj reflektívnym, meditačným dôrazom a didaktickou povahou. Často sa zamýšľajú nad osudom dobrých a zlých ľudí, podobne ako v sapienciálnej literatúre (napríklad v Knihe Prísloví). Medzi múdroslovné žalmy môžeme zaradiť Ž 1, 14, 37, 73, 91, 112, 119 a 128. Je možné, že majú svoj pôvod v synagógach, kde štúdium Tóry nahradilo obety ako ústredný bod bohoslužby. Múdroslovné žalmy, ktoré sa odvolávajú na Tóru ako na prameň múdrosti, sú pravdepodobne z relatívne neskoršieho obdobia (helenistické obdobie). Zaradenie týchto žalmov do Žaltára malo význačný dopad na stvárnenie a povahu Žaltára. Sám Ž 1 naznačuje tón, že Žaltár má byť čítaný „vo svetle Tóry“ ako prameňa múdrosti.²²¹

Pútnické žalmy

Podľa Jana Hellera a Jiřího Beneša žalmom 120 začínajú tzv. pútnické piesne. Hebrejský výraz *šir ham-ma'álôt* preložil Martin Buber ako „spev výstupov.“ Hebrejský výraz pre stúpanie je v užšom význame termínom pre výročnú púť do chrámu.²²² Žalmy 120 – 134²²³ tvorili pravdepodobne liturgický celok podľa spomínaných autorov. Púť do Jeruzalema, predovšetkým k výročným sviatkom, bola pre Izrael obrazom putovania púšťou do zaslúbenej zeme i obrazom životnej púte do Božieho kráľovstva.²²⁴

Preklínacie žalmy

V žaltári sú podľa Kolarcika mnohé kultúrne ovplyvnené obrazy, ktoré sa nám na začiatku dvadsiateho prvého storočia javia nepochopiteľné a cudzie. Žalmistov

²²¹ Porov. COLLINS, John J.: Introduction to the Hebrew Bible, s. 468-469.

²²² Podľa Hossfelda a Zengera „the composition of Psalms 120 – 134 thus created by the composers contains fifteen psalms. Whether the number fifteen was inspired by the fifteen words of the Aronide blessings, or whether there were already fifteen steps from the Court of the Women to the Court of the Men in the pre-Herodian Temple, or whether fifteen step led to the Temple building itself, so that these fifteen psalms were adopting an existing Temple symbolism – all this is a matter for speculation, but we can say nothing for certain.“ Porov. HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: A Commentary on Psalms 101 – 150. Minneapolis, MN: Fortress, 2011, s. 22.

²²³ Podľa Collinsa patria tu iba Ž 130 – 134 a navyše hovorí: „The Psalms of Ascent (Psalms 130 – 134)... The individual psalms are of different kinds. Psalm 132 commemorates the bringing of the Ark to Jerusalem and may have been associated with a festival. In contrast, Psalm 131 is a simple, prayer of trust, while Psalm 133 is a meditation on the pleasures of harmonious fellowship.“ Porov. COLLINS, John J.: Introduction to the Hebrew Bible, s. 468.

²²⁴ Porov. HELLER, Jan – BENEŠ, Jiří: Poutní písně. Výklad žalmů 120–134. Praha: Návrat domů, 2015, s. 8-12.

obraz „oleja stekajúceho po Áronovej brade“ (Ž 133), vyjadrujúci blahobyť, je dnes len ťažko zrozumiteľný. Aby sme pochopili zmysel týchto obrazov, je potrebné poznať kultúrny kontext, v ktorom vznikali. Len tak je možné pretransformovať ich posolstvo do našich symbolických prostriedkov.²²⁵ Vykreslenie nepriateľov v odľudštenej podobe alebo zmienky o nich ako zlých a priania zlého osudu, alebo priame vyjadrenia kliatieb sa nachádzajú v Žaltári od začiatku (porov. Ž 1) až do konca (porov. Ž 149,6-9).²²⁶ Podľa Bohdana Hroboňa do prvej desiatky väčšinou patria Ž 7, 35, 58, 59, 69, 83, 109, 137, 139, 140, pričom medzi najznámejšie verše patrí mäťúci verš: „Blažený, kto tvoje deti pochyťá a roztrieska o skalú.“ (Ž 137,9).²²⁷ V dokumente Pápežskej biblickej komisie *Inšpirácia a pravda Svätého písma* je položený dôraz na to, ako vysvetliť a prijať náročné vyjadrenia týchto žalmov. Kľúčovým podľa PBK je pochopenie *literárneho druhu* žalmov. Znamená to, že spôsoby vyjadrenia, ktoré tam nachádzame, nemajú byť brané doslova. V modlitbách prosby a v žalospevoch, ktoré prednáša prenasledovaný človek, sa často objavuje motív „zlorečenia“ vyjadrený ako zanietené volanie k Bohu, aby uskutočnil spásu odstránením nepriateľov. V niektorých žalmoch sa táto dimenzia volania po pomste stáva veľmi naliehavou alebo dokonca prevažujúcou (ako napr. v Ž 109). Pokiaľ sú žalmistom uvádzané formulácie jazykovo umiernené (napríklad Ž 35,4: „Nech sú zavrátení a nech sa hanbia tí, čo mi chcú zle.“), do modlitby sa začleňujú ľahšie; no problematickými a neúnosnými sa stávajú brutálne obrazy (napríklad Ž 143,12: „Vo svojom milosrdenstve znič mojich nepriateľov.“). Literárny druh žalospevu používa prehnané a vyostrené výrazy, či už pri opise utrpenia, ktoré je vždy krajné (Ž 22,17-18: „Prebodli mi ruky a nohy, môžem si spočítať všetky svoje kosti.“), alebo pri požadovaní nápravy, ktorá, ako sa žiada, má byť okamžitá a definitívna. Dôvodom je skutočnosť, že táto modlitba vyjadruje prežívané pocity človeka, nachádzajúceho sa v dramatickej situácii (Ž 22,2). V každom prípade použité obrazy treba chápať ako metafory: „Vylámať zuby hriešnikom“ (Ž 3,8; 58,7) znamená ukončiť klamstvá a chamtivosť násilníkov. Vyššie spomenutý mäťúci verš s hrôzostrašne vyzerajúcim obrazom v Ž 137,9 „hodiť deti o skalú“ znamená poraziť zhubnú moc, ktorá ničí život, bez možnosti jej obnovy v budúcnosti. Ten, kto sa modlí Žaltár, používa slová zapísané niekým druhým a za iných okolností. Má ísť o aplikáciu, ktorou sa prijme modlitba žalospevu nie ako vyjadrenie (iba) svojej osobnej situácie, ale ako bolestný hlas obetí celých dejín, ako volanie mučeníkov (Žjv 6,10), ktorí žiadajú Boha, aby násilná „šelma“ navždy zmizla. Výrazy používané človekom, ktorý sa modlí, sa javia, akoby určovali Bohu spôsob konania. Avšak, ak sú chápané správne, hovoria iba o túžbe, aby bolo zničené zlo

²²⁵ Porov. KOLARCIK, Michael: Žalmy, s. 70.

²²⁶ Porov. HROBONĚ, Bohdan: Imprecatory Psalms Acceptable and Profitable in Nomos and Violence, Dimensions in Bible and Theology. In: Beiträge zum Verstehen der Bibel. Band 35. Ber, Viktor (ed.). Zürich: LIT, 2019, s. 123.

²²⁷ Porov. HROBONĚ, Bohdan: Imprecatory Psalms Acceptable and Profitable, s. 123.

a aby mali pokorný prístup k životu. A požaduje sa, aby sa tak stalo v priebehu dejín ako zjavenie Pána (Ž 35,27; 59,14; 109,27), a zároveň aj ako sprostredkovanie obrátenia pre samotných násilníkov (Ž 9,21; 83,18-19), pretože prenasledovanie modliaceho je totiž v niektorých prípadoch chápané ako útok proti Bohu (Ž 2,2; 83,3.13), často spojený aj s pohrdaním Pánom (Ž 10,4.13; 42,4; 73,11).²²⁸

Žalmy ako poézia

Žaltár sa zvykne označovať ako Božia poézia²²⁹ obsahujúca prebásnené modlitby mnohých generácií a rôzneho druhu. Podobne ako mnohé viaceré starozákonné modlitby²³⁰ aj žalmy boli napísané generáciami Bohom obdarovaných tvorcov. Boli to majstri slova a obrazov, ich poézia reflektuje predovšetkým mozaiku viery Izraela.²³¹ V prípade žalmov sa títo Boží básnici podieľali s veľkou pravdepodobnosťou aj na ich usporiadaní. Išlo o stáročia prác mnohých meditujúcich učencov, ktorí vytvorili viacvrstvový systém prepojení.²³² Väčšina, ak nie všetky žalmy, boli spievané.²³³ Sú napísané v rytmickom štýle a sú považované za poéziu napriek tomu, že nevyhnutne nezodpovedajú formám modernej poézie. Najvýznačnejšou črtou hebrejskej poézie je paralelizmus membrorum. Najčastejším druhom tohto paralelizmu je synonymický paralelizmus,²³⁴ v ktorom obidva časti verša v podstate vyjadrujú rovnakú vec (Ž 1,1: v jednom verši je rovnaká vec vyjadrená trojakým spôsobom).

²²⁸ Porov. Pápežská biblická komisia: Inšpirácia a pravda Svätého písma. Edícia dokumenty Svätej stolice 89. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2016, b. 128-130.

²²⁹ C. S. Lewis hovorí o lyrickej poézii v súvislosti s Žaltárom: „The psalms must be read as poems; as lyrics, with all the licences and all the formalities, the hyperboles, the emotional rather than logical connections, which are proper to lyric poetry“. LEWIS, Clive Staples: Reflections on the Psalms, London: G. Bles, 1985, s. 31.

²³⁰ B. W. Anderson ich označuje ako žalmy mimo Žaltára a vymenúva niektoré z nich: „The Song of the Sea (*Ex* 15:1-18), the Song of Moses (*Deut* 32:1-43), the Song of Deborah (*Judg* 5:1-31), the Song of Hannah (*1 Sam* 2:1-10), David's Song of Deliverance (*2 Sam* 22:2-51), King Hezekiah's song (*Isa* 38:9-20), the prayer of Habakkuk (*Hab* 3:2-19), Jonah's prayer from the belly of a fish (*Jonah* 2:2-9)“ a iné. Porov. ANDERSON, Bernhard W. – BISHOP, Steven: Out of the depths. The psalms speak for us today. Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 2000, s. 6-7.

²³¹ Porov. BROWN, William P.: Seeing the Psalms. A Theology of Metaphor. Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 2002, s. 15.

²³² Porov. Komentáre k Starému zákonu. 5. Žalmy 51 – 75, s. 41-42.

²³³ A pravdepodobne doprevádzané s „musical instruments or temple choirs.“ Porov. ANDERSON, Bernhard W. – BISHOP, Steven: Out of the depths, s. 8.

²³⁴ V Žaltári sa stretávame aj s antitetickým a syntetickým paralelizmom, ktoré André Wénin charakterizuje: „Parallelismo antitetico serve a chiarire o rafforzare una prima affermazione opponendola al suo contrario (*Sal* 20,8-9). Parallelismo sintetico consiste nel riprendere una prima idea espressa per farla progredire (*Sal* 96,1).“ Porov. WÉNIN, André: Entrare nei Salmi. EDB 41. Bologna: Centro editoriale dehoniano, 2002, s. 16-17. Hans-Joachim Kraus spomína štyri druhy paralelizmu, štvrtý charakterizuje takto: „climactic parallelism, the second stich repeats a word from the preceding one. (*Ps* 29:1). Porov. KRAUS, Hans Joachim: Psalms 1 – 50. A Continental Commentary. Minneapolis: Fortress Press, 1993, s. 33.

Niekoľko žalmov je spracovaných vo forme abecedného akrostichu (Ž 9 – 10, 25, 34, 37, 111 – 112, 119, 145). Ďalším rozšíreným nástrojom je opakovanie slov alebo verša so snahou aj o vytvorenie *inclusio* (aby žalm končil tak, ako začal), napr. Ž 136. Častým je tiež spracovanie žalmov podľa chastickej štruktúry v jednotlivých veršoch, ako aj vo väčších jednotkách. Používanie metafor a figuratívneho jazyka v žalmoch patrí k dôležitej charakteristike Žaltára.²³⁵ Najstaršia poézia Biblie má veľa spoločného s poéziou starovekého Egypta, Babylonu a predovšetkým Ugaritu. Objavy v Ras Shamra (Ugarit) potvrdzujú, že náboženská poézia Hebrejov, vrátane žalmov, vykazuje viacero starovekých literárnych a idiomatických výrazov, ktoré boli spoločným dedičstvom sýrsko-palestínskej literárnej tradície.²³⁶

Náboženské poslanstvo žalmov

Kniha žalmov nie je jednotnou kompozíciou v zmysle moderného traktátu. Je to voľne editovaná antológia, v ktorej niektoré témy sú zdôraznené prostredníctvom frekvencie, s ktorou sa opakujú, alebo ich umiestnením v Žaltári. Ponúkajú rozsiahly pohľad na izraelskú a starovekú židovskú spiritualitu. Keďže žalmy mali liturgické uplatnenie, ich používanie je nepretržité počas mnohých storočí.²³⁷

Žalmy sú modlitby

Žalm je prototypom modlitby. Žalmy sa modlia, recitujú i spievajú či už v rýmovanej alebo nerýmovanej verzii. Sú základom chorálovej modlitby v kláštoroch a konventoch. V kostoloch sú súčasťou spevníkov i modlitbových kníh. Žaltár je knihou modlitieb. Podľa Harma van Grola modlitba žalmov sa dotýka vzťahu. Osoba, ktorá sa modlí vstupuje do vzťahu s Bohom, prosí o kontakt s ním, zvlášť v čase nebezpečenstva.²³⁸

Žalmy sú modlitbou Božieho ľudu, modlitbou zhromaždených počas sviatkov v Jeruzaleme a každú sobotu v synagógach. Táto modlitba je osobná i spoločná. Týka sa tých, ktorí sa ju modlia, ba i všetkých ľudí. Vystupuje zo Svätej zeme a zo spoločenstiev v diaspore, ale objíma celé stvorenstvo. Pripomína spásne udalosti minulosti a siaha až do zavŕšenia dejín. Pripomína Božie prisľúbenia, ktoré sa už uskutočnili a očakáva Mesiáša, ktorý ich definitívne splní. Žalmy prednesené v modlitbe a uskutočnené v Kristovi, sú podstatné pre modlitbu jeho cirkvi.²³⁹ Tento charakter sa stal súčasťou spirituálnej tradície kresťanstva.

²³⁵ Porov. COLLINS, John J.: Introduction to the Hebrew Bible, s. 470-471.

²³⁶ Porov. DAHOOD, Mitchell: Psalms I: 1 – 50. Introduction, Translation and Notes. The Anchor Bible 16. New York: Doubleday, 1966, s. 18.

²³⁷ Porov. COLLINS, John J.: Introduction to the Hebrew Bible, s. 471.

²³⁸ Porov. GROL, Harm van: Psalm. Psalter and Prayer. In: Prayer from Tobit to Qumran. DCLY Yearbook 2004. Egger-Wenzel, Renate – Corley, Jeremy (eds.). Berlin: Walter de Gruyter, 2004, s. 41-42.

²³⁹ Porov. Katechizmus Katolíckej cirkvi, b. 2586; Všeobecné smernice o liturgii hodín, b. 100-109.

Ďalší charakter žalmov je emočný, stretávame sa v nich so strachom, hnevom, radosťou, zlosťou, ale možno v nich nájsť i útechu po konfrontácii s nenávisťou, depresiou, žiarlivosťou, nedôverou a aroganciou. Silný emočný a komunikatívny ráz nachádzame napr. v Ž 6. Žalmista v náreku nalieha o obnovenie svojho vzťahu s Bohom. Jeho modlitba prechádza emočným procesom, ktorý vrcholí v nájdení seba a Boha. Kontakt vytvára aj s inými vo svojom prostredí, s nepriateľmi i podporovateľmi (Ž 6,9-11).²⁴⁰

Žaltár a modlitba

Podľa van Grola Žaltár nebol určený na používanie v chráme alebo synagóge ako spevník alebo ako súkromná kniha k meditácii, ale na používanie rôzne veľkými skupinami ľudí. Mal dvojakú funkciu: ponúkal modlitbové texty a posilňoval spirituálnu identitu svojich používateľov.²⁴¹

Pôvodný *Sitz im Leben* žalmov bol kultotvorivý a rituálny. K zmene došlo vtedy, keď boli žalmy napísané a usporiadané ako ucelená zbierka. V tom čase stratili svoju pôvodnú rituálnu funkciu. Pre nové *Sitz im Leben* a novú funkciu podľa van Grola existujú tri rozšírené hypotézy. Prvá, vidí Žaltár ako *spevník kongregácie jeruzalemského chrámu*. Podľa tejto hypotézy Žaltár nebol určený kňazom a spevákom pre vykonávanie kultu, oni ho nepotrebovali, ale pre ľudí, pre zhromaždenie, ktoré sa stretáva v chráme, aby sa zúčastnilo kultu. Táto hypotéza stále spája žalmy v Žaltári s pôvodnou kultovou a rituálnou funkciou. Druhá hypotéza súvisí so synagógou, podľa ktorej sa Žaltár stal spevníkom a modlitebníkom synagogálnej liturgie. Žalmy boli usporiadané pre potreby prvotných synagogálnych liturgií. Aj v tomto prípade majú modlitby rituálnu povahu. Je viacero nezodpovedaných otázok, ako a prečo tieto modlitebníky, resp. spevníky boli nahradené niečím iným, a prečo o náhrade niet diskusie v rabínskej literatúre, v Mišne či Talmude. Tretia hypotéza zdôrazňuje, že Žaltár je knihou meditácií. Podľa Zengera je Žaltár knihou eschatologickej životnej múdrosti, knihou čisto súkromných meditácií, nie liturgických. Žaltár je podľa neho štruktúrovaný a konfiguračne naplánovaný.²⁴² Autori ako van Grol túto hypotézu modifikujú. Žaltár je podľa nich zbierkou modlitieb, hymnov, didaktických básní, pričom každá z nich je modlitbou. Dobre premyslené usporiadanie Žaltára malo viesť do života spirituality skupiny.²⁴³ Konečná editovaná podoba Žaltára kladie modlitbu do teologicko-spirituálnej perspektívy.

²⁴⁰ Porov. GROL, Harm van: Psalm, s. 48-49.

²⁴¹ Porov. GROL, Harm van: Psalm, s. 56.

²⁴² Porov. ZENGER, Erich: Der Psalter als Buch. Beobachtungen zu seiner Entstehung, Komposition und Funktion. In: Der Psalter in Judentum und Christentum. HBS 18. Zenger, Erich (ed.). Freiburg: Herder, 1998, s. 35-36.

²⁴³ Podľa Grola aj jednotlivec je súčasťou komunity, ktorá sa označuje ako *caddiqim*, *'anawim* a *hasidim*. Porov. GROL, Harm van: Psalm, s. 60.

Žalmy sú adresované Bohu, účastníkom kultu a často sú vyjadrené v prvej osobe singuláru alebo plurálu. Texty majú tendenciu vziať „čitateľov“, ktorí sa potom stávajú modliacimi, meditujúcimi „užívateľmi“ Žaltára. Ten vo svojej konečnej podobe má dvojakú funkciu. Pôvodne modlitby stratili rituálnu rolu, ale ostali modlitbami. Boli usporiadané do zbierky, aby podporili chasidskú spiritualitu.²⁴⁴ „Kanonizovanie“ Žaltára, ktoré sa stalo krátko po jeho konečnom editovaní, radikalizuje obidve funkcie. Žalospevy a hymny sa stali prototypom modlitby a zbierka ako taká sa stala autoritatívnym Božím slovom. Takže Žaltár je často citovaný v Evanjeliách.²⁴⁵

Ďalším aspektom Žaltára je jeho tzv. dynamický posun ako celku, posun od nárekov a prosieb k chválam a vďakyvzdaniam. Na začiatku Žaltára dominujú lamentácie a na konci chvály.²⁴⁶ Posun od lamentácií k chválam je posunom v modlitbe, v jej podstate. Chudobný, utláčaný a prenasledovaný zbožný modliaci sa narieka, prosí Boha, ktorý ho zachráni z jeho útrap, a tak môže Boha osláviť, vzdať mu vďaku v spoločnosti druhých. Avšak v Knihe Žalmov tento podstatný bezčasový posun má aj eschatologický význam. Dvakrát vo finálnom Hallel (Ž 146 – 150) ide o posun z okruhu verných Izraela na celý svet. V Ž 148 každé stvorenie na nebi a na zemi je vyzvané chváliť Pána a v Ž 150 je to sumárne vyjadrené ako posledné slovo Žaltára: „Nech všetko čo dýcha chváli Pána.“ (Ž 150,6). Je to Boh, ktorý umožňuje tento posun od partikulárneho k univerzálnemu (tým, že nastoľuje spravodlivosť: porov. Ž 146,7; znovu vybuduje Jeruzalem: porov. Ž 147,13; potrestá zlé národy: porov. Ž 149,7-9). Univerzálna chvála je možná vďaka eschatologickej záchrane Izraela.

Boh Izraela, zvrchovaný vládca všetkých vecí

V žalmoch je možné kontemplotať Boha prostredníctvom diela, ktorým sa prejavuje. Ide o stvorený svet, históriu ľudstva a osobný a spoločenský život človeka. Kľúčovou vecou v akte kontemplácie je skutočnosť, že pravý Boh je Pán, ktorý zjavil svoje „Meno“ Izraelu. Termín „Meno“ sa v žalmoch vyskytuje asi sto-

²⁴⁴ Chasidizmus bolo hnutie, ktoré malo silné jadro v spoločnosti, keďže aj Makabejská vzbura povstala v jeho strede (*I Mach* 2,42; 7,13). Porov. ALBERTZ, Rainer: *Religionsgeschichte Israels in alttestamentlicher Zeit*. GAT 8. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1992, s. 598-599, 664. Podľa niektorých autorov (A. H. J. Gunneweg, A. Lange, J. Reindl) Kniha žalmov bola editovaná v rámci tohto hnutia, čo vysvetľuje prečo získala tak skoro spirituálnu autoritu. Dôraz v editovaní Žaltára na Zákon (porov. Ž 1, 19, 119) a Mesiáša (porov. Ž 2), alebo širšie na eschatológiu mohli zodpovedať tomuto hnutiu zbožných Židov. Navyše to korešponduje s časom, ktorý bol orientovaný na chrám a silno ovplyvnený aj sapienciálnym myslením (porov. *Sir*). Porov. GROU, Harm van: *Psalms*, s. 59.

²⁴⁵ Porov. GROU, Harm van: *Psalms*, s. 61-63.

²⁴⁶ Pričom to podľa van Grola môže byť historická náhoda, keďže najstaršia zbierka obsahuje predovšetkým lamentácie. Avšak koneční editori to akceptovali a zachovali. Porov. GROU, Harm van: *Psalms*, s. 65. Podobný posun od žalospevov ku chválam si možno všimnúť v modlitbách v Knihe Tobáš. Porov. LAPKO, Róbert: *Tóbiho chválospev (Exegetické a teologické štúdium Tob 13,1 – 14,1)*. Prešov: VMV, 2005, s. 271-272.

krát a poukazuje na Boha, ktorý sa nechal poznať svojmu ľudu, ktorý sa k nemu modlí. Ďalšie opisné božské tituly sú Boh, Pán zástupcov, Najvyšší, Všemohúci, a pod., každý z nich zdôrazňuje nejaký aspekt Boha Izraela (porov. napr. Ž 7,13; 8,2,9; 9,2). V popredí žalmov môžeme vidieť absolútnu zvrchovanosť Boha nad celým stvorením, živým aj neživým, všetko je dielom jeho rúk a všetko udržuje pri existencii a stará sa oň.²⁴⁷ Boh je nad viditeľným svetom. On všetko presahuje, predovšetkým keď je vykreslený v žalmoch ako bývajúcí na nebesiach,²⁴⁸ alebo je označovaný za „Pána zástupcov“ (porov. Ž 103,21; 148,2), alebo za „veľkého kráľa nad všetkými bohmi“ (Ž 95,3). Takéto formulácie pravdepodobne patria medzi starobylé náboženské pomenovania. Slúžili na to, aby vyzdvihovali absolútny presah a moc Boha Izraela. Božia zvrchovanosť zahŕňa preto nebesia a všetko, čo je v nich (porov. Ž 8,2; 19,5; 68,7; 89,11). Aj všetky národy a kráľovstvá na zemi existujú zásluhou Boha (porov. Ž 78,55; 82,8; 86,9). Platí to aj o všetkých ľuďoch a živých stvoreniach, o ktoré sa stará (porov. Ž 33,13-15; 36,5-9) a ktorým ukazuje svoju veľkosť a slávu prostredníctvom pravidelného pohybu nebeských telies (porov. Ž 19,3-5; 74,16) a plodnosť zeme (porov. Ž 33,18-19; 65,9-10; 67,6).²⁴⁹

Božie jednanie so svojim ľudom

Božiu zvrchovanosť je možné vidieť v dejinách Izraela. Boh si vyvolil Izrael za svoj ľud. Staral sa o neho a zaisťoval mu prežitie počas všetkých kríz, a to i napriek mnohým zlyhaniam a porušeniam zmluvy (porov. Ž 33,12; 53,5; 60,28). Božie zaobchádzanie so svojím ľudom pokazuje nielen na jeho moc, ale aj na milosrdenstvo (porov. Ž 65,2-3; 103,7-12). Prežitie Izraela je poukazom na Božiu dobrotu a moc pre iné národy (porov. Ž 2,10-12; 86,9). Boh prejavoval svoju starostlivosť o svoj ľud, tým že ho viedol (porov. Ž 28,9; 80,1), dal mu zákon (porov. Ž 87,5; 119,72; 148,6) a nadovšetko tým, že ustanovil kráľa Dávida a sľúbil mu, že jeho dom bude trvať naveky (porov. Ž 18,50; 89,36). Kráľ stál blízko pri Bohu, a tak ho mohol volať „môj Otec“ (porov. Ž 2,7; 89,26). Cez kráľa a víťazstva nad národmi vďaka Bohu neskoršie generácie mohli vidieť Božiu moc a jeho prozreteľnosť voči Izraelu (porov. Ž 2,10-12). Božia dobrota a spravodlivosť boli reflektované v žalmoch aj kráľmi (porov. Ž 20,9; 101). Vyvolenie Dávidovej línie sa spája s výberom Siona ako mesta veľkého kráľa a miesta svätyne, v ktorej bol Pán prítomný. Boh sa rozhodol sídlieť v chráme (porov. Ž 46,4; 80,1), pričom v rovnakom čase prebýval v nebesiach (porov. Ž 19,1-7). Chrám sa stal miestom útočiska, modlitieb, chvál kohokoľvek, kto dôveroval Pánovi, dokonca pre všetky národy (porov. Ž 5,7; 27,4; 86,9).²⁵⁰

²⁴⁷ Porov. Ž 23,6-9; 24,1-2; 65,6-7; 74,12-15; 87,7-15; 104,2-9.

²⁴⁸ Porov. Ž 2,4; 11,4; 14,2; 29,10; 33,13-14; 102,19; 113,5; 148,4.

²⁴⁹ Porov. *The Psalms and the Song of Solomon. Text and Commentaries. The Navarre Bible. Casciaro, José María et al. (ed.). New York: Four Courts Press, 2003, s. 29.*

²⁵⁰ Porov. *The Psalms and the Song of Solomon, s. 30.*

Osobný Boh

Zvrchovaný Boh je tiež osobným Bohom. Dal život každému človeku v materskom lone a môže si ho vziať späť kedykoľvek sa tak rozhodne urobiť, on určuje, aký dlhý bude život človeka (porov. Ž 39,4). On obdarúva ľudské konanie úspechom alebo pádom. Preto sa na neho obracajú mnohí v chorobách a pri ohrození nepriateľmi. Je spravodlivým (*caddiq*) ku všetkým, každému dáva, čo potrebuje, a to aj vtedy, keď si človek uvedomuje svoj hriech a u Boha hľadá útočisko, Boh mu odpúšťa a zachraňuje ho (porov. Ž 112,4; 116,5). Takto prejavuje svoju spravodlivosť, zachraňuje pokorných a trestá pyšných. Je verný sebe a táto vernosť a pravdivosť (*emet*), ktorá je široká a hlboká ako sám Boh, trvá navždy (porov. Ž 136). Je tiež milosrdný a plný súcitu (*raham wehanun*; porov. Ž 86,15; 103,8; 145,8), naplnený dobrotou, ktorá môže byť stále viditeľná tým, že je pripravený stále odpúšťať. Vo všetkom, čo koná, dodrží svoje slovo. Jeho vernosť v láske (*hesed*), ktorá pochádza z nebies (Ž 57,3; 89,2), naplňa zem (porov. Ž 33,5; 119,64) a nemá konca (porov. Ž 100,5; 106,1; 107,1; 118,1; 136; 138,8), môže byť viditeľná v dejinách Izraela a v prísľuboch daných Dávidovi (porov. Ž 89,49; 98,3; 106,7). Tým, že je Boh verný sebe a svojmu slovu, ochraňuje človeka a vždy a všade mu odpúšťa. Dokonca mu napomáha, aby ho hľadal a dodržiaval jeho prikázania (porov. Ž 69,13; 119,149). Božia absolútna zvrchovanosť nie je umenšená ani skutočnosťou, že mnohé národy ju ignorujú (porov. Ž 79,6). Boh ich pozýva k svojej oslave a raz príde deň, keď ho budú oslavovať všetci ľudia (porov. Ž 68,31; 67,1; 102,21). Je v Božom pláne, že každý človek musí zomrieť, avšak Božia láska je lepšia než život (porov. Ž 63,3).²⁵¹

Človek vo svete

Človek je definovaný v žalmoch svojím vzťahom s Bohom a svojou schopnosťou voľby života v Božej prítomnosti. Boh má o človeka už od narodenia záujem (porov. Ž 139,13-16). Ľudia sú na vyššej úrovni v porovnaní so stvoreným svetom, stvoriteľ tento svet zveril človeku (porov. Ž 8,5-6). Všetci ľudia participujú na darovanej dôstojnosti ako deti Adama (porov. Ž 11,4). Napriek tomu dni človeka sú zrátané (porov. Ž 39,5-6). V žalmoch človek verný Božiemu zákonu patrí k vyvolenému ľudu a je súčasťou jeho histórie. Poznanie Boha a prístup k Bohu je založený na Božom spásnom konaní v minulosti, teda Božom stvorení vyvoleného ľudu a Božej prítomnosti uprostred neho (porov. Ž 22,4-5). Hoci ľudia, ktorí sa modlia v žalmoch, sú králi, leviti, obyčajní veriaci, všetci sú si vedomí závislosti na Bohu. Od neho pochádza sila, aby mu zostali verní (porov. Ž 16,5-6).²⁵²

²⁵¹ Porov. The Psalms and the Song of Solomon, s. 30-31.

²⁵² Porov. The Psalms and the Song of Solomon, s. 31-32.

Žaltár v Novom zákone

Žaltár je najčastejšie citovanou starozákonnou knihou v Novom zákone. Dôvodom by mohlo byť to, že novozákonní autori boli so Žaltárom veľmi zžití a chceli poukázať na splnenie proroctiev v Ježišovi Kristovi. Podľa evanjelií Ježiš apeloval na žalmy v dôležitých okamihoch svojho života. Pri vstupe do Jeruzalema (porov. *Mt* 21,16) zdôvodňoval oprávnenosť vzdania mu chvály deťmi spomenutím Ž 8,3. Z kríža citoval Ž 22,2 a 31,6, keď sa obracal na Boha (porov. *Mt* 27,46; *Lk* 23,46). Žalmami 48,3 a 82,6 potvrdzoval svoje učenie (porov. *Mt* 5,35; *Jn* 10,34). Žalmom 110,1 ukázal, že Mesiáš je väčší ako Dávid (porov. *Mt* 22,41-45). Žalm 118,22-23 sa stal kľúčom k tajomstvu jeho smrti (porov. *Mt* 21,42; 23,39). Vo všetkých spomenutých prípadoch Ježiš použil žalmy vo vzťahu k svojej osobe a svojmu učeniu. Modlil sa ich v spoločnosti svojich učeníkov počas Poslednej večere (porov. *Mt* 26,30). Odkazoval na ne podobne, ako to robil v súvislosti so Zákonom a Prorokmi, že hovoria o ňom ako o predpovedanom/očakávanom Mesiášovi (porov. *Lk* 24,44). Prvotní autori novozákonných textov chápali veľkonočné udalosti vo svetle žalmov. Utrpenie, ktorým Ježiš prešiel, bolo už naznačené v Ž 2,1-2 (porov. *Sk* 4,25-28), Ž 22,19 (porov. *Jn* 19,23), Ž 34,21 (porov. *Jn* 19,36), Ž 69,22 (porov. *Jn* 19,28-29) a sláva jeho vzkriesenia v Ž 16,8-11 (porov. *Sk* 2,24-32) a v Ž 110,1 (porov. *Sk* 2,34-36). Pavol používal slová žalmov, aby opísal hriešnosť ľudí a potrebu vykúpenia Kristom v Ž 5,10; 10,7; 14,1-3; 36,2; 140,4 (porov. *Rim* 2,9-18). Autor Listu Hebrejom poukázal na Kristovu nadriadenosť nad anjelimi aplikujúc priamo slová žalmov 2,7; 8,5-7; 45,7-8; 102,26-28; 104,4 (porov. *Hebr* 1,5-13). Večnosť Kristovho kňazstva je v tomto liste potvrdená slovami žalmu 2,7; 110,4 (porov. *Hebr* 5,5-10). Autor listu vidí v Ž 95,7-11 (porov. *Hebr* 3,7-19) zdôvodnenie kresťanskej nádeje pre dosiahnutie nebeskej slávy.²⁵³

Dôvetok

Žaltár sa zachoval a tradoval ako súčasť Svätého písma, ako kniha Božích slov adresovaných človeku, ale aj odpovedí človeka Bohu v posvätnnej poézii, v piesňach a modlitbách používaných pri liturgii. Takto Knihu žalmov poznal aj švédsky generálny sekretár OSN Dag Hammarskjöld (1905 – 1961), ktorý si ju zvykol brávať na cesty okolo sveta, vrátane Nového zákona a Charty Spojených národov. Všetky tri sa u neho našli aj pri jeho tragickej smrti. Podľa neho Kniha žalmov akoby reprezentovala Božie právo nad celým svetom, v ktorej je vyslovená Božia vôľa pre spravodlivosť, právo a pokoj medzi všetkými ľuďmi a národmi.²⁵⁴

²⁵³ Porov. The Psalms and the Song of Solomon, s. 33.

²⁵⁴ Porov. McCANN, J. Clinton Jr.: The Book of Psalms, s. 641.

Žalmy v protestantskej hudbe v období humanizmu a renesancie

Šimon Marinčák

Žalmy majú nezastupiteľné miesto nielen v hebrejskej bohoslužbe, ale aj v kresťanských obradoch, a to naprieč všetkými vyznaniami: katolíckymi, pravoslávnyimi, protestantskými a mnohými ďalšími. V rámci protestantskej bohoslužby zohrávali žalmy v hudbe kľúčovú úlohu. Ich hudobná stránka je neodmysliteľnou súčasťou nielen z hľadiska liturgického, ale aj hudobného.

Vo vývine európskej hudobnej kultúry sa rodia počiatky protestantskej hudby niekde v štýle nizozemských škôl.²⁵⁵ Od vystúpenia Martina Luthera v roku 1517 po vydanie prvého slovenského Kalvínskeho Žaltára v roku 1752 uplynulo 235 rokov. Toto obdobie sa prekrýva s niekoľkými štádiami vývinu európskej hudby. Ako sme už spomenuli, počiatok treba hľadať niekde počas štýlu nizozemských škôl tretej generácie (začiatok 16. storočia), pokračujúc cez syntézy polymelodického slohu (druhá a tretia tretina 16. storočia), po ktorom európska hudba prechádza z polymelodického slohu do slohu melodicko-harmonického. Ten sa začína štýlom baroka (približne 1550 až 1750) a končí sa štýlom rokoka (približne 1730 až 1760). Z hľadiska hudobného sa štýl protestantskej hudby zastabilizoval vo svojej chorálnej podobe a ďalej sa nevyvíjal spôsobom, akým sa vyvíjali hudobné formy svetskej hudby, ale sústredil sa na funkčnosť duchovnej piesne uplatňovanej počas protestantských, tak luteránskych ako aj kalvínskych (reformovaných) služieb božích.

Vystúpenie Martina Luthera (1483 – 1546) nebolo prvou revoltou voči oficiálnemu prúdu, či už hovoríme o náboženstve alebo o hudbe. S protestmi, ktoré mali dopad aj na hudobnú stránku, vystúpil už skôr v Čechách Ján Hus (cca 1369 – 1415), ktorý sa vo viacerých oblastiach inšpiroval oxfordským teológom Johnom Wycliffom (1329 – 1384). Spolu s týmito predchodcami možno zosumarizovať celé skúmané obdobie do nasledujúcej tabuľky naprieč hudobnými slohmi a štýlmi európskej hudobnej kultúry. Pre porovnanie uvádzame aj paralelné štýly v architektúre.

²⁵⁵ Vychádzame z periodizácie Ctirada Kohoutka (1929 – 2011), hudobného skladateľa, hudobného teoretika a pedagóga, ktorý pritom vychádzal z prác Vladimíra Helferta (1886 – 1945) a Zdeňka Hůlu (1901 – 1986).

Hudobné štýly ²⁵⁶	Štýly v architektúre ²⁵⁷	Osobnosti
I. Ars nova (13. – 14. st.), jadro 1320 – 1400	I. Gotika (pol. 13. – zač. 16. st.) 1. raná (pol. 13. – zač. 14. st.) 2. vrcholná (zač. 14. – 30. r. 15. st.) 3. neskorá (15. – zač. 16. stor.)	John Wycliffe, Ján Hus
II. Štýl nizozemských škôl: 1. škola (koniec 14. – pol. 15. st.) 2. škola (pol. 15. stor.) 3. škola (koniec 15. – zač. 16. st.)	II. Renesancia 1. raná (1420-1500) 2. vrcholná (1500-1540) 3. neskorá (1540-1580)	Martin Luther Clément Janequin, Ján Silván Jean Calvin Théodore de Bèze Claude Goudimel Loys Bourgeois Jiří Střejc
III. Syntézy polymelodického slohu (druhá a tretia tretina 16. st.)	II. Barok: 1. raný (koniec 16. stor.) 2. vrcholný (17. stor.) 3. neskorý – rokoko (zač. 18. stor.)	Juraj Tranovský Jan Amos Komenský
IV. Barok (cca 1550 – 1750): 1. raný (1550 – 1630) 2. stredný (1630 – 1680) 3. neskorý (1680 – 1750)	V. Rokoko (cca 1730 – 1760)	

V ďalšej tabuľke je uvedené chronologické porovnanie jednotlivých štýlov podľa storočí:

Storočie	Hudba	Architektúra
13.	Ars nova jadro (1320 – 1400)	Raná gotika (pol. 13. – zač. 14. st.)
14.		Vrcholná gotika (zač. 14. – 30. roky 15. st.)
15.	1. nizozemská škola (koniec 14. – pol. 15. st.) 2. nizozemská škola (15. st.) 3. nizozemská škola (koniec 15. – zač. 16. st.)	Neskorá gotika 15. – zač. 16. st.) Raná renesancia (1420 – 1500) Vrcholná renesancia (1500 – 1540) Neskorá renesancia (1540 – 1580)
16.	Syntézy polymelodického slohu (2. – 3./3 16. st.) Raný barok (1550 – 1630)	Raný barok (koniec 16. st.) Vrcholný barok (17. st.)
17.	Stredný barok (1630 – 1680) Neskorý barok (1680 – 1750)	Neskorý barok – rokoko (zač. 18. st.)
18.	Rokoko (1730 – 1760)	

Nasledujúca tabuľka prináša zadelenie jednotlivých osobností do konkrétnych období a štýlov:

²⁵⁶ KOHOUTEK, Ctirad: Hudební styly očima skladatele I. Praha: Panton, 1976, s. 12-13.

²⁵⁷ Podľa: THIRY Karol – JANEK Miroslav: Dejiny umenia a umeleckoremeselnej práce. Bratislava: SPN, 1998.

Ars nova (13. – 14. stor.)	John Wycliffe (1329 – 1384)
1. nizozemská škola (koniec 14. – pol. 15. st.)	Jan Čapek (2. pol. 14. st. – 1. pol. 15. st.) Jan Hus (cca 1369 – 1415) Hieronym Pražský (1378/80 – 1416)
2. nizozemská škola (15. stor.)	
3. nizozemská škola (koniec 15. – zač. 16. st.)	Clément Janequin (cca 1474 – cca 1559) Martin Luther (1483 – 1546) Ludwig Senfl (cca 1486 – 1542/3) Miles Coverdale (1488 – 1569) Mathias Greiter (cca 1490 – 1550) Thomas Münzer (1491 – 1525) Martin Bucer (1491 – 1551) Ján Silván (1493 – 1573) Clément Marot (1496 – 1544) Johann Walter (1496 – 1570)
Syntézy polymelodického slohu (2. – 3./3 16. st.)	Thomas Sternhold (1500 – 1549) Arnold von Bruck (cca 1500 – 1554) Ján Calvin (1509 – 1564) Loys Bourgeois (cca 1510 – 1559) Jacob Clemens non Papa (cca 1510/15 – 1555/6) Pierre Certon (cca 1510/20 – 1572) Claude Goudimel (cca 1514 – 1572) Théodore de Bèze (1519 – 1605) Jiří Strejc (1536 – 1599) Francis Seagar (aktívny 1546 – 1563) Valentin Babst (pred 1530 – 1556)
Raný barok (1550 – 1630)	Juraj Tranovský (1592 – 1637) Jan Amos Komenský (1592 – 1670)
Stredný barok (1630 – 1680)	Adam Michna z Otradovic (1600 – 1676)
Neskorý barok (1680 – 1750)	
Rokoko (1730 – 1760)	Jan Teofil Elsner (1717 – 1782) Johann Michael Lauterbach (1724 – 1767)

Menzurálna notácia²⁵⁸

S rozvojom viachlasu vznikla potreba upraviť a zdokonaľiť aj notačný systém. Viachlas bol spočiatku improvizovaný, avšak čoskoro sa ukázala potreba ho notačne fixovať. Pri najstarších pokusoch o zápis viachlasu sa používala neumová notácia. Tá bola adiaستمatická, teda taká, ktorá neoznačuje presnú výšku tónu. Znakom tejto viachlasnej hudby bola od počiatku samostatnosť v melodickom vedení hlasov.

²⁵⁸ O vývine hudobnej teórie, notácii a ďalších teoretických prvkoch je na Slovensku prístupná literatúra: HRČKOVÁ, Naďa: Dejiny hudby I. Európsky stredovek. Bratislava: Orman, 2003; HRČKOVÁ, Naďa: Dejiny hudby II. Renesancia. Bratislava: Ikar, 2004; zo starších napr. ČERNUŠÁK, Gracián a kol.: Dějiny evropské hudby. Praha: Panton, 1972; KOHOUTEK, Ctirad: Hudební styly očima skladatele I.

Jednotlivé hlasy sa najprv viedli v rovnakom čase (rytme), no vo Francúzsku sa čoskoro nato objavili prvé znaky samostatného rytmického členenia. Neumy však nedokázali zachytiť rytmus, preto sa zápis hudby začal orientovať na linajkovú notáciu, ktorá už bola diastematická, teda taká, ktorá určujú presnú výšku tónu.

Notovú osnovu po prvý raz použil mních Hucbald (cca 840 alebo 850 – 930). Používal 6 – 11 linajok, do medzier namiesto neúm vpisoval slabiky textu. Poltón označoval písmenom S (*semitonum*) a polohu celého tónu písmenom T (*tonus*). Quido z Arezza (991/992 – po r. 1033) neskôr začal používať najprv 2, neskôr 4 linajky, neumy písal na linajky, aj do medzier. V tejto štvorlinajkovej osnove označoval farebne polohu noty *f* a noty *c*. Nota *f* ležala na druhej linajke zdola (červenej) a nota *c* na vrchnej linajke (žltej). Farebné linajky neskôr označoval príslušnými písmenami (*f-c*), z čoho sa vyvinuli kľúče. Súčasná päťlinajková osnova je vlastne výsekom z pôvodnej 10-14 linajkovej osnove, ktorá používala celý rad kľúčov na udanie polohy nôt *f-c¹-g¹*.

Postupným zavedením linajkovej notácie so znakmi štvorcového a kosoštvorcového tvaru sa pripravila cesta pre menzurálnu (od slova *mensurabilis* = merateľná) notáciu. Vzhľadom na aplikáciu linajkovej notácie postupne začal ustupovať voľný prednes, najmä po osamostatnení jednotlivých hlasov. Menzurálna notácia tak fixuje nielen konkrétnu výšku tónu, ale aj rytmické a metrické hodnoty. Jej vývoj bol závislý na vývoji viachlasu. Na začiatku sa používali tri typy znakov. Longa – dlhá nota, brevis – krátka, semibrevis – najkratšia. Zápis bol bez taktovej čiary.

Menzurálna notácia ovládla obdobie približne od r. 1250 až do 1600. Z rôznych typov, ktoré zodpovedali potrebám zachytávania jednotlivých nuáns melodiky, sa postupne ustálilo použitie kvadratickej, tzv. rímskej chorálnej notácie.

	Storočie			
	13.	14.	15.	17.
Maxima				
Longa				
Breve				
Semibreve				
Minim				
Semiminim				
Fusa				
Semifusa				

Vývin notácie postupoval v troch základných fázach. Prvou bola tzv. predfrankovská notácia (1240 – 1260), ktorej podstatou bolo základné striedanie nôt brevis a longa (dlhých a krátkych hodnôt). V druhej fáze išlo o tzv. frankovskú notáciu, v ktorej boli

všetky noty kolorované – čierne. Do konca 13. storočia sa používali hodnoty od maxima po semibrevis, od cca r. 1300 sa používali aj menšie hodnoty. V poslednej fáze (od r. 1450) sa zaviedla aj biela notácia, čierna sa ponechala iba pre najmenšie hodnoty.

Pomlčky sa označovali kolmými čiarami. Rytmické členenie bolo spočiatku trojdobové, neskôr sa aplikovalo aj dvojdobové. Trojdobové členenie sa označovalo ako dokonalé (*tempus perfectum*), dvojdobové ako nedokonalé (*tempus imperfectum*). Základné tempo pre dokonalé delenie sa označovalo kruhom, ak mala hodnota trvať o polovičku kratšie, použila sa značka predeleného kruhu.

Tempus	Prolatio	Znak	Semibreves	Minima	Tempus		
					1:4	1:2	1:1
perfectum	maior	⊙	○○○	↓↓↓↓↓↓↓↓	$\frac{9}{8}$	$\frac{9}{4}$	$\frac{9}{2}$
perfectum	minor	○	○○○	↓↓↓↓↓	$\frac{3}{4}$	$\frac{3}{2}$	$\frac{3}{1}$
imperfectum	maior	⊙	○○	↓↓↓↓	$\frac{6}{8}$	$\frac{6}{4}$	$\frac{6}{2}$
imperfectum	minor	⊂	○○	↓↓↓	$\frac{2}{4}$	$\frac{2}{2}$	$\frac{2}{1}$

Tvar kľúčov sa vyvinul z písmen, ktoré odpisovači rôzne obmieňali, ozdobovali alebo zjednodušovali. Každý kľúč je pomenovaný podľa noty, ktorú svojim umiestnením určuje, rovnako aj podľa písmena, z ktorého vznikol. V období, ktorému sa venujeme, sa používalo viac druhov kľúčov ako v súčasnosti. Najnižšie boli tzv. F kľúče: barytónový, basový a subbasový. Ďalšími boli tzv. C kľúče: sopránový, mezosopránový, altový, tenorový a barytónový. Napokon boli tzv. G kľúče: husľový a francúzsky. Najčastejšie sa tu však stretávame s C kľúčom, ktorý v modernej notácii prepisujeme ako altový:

Jednotlivé kľúče sa vyvíjali z rôznych tvarov:

C		
F		
G		

Hudba humanizmu

Ars nova

Prvú osobnosť, ktorú je v tomto kontexte potrebné spomenúť, je John Wycliffe. Tento anglický scholastický filozof a teológ, profesor na Oxfordskej univerzite je považovaný za predchodcu protestantizmu. Wycliffe veľmi zdôrazňoval dôležitosť zrozumiteľnosti a potrebu mať Sväté Písmo v jazyku ľudu. Sám sa aj postaral o jeho preklad do angličtiny, keď preložil Nový Zákon. Starý Zákon a žalmy pravdepodobne preložil jeho priateľ a kolega Nicholas of Hereford († 1420). Výsledok ich snaženia je známy ako Wycliffova Biblia.²⁵⁹

Wycliffove úsilie nemalo na hudobný štýl žiaden vplyv. Jeho názory však veľmi ovplyvnili Jána Husa, kňaza a kazateľa v Betlehemskej kaplnke v Prahe. Aj Ján Hus zdôrazňoval potrebu zrozumiteľnosti a jeho názory podnietili vznik mnohých duchovných piesní. Je potrebné si uvedomiť, že hudba 14. storočia nebola veľmi jednoduchá. Išlo o druhé obdobie menzurálnej hudby, tzv. *Ars nova*. Toto pomenovanie vyplynulo z potreby oddeliť a označiť spoločenské a svetonázorové premeny, ktoré sa v umení prejavovali prirodzenejšou a slobodnejšou tvorivosťou.²⁶⁰ Bolo to obdobie nepokoja a hľadania, najmä v oblasti umenia. Toto nové umenie bolo podmienené myslením obdivujúcim prírodu, antickú kultúru, či zmysel pozemského života. Popri scholastickej náuke sa začala rozvíjať empiria a popri teológii začalo vzrastať vedecké bádanie. Umenie a kultúra sa postupne začali sprístupňovať širokým ľudovým vrstvám.

V hudbe sa dajú vidieť tendencie posunu ťažiska hudobného vývinu a výrazu od vymanenia sa spod vplyvu gregoriánskeho chorálu smerom k viachlasnému svetskému hudobnému prejavu. Začal sa výraznejší rozvoj a nové kombinácie dovtedajších viachlasných kompozičných techník a viac sa zdôrazňovala statická harmónia. Zdokonalila sa menzurálna teória (najmä pravidlá kontrapunktu) a jednotliví skladatelia začali vychádzať z anonymity. Vyvinuli sa hudobné formy madrigal, moteto a chanson.²⁶¹

Podľa tradície bol Ján Hus aj sám skladateľom duchovných piesní.²⁶² Duchovnou hudbou sa v husitskom období zaoberal aj Hieronym Pražský (1378/80 – 1416), znalec hudobnej teórie, spevák a autor duchovných a satirických piesní.²⁶³ Druhým významným autorom bol Jan Čapek (2. pol. 14. st. – 1. pol. 15. st.),

²⁵⁹ DEANSLEY, Margaret: *The Lollard Bible and Other Medieval Biblical Versions*. Cambridge: The University Press, 1920, s. 289 nn.

²⁶⁰ KOHOUTEK, Ctirad: *Hudební styly očima skladatele I*, s. 77.

²⁶¹ KOHOUTEK, Ctirad: *Hudební styly očima skladatele I*, s. 79-82.

²⁶² RACEK, Jan: *Česká hudba. Od nejstarších dob do počátku 19. století*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958, s. 34; ČERNUŠÁK, Gracián a kol.: *Dějiny evropské hudby*, s. 64.

²⁶³ RACEK, Jan: *Česká hudba. Od nejstarších dob do počátku 19. století*, s. 34.

ktorému sa pripisuje autorstvo známej piesne *Ktož jsú boží bojovníci*.²⁶⁴ Hlavnou pamiatkou tejto hudby je tzv. Jistebnický kancionál, zostavený približne okolo roku 1420.²⁶⁵

Pod vplyvom Husovho učenia do chrámovej hudby v Čechách prenikli aj ľudové nápevy, ktoré boli vo viacerých prípadoch pre svoju popularitu využité aj pre viac piesní na jeden nápev. Kým európska hudba pomaly končila svoju veľkú epochu štýlu *Ars nova* a pomaly sa transformovala do novej slohovej oblasti nizozemskej polyfónie, v Čechách sa pod vplyvom husitského hnutia vytváral nový typ hudby, a síce husitská ľudová duchovná pieseň.²⁶⁶ Jedným z dôležitých dôsledkov bol aj vznik novej českej bohoslužby, hoci v rôznych podobách. Kým táborská strana odmietala staršie omšové obrady a liturgický spev nahradila prostým ľudovým spevom v piesňovej forme, pražské strany liturgiu ponechali, ale počestili ju. Staršie chorálové spevy zjednodušili (nápevy aj rytmus), aby ich priblížili ľudovému cíteniu. To tiež podnietilo vznik množstva rôznych piesňových zborníkov.

Vzájomné pôsobenie ľudovej a chrámovej piesne malo dlhodobé dôsledky, pretože v tejto tradícii sa neskôr vyvíjala českobratská, luteránska, ale aj katolícka duchovná pieseň. Na vývin slovenskej duchovnej hudby nemala česká duchovná pieseň husitského obdobia takmer žiaden vplyv aj napriek tomu, že husitské žoldnierske vojská pod vedením Jána Jiskru z Brandýsa (cca 1400 – cca 1469) istú dobu ovládali podstatnú časť územia dnešného Slovenska (1440 – 1453).²⁶⁷ Husitská duchovná pieseň však uplatnila svoj vplyv napr. v Nemecku v luteránskej duchovnej piesni.²⁶⁸

Hudba renesancie

Nizozemské školy

Obdobie štýlu troch nizozemských škôl sa v architektúre čiastočne prekrýva s obdobím renesancie. V umení pokračoval proces vymaňovania sa z čisto náboženských zdrojov inšpirácie, stále viac sa presadzoval humanizmus (čisto ľudské zmýšľanie), inšpirácia sa čerpala z prírody, z antiky, ale aj vo vede. Do týchto premien vstúpilo aj objavenie Nového sveta a prostredníctvom intenzívnej vzájomnej výmeny hodnôt vznikali predpoklady špecifickej západoeurópskej hudobnej kultúry. Hlavnou vývinovou silou bolo spojenie franko-flámskych výtvarníkov s výsledkami dosiahnutými predovšetkým v Itálii. Hudba obdobia Renesancie by sa dala charakterizovať ako spojenie dokonalého kontrapunktického umenia s bohatým fondom melodickej vynaliezavosti a zvukovým vzletom. Základnou

²⁶⁴ NEJEDLÝ, Zdeněk: Dějiny husitského zpěvu za válek husitských. Praha: Nákladem jubilejního fondu Kral. české společnosti nauk, 1913.

²⁶⁵ Jistebnický kancionál je dnes uložený v knižnici Národního múzea v Prahe, sign. II C 7.

²⁶⁶ RACEK, Jan: Česká hudba, s. 33.

²⁶⁷ ČERNUŠÁK, Gracián a kol.: Dějiny evropské hudby, s. 66.

²⁶⁸ RACEK, Jan: Česká hudba, s. 38.

hudobnou formou sa stalo moteto, obvykle päť a šesťhlasné, na ktorom skladatelia demonštrovali svoje kompozičné schopnosti a invenciu.²⁶⁹ Strediskami hudobného umenia sa stali najmä Cambrai, Antverpy, Brusel a Paríž.

Základnými prvkami prvej nizozemskej školy bolo presadenie štvrtého hlasu k dovedty prevažujúcemu trojhlasu. Základom zostal chorálny, či chansonový tenor a nositeľom výrazu sa stal najvyšší hlas. Melodika, rytmika a forma sa postupne stali prehl'adnejšími. Z kompozície sa začali vytrácať paralelné oktávy a kvinty, a začali sa postupne dosahovať úplné trojzvuky.²⁷⁰

V druhej nizozemskej škole sa začala zvyšovať výrazová, tvarová a kompozično-technická rozmanitosť hudobných prejavov. Zvýšil sa pohyb hlasov s melodickými dizonanciami s cieľom dosiahnuť vyššiu zvukomalebnosť. Kontrapunktická technika dosiahla neobyčajne rozvinuté štádium a spolu s treťou školou sa hovorí o „zlatom veku kontrapunktu.“²⁷¹ Neskoré obdobie tretej školy využíva čoraz častejšie päťhlas a šesťhlas. Ústrednými hudobnými formami boli stále moteto a chanson.

Chanson bol aj jednou z hlavných hudobných foriem francúzskej hudby. Francúzsky chanson prijal niektoré črty nizozemskej techniky, ale zachoval si zmysel pre výraznú rytmiku a presnú deklamáciu. Obvykle sa obmedzoval na štvorhlas a invenčným spôsobom využíva rozmanité kompozičné spôsoby. K popularizácii tejto hudobnej formy výrazne prispel básnik Clément Marot (1496 – 1544), ktorého texty ukázali cestu aj ďalším básnikom, ktorí sa chceli venovať kompozíciám chansonov. Jedným z najvýznamnejších hudobných skladateľov, ktorí tieto texty chansonov zhudobňovali, vynikal najmä Clément Jannequin (cca 1474 – cca 1559). Jeho významným vkladom do formy chansonov bola programová hudba. Pre hudobnú problematiku žalmov je významným tým, že v roku 1559 upravil hudbu k žalmom založenú na ženevských melódiách.²⁷²

Nizozemský vplyv sa presadzoval aj v Ríme na pápežskom dvore, kde sa spočiatku uplatňoval najmä franko-flámsky sloh, reprezentovaný skladateľmi ako napr. Jacob Arcadelt (cca 1507 – 1568). Tento vplyv bol citel'ný aj v Benátkach, kde sa o to zaslúžil napr. skladateľ Adrian Willaert (cca 1490 – 1562).

Kým v Itálii výrazne rástol význam renesančnej hudby, situácia v Nemecku bola odlišná. Po prvých pokusoch, pri ktorých sa poväčšine napodobňovali francúzske a burgundské vzory, sa o vzostup hudobného umenia postarali opäť nizozemskí hudobníci, z nich najvýznamnejším bol Heinrich Isaac (cca 1450 – 1517), ktorý pôsobil najmä v Innsbrucku a vo Viedni.

Práve v období vrcholnej hudby renesancie zverejnil 31. októbra 1517 augustiniánsky mních Martin Luther 95 téz s kritikou pomerov cirkvi. Luther bol nielen vzde-

²⁶⁹ ČERNUŠÁK, Gracián a kol.: Dějiny evropské hudby, s. 73.

²⁷⁰ KOHOUTEK, Ctírad: Hudební styly očima skladatele I, s. 83-84.

²⁷¹ KOHOUTEK, Ctírad: Hudební styly očima skladatele I, s. 85.

²⁷² Octante deux pseumes de David traduits en rithme françoise par Cl. Marot et autres avec plusieurs cantiques, ebda. 1559 (m. Brief dans Vs. an die Königin).

lanec v teológii, ale tiež aj milovníkom hudby a jej znalcom.²⁷³ Je autorom najznámejšej evanjelickej duchovnej piesne *Ein feste Burg ist unser Gott (Hrad prepevný je Pán Boh nás)*, ktorá vznikla okolo roku 1529. Lutherovo úsilie o sprostredkovanie väčšej zrozumiteľnosti v bohoslužbe malo pre hudobnú kultúru niekoľko dôsledkov. Jedným z prvých dôsledkov bol postupný prienik jazyka ľudu do bohoslužobného procesu, ktorým sa začala nahrádzať latinčina. Spolu s novým jazykom sa v porovnaní s relatívne komplikovanými kontrapunktickými kompozíciami začali preložené texty podkladať jednoduchšími kompozíciami, ktoré však stále opierali o gregoriánsky chorál, najmä hymny a sekvencie. Protestantský chorál čerpal aj zo staršej duchovnej a svetskej piesne tak ľudovej ako aj umelej. Svoj vplyv uplatnila aj meistersingrovská melódika a tiež česká duchovná pieseň. Ľudová pieseň sa časom stala podstatnou časťou liturgie. Výrazom nového hnutia sa stala duchovná pieseň.²⁷⁴ Najvýznamnejšími hudobnými skladateľmi, ktorí sa venovali úpravám a kompozíciám protestantského chorálu, boli torgavský dvorný kapelník Johann Walter (1496 – 1570), Ludwig Senfl (cca 1486 – 1542/43) a Arnold von Bruck (cca 1500 – 1554).

Práve dielo Johanna Waltera patrí medzi najdôležitejšie. Jeho *Knjižočka duchovných spevov (Geystliche gesang Buchleyn)* bola vydaná vo Wittenbergu v roku 1524 pod patronátom Matina Luthera. Vyšla v niekoľkých revidovaných a rozšírených vydaniach, z ktorých najdôležitejšie je šieste z roku 1551.

Walterove pôvodné priezvisko bolo Blankenmüller. Hudbe sa učil od detstva zrejme v chlapčenskom zbore. Študoval na univerzite v Leipzigu, neskôr bol členom dvornej kapely (Hofkapelle), ktorá pôsobila v Altenburgu, Torgau a Weimare. Od roku 1548 viedol dvornú kapelu v Drážďanoch až do svojho odchodu na odpočinok v roku 1554.²⁷⁵

Dôležitou je aj zbierka jednohlasných piesní Martina Bucera *Gesangbuch* (Štrasburg 1541).²⁷⁶ Bucer bol protestantský reformátor, ktorý ovplyvnil luteránsku, kalvínsku aj anglikánsku náuku. Bol mediátorom medzi Martinom Lutherom a Huldrychom Zwinglim. Počas svojho exilu v Anglicku pomáhal robiť revíziu anglikánskej knihy *Book of Common Prayer*. Vo svojej knihe *Grund und Ursach* (Dôvod a príčina), vydanéj v roku 1524, napadol ideu omše ako obety a odmietol liturgické odevy, oltár a určité formy obradu. V tejto knihe tiež uznal uvedenie spevu hymnov v nemčine celým zhromaždením.²⁷⁷ Z hľadiska hudobného významu ho predbehol iba jeho predhovor k *Gesangbuchu*.²⁷⁸

²⁷³ ČERNUŠÁK, Gracián a kol.: Dějiny evropské hudby, s. 77.

²⁷⁴ ČERNUŠÁK, Gracián a kol.: Dějiny evropské hudby, s. 77.

²⁷⁵ BRAUN, Werner: Walter, Johann. In: The New Grove Dictionary of Music and Musicians 20. Sadie, Stanley (ed.). London: Macmillan Publishers, 1980, s. 188-189.

²⁷⁶ Tieto zbierky boli v 20. storočí publikované faksimilne: Babst, Kassel 1929; Bucer, Stuttgart 1953, Konrad Ameln (ed.).

²⁷⁷ TROCMÉ-LATTER, Daniel: *The Singing of the Strasbourg Protestants, 1523–1541*. Farnham: Ashgate, 2015, s. 38, 113.

²⁷⁸ TROCMÉ-LATTER, Daniel: *The Singing of the Strasbourg Protestants*, s. 341-349.

Z územia Slovenska sa do histórie protestantskej hudby zapísal Ján Silván (1493 – 1573), rodák z Trnavy. Dlhšiu dobu pôsobil v Domažliciach a českú kancionálovú literatúru obohatil svojou zbierkou *Písne nové na sedm žalmů kajících*, vydané v Prahe v rokoch 1571 a 1578.²⁷⁹ Narodil sa v Trnave, študoval na Viedenskej univerzite. Konfesiónálne bol orientovaný na Jednotu bratskú, orientovanú zwingliánsky. Po roku 1527 pôsobil ako anabaptistický – novokrstenecký kazateľ v Ivančiciach na Morave. Po roku 1536 bol pisárom v službách Jána Popela z Lobkovic v Prahe a v rokoch 1539 – 1550 na jeho panstve v Horšovskom Týne. Po roku 1565 žil v Domažliciach, kde sa v roku 1572 stal členom mestskej rady – konšelom.

Vo svojej zbierke uverejnil 32 vlastných piesní a ako prídavok 10 piesní od iných autorov. V jeho 2. rozšírenom vydaní vyšlo o 8 piesní a parafráz viac. Vďaka notovým záznamom nápevov, ktoré Silván uverejnil pri niektorých piesňach, je jeho spevník aj dôležitou hudobnou pamiatkou a piesne z neho sa dajú rekonštruovať. Silván bol tiež prvým slovenským literárnym autorom, ktorý sa rozhodol pre aktuálne básnické spracovanie ucelenej časti Žaltára. Prvých sedem piesní sú parafrázy kajúcich biblických žalmov, za ktorými nasledujú ešte parafrázy na dva žalmy. K piesňam a parafrázam na žalmy obvykle pripájal populárnu melódiu z jednoduchej historickej, ľudovej i pololudovej piesne. Niektoré z jeho žalmov mali svoju vlastnú melódiu, ktorú uvádzal pred textom v notovom zápise.²⁸⁰

Syntézy polymelodického slohu

Po štýle nizozemských škôl, ktoré sa postupne vyvinuli do komplikovanej prekomponovanosti, ich kompozičné princípy boli vyčerpané, preto vznikla potreba ich radikálneho doplnenia a obohatenia, čo v praxi znamenalo ďalší vývinový skok, teda zásadnej slohovej premene. Okrem viacerých zvukomalebných prvkov sa v hudbe začala výraznejšie presadzovať aj chromatika. Ukázalo sa, že nové prvky pripravili pôdu k novému hudobnému cíteniu, ktoré už smerovalo k jednoduchému barokovo-klasicistickému výrazu. V rámci týchto syntéz sa tiež pripravila pôda pre zmenu tonality z modálnej k dur-molovej, ako aj k jednoduchému utváraniu melódiky a rytmiky, k jednoduchému kontrapunktu, zreteľnej kadenčnosti a harmonicky dokonalému vedeniu hlasov.²⁸¹

V rámci slohu syntéz sa vyprofilovalo niekoľko škôl. Benátsku školu založil Holanďan Adrian Willaert (1490 – 1562) a reprezentovali ju jeho najvýznamnejší žiaci Luca Marenzio (1553 – 1599), Carlo Gesualdo da Venosa (cca 1560 – 1613), Andrea Gabrielli (1510 – 1586) a Giovanni Gabrielli (1557 – 1612).

Rímska škola bola reprezentovaná osobnosťami ako Gregorio Allegri († 1652), Tomás Luis de Victoria († 1611), ale najmä Giovanni Pierluigi da Pa-

²⁷⁹ RACEK, Jan: Česká hudba, s. 62.

²⁸⁰ KÁKOŠOVÁ, Zuzana: Silván, Ján. In: MIKULA, Valér a kol.: Slovník slovenských spisovateľov. Bratislava: Kalligram, 2005, s. 487-488.

²⁸¹ KOHOUTEK, Ctirad: Hudební styly očima skladatele I, s. 91.

lestrina (1525 – 1594). Palestrina bol oficiálne uznávaný ako pápežský skladateľ v období protireformácie a tridentského koncilu a ako taký sa venoval prioritne cirkevnej hudbe.

Tretou školou je okruh zhromaždený okolo výnimočnej osobnosti Orlanda di Lassa (1532 – 1594), a najmä jeho hudba je zdrojom toho najdokonalejšieho, čo dobová hudba priniesla. K jeho okruhu patrili najmä skladatelia Anglicka, najmä William Byrd (1543 – 1623) a John Dowland (1563 – 1626).

Kalvínska reformácia vznikla na pôde evanjelickej cirkvi, začala sa v roku 1533 a od svojej „materskej“ reformácie sa v priebehu rokov 1545 až 1562 postupne oddeľovala a formovala po stránke vnútornej. Spočiatku sa kalvínska reformácia k vyššiemu umeniu stavala odmietavo, pripúšťala len spev žalmov a biblických piesní. Akceptovali sa veršované preklady Clémenta Marota, pod ktoré sa podkladali známe nápevy, ktoré spracovávali viachlasne. V tomto vynikal najmä Claude Goudimel (cca 1514 – 1572). Jeho žalmy sú spracované jednoduchým, ale veľmi spevným štvorhlasným kontrapunktom s *cantom firmom* v najvyššom hlase.

Dôležitým miestom bolo mesto Štrasburg, pretože v ňom v roku 1539 vznikol prvý kalvínsky Žaltár.²⁸² Ten obsahoval 19 žalmov a ďalšie spevy (*cantiques*). Trinásť žalmov preložil Marot, šesť Kalvín. Niektoré z melódií pre tieto žalmy zložil štrasburský skladateľ Mathias Greiter (cca 1490 – 1550). Marot aj naďalej pokračoval v prekladaní, ale do svojej smrti v roku 1544 vytvoril len 50 prekladov. Preto Kalvín požiadal Théodora de Bèze, aby dielo dokončil.²⁸³ Po preložení boli žalmy v roku 1562 simultánne vydané v Ženeve, Paríži a Lyone. Hudobne s ním spolupracoval François Gindron (1490 – 1564), lausanský hudobný skladateľ.²⁸⁴ Avšak bolo to práve 50 Marotových žalmov, ktoré skladateľ Loys Bourgeois zhudobnil pre štyri hlasy.

Loys Bourgeois bol francúzsky skladateľ a hudobný teoretik obdobia renesancie. Preslávil sa ako jeden z hlavných zostavovateľov kalvínskych hymnických melódií. O jeho ranom živote nevieme takmer nič. V roku 1545 odišiel do Ženevy a stal sa tam učiteľom hudby. V roku 1547 dostal ženevské občianstvo a v tom istom roku publikoval svoje prvé štvorhlasné žalmy. Bourgeois v nich takmer vždy kladie melódiu do tenoru v kontrapunkte, pričom melódie si obvykle vypožičiava.

V rokoch 1549 a 1550 pracoval na zbierke žalmových melódií, preložených Clémentom Marotom a Théodorom de Bèze. V Ženevskom Žaltári z roku 1551 v úvode uvádza, čo urobili jeho predchodcovia, čo on zmenil, a ktoré sú jeho vlast-

²⁸² Calvin's First Psalter. Runciman Terry, Richard (ed.). London, 1932.

²⁸³ Bèze bol francúzsky právnik, humanista, básnik a spisovateľ. Bol jedným z vodcov kalvínskej reformácie. Pôsobil ako profesor gréčtiny v Lausanne (1549-59) a v roku 1559 sa stal rektorom Ženevskej akadémie. V roku 1564 sa stal po Kalvínovi hlavou ženevskej cirkvi. GAILLARD, Paul-André: Bèze, Théodore de. In: The New Grove Dictionary of Music and Musicians 2. Sadie, Stanley (ed.). London: Macmillan Publishers, 1980, s. 669.

²⁸⁴ GAILLARD, Paul-André: Bèze, Théodore, s. 669.

né kompozície. Z jeho poznámky vyplýva, že je jedným z troch principiálnych skladateľov hymnických melódií Ženevského Žaltára.

Neskôr bol uväznený za zmenenie melódií niektorých dobre známych žalmov, ale prepustili ho na základe intervencie Jána Kalvína. Následne odišiel do Lyonu a do Ženevy sa už nikdy nevrátil.

Hudba v Ženevskom Žaltári je monofonická v súlade s nariadeniami Jána Kalvína, ktorý neschvaľoval polyfóniu. Bourgeois síce urobil štvorhlasné harmonizácie, ale tie boli vyhradené pre spev doma. Niektoré z melódií pripomínajú svetské chansons, iné sú prevzaté zo Štrasburského Žaltára. Zvyšné skomponovali skladatelia Guillaume Franc (1505 – 1571), Loys Bourgeois a Pierre Davantès (1525 – 1561).²⁸⁵

Dvadsaťosem z Marotových prekladov zhudobnil v štvorhlasnej úprave aj Janequin (Paríž 1549) a rovnakým spôsobom dával melódiu do tenoru podľa vzoru Marota.²⁸⁶ Všetkých 50 Marotových prekladov zhudobnil Certon (Paríž 1546), hoci sa z nich zachovalo len 13 v transkripcii pre hlas a lutnu od Guillaumea Morlaya, vydanej v roku 1555.²⁸⁷

Ďalšou dôležitou publikáciou bola kniha Valentina Babsta *Duchovné piesne* (*Geystliche Lieder*, Lipsko 1545), ktorá bola zamýšľaná pre spev zhromaždenia.²⁸⁸ Babst bol jedným z najdôležitejších lipských kníhtlačiarov, ktorý sa stal známym vďaka šíreniu reformačných spisov. O jeho pôvode a živote sa nevie takmer nič. Najstaršiu stopu po ňom nájdeme v roku 1530, keď údajne podnikal s priadzou u lipského kníhtlačiara Jakoba Thannera. V roku 1541 Babst získal lipské občianstvo a otvoril si tlačiarenskú dielňu na Ritterstrasse. Tu tlačil početné teologické spisy s reformačnými myšlienkami, ale vytlačil tiež tretie hlavné vydanie Lutherovej knihy hymnov z roku 1545. Kniha s názvom „Duchovné piesne“ a novým Lutherovým predslovom obsahuje 89 piesní, ktorých melódie sú umiestnené pred textami v krásnych a jasných notách. Babst sa postaral aj o druhú časť hymnickej knihy („Žalmy a duchovné piesne“). Spevníky, ktoré tlačil, sa stali predlohou a zdrojom mnohých neskorších tlačí protestantských hymnických kníh.²⁸⁹

V Holandsku upravoval žalmy v trojhlasnej úprave Clemens non Papa (*Souter-Liedekens*). *Souterliedekens* je holandský metrický Žaltár. Bol vydaný v Antverpách v roku 1540. Metrické žalmy boli pravdepodobne usporiada-

²⁸⁵ DOBBINS, Frank: Loys Bourgeois. In: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians* 3. Sadie, Stanley (ed.). London: Macmillan Publishers, 1980, s. 111-113.

²⁸⁶ CAUCHIE, Maurice: Les Psaumes de Janequin. In: *Mélanges de musicologie offerts à M. Lionel de La Laurencie*. Paris, 1933, s. 47-56.

²⁸⁷ Reprint François Lesure – Richard de Morcourt (Paris 1857).

²⁸⁸ Tieto zbierky boli v 20. storočí publikované faksimilne: Babst, Kassel 1929; Bucer, Stuttgart 1953, Konrad Ameln (ed.).

²⁸⁹ KIRCHHOFF, Adolf: Verlags-Inventur von Valentin B.s Erben in Leipzig vom Jahre 1563. In: *Archiv für Geschichte des deutschen Buchhandels* 12 (1889), s. 304nn.

né utrechtským šľachticom Willemom van Zuylen van Nijvelt († 1543). Ako melódie použil holandské ľudové piesne, hoci niektoré z nich boli nemeckého a francúzskeho pôvodu. Hodnotu tohto vydania zvyšuje skutočnosť, že vydavateľ pridal nielen označenie „spieva sa na melódiu“, ale tiež aj melódiu s textom. Mnohé z ľudových piesní môžu byť dnes zrekonštruované len preto, že sa zachoval *Souterliedekens*. Melódie z tejto knihy polyfonicky upravovali skladatelia ako Jacobus Clemens non Papa, Gerardus Mes a Cornelis Boscoop. Tieto melódie často slúžili ako *cantus firmus*.

V rovnakom čase v Anglicku publikoval Miles Coverdale svoje *Goostly psalmes and spirituall songes*, rovnako s melódiami (cca 1543). Avšak výber 19 *Certayne Psalmes* autora Francisa Seagara (Londýn 1553) je adaptovaný na dve štvorhlasné skladby. Vďaka mariánskemu interlúdiu bola verzia Thomasa Sternholda s melódiou pre každý žalm po prvýkrát publikovaná v Ženeve v roku 1556.

Najznámejší z francúzskych autorov žalmov Claude Goudimel (cca 1514 – 1572), ktorý tiež písal chansons, horáciiovské ódy, omše a latinské motetá, vydal v roku 1551 osem skladieb Marotových žalmov „kompletne zhudobnených vo forme motet“ („mis en musique au long en forme des mottetz“) založených na Burgeoisových melódiách pre tri, štyri, alebo päť hlasov a počas nasledujúcich pätnástich rokov vydal sedem ďalších kníh „motetových“ žalmov.²⁹⁰ Okolo roku 1560 sa stal protestantom, čo Janequin a Certon nikdy nespravili, a štvorhlasne zhudobnil celý Žaltár Marota a de Bèza v ľahkom ozdobnom kontrapunkte s melódiami všeobecne v najvyššom hlase (Paríž 1564). Žaltár znovu vyšiel v mierne pozmenenej podobe v Ženeve v roku 1580 a po jeho smrti v Lyone počas bartolomejskej masakry. Goudimel však ešte predtým celý Žaltár opäť zhudobnil inak a dokonca jednoduchšie, s melódiami obvykle v tenore (táto verzia vyšla v Ženeve v roku 1565), intenzívne ťažiac z Bourgeoisovho zhudobnenia z roku 1547. Tieto úpravy boli zrejme určené na domáce použitie, keďže Kalvín bol proti využívaniu polyfónie v kostole. No keď ich prijali luteráni s použitím textov Marota a de Bèza v preklade Ambrosiusa Lobwassera (Lipsko 1573), ich kongregácia melódie nepochybne spievala.

Prvý český preklad – parafrázu žalmov urobil Jiří Strejc (1536 – 1599). Študoval na univerzitách v Kaliningrade a Tübingen. Od roku 1562 bol diakonom, v roku 1567 bol vysvätený na kňaza a stal sa správcom zboru v Hraniciach na Morave. V roku 1591 bol obvinený z toho, že v obradoch a v učení zavádza novoty, a neposlúcha nariadenia starších. Následne bol preložený do Židlochovic (1595), kde aj zomrel.²⁹¹

²⁹⁰ Claude Goudimel: Oeuvres complètes. Ganébin, Henri et alii (eds.). Kassel – Basel, 1967 – 1974.

²⁹¹ HORÁK, Bohuslav: Daniel Vetter a jeho „Islandia“. Brno: Filosofická fakulta s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1931, s. 9.

Strejc je autorom piesňových parafráz starozákonných žalmov, publikovaných ako *Žalмовé aneb Zpěvové svatého Davida v rytmy české nově vyloženi a k zpívání zformovaní* v Kraliciach v roku 1587. Pri svojom preklade použil nemecké vydanie žalmov od Ambrosia Lobwassera a prevzal nápevy Claude Goudimela z tzv. Ženevského Žaltára.

Barok

Barok organicky nadväzuje na renesančné štýly. Oproti nim však došlo k viacerým zmenám. Stredoveké cirkevné mody (modálne stupnice) boli vytlačené tóninami dur a mol a statická harmónia sa oprela výhradne o diatogniku, teda o terciovú harmonickú sústavu, o kvintakordy a charakteristické septakordy. Diatonika sa stala aj základom horizontálnej sadzby.²⁹²

Jan Amos Komenský (1592 – 1670) bol najvýznamnejším autorom českej bratskej duchovnej piesne. Jeho najvýznamnejším hudobným dielom obsahujúcim aj žalmy bol *Kancionál, to jest Kniha žalmů a písní duchovních k chvále Boží a spasitedlnému věřících vzdělání i dávno prvě i v nově ted' jazykem českým složených a nyní spolu vydaných*. Kniha bola vytlačená so žalmami Jiřího Strejca v Amsterdame v roku 1659. Kniha obsahuje 150 žalmov s 25 prídavkami a 430 piesňami. Z celkového počtu skladieb 605 len približne polovica bola domáceho (českého) pôvodu, ostatné boli cudzieho pôvodu. Tento kancionál neprináša nové piesňové typy, ale opiera sa v oboch prípadoch o staršiu piesňovú tradíciu. Komenského autorstvo bolo potvrdené pri 31 piesňach. Do tohto kancionálu preniklo aj mnoho poľských a nemeckých piesní. Tieto piesne však Komenský nepreberal mechanicky, ale podrobil ich kritickým úpravám, aby rytmická stavba melódie zodpovedala básnickým rozmerom textovej predlohy.²⁹³

V rovnakom roku sa narodil aj Juraj Tranovský (1592 – 1637), evanjelický farár a autor českých a latinských duchovných piesní. Študoval v Tešíne, Gubene, Kolbergu, Wittenbergu a v Prahe. Najprv pôsobil ako učiteľ v Prahe na gymnáziu, od roku 1613 v Holešove. V roku 1615 odišiel do Valašského Meziříčí, kde sa neskôr stal evanjelickým farárom. Po bitke na Bielej hore (1620) odišiel do mesta Bielsko, v roku 1629 na Slovensko, kde pôsobil v Oravskom Podzámku a neskôr aj v Liptovskom Mikuláši. Jeho najvýznamnejším dielom je kancionál *Cithara sanctorum*, ktorý sa stal prvým tlačeným evanjelickým spevníkom na Slovensku.

Oponentom protestantskej duchovnej hudby bol najmä Adam Míchna z Otradovic (1600 – 1676). Bol najvýznamnejším a azda aj najplodnejším českým barokovým skladateľom 17. storočia. Celý svoj život prežil v Jindřichovom Hradci. Bol výrazným oponentom protestantskej hudby. Medzi jeho významné diela patria zbierky *Loutna česká, Svatočinná muzika aneb Sváteční kancionál a Česká ma-*

²⁹² KOHOUTEK, Ctirad: Hudební styly očima skladatele I, s. 106-107.

²⁹³ RACEK, Jan: Česká hudba, s. 63.

riánska muzika, kde bol Michna aj autorom textov. V predhovore tohto diela Michna opisuje piesne luteránov a utakvistov ako jed. Michnove piesne boli veľmi spevné a jeho tvorba by sa dala rozdeliť na kancionály určené prostému ľudu a vyspelé chrámové skladby skomponované na liturgické latinské texty určené primárne pre zbor, ktoré stelesňovali ideálny typ duchovnej piesne 17. storočia.

Česká bratrúcka tradícia sa zavŕšila v období rokoka vo vydaniach kancionáli Jana Teofila Elsnera s názvom *Kancionál, to jest kniha žalmů i písní duchovních*, vydaný v Berlíne v roku 1753, a kancionáli Jana Michaela Lauterbacha s názvom *Kancionál, t. j. kniha zpěvů duchovních*, vydanom v Berlíne v roku 1789.

Dôvetok

Pri porovnaní melódií medzi jednotlivými edíciami je potrebné konštatovať, že sa melodická línia zachovávala dôsledne a v jednotlivých edíciách kopírovala detailne. K rozdielom dochádzalo len v prípade prekladov textu žalmov do iného jazyka, keď sa hudba rytmicky prispôsobila odlišnému počtu slabík, avšak melodická línia ostala neporušená.

Pre komplexné poznanie problematiky protestantskej hudby vo všetkých jej konfesionálnych denomináciách by bolo potrebné opísať nielen hudobný vývin, ale tiež náboženské postoje, ktoré viedli k rôznym konfliktom, ďalej politické dianie, ktoré sa stalo často spúšťačom mnohých revolt, ale aj množstvo ďalších okolností, ktoré svojím spôsobom vstupovali do historického diania. Hudobný vývin závisel mnohokrát nielen od zmeny estetického cítenia, ale za jeho progresom stála aj zmena myslenia či filozofie života. Podstatným prvkom bola konfesionálna príslušnosť, teológia, ale tiež aj osobná zaangažovanosť jednotlivých aktérov diania.

Európska hudba sa v západnej časti Európy uberala cestou postupného vylučovania účasť cirkevného zhromaždenia na hudobnej stránke bohoslužby. Príčinou bol okrem iného aj vývin chorálnej hudby, ktorá sa vďaka rastúcej profesionalite skladateľov a interpretov, ale aj cirkevno-svetským okolnostiam zdokonaľovala, čo v praxi prinášalo aj jej postupné komplikovanie a prekomponovanie. Hudba sa v priebehu stredovekých a novovekých období skomplikovala natoľko, že ju bežní návštevníci bohoslužieb neboli viac schopní interpretovať. Tento vývin prirodzene vyvolával rôzne pokusy o väčšiu zrozumiteľnosť nielen textovú, ale aj hudobnú.

Do tohto progresu zapadlo vystúpenie Martina Luthera, ktorého myšlienkový prúd ovplyvnil takmer všetky oblasti života ľudí, hudbu nevynímajúc. Jedným zo základných prvkov bolo používanie jazyka ľudu v cirkevnej hudbe s cieľom zabezpečiť aktívnu účasť celého cirkevného zhromaždenia na bohoslužbe. Táto jeho snaha nebola v cirkvi ani prvá, ani ojedinelá. Následný vývin duchovnej hudby, ktorý sa postupne oslobodil od striktnnej podriadenosti liturgickému textu a obradu k väčšej voľnosti a ľudovejšiemu charakteru vďaka vzájomnej interakcii v chrámovom prostredí podnietil vznik nového druhu: duchovnej piesne, ktorá mala liturgické využitie.

Jedným z kľúčových prvkov bola kniha žalmov, ktorá sa stala akýmsi prototypom protestantskej hudobno-duhovnej tvorby. Texty, ktoré boli prekladané do jazyka ľudu, ale aj parafrázované, prebásňované a voľne prerozprávane, sa podkladali melódiami, ktoré niekedy vychádzali z pôvodných chorálnych melódií, ale často pochádzali z ľudovej melodiky, alebo boli autorsky komponované. Rozširovali sa najmä vďaka svojej popularite, za ktorú vďačili prístupnému a zrozumiteľnému textu, ale hlavne melódiám, ktoré boli blízke estetickému vnímaniu jeho používateľov.

Bibliografia

Archívne pramene

Arcidiecézny archív Košice, KV, Dolný Zemplín, 1749.

Arcidiecézny archív Košice, KV, Horný Zemplín, 1749.

Tlačené pramene

AGENDA ECCLESIARUM REFORMATARUM. To Jefzt: SZPRAVA JAKBI SE MALO V EKLEZIJICH REFORMATSKÍCH Krisztzitz, Kristusovu Vetseru vízluhovatz, Novich Manfelov prífahatz, Tich chtori prepituju Eccleziu Rozhreffovatz. Chtorú: V UHARSZKEM Jaziku zhotovil Dvojej fztzi hodní Pán ZOVÁNYI GYÖRGY, Superintendent. Z chtoroho na SZLOVENSZKO prelosil, jeden Kazatel Szlovenszki HELVETSZKÚ CONFESSIU viznavajúťzi. [V DEBRETZÉNYE. V Roku 1758].

Akty a závery – Zákony a ustanovenia Žilinskej synody. Kovačka, Miloš (ed.). Martin: Slovenská národná knižnica, 2010.

Antológia staršej slovenskej literatúry. Mišianik, Ján (ed.). Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1964.

Biblia iuxta vulgatum versionem. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1969.

Bibliorum sacrorum iuxta vulgatum Clementinam nova editio. Gramatica, Aloisius (ed.). Typis Polyglottis Vaticanis, MCMLIX [1959].

Calvin's First Psalter. Runciman Terry, Richard (ed.). London, 1932.

Claude Goudimel: Oeuvres complètes. Ganebin, Henri et alii (eds.). Kassel – Basel, 1967 – 1974.

Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum. Vindobonae, 1864 –. (CSEL).

Enchiridion delle encicliche 3. Lora, Erminio – Simionati, Rita (eds.). Bologna: Edizioni Dehoniana, 2008.

Gu obecnej szluzsbe szporadani szlovenszki spevnik. Rimavská Sobota: Gejza Klein, 1923.

HLASZ POBOSNOHO SPÉVÁNYA. To jefzt: PÉSNYE KRESZTZANSZKE na Rotsné SvjÁTKI, i k jinsím Svetim Prilefítosfztem fšporádane. Chtore: Z UHARSZKOHO Jaziku na SZLOVENSZKI prelosil S. A. V DEBRETZINYE, Vitlatsil MARGITAI JÁNOS. V Roku 1752.

Hrozne a Strassne Rosprawky o Chorobe Cholery a Rozbrogu Prosstjawy wo wissssnych stranoch Uherske Zjeme s Rroka 1831.ho. wkratkosci spisane pre obecni wtím časje sbureni Lyud, ku pokaganyu od Csorbu. 1839 Hanusfalva. Rkp. Košice: Štátna študijná knižnica, 1954.

Kancyonál. To gefst/ Kniha Žalmů a Pjfnj duchownjch/ k chwále Bozj a spafytedlnému Wěřjcych wzdeľanj y dáwno prwé/ y w nowé ted'/ gazykem Čekým floženyh/ a nynj spoľu wydaných. W Amfsterodámé U Kryfťofa Kunráda/ Léta

M. DC. LIX. = KOMENSKÝ, Jan Amos: Kancyonál. Faksimile vydání z roku 1659 (Amsterdam: Christoffel Cunradus). Daněk, Petr – Kroupa, Jiří K. (eds.). KLP: Praha 2018.

Kniha žalmov. In: Nový zákon našeho Pána a Spasiteľa Ježiša Krista. Z gréckeho jazyka preložený na slovenský. Revidované vydanie. [1964], s. 303-379.

Kniha žalmov. Prebásnil Milan Rúfus z prekladu Karola Gábriša. Bratislava: Lúč, 1991.

Kniha žalmů s Rašiho výkladem. Praha: Garamond, 2013.

Machzor Va-tomer Rut. Modlitební kniha pro vysoké svátky s paralelním českým překladem a komentářem. 2. díl. Jom kipur. Praha: Jiří Blažek, 2017.

MALI CATECHISMUS. Tojefz: Véri KRESTZÁNSZKÉJ GRUNTÓVNIH TSLENKÓV zaloseni FUNDAMENT. CHtori: Z Velyikoho CATECHISMUSA pervéráz u jeziku BELGYITZKÉM krádutskim fzllovom víbráni i vidáni: Potom z toho na uharfzki preprovadzeni: A z nyoho na nas jezik Szlovenfzki obrátzeni, k podobnomu tsvitsenu u vére fzlábích a Malyutských prave priróvnáni i accomodováni. V DEBRETZENYE, Druk: MARGITAI JÁNOS, V Roku 1750.

MIGNE, Jacques-Paul: Patrologiae cursus completus. Series Graeca 1 – 167. Parisiis, 1857 – 1891. *(PG)*.

MIGNE, Jacques-Paul: Patrologiae cursus completus. Series Latina 1 – 221. Parisiis, 1844 – 1864. *(PL)*.

Nábožné Výlevy. Kniha modlitebná, poučná, obradná a spevácka pre katolíckeho kresťana duchovného tak jako svetského, každého stavu, veku a obojeho pohlavia, k upotrebovaniu v kostole i doma. Spísal † Andrej Radlinský, farár kútsky, doktor filozofie, cenzor diecesánsky, a arkas rímský. Dvanáste opravené vydanie. Trnava: Spolok sv. Adalberta (Vojtecha), 1906.

Nábožné Výlevy. Malý, Vincent a kol. (zost.). Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2009.

Pápežská biblická komisia: Inšpirácia a pravda Svätého písma. Edícia dokumenty Svätej stolice 89. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2016.

Pieśni z katechizmów ewangelików reformowanych (1558–1600), cz. I. Katechizm krakowski i królowiecki. Malicki, Marian a kol. (eds.). Kraków: Musica Iagellonica, 2018.

Pieśni z katechizmów ewangelików reformowanych (1558–1600), cz. II. Katechizm nieświeski i wileński. Komorowska, Magdalena – Poźniak, Piotr (eds.). Kraków: Musica Iagellonica, 2018.

Psalmi Davidis metrorythmici ad Ambrosij Lobwafferi melodias con, cmnatr. Apvd P(s)altenivm N Francofvrtu venales MDCXII.

Psalmorum Davidis Paraphrasis poetica Georgii Bvchanani Scoti: Argumentis ac melodiis explicata atque illustrata. Operâ & studio Nathanis Chytraei. Herbornae Nassoviorum. 1619.

Psalterz. Przełożył z hebrajskiego Roman Brandstaetter. Poznań: Stowarzyszenie im. Romana Brandstaettera – Pallotinum, 2009.

RADOSZTZ SERTZA POBOSNOHO. To Jefzt: MODLITBI RANNÉ a VETSERNE, a jeden TÍDZENY, i jinsích málo, v chtorích pobosni Tslovek z duchovnú radofztzu fzlúsi BOHU vetsnomu. Chtoré: Jeden z Reformátzfkich Kazatelov, z UHARSZ-KOHO na SZLOVENSZKI jazik prelosil, a tés i od inud zebrał, a fz pomotzu verních Uhrov a Szlovákov, k fzláve Bofzkej vitlatsitz dal. V DEBRETZÉNYE, Vitlatsil KÁLLAI GERGELY. V Roku 1758.

Rituale Romanum Pauli v. Pontificis Maximi jussu editum et a Benedicto xiv. auctum et castigatum cui nobissima accedit Benedictionum et Instructionum appendix. Tornaci Nerviorum, Supmptibus et typis Societatis Sancto Joannis Evangel. Desclée, Lefebvre et Soc. Pont. Edit. Anno Domini m. dccc. lxxxv.

RÚFUS, Milan: Dielo XIV. Preklady III. Kniha žalmov. Jeremiášov nárek. Dunajská Lužná: MilaniumM, 2010, s. 7-221.

Sbírka pramenův ku poznání literárního života, vydává III. třída České akademie věd a umění. Skupina 2. Korrespondence a prameny cizojazyčné. Vol. 18-19. Praha: Nákladem Akademie, 1913.

Slovenský kalvínsky spevník. Nábožné piesne sostavené so žalmov a piesní duchovných. Pittsburgh: Slovenská Kalvínska Presbyteriána Jednota v Spojených Štátoch Amerických, 1918.

Spevník Reformovanej evanjelickej cirkvi na Slovensku. Komárno: Reformovaná kresťanská cirkev na Slovensku, 2008.

Sväté písmo – Starý zákon. Kniha žalmov. Preložil dr. A. B. Slovák. [Fototypické samizdatové/pirátske vydanie.]

Sväté písmo – Starý zákon. Kniha žalmov. Preložil dr. Anton Botek. Rím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1978.

Sväté písmo – Starý zákon. Kniha žalmov. Žalmy. Pripravila Slovenská liturgická komisia podľa latinského originálu. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda. In: Nový zákon. [Kniha] žalmov. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme, 1968, s. 647-828.

SVETOHO DÁVIDA KRÁLYA A PROROKA SZTO I PEDZESATZ 'SOLTÁRI. Chtoré: Vedlya Nót Frantzúzkich z Uharfzkoho na SZLOVENSZKI jazik fzu prelosené, a vernim BOSIM fzlusebnyikom k duchovnomu usitku zhotovené. A teraz; pervi ráz vidané. V DEBRETZINYE, Vitlatsil MARGITAI JÁNOS. V Roku 1752.

Swaté Biblia Slowénské aneb Pisma Swatého Částka I – II. (Biblia Slavica: Ser. 5, Slowakische Bibel der Kamaldulenser, Band I – II). Rothe, Hans – Scholz, Friedrich – Doruľa Ján (eds.). Padeborn – München – Wien – Zürich: Schönigh, 2002.

Swaté Pismo starého i nowého Zákona podla obecného latinfkého, od sw. Rímsko=Katolickég Cirkwi potwrđeného, Preložené f Prirownáňim gruntowného Tekftu, na Swetlo widané. Ďel prwní. Leta Pána 1829. W Oftrihome, Witlačené z Litterámi Jofefa Beimela, Cif. Kral. Priv. Primatiálfkého Kňihtlačára.

Swaté Pismo starého i nowého Zákona podla obecného latinfkého, od sw. Rímsko=Katolickég Cirkwi potwrđeného, Preložena f Prirownáňim gruntowného

Tekŕtu, na Swetlo widané. Ďel druhí. Leta Pána 1829. W Oftrihome, Witlačené z Litterámi Jofefa Beimela, Cif. Kral. Priv. Primatiálŕkého Kŕihtlačára 1832.

Symbolické knihy evanjelickej cirkvi augsburského vyznania. Preložil † Oto Vízner. Autorizovaný text Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1992.

Szent Biblia az az: Istenec ó esuy Testamentomanac prophetac es apastoloc által megiratott szent könyvei. Magyar nyelvre fordítatott egészszén, az Istenec Magyarországnban valo anya szent, Egyházánac epülésére. Caroli Caspar Elöljárbeszédével. Ez masodic kinyomtatast igazgattanébol megis jobbitotta Szenci Molnar Albert. Hanoviaban. Nyomtattatott Halbejus janos által, Levinus Hulszius örökösmecc költséggével. MDCVIII esztendőben.

Szent Biblia az az: Istenec ô eswy Testamentvmanac prophétac es apostoloc által megiratott szent könyvei. Magyar nyelvre fordítatott egészlen és wijonnan, Az Istenec Magyarországnban való Anya szent Egyházánac epülésére. Visolban. Nyomtattatott Mantskovitt Balint által. MDXC. Bódog aszszony hauánac 10. napián.

Szent Dávid Kiralynak és Profetanak száz-ötven Soltári, A' Frantziai Nóták 's Versek szerint Magyar Versekre fordítottak 's rendeltettek Szenczi Molnár Albert által. Lócsén, Nyomtattattak 1703 Esztendőben.

Szent Davidnac soltári, az Franciaí notaknac es verseknecc módgyokra Magiar versekre fordítatacc és rendeltettecc. Az Szenci Molnar Albert áldat. Hanoviaban. Nyomtattatott 1608 esztendőbe; SZENCI MOLNÁR ALBERT: Psalterium Ungaricum. SZENT DAVID KIRALYNAC ES PROPHETANAC SZAZ ötven SOLTARI az FRANCIAI notáknac és verseknecc módgyokra most úyonnan *Magyar* versekre fordítatacc es rendeltettecc, AZ *Szenci* MOLNAR ALBERT által. MDCVII. *HERBORNABAN* Nyomtattatott Hollos Christof által. Online <<http://magyarirodalom.elte.hu/gepesk/eloszo/12/12.html>> (2017-10-01).

Tri lutherské vyznania viery z Uhorska. Kónya, Peter – Csepregi, Zoltán (eds.). Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013.

Žalmové neb zpěvové svatého Davida. Žalmové parafráze Jiřího Strejce podle vydání z roku 1598 s variantami podle vydání z let 1587 a 1596. Matějec, Tomáš (ed.). Praha: Strahovská knihovna, 2014.

Žalmy. In: Nová zmluva nášho Pána a Spasiteľa Ježiša Krista. Podľa prekladu Redakčnej komisii Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. v ČSFR. Korea: Medzinárodný zväz Gideonovcov, 1993, s. 562-752.

Žalmy. In: Nový zákon a Žalmy. East Brunswick: La Societé biblique internationale, 1968, s. 655-783.

Život Franka Sakalského. Crestdale, West Bloomfield, MI: Janek Publishing, 2007.

Literatúra

ADAM, Ján: Bemerkunden zur Calvinischen Reformation in der Slowakei. In: Die Reformation und ihre Wirkungsgeschichte in der Slowakei. Kirchen- und

Konfessionsgeschichte Beiträge. Schwarz, Karl – Švorc, Peter (eds.). Wien: Evangelischer Presseverband, 1996, s. 90-97.

ALBERIGO, Giuseppe a kol. (eds.): Conciliorum Oecumenicorum Decreta. Bologna: Edizioni Dehoniana, 2013.

ALBERTZ, Rainer: Religionsgeschichte Israels in alttestamentlicher Zeit. GAT 8. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1992.

Ancient Near Eastern Texts. Relating to the Old Testament. Pritchard, James B. (ed.). New Jersey: Princeton University Press, 1969.

ANDERSON, Bernhard W. – BISHOP, Steven: Out of the depths. The psalms speak for us today. Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 2000.

BALBÍN, Bohuslav: Rukověž humanitních disciplín. K vydání připravila, komentářem a poznámkami opatřila a z latinského originálu s použitím překladu Bohumila Ryby přeložila Olga Spevak. Praha: KLP, 2006.

BANÍK, Anton Augustín: O dialektickej podstate slovenského konfesionalizmu. Martin: Matica slovenská, 2000.

BEDNÁROVÁ, Katarína: Dejiny umeleckého prekladu na Slovensku I. Od sakrálneho k profánnemu. Bratislava: Ústav svetovej literatúry – Veda, vydavateľstvo SAV, 2013.

BĚLIČ, Jaromír a kol.: Slovenština. Vysokoškolská učebnice pro studující českého jazyka. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1957.

BODNÁROVÁ, Miloslava: Reformácia vo východoslovenských kráľovských mestách v 16. storočí. In: Reformácia na východnom Slovensku v 16. až 18. storočí. Uličný, Ferdinand (ed.). ACEP II. Prešov: Biskupský úrad Východného distriktu Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku, 1998, s. 19-38.

BRAUN, Werner: Walter, Johann. In: The New Grove Dictionary of Music and Musicians 20. Sadie, Stanley (ed.). London: Macmillan Publishers, 1980, s. 188-189.

BROWN, William P.: Seeing the Psalms. A Theology of Metaphor. Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 2002.

BRTÁŇ, Rudo: Slovenská duchovná pieseň v období tvorivej činnosti Alberta Molnára Szenciho. In: Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez (1978), č. 4, s. 215-225.

BRTÁŇ, Rudolf: Z minulosti slovenských kalvínov. In: Slovenské kalvínske hlasy 15 (1944), č. 6-8, s. 9-18.

BUFFA, Ferdinand: Slovník šarišských nářečí. Prešov: Náuka, 2004.

Cantus Catholici a duchovná pieseň 17. storočia v strednej Európe. Kačic, Ladislav (ed.). Bratislava: Slavistický kabinet SAV, 2002.

CAUCHIE, Maurice: Les Psaumes de Janequin. In: Mélanges de musicologie offerts à M. Lionel de La Laurencie. Paris, 1933, s. 47-56.

COLLINS, John J.: Introduction to the Hebrew Bible. Minneapolis: Fortress Press, 2004.

CORANIČ, Jaroslav: Východná cirkevná tradícia a maďarizačné hnutie v Prešovskom gréckokatolíckom biskupstve v rokoch 1867 – 1918. In: Cyrillské

a latinské pamiatky v byzantsko-slovanskom obradovom prostredí na Slovensku. Žeňuch, Peter (ed.). Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov, 2007, s. 173-192.

CSANDA, S.: Slovenské preklady žalmov Alberta Molnára Szenciho z r. 1752. In: *Studia Slavica Academiae scientiarum Hungaricae* 28 (1982), s. 217-228.

CZAMBEL, Samo: Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov. Turčiansky Sv. Martin: Nákladom vlastným, 1906.

ČERNUŠÁK, Gracián a kol.: *Dějiny evropské hudby*. Praha: Panton, 1972.

DAHOOD, Mitchell: *Psalms I: 1 – 50. Introduction, Translation and Notes*. The Anchor Bible 16. New York: Doubleday, 1966.

DANIŠ, Jozef: *Mystika raného kresťanstva*. Nitra: Spoločnosť Božieho Slova, 2007.

DEANSLEY, Margaret: *The Lollard Bible and Other Medieval Biblical Versions*. Cambridge: The University Press, 1920.

DeCLAISSÉ-WALFORD, Nancy L. – JACOBSON, Rolf A. – TANNER, Beth L.: *The Book of Psalms*. Grand Rapids, MI: Cambridge, UK, 2014.

DEVRESSE, R.: *Le Commentaire de Theodore de Mopsueste sur les Psalms (I – LXXXI)*. Città del Vaticano, 1939.

DIENES, Dénes: Református-evangélikus únió Zemplén vármegyében a 16. – 17. században. In: *Nezameniteľné dedičstvo otcov. ACEP X*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2009, s. 173-296.

DITTMANN, Robert: *Dynamika textu Kralické bible v českej prekladateľskej tradíci*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2012.

DOBBINS, Frank: *Loys Bourgeois*. In: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians* 3. Sadie, Stanley (ed.). London: Macmillan Publishers, 1980, s. 111-113.

DORUĽA, Ján: Bibličtina. In: *Liturgické jazyky v duchovnej kultúre Slovanov. Monotematický súbor štúdií*. Žeňuch, Peter – Zubko, Peter et alii (eds.). Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied – Slovenský komitét slavistov, 2017, s. 13-20.

DORUĽA, Ján: O jazyku Kamaldulskej Biblie a Kamaldulského slovníka. In: *Slovenská, latinská a cirkevno-slovanská náboženská tvorba 15. – 19. storočia*. Doruľa, Ján (ed.). Bratislava: Slavistický kabinet SAV, 2002, s. 9-72.

DORUĽA, Ján: *Slováci medzi starými susedmi. Môžu byť aj Slováci starí?* Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov, 2015.

DOWLEY, Tim: *Atlas evropské reformace*. Praha: Česká biblická společnost, 2017.

DROBNER, Hubertus R.: *Patrologie: Úvod do studia starokresťanskej literatury*. Praha: Oikoymenh, 2011.

Encyklopedia Katolicka XVII. Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, 2012.

GAILLARD, Paul-André: Bèze, Théodore de. In: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians* 2. Sadie, Stanley (ed.). London: Macmillan Publishers, 1980, s. 669.

GROL, Harm van: Psalm. Psalter and Prayer. In: *Prayer from Tobit to Qumran. DCLY Yearbook 2004*. Egger-Wenzel, Renate – Corley, Jeremy (eds.). Berlin: Walter de Gruyter, 2004.

HABIJANEC, Siniša: Otázka kvantity v zemplínskych kalvínskych tlačiach. In: Király Péter 100. Tanulmánykötet Király Péter tiszteletére I. Császári, Éva – Imrichová, Mária (eds.): Budapest: ELTE BTK – Szlav Filológiai Tanszék, 2019, s. 154-164.

HARAKSIM, Ľudovít: Užhorodská únia a východné Slovensko. In: *Historický časopis* 45 (1997), č. 2, s. 194-206.

HARASZY, Károly: *Az ungi református egyházmegye. Adalékok az ungi református egyházmegye történetéhez*. Nagykapos, 1931.

HARRISON, Roland Kenneth: *Introduction to the Old Testament*. Peabody, MA: Prince Press, 1999.

HELLER, Jan – BENEŠ, Jiří: *Poutní písně. Výklad žalmů 120–134*. Praha: Návrat domů, 2015.

HERIBAN, Jozef: *Príručný lexikón biblických vied*. Rím: SÚSCM, 1992.

HORÁK, Bohuslav: *Daniel Vetter a jeho „Islandia“*. Brno: Filosofická fakulta s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1931.

HÖRK, József: *A Sáros-zemelési ev. esperesség története*. Kassa: Nyomatott Bernovits G. könyvnyomdájában, 1885.

HOROV, Pavel: Slovenskí kalvíni. In: *Slovenské kalvínske hlasy* 9 (1938), č. 7-8, s. 2-4.

HOROV, Pavel: Slovenskí kalvíni. In: *Slovenské kalvínske hlasy* 9 (1938), č. 9, s. 5-7.

HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: *A Commentary on Psalms 51 – 100*. Minneapolis, MN: Fortress, 2005.

HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: *A Commentary on Psalms 101 – 150*. Minneapolis, MN: Fortress, 2011.

HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: *Psalmen 51 – 100*. Vol. 2. Freiburg im Breisgau: Herder, 2000.

HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich: *Psalmen 101 – 150*. Vol. 3. HThKAT. Freiburg im Breisgau: Herder, 2008.

HOSSFELD, Frank-Lothar: *Dejinné zastavenie Izraela ako ráz tiahnucci sa Žaltárom*. In: *Studia Biblica Slovaca* 4 (2012), č. 2, s. 72-81.

HRČKOVÁ, Nad'a: *Dejiny hudby I. Európsky stredovek*. Bratislava: Orman, 2003.

HRČKOVÁ, Nad'a: *Dejiny hudby II. Renesancia*. Bratislava: Ikar, 2004.

HROBOŇ, Bohdan: *Imprecatory Psalms Acceptable and Profitable in Nomos and Violence, Dimensions in Bible and Theology*. In: *Beiträge zum Verstehen der Bibel*. Band 35. Ber, Viktor (ed.). Zürich: LIT, 2019, s. 139-153.

Ilustrovaná kniha žalmov. Iluminované texty všetkých 150 modlitieb a spevov. Bratislava: Slovart, 2020.

Introduzione all' Antico Testamento. Zenger, Erich (ed.). Brescia: Editrice Queriniana, 2005.

JANKOVIČ, Vendelín: Prvý slovenský preklad celého Písma svätého. In: Verbum, Vydáva nakl. družstvo Verbum v Košiciach 1 (1946 – 1947), s. 23-24.

JÜNGLING, Hans-Winfried: Psalms 1 – 41. In: The International Bible Commentary. A Catholic and Ecumenical Commentary for the Twenty-First Century. Farmer, William R. (ed.). Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1998, s. 779-822.

KAČALA, Ján – KRAJČOVIČ, Rudolf: Prehľad dejín spisovnej slovenčiny. Martin: Matica slovenská, 2011.

KÁKOŠOVÁ, Zuzana: Silván, Ján. In: MIKULA, Valér a kol.: Slovník slovenských spisovateľov. Bratislava: Kalligram, 2005, s. 487-488.

KELLY, Lynne: Kódování paměti. Olomouc: Anag, 2018.

KIRÁLY, Péter: A keletszlovák nyelvjáras nyomtatott emlékei. Budapest: Akadémiai kiadó, 1953.

KIRÁLY, Péter: Vznik a zánik kalvínskej východoslovenčiny. In: Studia Slavica Academiae scientiarum Hungaricae 51 (2006), č. 1-2, s. 31-64.

KIRCHHOFF, Adolf: Verlags-Inventur von Valentin B.s Erben in Leipzig vom Jahre 1563. In: Archiv für Geschichte des deutschen Buchhandels 12 (1889), s. 304nn.

KOHOUTEK, Ctirad: Hudební styly očima skladatele I. Praha: Panton, 1976.

KOLARCIK, Michael: Žalmy. Trnava: TF TU, 1999.

KOLEKTÍV: Slovník slovenských spisovateľov. Bratislava: Kalligram – Ústav slovenskej literatúry SAV, 2005.

Komentáre k Starému zákonu. 5. Žalmy 51 – 75. Hroboň, Bohdan (ed.). Trnava: Dobrá kniha, 2017.

Komentáre k Starému zákonu. 7. zväzok. Žalm 119. Hroboň, Bohdan – Kacián, Adrián (eds.). Trnava: Dobrá kniha, 2019.

KONCIUMBAS, Piotr: Kancjonały luteráńskiego Gdańska 1587–1810. Studium nad źródłami lokalnej niemieckiej pieśni kościelnej. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2017.

Konfesionálny vývin Uhorska v ranom novoveku. Kónyová, Annamária – Kónya, Peter (eds.). Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2017.

KÓNYA, Peter: Slovenskí kalvíni v 17. – 18. storočí. In: Konfesionalizácia na Slovensku v 16. – 18. storočí. Kónya, Peter (ed.). Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010, s. 133-143.

KÓNÝOVÁ, Annamária – KÓNYA, Peter: Kalvínska reformácia a reformovaná cirkev na východnom Slovensku v 16. – 18. storočí. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2010.

KÓNÝOVÁ, Annamária – KÓNYA, Peter: Szlovák reformátusok a XVI. – XVIII. században. Sárospatak: Hernád Kiadó, 2013.

KÓNYOVÁ, Annamária: Kapitoly k dejinám reformovanej cirkvi na východnom Slovensku. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2015.

KOPRDA, Pavol: Medziliterárny proces V. Osemnásťe storočie. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2009.

KOŠTIAL, Rudolf: Biblia u nás. História a dokumenty vydávania a prekladania biblie u nás. Bratislava – Liptovský Mikuláš: Cirkevné nakladateľstvo pre Transcius, 1989.

KOTULIČ, Izidor: Historické hláskoslovie a tvaroslovie východoslovenských nárečí (1957). Bratislava: Veda, 2017.

KOUBA, Jan: Slovník staročeských hymnografů (13.–18. století). Praha: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i. – Kabinet hudební historie, 2017.

KRAJČOVIČ, Rudolf: Vývin slovenského jazyka a dialektológia. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1988.

KRAUS, Hans Joachim: Psalms 1 – 50. A Continental Commentary. Minneapolis: Fortress Press, 1993.

КРАВЕЦКИЙ, Александр Геннадьевич: Литургический язык как предмет этнографии. In: Славянские этюды. Сборник к юбилею С. М. Толстой. Агапкина, Т. А. – Виноградова, Л. Н. – Левкиевская, Е. Е. – Плотникова, А. А. (eds.). Москва: Индрик, 1999, s. 228-242.

KYAS, Vladimír: Česká bible v dějinách národního písemnictví. Praha: Vyšehrad, 1997.

ŁACH, Stanisław: Księga psalmów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy. Pismo święte Starego testamentu, tom VII, część 2. Poznań: Pallotinum, 1990.

LAPKO, Róbert: Tóbiho chválospev (Exegetické a teologické štúdium *Tob* 13,1 – 14,1). Prešov: VMV, 2005.

LASZCZAK, Mirosław: Historia rózańca. Kraków: WAM, 2006.

LETZ, Róbert: Anton Augustín Baník a jeho Dialektická podstata slovenského konfesionalizmu. In: *Culturologica Slovaca* 2 (2017), s. 38-44.

LEWIS, C[live]. S[taples].: Úvahy o žalmoch. Bratislava: Porta libri, 2019.

LEWIS, Clive Staples: Reflections on the Psalms, London: G. Bles, 1985.

LIFANOV, Konstantin: K otázke podstaty jazyka východoslovenských publikácií z USA konca 19. – začiatku 20. storočia. In: *Slovenská reč* 68 (2003), č. 6, s. 340-352.

LIPTÁK, Štefan: Príspevok k sotáckej problematike vo východoslovenských nárečiach. In: *Jazykovedný zborník II. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Šafarikanae Prešovensis*, 1969.

LIŠKA, Jozef: K otázke pôvodu východoslovenských nárečí. Martin: Matica slovenská, 1944.

LIŠKA, Jozef: O kvantite sotáckych samohlások. In: *Jazykovedný časopis* 19 (1968), č. 1-2, s. 169-199.

MALINA, Bedřich: Dějiny římského breviáře I – II. Praha: Vyšehrad, 1939.

McCANN, J. Clinton Jr.: The Book of Psalms. In: The New Interpreter's Bible. Vol. IV. Nashville: Abingdon Press, 1996, s. 639-1280.

MEDEK, Václav: Cesta české a moravské církve staletími. Praha: Česká katolická charita, 1982.

MESÁROŠ, Július: Maďarizácia a asimilácia v Uhorsku od konca 18. storočia do roku 1918. In: Historický časopis 45 (1997), č. 2, s. 295-304.

MIŠIANIK, Ján: Pohľady do staršej slovenskej literatúry. Bratislava: Veda, 1974.

MIŠKOVIČ, Alojz: Maďarské úmysly so Slovákmi. Bratislava: Vedecká spoločnosť pre zahraničných Slovákov, 1944.

MONOK, István – HAPÁK, József: A Bibliás Rákócziak. [Budapest]: Kossuth kiadó, 2006.

NADOLSKI, Bogusław: Leksykon liturgii. Poznań: Pallotinum, 2006.

NEJEDLÝ, Zdeněk: Dějiny husitského zpěvu za válek husitských. Praha: Nákladem jubilejního fondu Kral. české společnosti nauk, 1913.

NOSÁK-NEZABUDOV, Bohuslav: Spomjenki Poľisskje. VI. In: Orol tatránski 3 (1847), č. 77, s. 612-613.

O prekladoch Biblie do slovenčiny a do iných slovanských jazykov. Doruľa, Ján (ed.). Bratislava: Slavistický kabinet SAV, 1997.

Od reformácie po založenie cirkvi. Kónya, Peter – Kónyová, Annamária (eds.). Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2015.

PACOMIO, Luciano – VANETTI, Pietro: Malý biblický atlas. Historie, geografie a archeologie bible. Praha: Portál, 1992.

PAPÁNEK, Juraj: Historia gentis Slavae. Prvé Dejiny slovenského národa 1780. Bratislava: Perfekt, 2018.

PATÁKOVÁ, Hana: Braterstvie ke cti Božie. Poznámky ke kultovní činnosti bratrstev a cechů ve středověkých Čechách. Praha: KLP, 2000.

PAULINY, Eugen: Dejiny spisovnej slovenčiny od začiatkov po súčasnosť. Bratislava: SPN, 1983.

PAULINY, Eugen: Fonologický vývin slovenčiny. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1963.

PECHÁNY, Adolf: Slovník slovenský a maďarský dľa Jozefa Loosa I. Slovník maďarský a slovenský dľa Jozefa Loosa II. Budapešť: Bratia Révai literárny ústav, 1906.

PEKAR, Atanasii: Historic backround of the Eparchy of Prjashev. Pittsburgh: Byzantine Seminarii Press, 1968.

PETRÍK, Borislav – RYBÁR, Peter a kol.: Evanjelická encyklopédia Slovenska. Bratislava: BoPo pre Generálny biskupský úrad Evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku, 2001.

PIETKIEWICZ, Rajmund: Biblia Polonorum. Historia Biblii w języku polskim. Tom I. Od początku do 1638 roku. Poznań: Pallottinum, 2016.

PIŠÚT, Milan – ROSENBAUM, Karol – KOCHOL, Viktor: Literatúra národného obrodzenia. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1960.

POTÚČEK, Juraj: Slovenský preklad biblie (Stručný historický prehľad). In: Biblická konkordancia. Potúček, Juraj (zost.). Bratislava: Cirkev bratská v Cirkvnom nakladateľstve, 1970, s. 710-746.

PRAŽÁK, Albert: Dějiny spisovné slovenštiny po dobu Štúrovu. Praha: Nákladem Gustava Volenského, 1922.

RACEK, Jan: Česká hudba. Od nejstarších dob do počátku 19. století. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.

RAPANT, Daniel: K počiatkom maďarizácie. Diel prvý. Vývoj rečovej otázky v Uhorsku v rokoch 1740 – 1790. Bratislava: Universita Komenského, 1927.

Reformácia a jej dôsledky na Slovensku. Frimmová, Eva – Kohútová, Mária (eds.). Trnava – Bratislava – Krakov: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave – Historický ústav SAV v Bratislave – Spolok Slovákov v Poľsku, 2018.

Református Egyház-látogatási jegyzőkönyvek 16. – 17. század. Dienes, Dénes (ed.). Budapest: Osiris, 2001.

ROPS, Daniel: Biblia a jej ľud. Trnava: Dobrá kniha, 1991.

ROTTERDAMSKÝ, Erasmus: Užitečná rozprava o vedení války s Turky s výkladem žalmu 28. Praha: Academia, 2018.

RYDLO, Jozef M.: Slovenské preklady a vydania Svätého písma na území Slovenska. Sväté písmo u Slovákov. In: In verbo autem tuo. Jubilejník k 70. narodeninám slovenského biblistu Jána Ďuricu SJ. Rydlo, Jozef M. (zost.). Bratislava: Libri Historiae, 2013, s. 413-520.

Sancti Thomae Aquinatis, Doctoris Angelici, Ordinis Praedicatorum Opera Omnia, Vol. 14. London: Forgotten Books, 2019.

Sborník Matice slovenskej pre jasykozpyt, národopis a literárnu históriu. Zväzok 4. Turčiansky Sv. Martin: Nákladom Matice slovenskej, 1926.

SEDLÁK, Imrich: Andrej Čorba a jeho veršovaná kronika o východoslovenskom roľníckom povstaní z roku 1831. In: Nové obzory 12 (1970), Košice, s. 369-503.

SEDLÁK, Imrich: Ján Andraščík. Košice: Východoslovenské vydavateľstvo, 1965.

SEDLÁK, Imrich: Východné Slovensko v letokruhoch národa. Martin: Matica slovenská, 2012.

SEDLÁKOVÁ, Marianna: K problematike foném [h] a [x] v Sol'nobanskej mestskej súdnej knihe. In: Varia VI. Zborník zo VI. kolokvia mladých jazykovedcov (Modra-Piesok 27.–29. 11. 1996), Nábělková, Míra (ed.). Bratislava, 1997, s. 102-106.

SEDLÁKOVÁ, Marianna: K jazyku Sol'nobanskej mestskej súdnej knihy (1819–1841). In: Jazyky v kontakte / Jazyky v konflikte a evropský jazykový prostor: Sborník příspěvků ze 4. mezinárodní konference Setkání mladých lingvistů, konané na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci ve dnech 12.–14. května 2003. Pořízka, Petr – Polách, Vladimír (eds). Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, s. 267-272.

SKLADANÁ, Jana: Významný kodifikačný pokus v predpisovnom období slovenčiny. In: *Slavica Slovaca* 21 (1986), č. 3, s. 257-263.

Slovenská reč. Časopis pre výskum a kultúru slovenského jazyka 61 (1996).

Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990) V. Martin: Matica slovenská, 1992.

Slovník biblickej teológie. Léon-Dufour, Xavier a kol. (eds.). Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1990.

Slovník slovenských nárečí I – II. Bratislava: Veda, 1994 – 2006.

STANISLAV, Ján: Pôvod východoslovenských nárečí (Otisk z »Bratislavy«, Časopisu pri výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi IX. (1935) 1 – 2, s. 51-92). Bratislava: Učená Spoločnosť Šafaříkova, 1935.

STAROWIEYSKI, Marek – SZYMUSIAK, Jan Maria: Nowy słownik wczesnochrześcijańskiego piśmiennictwa. Poznań: Święty Wojciech, 2018.

Starozákonní překladatelská komise: Výklady ke starému zákonu III. Knihy naučné. Jób až Píseň písní. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

STUBHANN, Matthias a kol.: Encyklopedie bible M–Ž. Bratislava: Gemini, 1992.

SUSLA, Béla: Jazykovedec a prekladateľ: Albert Molnár Szenczi. Online <<http://madari.sk/magazin/historiasucasnost/jazykovedec-a-prekladatel-albert-molnar-szenczi>> (2020-11-28).

Sv. Augustín: Vyznania. Bratislava: Lúč, 1997.

Szenci Molnár Albert és a magyar késő-renaisszánsz. Csanda, Sándor – Keserü, Bálint (eds.). Szeged: Magyar tudományos akadémia, 1978.

ŠTELLER, Ferdinand: Andrej Radlinský. Jeho život a boja za práva národa slovenského. Slovenské dejiny v rokoch 1830 – 1880. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1934.

ŠTRAUS, František: Príručný slovník literárnovedných termínov. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2005.

ŠVAGROVSKÝ, Štefan – ONDREJOVIČ, Slavomír: Východoslovenský jazykový separatizmus v 19. – 20. storočí. (Poznámky k Východoslovenskému slovníku). In: *Slovenská reč* 64 (2004), č. 3, s. 129-150.

ŠVAGROVSKÝ, Štefan: Z histórie slovenských kalvínskych rituálnych kníh z rokov 1750 – 1758. In: *Slovenská reč* 65 (2000), č. 5-6, s. 279-294.

ŠVAGROVSKÝ, Štefan: Zemplínske kalvínske tlače v doterajších výskumoch. In: *Jazykovedné štúdie* 18 (1983). Z dejín slovenského jazyka. Bratislava: Veda, 1983, s. 21-37.

The Psalms and the Song of Solomon. Text and Commentaries. The Navarre Bible. Casciaro, José María et al. (ed.). New York: Four Courts Press, 2003.

THIRY Karol – JANEK Miroslav: Dejiny umenia a umeleckoremeselnej práce. Bratislava: SPN, 1998.

THURY, Etele: Magyar protestáns egyháztörténeti adatár VII. Budapest: A magyar protestáns irodalmi társaság, 1908.

TROCMÉ-LATTER, Daniel: *The Singing of the Strasbourg Protestants, 1523–1541*. Farnham: Ashgate, 2015.

UGRAI, János: *A tiszáninneni református egyházkerület lelkészei*. Sárospatak – Tiszaújváros, 2017.

ULIČNÝ, Ferdinand: *Reformácia v Uzskej župe*. In: *Trnavská univerzita 1635–1777*. Šimončič, Jozef (zost.): Trnava: Trnavská univerzita, 1996, s. 347–366.

VARSÍK, Branislav: *Vznik a vývin slovenských kalvínov na východnom Slovensku*. In: *Historický časopis 39 (1991), č. 2*, s. 129–148.

ВЕНДИНА, Т. И.: *Средневековый человек в зеркале старославянского языка*. Москва: Индрик, 2002.

VLAŠÍN, Štěpán: *Slovník literární teorie*. Praha: Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV, 1984.

VOKOUN, Jaroslav: *Luther – finále středověké zbožnosti*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2017.

WÉNIN, André: *Entrare nei Salmi*. EDB 41. Bologna: Centro editoriale dehoniano, 2002.

WESTERMANN, Claus: *Praise and lament in the Psalms*. Atlanta, GA: John Knox Press, 1981.

WESTERMANN, Claus: *The Psalms. Structure, Content and Message*. Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1980.

Zborov. *Dejiny obce a makovického panstva*. Lukáč, Gabriel – Adam, Ján (eds.). Zborov: Obecny úrad Zborov, 2005.

ZENGER, Erich: *Der Psalter als Buch. Beobachtungen zu seiner Entstehung, Komposition und Funktion*. In: *Der Psalter in Judentum und Christentum*. HBS 18. Zenger, Erich (ed.). Freiburg: Herder, 1998, s. 1–57.

ZOVÁNYI, Jenő: *Protestáns lelkészek nyugtatványai régi tizedjegyzétek mellett*. In: *Magyar protestáns egyháztörténeti adattár 13 (1929)*, 247 s.

ZUBKO, Peter – ŽEŇUCH, Peter: *Barkóciho vizitácia Šarišského archidiakónátu (1749)*. Rímskokatolíci, gréckokatolíci a evanjelici podľa latinskej vizitácie. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2017.

ZUBKO, Peter: *Kult Svätej krvi v Košiciach*. Rozprávanie o stratených stredovekých relikviách. Košice: Viliam Ščavnický, 2013.

ZUBKO, Peter: *Liturgické jazyky ľudu Zemplína a Šariša pri kresťanských bohoslužbách v roku 1749*. In: *Liturgické jazyky v duchovnej kultúre Slovanov*. Monotematický súbor štúdií. Žeňuch, Peter – Zubko, Peter et alii (eds.). Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied – Slovenský komitét slavistov, 2017, s. 47–68.

ZUBKO, Peter: *Mariánska kongregácia pri Košickej univerzite (1687 – 1784)*. In: *350. výročie Košickej univerzity*. Jubilejný zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, Košice 27. februára 2007. Hišem, Cyril – Eliáš, Štefan – Fedorková, Dáša (eds.). Košice – Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška – Teologická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2007, s. 215–228.

ZUBKO, Peter: O dokumente Užhorodskej únie z 24. apríla 1646. In: *Slavica Slovaca* 51 (2016), č. 1, s. 3-9.

ZUBKO, Peter: Protestanti v Abovskej stolici podľa latinskej kanonickej vizitácie z roku 1746. In: *Rekatolizácia, protireformácia a katolícka reštaurácia v Uhorsku*. Kónya, Peter (ed.). Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2013, s. 298-319.

ZUBKO, Peter: Relikty poloník z čias rekatolizácie na východe Slovenska. In: *Slavica Slovaca* 48 (2013), č. 2, s. 172-182.

ZUBKO, Peter: Slováci na maďarskom území Abovskej a Zemplínskej stolice v 18. storočí. In: *Kultúra, jazyk a história Slovákov v Maďarsku. Materiály z jubilejnej interdisciplinárnej vedeckej konferencie z príležitosti 15. výročia založenia Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku*. Budapešť 14. – 15. 10. 2005. Békešská Čaba, 2006, s. 392-399.

ZUBKO, Peter: Slovenské kalvínske zbory na Zemplíne a Above v katolíckych prameňoch z polovice 18. storočia. In: *Reformácia v strednej Európe. Reformáció Közép-Európában. Reformation in Mittel-Europa. II. Kónyová, Annamária – Kónya, Peter (eds.)*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2018, s. 153-169.

ZUBKO, Peter: Slovenský Žaltár kalvínskej cirkvi z roku 1752. In: *Martin Luther po päťsto rokoch*. Lapko, Róbert (ed.). Bratislava: Veda pre Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov – Centrum pre štúdium biblického a blízkovýchodného sveta, 2018, s. 73-85.

ZUBKO, Peter: Zemplínski a abovskí uniati v Barkócziho vizitácii. Grécko-katolíci v záznamoch latinských biskupov z 18. storočia IV. Ružomberok: Verbum, 2013.

ŽEŇUCHOVÁ, Katarína: Samuel Cambel na pomedzí vedných disciplín. Zberateľské dielo Samuela Cambela v kontexte výskumu ľudovej prózy na Slovensku. Bratislava – Martin: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Matica slovenská, 2009.

ŽEŇUCH, Peter: K otázkam prekladu žalmov kamaldulskej Biblie a kalvínskeho žaltára z roku 1752. In: *O prekladoch Biblie do slovenčiny a do iných slovanských jazykov*. Doruľa, Ján (ed.). Bratislava: Slavistický kabinet SAV, 1997, s. 41-52.

ŽEŇUCH, Peter: Medzi Východom a Západom. Byzantsko-slovanská tradícia, kultúra a jazyk na východnom Slovensku. Bratislava: Veda, 2002.

ŽEŇUCH, Peter: Patria cyrilské paraliturgické piesne do kontextu slovenskej kultúry? In: *Slavica Slovaca* 43 (2008), č. 2, s. 97-107.

ŽEŇUCH, Peter: Kultúrne stereotypy v byzantsko-slovanskom konfesionálnom prostredí na Slovensku. In: *Slavica Slovaca* 49 (2014), č. 2, s. 121-137.

ŽEŇUCH, Peter: K dejinám cyrilskej písomnej kultúry na Slovensku. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2015.

ŽEŇUCH, Peter: Cirkevná slovančina slovenských veriacich byzantského obradu. In: *Liturgické jazyky v duchovnej kultúre Slovanov. Monotematický*

súbor štúdií. Žeňuch, Peter – Zubko, Peter et alii (eds.). Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied – Slovenský komitét slavistov, 2017, s. 21-36.

ŽEŇUCH, Peter: Vydanie Bačinského Biblie pre gréckokatolíkov v systéme kultúrnych a konfesionálnych identifikačných procesov. In: *Theologos* 19 (2017), č. 1, s. 128-142.

ŽEŇUCH, Peter – БЕЛЯКОВА, Елена В. – НАЙДЕНОВА, Десислава. – ZUBKO, Peter – MARINČÁK, Šimon: Užhorodský rukopisný Pseudozonar. Pravidlá mníškeho a svetského života z prelomu 16.–17. storočia / Ужгородский рукописный Псевдозонар. Правила монашеской и светской жизни рубежа XVI–XVII вв. *Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae*. Vol. V. Bratislava – Moskva – Soфія – Košice: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Институт российской истории РАН – Кирило-Методиевски научен център БАН – Slovenský komitét slavistov – Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka – VEDA, vydavateľstvo SAV, 2018.

ŽEŇUCH, Peter: Vojvodinskí Rusnáci a slovenskí rusnáci: Jazyková, konfesionálna a etnická identita v komparácii. In: *Slavica Slovaca* 53 (2018), č. 3-4 (supplementum), s. 75-85.

ŽEŇUCH, Vavrinec: Švetoho Dávida kráľa a proroka sto i pedzešác Žoltári. Prepis Žaltára z roku 1752 a Dejiny reformovaných cirkví v Užskej stolici v 16. až 18. storočí. Michalovce: RE-MI-DIA, 2019.

ŽILKA, Tibor – OBERT, Viliam – IVANOVÁ, Mária: Teória literatúry pre gymnáziá a stredné školy. Bratislava: OG – Vydavateľstvo Poľana, 2007.

Editorské poznámky

Žaltár je prepísaný podľa digitálnej kópie vychádzajúcej z tlačeného exemplára uloženého vo fototéke Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra pod signatúrou 3166.

Text Žaltára je prepísaný podľa prvého vydania z roku 1752. Všetky znaky zodpovedajú tlačenej pôvodine: majuskula – veľké písmená (najmä pri Božích menách), kapitálky, kurzíva. Každý žalm v pôvodine začína kustódou – väčším písmenom cez dva riadky, ktoré je tu prepísané ako veľké a tučné. V prepise je zachované rozlišovanie niektorých znakov, ktoré sa dnes nepoužívajú (f, f), ale vo svojej dobe boli bežné. V 119. žalme sa nachádzajú grafémy hebrejskej abecedy rovnako ako v predlohe. V pôvodine je nejednotné písanie predložiek (píšu sa osobitne alebo spolu so slovom), čo bolo ponechané podľa predlohy. V texte boli opravené tlačové chyby (mylné poradie písmen v slove) a nedostatky v označovaní zámerne skrátených slov, pretože prvé vydanie neprešlo dôkladnou jednotiacou redakciou. Všetky tieto naše zásahy sú vyznačené v kritickom aparáte. Do textu neboli doplnené chýbajúce interpunkčné znamienka (čiarky, bodky, výkričníky), ak sa tam nenachádzali, no mali by tam byť. Opravené alebo doplnené boli čísla, na ktoré sa odvolávajú niektoré podnadpisy žalmov. V niektorých jednoslovných riadkoch sú písmená v slove oddelené medzerami, čo je zachované aj v tomto prepise.

Číslovanie slôh sa nachádza aj v pôvodine. Prvé vydanie bolo úspornou tlačou, aby náklady na jej vydanie a následne dostupnosť pre veriacich bola čím väčšia. Prejavilo sa to vynechávaním tradičných medzier medzi slohmi. Začiatok každej slohy sa začínal jej odsadením. Pre prehľadnosť sme jednotlivé odseky oddelili, ako je to zvykom v poézii. Tento prepis tak dáva dielu pridanú hodnotu, aká takému literárnemu dielu prináleží.

Číslovanie strán v pôvodine je v prepise uvedené v zdvojených hranatých zátvorkách [[]] tak, že príslušná strana nasleduje za týmto označením. Zámerne sa toto označovanie pôvodnej paginácie nenachádza hneď pred prvým slovom príslušnej strany, ale je posunuté do predchádzajúceho riadku na jeho koniec, aby tieto znaky pôsobili čo najmenej rušivo. Prvé vydanie obsahuje 371 (2 + 356 + 13) tlačených strán, reálne sa v origináli čísla strán nachádzajú len na stranách 2 – 356. Formát tlačeného vydania bol 12°. Písmový font originálu bola románska antikva, čo bolo na svoju dobu moderné písmo, ktorým sa tlačili zvyčajne latinské knihy.

Niektoré verše v pôvodnom vydaní boli také dlhé, že ich pokračovanie nasledovalo v susednom riadku, a to nie ako pokračovanie, ale ako násilný doplepok podľa voľnosti miesta buď nad príslušným veršom alebo pod ním. Takto pokračujúci verš začínal značkou [, aby sa odlíšil od verša vľavo, ktorý s týmto doplepkom nesúvisel. Pokračovania týchto zlomených veršov sú označené špeciálnymi značkami podľa toho, či text bol prilepený zhora (·) alebo zdola (·). Verše, ktoré len kvôli dĺžke majú v pôvodine dva riadky, tiež zlomené verše sú prepísané ako jeden verš.

Text, ktorý sa v tlačenej pôvodine nenachádza, a bol doplnený, je označený lomnými zátvorkami ⟨ ⟩. Oblé zátvorky nachádzajúce sa v prepise () sa nachádzajú aj v pôvodine. Rovnako značka :/: sa nachádza aj v pôvodine.

Text je napísaný zložkovým pravopisom. Výslovnosť väčšiny spoluhlások je: ch [x], cz [c], dts [ž], dz [ʒ], gy [dʲ], ly [lʲ], ny [ɲ], s [š]/[ś], 's [ž], sz [s], f [š]/[ś], fz [s], ts [č], ty [tʲ], tz [c].

Najkomplikovanejšie zápisy sú pri hláske [ž], resp. [ž]: 's- ('sádni, 'sadofstz, 'se, 'selyené, 'sisnyava, 'soltar), 'f- ('faly, 'fe, 'felyina, 'fem, 'fisnyujutzi, 'fito, 'foltar, 'frédlo, 'fver), -s- (besél, Bose, dovásá, halusami, chisnú, kasdi, káses, losi, mnosi, mose, musa, plusi, pobosné, polosá, ponyisenu, posádás, fzusél, fzúsi, tzerpeslyive, veseny, vesme, vdrase, vsál, 'sisnyava, vilósis, zámosni, zasivajútz, zavsalyi), -f- (befí, chifí, nalofílyi, obrafi, omerfílyi, ofíju, ponyifítz, posehntz, fzlufítz, túfílyi, ufítsitz, vafítze, zalofílyi, zafzlufílyi, zaváfílyi, znyevafílyi), -'s- (Bo 'se), -'f- (v 'fályi, z 'járla), výnimočne -z- (uzivaju, veznyoch).

Slovenský
Kalvínsky Žaltár
z roku 1752
(prepis)

SVETOHO
DÁVIDA
KRÁLYA
A
PROROKA
SZTO I PEDZESÁTZ
SOLTÁRI.

Chtoré:
Vedlya Nót Frantzúzkích
z *Uharfzkoho* na SZLOVENSZKI jazik
fzú prelošené, a vernim Bosim fzlus-
sebnikom k duchovnomu usit-
ku zhotovené.

A teraz;
Pervi ráz vidané.

V DEBRETZINYE,
Vítlatsil MARGITAI JÁNOS.
V Roku 1752.

[[2*]]

Chvalyme zato BOHA ľzvohô¹
'Se na kontzu ľveta toho,
I mi Szlovátzi ľpéváme
BOHA v pésnyoch vichvályáme.

Chťo ráz v ľertzú vernye ľpévá,
Dvakrát ľe BOHU modľyívá;
Spévaj tus na 'ľemi z ľyudzmi
A potom v nyebe z Andzelmi.

¹ ľzvohô] ľzvoho

(I)

P E R S I ' S O L T Á R .²

(I.) Právdzivé blahofzlovenfzstvo: Pobosnich a bezbósnich rozluka.
A' ki nem jár hitlenek' tanátsán.

CHto nye idze do radi nyevernich,
 Nye fztoji na zlěj tzeftze besbófnich
 I do fztolka pofmévátsóv nye sédá,
 Alye dráhi fzkarb Zákon Bofzki hlyedá,
 Vnyem zmislyi notz dzeny po fvoj vřítok vek
 Ten jefzt preblahofzloveni tslovek.

2. Tsom on rónvi k úródnomu fztromu,
 Pri 'fivich vodách pořadzenomu,
 Chtori vřzvêm³ tsafe, fzvoju ovotz vidá,
 Vše 'selyenyeje, lyifzt znyoho nye fžpadá,
 Tak volyá tzo taki tslovek potsnyé,
 Barz fsefzlyive dokontza dovedze.

3. Alye nye tá jefzt bezbóznich fprava,
 Tsom onyi fžú jak prach, lyechká plyeva,
 Chtorú véter nadalyeko rozvéje,
 Tak onyi fe nye ofztojá na fžúdze,
 Bezbósné chtoré vzlém hréchu 'řiju,
 Medzi Pravima mefzto nye maju.

4. Tsom Pán Buóh zná ibarz dobre vidzi, [[2]]
 Bohabojnich Vernich vřítké fžprávi,
 Zato Onyi vetsnima zofztávaju,
 Alye chtoré fe lyem u zlém kochaju,
 Tich konyestnye zhinye kásdá tzéftza,
 Tsom pred Bohom jich rets nye má mefzta.

² Žaltár sa tradične delí na päť častí podobne ako Tóra (Pentateuch). V pôvodine autori zabudli uviesť začiatok ďalších častí: II. od Ž 42, III. od Ž 73, IV. od Ž 90, V. od Ž 107.

³ vřzvêm] vřzvêm

II. Zveľzťuje Kriftufovu Ofzobu i kráľovľzťvo.
Miért zúgolódnak a Pogányok:

TSom fe búrá bezbosné⁴ Pohányi?
Tzo ľzvêm⁵ nyemudrém ferdtzu obratzaju?
Tzos chťzeju dovészťz 'femszké národi?
Lyem o daremnich retsoch fe dumaju.

'Semszké Kráľyove zchádzaju se vjedno,
Z nyima knyasete zlé radi radzá,
Vjafzku vjasu prétziv Boha 'řivocho,
Pofztávajúťz ná joho Kriftusa.

2. Na piřno hvará: Tzo fe poznime:
Podz a rozťarhajme jich řtrangi, řzťoho
I vřitké jich járma polámajme,
Nye nosme na řzebe nyits vêtz takoho,

Alye Pán Buóh vjesném viřzokém nyebe,
Lyem řmėje fe znyich: Z řzvû⁶ Radu Bosu;
Ofmėje jich ředzátz na řzľavném Trúnye,
Zná onyi mu skodzitz nyits nye mosu.

3. I kedz fe ráz v hnyeve řzvêm⁷ virusi,
Hrosnye fe knyim tvardim řzľovom ozove, [[3]]
V perchľyivoľzťzi řzvêj⁸ jich barz nafzťrafi,
Pred chťorim pomdľyēju jak trava prave,

Reknye jim: Jak řmétze na toho řzťrávátz?
Koho ja pomázál na Kráľyóvľzťvo,
I jomu znál Kráľyovľzťku Palyitzu dátz,
Na řvetėj hore Siona mohô⁹.

4. Vipovém vám Ottza uradzenye,
I Decrét řzľavni o chťorém On hvarél,
NÁJVISSI řzám tak prereknól kú mnye:
Moj řzin ti ři JA řmi¹⁰ tze dnyes narodzél.

⁴ bezbosné] bevbosné

⁵ řzvêm] řzvéem

⁶ řzvû] řzvu

⁷ řzvêm] řzvéem

⁸ řzvêj] řzvéj

⁹ mohô] moho

¹⁰ řmi] 'řmi

Pitaj chtzes odomnye velyo Pohánóv,
 Chtorich já tebe dlyá Dzedzitstva dám,
 'Semfzké okolyitze, barz velyo Krájnyóv,
 Vľitkich pod tvoju motz jich porútsám.

5. Polámes jich z fzvoju velyku motzu,
 Jak zhlyini ulyepené tsrepi, fzlabé,
 Sztvû¹¹ Krályóvfzku 'selyeznu Palyitzu,
 Potres jich na márné drobné pazdzeré.

Ottely Krályi, Páni, Pólgári, vľitké,
 Utstze fe bertze fzebe nauku,
 Tzo fztze vi dobre fzebe pomislyitze,
 Jak fzúdzitze, 'ľijetz, pod tú Ruku.

6. Szlústze vi tomú Pánu motznomu,
 Z fzpravodlyivu vernú bohabojnofztzu,
 Radujtze fe jak Krályu Jefznomu,
 Alye vfztrachu velykú fzponyisenosztzu,

Boskajtze ' fe Szina vám poszlánoho, [[4]]
 Abi on fe dajak nye pohnyevál,
 Nye prefzľuchajtze rozkaz szlova¹² joho
 Abi vász hrosnye barz nye pokartál.

7. Tsom barz nahlo fzkoréj jak bis miľlyél
 Jak oheny tak hnyév joho fe zapályi,
 Alye chto lyem vnyém uffányé zlosél,
 Vera ten jefzt v pravdze blahofzloveni.

III. Modlyi fe Dávid préztiv Absolona. *Oh melly fokan vagynak.*

JAk barz velyo Panye,
 Tich chtoré vse na mnye;
 Zásztójá, nápásztuju,
 Ô¹³ jak velyo mojich,
 Nyeprátzelyóv befznich,
 Tzo mnye zhladzitz pratzuju;

¹¹ Sztvû] Sztvu

¹² szlova] 'szlova

¹³ Ô] O

Velyo o mêj¹⁴ Dusi,
To tzo mnye barz fzkruši,
Povedaju: us joho,
Us Buóh us odftupél,
Porutzél, potupél,
Nye má pomotz u nyoho.

2. Alye ti fi mojím,
Panye ftitom motznm,
Tis vřítka fzláva moja,
Prétziv tich mu hlavu,
Podejmes na fzlávu,
Chtoré na mnye zafztojá; [[5]]

I lyem tsim fe ktebe,
Zavolám v modlyidbe,
Szkoro mi fe ozoves,
Z Siona fvetoho,
Odkely z mefzta fzvohô¹⁵
Hnyed ratunku mi poslyes.

3. Kedi na fzen lyehnu,
V tzichém pokoju řpu,
Nye mám fztrachu řsadnoho,
Bo fztavajútz zlóse,
Tebe z řzebu BO řSE,
Mám vse Ochrantza fzvohô¹⁶;

Chodz bi velyo esróv,
Bezbosnich národóv,
Mnye oblyehlyi okolo,
Chodz bi na mnye bilyi,
Z tzaléj beřzněj řili,
Nye bojím fe nyits zloho.

4. Ráts řse hore vřztanutz,
Mnye na pomotzi butz,
Ô¹⁷ BO řSE mój! ô Panye!
Polyitskuj bezbosnich;

¹⁴ mêj] méj

¹⁵ fzvohô] řzvoho

¹⁶ fzvohô] řzvoho

¹⁷ Ô] O

Nyepráztelyóv zlofznich,
Tzo pozftávaju na mnye,

Tsom tis ten Buóh mudri,
Chtori z kásdáj bédi,
Szám vislyebodzitzi znás, [[6]]
Chtori verních fzvojich,
Barz lyubis i vse jich,
As na vekí posehnás.

IV. Modlyidba Dávida pretziv Saula.
Én Igazságomnak Istene.

BO' SE mojjéj fzpravodlyivosztzi,
Vifzlis hlařz volányá mohô¹⁸,
Popatris na mnye v fzvêj¹⁹ lyútořtzi,
I na prosbu moju: V úřzkofztzi
Ochládz mnye utrápenoho:

Doklyá estse řveta řzinove,
Mnye z potřlyivofztzi vinyimatř,
Budzetze? Doklyá v mářnem řzlove,
Britkém, olhárřtve pohotove.
Tés prez vsěj tznofztzi ře kochatř?

2. Znajtze as Pán Buoh řzvojich verních,
Z vládnú Ruku řzvú²⁰ provadzi,
Uřzlisi hlařz modlyidbóv mojjich,
Urve konyetř mojjich béd řzeskich,
Třudnye on mnye vislyebodzi.

Nápářtř zohabtze hnyév řřtřzahujtze,
Nye chottze us přetřiv Boha,
Alye řřertřu do řzebe řřtřptze,
V pokojoch řřvích²¹ řřjútř třiché buttze,
Dumajtze do Pána Boha.

¹⁸ mohô] moho

¹⁹ řřvêj] řřvêj

²⁰ řřzvú] řřzvú

²¹ řřvích] řřvich

3. Klányájtze vi fe Pánu Bohu,
Z offeru ľzpravodlyivofztzi, [[7]]
Z dobrim 'ľivotom pokornofztzu,
Potom v Pánu z tsifztu ľmelofztzu,
Majtze uffányé vradofztzi:

Aly velyo nyeutzlyivich hvári,
Nye maju tú ľáľzku v Boha,
Abi vsalyi tak dobré dári,
Zjev nam ľvetľofztz ľzvêj²² jefzêj Tvári,
Prides tá hodzina blahá.

4. Ô²³ BO 'SE nás barz milofztzivi!
Znám 'se mi do mohô²⁴ fertza,
Podas Panye vetzej radofztzi;
Jak chto vina pľenyitze doľstzi,
V ľzvojich pivnyitloch, pľyevnyoch má,

Zato tus já fe nyits nye boju,
Sztobu fe zavse potzefím,
Lyehnu, ľmélo ufznu vpokoju,
Bo ti ochrányás dusu moju,
Bivľi motznim hradom mojim.

V. Modľyi fe Dávid pretziv Saula.
UR Iľten az én imádságom. 64.

PAnye BO 'SE modľyidbu moju,
Ráľts do ľzvích²⁵ ľzvetich úch prijáľz,
Dusi mojêj 'sádoľftz ľzpoznatľ,
Moj ľveti BO 'SE, i moj Kráľyu!
Tebe já chváľyu.

2. Ohľyednyi fe ô ľáľzki Panye!
Na hľafľ volányá mojoho, [[8]]
Kedi já tze Kráľya ľzvohô²⁶;

²² ľzvêj] ľzvêj

²³ Ô] O

²⁴ mohô] moho

²⁵ ľzvích] ľzvich

²⁶ ľzvohô] ľzvoho

Vzivám, prijmi mojo zdichányé,
Mam to uffánye.

3. Vifzluchaj ti mnye zaráz ráno
Panye mój oprédz fvitányá,
Oprédz fzlúnka vichádzányá,
Tebe ja hlyedám Pána fzvohô²⁷,
Bárz láfzkavoho.

4. Tsom ti fi Buóh takéj Svetofztzi,
Chtori fe u zlém nye kochás,
V takéj fvetlofztzi prebivás,
Kdze 'sáden hrésnyik nyedofztupi,
Bezbosnyik hlupi.

5. Nye fztirvá Panye Lyitzo tvojo,
Pred fzobu nadulich pisnich,
Zarútzis jich fzpred ots fzvojich,
Bo ti nyenávidzis kásdoho,
Nyepobósnoho.

6. Chtoré fe kochaju v olhárfztve,
Tich fztrasnye fztratzis i zhladzis,
Fortélynyikón nyenávidzis,
Preklyéjes krev rozlyévajútzé,
Mordályi zlofzné.

7. A já z velykú dobrú nádzeju,
Panye v tvêm²⁸ fvetém Kofztzele,
Prichádzám pred tvû²⁹ Tvár fimelye,
V bohabojnofztzi tze velyebu, [[9]]
Modlyátz pred tebu.

8. Provadz 'se mnye ô láfzki Panye!
Vfzvêj³⁰ fvetéj fzpravodlyivofztzi,
Nyéch vidzá mojo zázrofztzi,
Se mnye v fzvêj³¹ pravéj tzeftze filnye,
Profztzis nyzemilynye.

²⁷ fzvohô] fzvoho

²⁸ tvêm] tvém

²⁹ tvû] tvú

³⁰ Vfzvêj] Vfzvěj

³¹ fzvêj] fzvěj

9. Bo vjich ufztoch nyét 'sádněj právdi,
Jich fertzo fortélfztvo fšamé,
Jezika fšlovo oblyefzné,
Jich hardlo jefzt hrób otvoreni,
Z merfškofztzu pólni.

10. Pořzúdz jich ô mój Panye BOSE!
Zahanybi jich barz fortélnich,
I zamútz vradoch škodlyivich,
Tsom řzú tobe prikré odporné,
Zlé a nyefškojné.

11. Abi ře v tebe radovalyi,
Vřitké Bohabojné Verné,
Chtoré lyubjá tvojo Ime,
Chtorich brányis: As ře z vsěj fili;
Na tze řzpúřsilyi.

12. Bo řzpravodlyivich ti posehnás,
Z řzvîm³² velykim miloserdenřftvom,
I obejmes jako zřtitom,
Oprédz vsoho zloho zachovás,
Tsudnye potrimás. [[10]]

VI. Pitá Dávid ofztrábenyé.
URam te nagy haragodban.

PAnye nye řzúdz dusu moju,
Vtvêm³³, chtoroĥo ře boju,
Hnyeve, i nye kartaj;
Mnye tsloveka bédnoĥo,
Vsertzu zarmúțzenoĥo,
Șzpřed ře nye zarúțzaj.

2. Ô³⁴ ráts ře Panye zlutovatz,
Mnye pomotz, lyéki podatz,
Șztvorenyu řzlabomu,
Tsom řmi barz utrápeni,

³² řzvim] řzvim

³³ Vtvêm] Vtvém

³⁴ Ô] O

Všitkich údoch šzkruseni,
Zmiluj se nadomnu.

3. Má duša barz porasená,
Z horkofztzu nafzitzená,
A sertzo zversené,
Z meru tzeskej 'salofztzi,
Vtakěj nyebezpetsnofztzi,
Doklyá? Doklyá Panye?

4. Navrátz se lafzkave ku mnye,
Us moj duch znyifstél u mnye,
O velykéj lyútofstzi
Bo 'se! rob dobre zomnu,
Ráts se zmilovatz nad mnú,
A mnye odnyátz šmertzzi.

5. Bo kedz mi všitké pomreme, [[11]]
Z toho šveta zéjdzeme,
Nyét tvohô³⁵ pamjátku,
U šmertzzi i v 'sádnoho,
V hrobe Boha 'sivoho,
Chto šzpomnye, chválu tvû³⁶?

6. Ukonál fmi se zdichajútz,
Tzalú notz horko platsútz,
Bévno jak zvodami,
Polyévajútz šzvû³⁷ losu
(:Us i plakatz nye mosu:)
Zhufztima šzlizami.

7. Mojo lyitza jak kvet šzprelyi
V zarmutku pošztarelyi,
Otsi fmi vífzusél,
Us vnyich nye šztává vodi,
Bo zmêj³⁸ šzmutnéj prihodi,
Sméje se nyeprátzel.

³⁵ [tvohô] tvoho

³⁶ [tvû] tvu

³⁷ [šzvû] šzvu

³⁸ [zmêj] změj

8. Idtze vi odomnye vřittzi,
Ô³⁹ nyeverné hrésnyitzi,
Us fe oddályejtze,
Tsom Pán řveta tzaloho,
Utsúl hlafz platsa móho,
Ozvál mi fe vláfztze.

9. Vifzluchá modlyidbu moju,
Podá mi láfzku řzvoju,
Pán barz milofztzivi,
Tzo odnyoho zapitám, [[12]]
Vřitko dobré dofztávám,
Tak kumnye láfzkavi.

10. Zato vřitké nyeprátzelye,
Chtoré mnye v duři v tzelye,
Rmútzilyi trápilyi,
Nyech fe us oddalyaju,
I z hanybu fe vratzaju,
Barz náhlye téj chvilyi.

VII. Modlyi fe za vislyebodzenyé od nyepratzelya.
Oh én URam és én Iftenem. 46. 59. 82.

Ô⁴⁰ Moj BO'SE! moj dobri Panye!
Vtebe já mám řzvojo uffánye,
Ráttsis mi butz na pomotzi,
Oprédz nyeprátzelřzkéj motzi,

Abi mnye jak zli lyev nye porvál,
Mój řřivot nye odnyál, roztarhál
Nyeprátzel: nye majutzoho,
řSádnoho ratunku řzvohô⁴¹.

2. As řmi to robél Panye BO'SE,
As v rukoch mojich fe nátz mose
Falts: I kedz řmi dobrotz iz zřim,
Oddávál prátzelyom mojím?

³⁹ Ô] O

⁴⁰ Ô] O

⁴¹ řzvohô] řzvoho

Kedz já zdakim pokoj polámál,
Abo bez pritsíni ohányál,
Meho nyeprátyelya kvélyél
Kedz šmi znyim dobre nye robél. [[13]]

3. Nyech mnye moj nyeprátzely hotovi
Ohányá, jak 'sádá ulovi,
I zbavi meho 'šivota,
Mú šzlávu šztlatsi do blata,

Všztány zato ô motzni Panye moj!
Ukás v hnyeve šzám šzlávni šzúd šzvoj,
Oprétz nyeprátzelya zloho,
Dlyá vibavenyá mojoho.

4. Odkely velyo národóv Panye,
Ku tebe se zejdze zbrérányé,
Podvis Trún šzvoj medzi nyima,
Szudami šzvima šzlavnima,

A odtely rozlutsis národi,
Pofšúdz i mojo krivdi, pravdi,
As mnye nájdzes nye štsiroho,
Potsitaj mnye za takoho.

5. Urob to Panye z šzvêj⁴² milofštzi,
Abi bul konyetz kásdêj zlofštzi,
Nyech se dalyej nye rozmahá,
Befznofštz nyevernoho šveta,

Ti ší moja motz ô moj Panye!
Vidzis kásdê fertza dumányé,
Ti kásdich štsirich barz lyubis,
Jich z bédi rád vislyebodzis,

6. Pán Buóh pravoho zavaruje
Nyevinnoho v šzúdu ratuje,
Lyem fe na tich tvaro hróši, [[14]]
Chtorich vidzi v nyevernofštzi,

⁴² šzvêj] šzvêj

I chto fe lyem nye chtze navráztitz,
Zlú pútz, hréchi fzvojo zochabitz,
Smertelyné fztrélki na nyoho,
Natzáhnól us dávno túho.

7. Z Chtorima jako motzni vitsaz,
Prefztreyi zloho okrátki tzařz,
Zato `fe v fzvêj⁴³ bludnej drase,
Us navráztitz fe nye mose,

Zato `fe má vse lyem zlé dumi,
Chtorima pokojni tsařz búri,
Alye zrodzi velykú márnofztz,
Tsom fe zhanybi joho `sádofztz.

8. Barz hliboki dol pod insoho
Kopál; a fzpadnúł fzám do nyoho,
Chtori zlé insomu `sádá,
Na fzamoho hlavu padá,

Chtori na mnye zatzáhnol fétzi,
Do tich on náhlo fzám ulyetzi,
Chtoré řidla pod mnye metze,
Do tich on fe fzám zaplyetze.

9. Zato já BOHU chválu zdávám,
Joho fzpravodlyivofztz viznávám,
Joho Velyebnej Jefznofztzi,
Budz Tseřtz Chvála na viřzofztzi.

VIII. Tsuduje fe na lářtze Bofzkéj k tsloveku.
Oh Felséges UR, mi kegyes Istenünk: [[15]]

Ô⁴⁴ Nyájvissi Panye, nas dobri BOSE!
Chtos Meno chtos i vipovedzetz mose?
Tvê barz tsudné, velyká Szláva joho,
Na tzałéj `femi; zverch nyeba vsoho.

⁴³ fzvêj] řzvéj

⁴⁴ Ô] O

2. Szlávjá tebe i nyemlujátka malé,
 Ufztá szvojo prizbrojá k tvojej Chválye,
 Prék chtorich zlich pisnich nyepráztelyóv
 Zahanybis i potres pomfztvónnyikóv.

3. Kedz popatru tvích⁴⁵ tsudnich szprav velyikofztz
 Chtoré sztvorila tvoja Boszka mudrofztz,
 Nyebo, mefátz, a presvetlé szlunko,
 I hvézdi jefzné redom vífzoko.

4. Tedi reknu: Tzo jefzt tslovek? ô Mi lofztz!
 'Se lí ho podnyál na taku potzlyivofztz,
 Tés tzo jefzt ô Panye Szin tsloveka?
 'Se jefzt knyomu taká tvoja dzeka.

5. Tak jefzt: od Andzelóv da málo menším
 Pofztavél lí ho; alye barz velyebnim
 Sztvorél lí ho i vífzoko podnyál,
 Z szlávu velyiku pokorunová.

6. Pofztavél lí ho nad szvû prátzu Pánom,
 Volyá tzos sztvorél pod širokim nyebom,
 Na téj 'femi: Od sztvorenyá veiku,
 Vfítkos pod nohi poddál tsloveku.

7. Ovtze, voli, tak insaké sztvorenyé,
 I fvere, chtoré szvojo visivenyé [[16]]
 Maju, jak vdolyinoch, verchoch, hóroch,
 Tak na dalyek rossirenich polyoch.

8. I barz vífzoko lyétajútzé ptáki,
 Chtoré utzesá z krásnima hlafzami,
 Ribí, kásdu vodnu sztvoru, morfzku
 Potvoru, dál lí pod motz tsloveku.

9. Ô⁴⁶ BOSE nas, barz milostzivi Panye,
 Jak barz tsudné jefzt pred nami Meno tvê,
 Jefznofztzi tvêj⁴⁷ Szláva barz velyiká,
 Z chtoru pólná tzalá 'fem široká.

⁴⁵ tvích] tvich

⁴⁶ Ô] O

⁴⁷ tvêj] tvéj

IX. Chválu zdává Izrael i modlyi fe.
Ditsérlek téged' UR Isten:

Velyebim tze Pána fzvohô⁴⁸,
I chvályim fertza z tzaloho.
Tobe ô BOSE moj tseftz dávám,
Tsudné fzpravi tvojo viznávám.

2. Mám vtebe velyiku radoftz,
Ô⁴⁹ Slávi nájvissěj Jefznoftz!
Tvomû⁵⁰ prevelyebnomu Menu,
Vse prespévám Péseny chvalyebnu.

3. Tsom tis mojich nyepráztelyóv
Odvráztél: zbéł bezbosnyikóv,
Chtoré vřztrachu nazád fzpadnulyi,
Szpred lyitza tvohô⁵¹ prepadnulyi.

4. Moju krivdu ři popatrél,
I pravdu rozlutsitz ráttśél,
Od fortélya nyepráztelřzkoho, [[17]]
Podlye pravdi řzúda řzvojoho.

5. A zlich Pohánóv nyetsifztich,
Nyeverných pravdze odporních,
U řzvém⁵² hnyeve řztrasno zatratzél,
I meno jich naveki zhladzél.

6. Nyepráztely nás us to mislyél,
As dokontsi tzo řzám zochtzél,
Zli nyepráztelyu tsi polámes
Motz nasu? tsi nářz ztzalkom zotres?

7. Nye móh ři to tak dokontsitz,
Bo tze Pán BUÓH znál ponyifřtz,
Chtori vřzem řzudném trúnje ředzi,
Zlich u řzvêj⁵³ horlyivofřtzi řzúdzi.

⁴⁸ fzvohô] řzvoho

⁴⁹ Ô] O

⁵⁰ Tvomû] Tvomu

⁵¹ tvohô] tvoho

⁵² řzvém] řzvém

⁵³ řzvêj] řzvêj

8. Pri tvarděj ťzpravodlyivofťzti,
Ponyeváts on pravdu lyubi,
Tzali ťvet pred ťzebe zavolá,
Vťím národom ťzve pravo vidá.

9. Ten BUÓH zavse milofťztivi,
Vsechmohúťzti ťzpravodlyivi,
Podějme ťsloveka nudznoho,
V ťsafz potrebni podvissi joho.

10. Zato chtoré tebe znaju,
Panye lyem vtebe úffaju,
Chtoré tsekaju tvoju pomotz,
Szpoznaju jak ťzlatká tvá⁵⁴ dobrotz.

11. Spévajtze Panu ťzlavnomu,
V Sionye bivajúťzomu, [[18]]
Joho motz pred kásdim národom,
Vifzlávujťze pod ťzalim nyebom.

12. Tsom on je BUÓH ťzpravodlyivi,
Nyevinnu krev rád nastsivi,
Ratuje ťsloveka nudznoho,
Nyigdá nye opúťsiti vernoho,

13. Panye i dalyěj nadomnu
Ô⁵⁵ zmiluj ťe: Barz nudznomu
Ráts mi ratunok ťzvoj podatzi,
Brány mnye od nyepráťzelnťzkěj zloftzti.

14. Abich tze v svetém Sionye,
Moh viznávatz barz veselye;
I vichvályatz z ťertza radofťzti,
'Se ťi mnye potrimál zmilofťzti.

15. Chtori dol beťzné Pohányi,
Pod insoho zlye kopalyi,
Szami onyi ťzpadlyi do nyoho,
I uvjázlyi do ťidla ťzvohô⁵⁶.

⁵⁴ tvâ] tvá

⁵⁵ Ô] O

⁵⁶ ťzvohô] ťzvoho

16. Odtely fi ti Pán prefzlavni,
V ľzpravodlyivofztzi ľzpoznáni,
'Se do téj sétzi vlovís zloho,
Chtoru on ľztavjá pod insoho.

17. Bezbosné národi vľítzi,
Szpadnu zahinu vľzvêj⁵⁷ zloľtzi,
Nyeverné chtoré vkásdém kraju,
Pana 'ľivota zanyechaju.

18. Aľe nudzni verni tslovek, [[19]]
Nye budze opústsén navek,
Nyígdá verná 'sádofztz nudznoho,
Nye zahinye pred БОГОМ joho.

19. Vľztany zato Panye budz známi,
Nyáj fe nye zmotznyi nad nami,
Bezbosni tslovek nyáj vtvêm⁵⁸ ľzúdze,
Szpravodlyive pofzúdzén budze.

20. Ráts zlich Pohánóv nyevernich,
Z tvim ľztrachom pobitz v sertzoch jich,
Nyech poznaju Pohányi zloľzné,
'Se onyi ľzu ľyudze ľmertelyné.

X. Modlyi fe Izrael za visľyebodzené.
Mire távozol tölínk UR Isten:

NAts fe tak od nález barz oddályujes
Panye: Tak dľuho tsom nález zochabjás?
Vtsalľ barz pretvardi nález odsztupujes,
Ô⁵⁹ BOSE nás! tsom nález tak zarútzás?
Vidzis jak zľzvêj⁶⁰ pichi nyepráztely nás;
Ohányá chudoho, ľzúsi i trapi,
Nyáj fe ľzám ľzľvoju zľú radu ulapi.

2. Tsom bezbosnyik fe barz vichváľyuje,
Kohá fe vľzvêj⁶¹ bezmernej 'sádofztzi,

⁵⁷ vľzvêj] vľzvêj

⁵⁸ vtvêm] vtvêm

⁵⁹ Ô] O

⁶⁰ zľzvêj] zľzvêj

⁶¹ zľzvêj] zľzvêj

Velyitsi se vřzvěm⁶² tvardém řzkupářřztve,
Zlořetsi přétřiv Boha z pichofřtzi,
Chtorořo znyevásěl z velykéř zlořtzi,
I z nadulořtzi tak ře omislyuje,
As nyět Boha; Tak se on posmeskuje, [[20]]

3. Z řřzvěř⁶³ nyemudrořtzi v řertzu za tvardnye
I tvohô⁶⁴ řřřdu ře nyits nye boři,
Na viřřzoko odpovedá butsnye,
Lyem za nits on trimá zlé priřodi,
Lyeřhko nyepřářzelyov (:on tak hvari:)
Pobiju, rozřřasu, potom v pokořu,
Budu 'řitř; I nyikoho⁶⁵ ře nye bořu.

4. Joho uřřtá zklyářbu napólnyené,
Sřřvím⁶⁶ jezikom séře lyem forřtélyřřřtvo,
Lyem ku řaltsu priřivká řertzo řřřvě,
Odkely nye vichodři nyits dobrořo,
Po toľhajřřki zaséřá řajeřno,
Na nyevinnoho řudoho řarűřá,
Jak bi ho moh vřovitř v řem ře obrářřá.

5. U řajeřněm meřřtze zaseduje,
Na nyevinnoho řak bi ho řřřřžél,
Jako lyev džiki na džéře řřřřřese,
Jak bi řřřřřřřo vřřřřřř řétř vřřřřřřél,
A řřřřřřřř řardřom nářřlo řřřřřř, řřřřřřél,
Nyevinnoho i nudřřnořo řřřřřř, řřřřřř,
Lyem to on z řřřřřř řřřř řřřřřř, řřřřřř.

6. Iřřře i tak hvari vřřřřřřřem řertzu,
'Se BUÓH řé řřřřř řřřřřř,
Od nyiř řeť odřřřřřřřél řřřřřř řřřřřřřř,
Sřřřře biřřřřře ořřř řřřřřř řřřřřřřř,
Alye ři ře ô BOSE nye odřřřřřř,
Ráťř na řřřřř řřřřřř řřřřřřřř řřřřřřřř řřřřřřřř,
I utrápenim řřřřř řřřřřř řřřřřřřř.

⁶² vřřřřřř] vřřřřřřem

⁶³ řřřřřř] řřřřřř

⁶⁴ tvohô] tvoho

⁶⁵ nyikoho] nyokoho

⁶⁶ Sřřřřřř] Sřřřřřřem

7. Tsom bi to robél bezbosni tslovek,
Asbi zloretsél, osmévál BOHA,
Hvarátz vsertzu fšvêm⁶⁷: rachunok navek
Nyigdá Pán BUÓH zato nye posádá;
Alye ti vidzis kásdoho fertza;
Mislye, i fšpravi, ô najvissí Panye!
I verní bédnyik tvû láfzku dofztanye.

8. Pokrus zloho bezbosnyika ruki,
A tzahaj ho do prava tvardoho,
Pofzúdz ho v fšvojěj fšpravodlyivofztzi,
Nyáj fe hanybi za zlé fškutki fšvojo,
Tak naveki Krályovatz prefzlavno
Szám Jehova, Pán nájfzlavnyéjsi budze,
I vřitkich Pohánóv zo 'femi zotre.

9. Ráttsis fe ohlyednutz na bédnoho,
Szvojich vernich lafzkave naftsivitz,
Ô⁶⁸ Panye vífzlis náfz z Trúna fšvohô⁶⁹,
Ráts náfz zarmutnich v sertzu potzefitz.
Ô⁷⁰ ráts 'salobné firoti brányitz,
I fštzáhnutz zbitkóvnyiki nyepobosné,
Zachovatz na 'femi fšvé fštadtzo malé.

XI. Szkarsi fe Dávid na Saula
Az Istenben bízom jó reménységgel:

BUOH vsechmohútzi jefzt uffányé mojo,
Tsom tus hvaritze tak dusi mojěj,
Abi já z vařich hor bésel het fškoro, [[22]]
I zlyetzél dalyeko jak pták plachi,
Bo us nyeverné fšvojo zbroje ofztrá
Smertelyné fšztrélki vluk zalofilyi,
Hotové ranyitz kásdé fšsire fertza.

2. Alye veruju; tú 'sádořtz bezbosnú
Nye provedu: Budu zahanybené,
Bo fšsiri tslovek tzos vinnyen dakomu?

⁶⁷ [fšvêm] fšvém

⁶⁸ Ô] O

⁶⁹ fšvohô] fšvoho

⁷⁰ Ô] O

Pán BUÓH sedzi vŕzvêm⁷¹ ŕvetém kofztzelye,
I joho Trun jeŕzt na nyeboch viŕzoko,
Odkely má pozor na ŕztrani kásdé,
Biŕtro on vidzi tsloveka kásdoho.

3. Pán BUÓH poprobuje ŕzpravodlyivoho,
A bezbosnoho barz nyenávidzi,
Puŕsi na zlich nyevernich z Trúna ŕzvohô⁷²;
Hrozné pokartányé jak dists huŕtzi,
Kartá jich z ohnyom, povetrém u hnyeve,
Sztrelá jich, z velkim ŕztrachom napoji,
Kedz nanyich ŕzvoj tvardi batoh podéjme.

4. Bo on ŕzpravodlyivi i pravdu lyubi,
A tich zlaŕzkavim lyitzom osvétzá,
chtore ŕe kochaju v ŕzpravodlyivofztzi.⁷³

XII. Ponoŕzuje ŕe Dávid na Saula.
Szabadíts-meg és tarts-meg URam Isten:

RÁttsis náŕ vislyebodzitz Panye BOSE,
A vtem barz skodlyivi tsafz potrimatz,
Kedi ŕe zmenŕilo femeno ŕveté,
A zlé potsalyi ten ŕvet zujimatz. [[23]]

2. Kásdí ús tslovek dvojnyŕftim iz ŕertzom,
Trimajútz pod ŕzvim jezikom hada,
Obyeŕzno beseduje ŕzvim zblyisnyikom,
A vjoho huboch sedzi zlá zrada.

3. Pán BUÓH kásdé falyetsné hubi zhubi,
I zhladzi zlé jeziki oblyeŕzné,
Chtore na viŕzoko kritsá zpichoti,
Znyevásajútz ponyisenich butsnye.

4. Chtore to hvará zrobme to ŕzvû⁷⁴ motzu,
Abi náŕ kásdí velymi potzlyivél,

⁷¹ v[ŕzvêm] vŕzvém

⁷² ŕzvohô] ŕzvoho

⁷³ Sic! Táto strofa má len tri verše.

⁷⁴ ŕzvû] ŕzvû

Máme ťzlyebodni jezik pólnu vládu,
Čhto bi ťe znami tés pravotzitz ťmél.

5. Zato BUÓH reknol já to pevnye vidzu,
As úbohé ťzu velymi ťztlatsené,
Zato vťztanu hore jich vislyebodzu,
Bo ťmi jich potsúl velyké trápenýé.

6. Szlová Bofzké ťzu tak barz ťzprávodlyi vé
I tsifzté jak ťztrébro chtoré v kochu,
Vohnyu jeťzt sédzemráz palérované,
I prepúťtsáne na ťzvú⁷⁵ patoku.

7. Zato tebe pitáme Pána ťzvohô⁷⁶,
Ráts ťe na ťzvoj ťzlabi lyúd ohlyednutz,
Ochranu johu préztziv národa toho,
Ráts znami vetsnye dlyá pomotzi butz.

XIII. Modlyi ťe David za vislyebodzenýé.
Miglen felejtetz-el URam:

Doklyá tak ô láfzki Panye, [[24]]
Doklyá ťe zabúvás na mnye?
Tvoju láfzkavú Tvár predomnu
Chovás? nye zmilujes nadomnu?
Sak lyem tis mojo uffányé.

2. Doklyá ťe budu tak radzitz,
V fertzu mém i horko ťzmútzitz?
Pokásdi dzeny lyem odumujútz,
Doklyá tak nadomnu panujútz
Budze mnye nyeprátzely trápitz?

3. Ráts ťe ús ohlyednutz na mnye,
I viťzlifetz mē⁷⁷ volányé,
Ô⁷⁸ Panye! ô BOSE milofztzi!
Osvétzis mojo ťzmutné otsi,
Nye ufznu ťmertzi ťznom vetsnye.

⁷⁵ [ťzvú] ťzvú

⁷⁶ [ťzvohô] ťzvoho

⁷⁷ mē] mé

⁷⁸ Ô] O

4. Abi mĕj⁷⁹ dufi nyéprázely,
 Dakedi tak nye povedzél:
 Us fimi ho ús potlatsél premoh,
 Zrásél fimi ho vetsnye zo fzvích⁸⁰ noh,
 Z mim upadkom fe nye tzesél.

5. Tsom já vtvĕj⁸¹ láfztze ô Panye!
 Mám velyiké barz uffánye,
 Lyem vtem fe utzesi barz moj duch,
 'Se ten tzo mnye ochrányá jezft BUH,
 Zato mu prespévám pésnye.

XIV. Szkarsi fe Dávid na Saula.
A ' bolond így szól az ö szivében: 53.

BLázen hvári z sertza nyemudroho [[25]]
 Nyét BOHA: Zato 'fije vbezbosnofztzi,
 Nye zdirhá fe i 'sádněj bezbosnofztzi,
 Na tzalěj 'femi fšpravodlyivofo,
 Nyét 'sádnoho.

2. Popatrél Buóh dolóv zvizokofztzi,
 Znyeba na 'sem, na vfích fzinóv tsloveka,
 Vidzetz mudroho bula johó dzeka,
 Chto bi BOHA hlyedál z uprimnofztzi,
 V fšpravodlnofztzi.

3. Alye on to vidzél z Trúna fšvohô⁸²,
 'Se zpravěj drahi vfítké zablúdzilyi,
 Vfítké fe v obitsaju pohubilyi
 Chto bi Boha znál z fertza pravoho,
 Nyét 'sádnoho.

4. Alye to bezbosné nye pomislyá,
 'Se jak chlyéb jak jedza mój nájmilfi lyúd,
 Nye navratzá fe bésá ná zvikli blúd,
 Anyi na pomotz vzívaju Boha,
 Jich zlofztz mnohá.

⁷⁹ mĕj] méj

⁸⁰ fšvích] fšvich

⁸¹ vtvĕj] vtvěj

⁸² fšvohô] fšvoho

5. Tam zato zlyeknu ťe barz okrutnye,
Vsavŕi do rozuma ťzvohô⁸³ 'se Pán BÓH,
Szvojich Vernich potrimá (ťzpaťenyá Róh)
Bivŕi naroda dobroho zjevnyé,
I vse Pevnye.

6. Aŕye vi na to nye máťze ťztarofťtz,
Lyem zavťe ofmévátze úbohoho,
Chtori BOHA z ťzvohô⁸⁴ ťertza ťtsiroho, [[26]]
(:Lyem v nyém úffajútz:) Vzivá na pomotz,
Jak dzeny tak notz.

7. Ô⁸⁵ kebi z Siona vibavenyé,
Prislo Izraelovi Lyúdu tvomú⁸⁶,
Vdávnmém vésenyu us vikonanomu,
Bí ťe tzesél Jakob z Izraelem
V Bohu ťzvojem.

XV. Nauka o pobosnofťtzi.
URam ki léťzen lakója:

PAnye chto budze prebivatz,
Vtvém⁸⁷ pribitku v Jérusáleme,
Rátťsis mi to na znátzé datz,
Chto budze ťztobu zofťtávatz,
Na Hore tvêj⁸⁸ ťvetém Sionye.

2. Chto chodzi vťzpravodlyivofťtzi,
Chto pravdu lyubi i dokántťsá,
Chto v ťertzu ťzvojem jeťzt ťtsiri,
V kásdém ťzlove kásdêj retsi,
Chto ťe v tsifťtém 'ťivotze kochá.

3. Chto z jezikom ťzvim práťzela
Nye ohrizuje, nye ohvari,
Chto nye okrivdzi blyisnyika,

⁸³ [ťzvohô] ťzvoho

⁸⁴ [ťzvohô] ťzvoho

⁸⁵ Ô] O

⁸⁶ tvomú] tvomu

⁸⁷ Vtvém] Vtvém

⁸⁸ tvêj] tvêj

Nye obrafi ľzvohô⁸⁹ bratra,
Nyi v 'sivotze, nyi vpotzlyivofztzi.

4. Chto básbosnich nyénávidzi,
Alye rád vidzi bohaboynich,
Jich má v hodnej potzlyivofztzi, [[27]]
A prífahu ľzvû⁹⁰ v vásnofztzi,
Nye poláme ju i vskodách ľzvîch⁹¹.

5. Chto dobré 'fi je zpenyesmi,
Chto fe z posdu, z lyichvu nye hlyedá,
Pretziv nyevinněj ofzobi,
Nye bere dár: Chto tak robi,
Vetsnim zofztáva: ľsirá právda.

XVI. Prorokuje o Kristufovém umutsenyu, ľmertzí, i zmártvich vľztányu.

Tarts-meg engemet óh én ľftenem:

Ô⁹² BOSE nájpennyéjse uffányé,
Potrimaj mnye vtebe úffajútzoho,
Reknyi ľmelo: ô dufo má⁹³; Panye!
Tis mój Pán, vľitká radoľtz fertza mohô⁹⁴,
Alye já fe tobe Vsechmohútzomu,
Stsim vdzetsitz znám ľsim vfe nájbhattso mu?

2. Dobre robitz ztvojima ľvetima
Budu, tzo tzi vernye ľzlúsa na 'semi
Alye tich nyenávidzi dusa má⁹⁵,
Chtoré blúdzá za tzudzima Bohami,
Na jich krivavé offeri nye patru,
I meno jich na ľzvé hubi nye vezmu.

3. Pan Buóh jeľzt vetsné dzedzitstvo mojo
Chtori fe mnye ľzám prénájdrafsi doľztál,
Ten já mám ľzkarb zlozeni u nyoho.
Kedi Pán Buóh ľvet ľnorom rozmerováľ,

⁸⁹ ľzvohô] ľzvoho

⁹⁰ ľzvû] ľzvu

⁹¹ ľzvîch] ľzvich

⁹² Ô] O

⁹³ má] má

⁹⁴ mohô] moho

⁹⁵ má] má

Mój 'srép v nájrôfzkosnyéjsé mefzto padnól, [[28]]
Tsom mnye fe fžám Krály JEHOVA dofztanól.

4. Vichvályám já fžvohô⁹⁶ Pána Boha,
Chtori mnye zřžvoju radu dobre radzi,
I mē⁹⁷ pokrutki mnye nato utsá,
I pod notznu mhlú tsvitsá v mojéj losi,
Pána mám vse pritomnoho mē⁹⁸ dusi,
Z mē⁹⁹ pravéj jefzt: záto mnye nyits nye rusi.

5. Barz fe raduje mē¹⁰⁰ fertzo natém,
Má¹⁰¹ fžláva zakvitnye: Tzelo fžpotsinye,
Chotsti do hrobu fžtupim znám otém,
Tsom já bezpetsni fmi i verim pevnye,
'Se Svetoho fžvohô¹⁰² vhrôbe nye nychás,
Alye od porúfenyá ho zachovás.

6. Zjevujes ti mnye 'sivota drahu,
V chtorém 'řivotze jefzt vetsné krályóvfztvo,
Kdze Tvári fžvojéj krářžu predrahú
Dás jefznye vidzetz kdze, rořzkose tvojo,
Kdze Pravitzí motz i nářvettsá fžláva,
Chtoréj nye budze navek vékov kontza.

XVII. Modlyi fe Dávid za vislyebodzenyé.
Hallgasd-meg Igazságomat: 63. 70.

Vifzlis moju Szpravodlyivořtzt,
Panye pravdi v nyeba volánye,
Popatri na mojo modlyenyé,
Szpoznás 'sádořtzi mē¹⁰³ řtsirořtzt.

Rozřzúddenyé od tebe tsekám,
Nyáj vidze řžpred tvohô¹⁰⁴ Lyitza, [[29]]

⁹⁶ fžvohô] fžvoho

⁹⁷ mē] mé

⁹⁸ mēj] méj

⁹⁹ mēj] méj

¹⁰⁰ mē] mé

¹⁰¹ Má] Má

¹⁰² fžvohô] fžvoho

¹⁰³ mēj] méj

¹⁰⁴ tvohô] tvoho

Tvojich tsifzťich ots rozluka,
Na tvoj szudni Trún se utzekám.

2. Szkúséls dobre fertzo moja,
Kedis ho v notzi poprobovál,
Odkel ľi to pevnye zmerkovál,
'Se v nyém nyits nyét fortélynoho,

Dlyá rofzkazóv fvetich úfzt tvojich,
Zlich lyudzi szkutkóv se chovám,
Jich blúdné fztzéski obchádzám,
Profztuj Panye slyedi nóh mojich.

3. Obreduj moja krotsaje,
I provadz jich vtvêj¹⁰⁵ fztzéstze fvetěj,
Bi mnye nyichto nye szprovadzél z nyěj,
Pomotzuj moja fztupaje

Lyem tebe ja vzivám na pomotz,
Panye uvidz mē¹⁰⁶ ufzkofztzi,
Z dobrěj láfzki fzvěj¹⁰⁷ milofztzi,
Nachily uchá na moju 'sádoftz.

4. Sak ti ľi pevné uffányé,
Tím chtoré se ktobe volaju,
Ukás nadomnu láfzku szvoju,
Nyáj vidzá prétzivnyiki tvé,

Jako fvojich milich ots 'srénki,
As mnye Panye tak ochrányás,
A pod fzvé kridla pritúlyás,
Ô¹⁰⁸ BOSE! ô Panye moj dobri.

5. Zachovaj 'se mnye lafzkave, [[30]]
Od okrutnofztzi nyeprátzelya,
Chtori moj 'řivot na smertz hlyedá,
Na mnye natzérá merave.

¹⁰⁵ vtvěj] vtvěj

¹⁰⁶ mē] mé

¹⁰⁷ fzvěj] fvěj

¹⁰⁸ Ô] O

Vidzis i to jak barz na pisno,
Hardlom na mnye poľztávaju,
Chtoré tutsné ľije maju,
Chtzevsi mnye potlatsitz na blato.

6. Také ľzu jak ľyev okrutni,
Chtori na prédu barz fatuje,
I jak ľyevátko gdi hladuje,
Zafedaju na ľztrán drahi,

Panye fatuj jich zloľtz preprédzitz,
Tzofnyes jich vzád zo ľzvú¹⁰⁹ zbroju,
Slyebodz z jich rúk dusu moju,
Ráts jich zlú motz vnyivots poľztavitz.

7. Varuj mnye Panye takovich,
Chtoré ľyem tomu ľvetu 'ľju,
I ľyem na ľzvoj bruch ľztarofťz maju,
U kásdich tsafzoch dnyóv ľzvojich,

Tsom jich zmárnim ľvetľzkim bohafťvom,
Tu natém ľvetze napólnyis,
Iz unukami ututsis,
I zo ľzvim za ľzebu potomkom.

8. Aľy já v ľzpravodľyivofťzi,
Tvári tvojej ľvetľofťz uvidzu,
I kedi fe z ľzvohô¹¹⁰ ľzna zbudzu,
Tvá¹¹¹ ľáfzka jeľzť mojo doľzťzi. [[31]]

XVIII. Dzekuje Dávid za vislyebodzenyé.
Oh én URam ki eröt adź énnékem: I44.

LYubim já tze óh milofťzivi Panye!
I budzem dokľyá ducha mohô¹¹² ľztanye,
Ô¹¹³ Panye mój! óh mâ motzná ľzkala.
Motzni zámku i basto ufala; :/:

¹⁰⁹ ľzvú] ľzvú

¹¹⁰ ľzvohô] ľzvoho

¹¹¹ Tvá] Tvá

¹¹² mohô] moho

¹¹³ Ô] O

Ti fi mój motzni Bóh vislyebodzitzel.
 Mohô ťpasenyá röh, i potrimatzel,
 Kedi já Pána k pomotzi vzivál,
 Z ťzvim ratunkom fe ku mnye ozivál,

Kedi mnye nyeprätzelye obklyutsilyi
 Smertz truchlá i Belialovo ťzini,
 Obklyutsen bivfi hrósnye lántzami,
 I zléj, nye lyutěj smertzi ťidlami.

2. Vtakěj ufzkosztzi ťmi ku Pánu volál,
 Zszvû modlyidbu joho ťvetu tvár hlyedál,
 Mój hlasz dosól do joho kosztzela,
 Moja prosba do joho úch vnyikla, :/:

Tam fe doráz 'sem rufila pred tobu,
 I hóri z szvohô premotznoho gruntu
 Rufivsi fe zsztrászlyi z velykim ťztrachom,
 'Se Pan hore vťztál zbarz hroznim hnyevom;

Sztrasni barz dim z joho nofza viťztúpél,
 Ztrávtuzi plamény z joho úťzt vibochtzél,
 Pred chtorim nyebá velymi blyifzkalyi,
 Tsom Pána vthrozném hnyevu vidzelyi.

3. Zklónyél nyebá i dolóv náhlye ťztúpél, [[32]]
 Tzemnu mrákotu pod ťzvê nohi tlatsél,
 Zosól fedzátz na jeťznich Chéruboch,
 I lyétajutz na vetrovich kridloch, :/:

Zhufztu mhlu jako z sátrom fe obtzáhnól,
 Do chtorěj ťzvû kráfznu podobu ťzkrél bol,
 Alye joho jeťznofzt barz velyiká
 Tzemné chmári náhlo het rozhnala,

Za tim hrimenyé zpred nyoho viblyifzklo,
 Sztreli ohnyifzté lyetzeli barz ťztrasno,
 Szlisené jeťzt joho ťzlovo velyké,
 Padalyi na 'sem ohnye barz jeťzné.

4. Tak náhlo mîch¹¹⁴ nyeprätzelyóv rozpla sél,
 Rozperchnól, zťzvojima ťztrelami rozbél,

¹¹⁴ mîch] mich

V kázalyi fe hliboké kotlyini,
I femfzké široké motzné grúnti, :/:

Pred tvim tvardim hrozom, hnyevom barz velyikim,
Zhnyeva vipustsenim povetrom prutkim,
Ku mnye fi fzvû pravitzu dlóv fzpústsél,
Mnye z velykéj potopi vislebodzél,

Vitarhnutz mnye z motznich rúk nyepráztelyfzkich¹¹⁵
Rátsél mój Pán, i medz 'fveróv barz hroznich,
Chtoré na mój 'fivot barz váłtsilyi,
Rátsél mi mój Pán butz na pomotzi.

5. Vinyéř mnye zufzkofztzi na meřto bév né,
Ukázál mi řzvojo litzo lářzkavé, [[33]]
Zaplatzél mi vměj řzpravodlyivofztzi,
Podlye mojoho řertza řtsirořftzi; :/:

Tsom já mohô¹¹⁶ Pána drahi varovál,
Od 'řivoho BOHA fe nye odorvál,
Pred řzobu trimám rozkazi joho,
Nye potupim joho řveté pravo:

Alye zavse ho rád pred řzobu trimám,
Zloho hrécha utsinkóv fe úřimám,
Zaplatzél mi pri řzpravodlyivofztzi,
Podlye mojich rúk řtsirěj řtsifřtofztzi.

6. Svetis i miloserdni k miloserdnim,
řzpravodlyivi ku kásdim řzpravodlyivim,
řtsifřti fi ku tim chtoré řzu řtsifřté,
Odvřrtzis fe od tich tzo bezbosné, :/:

Nudznoho bédnyika ti rád ratujes,
A pisné oti nyifis, potupujes,
Mnye osvétzujes v mojěj tzemnofztzi
Panye podávás mi řzvěj¹¹⁷ řvetlořftzi,

Prék tebe já té húfi nyepráztelfzké
Prebehnu, i preřzkotsu múri motzné,

¹¹⁵ nyepráztelyfzkich] nyepráztelykich

¹¹⁶ mohô] moho

¹¹⁷ řzvěj] řzvěj

Szpravodlyivá je BOSE tvâ¹¹⁸ draha,
I tsifzté fúz barz tvê¹¹⁹ drahé fzlová.

7. I ftsit k fzebe úfajútzim barz motzni,
Oh Panye! Chto bi k tebe ból podobni?
Kdze jeftz taki BÓH druhi jak Pán nas?
On motzná fzkala, on motzni hrád nás, :/:

Pán BÓH mnye iz fzvoju motzu opásé, [[34]]
On provadzi mojo nohi v fzvêj¹²⁰ drase,
On jim dá bifztróftz jak jelyenyovi,
Bi na fzvê hóri lyeckho vibehlyi.

On mnye nautsá jako mám vojovatz,
Otzélyovo motzné zbroje polámatz,
Lyem on fzám mnye ftsit fzpasenyá mohô
Podává zhóri, z Tróna jafznoho.

8. Tvâ ku mnye milofztz i vólya lafzkavá,
Mnye obtserfztvuje, motzi mi dodává,
Barz pomotzuje mojo fztupaje,
Bi motzno fztályi, nye slyífzkalyi fe, :/:

Doklyá bich nyepráztelyov fzvích¹²¹ zvojoval
Zszvé zbroji osztréj potluk, pomordovál,
Doklyá bim jich pod nohi potlatsél,
I jich z tzalkom pod fzvoju motz rutzél:

Tsom ti mnye motznu zbrój podás mój Panyé!
Vderis ztim o 'sem, kdo na mnye posz tanye,
Do utzekányá nyepráztelyóv mích
Zplafís, nyitsim fztanu vrukoch tvojjich.

9. Kritsá, alye jich nyichto¹²² nyepotrimá,
I do БОГА, alye jich nyeviszluchá,
Potrel fmi jich jako prach vpovetri,
Potlatsél jak blato na ulyitzi, :/:

¹¹⁸ tvâ] tvá

¹¹⁹ tvê] tvé

¹²⁰ fzvêj] fzvěj

¹²¹ fzvích] fzvich

¹²² nyichto] nyichto

Mnye od lyuda zloho barz návalnofztzi
Viratujes, i vselyâkéj úszkofztzi,
Nad Pohanis me hlavu posztavél. [[35]]
I nye znajomich pod mú motz rutzél,

Tak ás velyo tzudzich mú velyku fzlávu
Szlisátz, podomnye poddadzá fšvû hlavu,
Pochlebujutz, i v motznich mefztoch fšvích¹²³
Obavajutz fe barz od rúk mojich.

10. 'Siv jefzt BOH, jomu vetsná tsefztz i chvála,
Szlávím ja mohô¹²⁴ vislyebodztzelya,
Chtori mnye ztú tsesztzu korunováł
'Se mích¹²⁵ nyeprátzelyóv pod mú motz dál, :/:

I dalyéj lyem on mnye fšám zavaruje,
Od nyeprátzefšzkich rúk barz ofztrihuje,
Od zloho tsloveka nyenávfíftzi,
Chtori na mój 'fívót barz tre, váltsi,

Zato ja tebe BOSE mój dzekuju,
Sztred Pohanu tze chvályim, podviffuju,
Tvomû fšvetomu menu prespévám,
Velykû¹²⁶ láfzku dobrotz tvû viznávám:

11. Tsom ti si fšvojohô Králya vibavél,
Jomu fšvojo velyké fšpasenyé zjevel,
Krályoj pomazánomu, Dávidoj,
I navek vekóv joho potomkoj.

XIX. Tsemu retsi prirodzené, a tsemu zakon BOSI utsi.

Az Egek befzéllick:

NYebá ohlásaju
Krásnye vikládaju
Boszké tsudné motzi, :/ : [[36]]
Szklepoványé nyeba

¹²³ fšvích] fšivch

¹²⁴ mohô] moho

¹²⁵ mích] mich

¹²⁶ Velykû] Uelykû

Rozkosnye oznámjá
Tés johó rúk prátzí,

Dzeny za dnyom šatujutz
Svettsi ukazujuetz
Jak velyká mudróšftz johó;
Notz za notzu hlařznye
Zveřftuje obvzřářtnye
Szlávu BOHA řřivohe.

2. Jazika, nyét Krajnyi
Kdze bi téj nauki
Szlová nye řzlisené: :/:
Tsom na kásdé řztrani
Po téj tzaléj řsemi
Pustsaju hlařzi řzvé.

To piřzmo vichádzá
As na konyetz řveta,
Kdze BÓH řzlunku jařznomu
Tsudni sátor řzpravél,
Kedi ho pořztavél
Dlyá řvetla řvetu tomu.

3. Odkely jako mladi
Rano z řzvěj¹²⁷ pořztzelyi
Vřřtává i vichádzá, :/:
I veseli vten tsasz,
Jako motzni vřřsáz
Do behu ře pustsá, [[37]]

Od Kraju jednoho,
Nyeba řřirokoho
Besi ás na kraj druhi:
I pod tzalim nyebom
Bi ře pred tim tzeřplom
Skrilo tzo, nyét na řsemi.

4. Pevné BOSZKE pravo,
Tsifřté johó řzlovo
Bo duře navřratzá: :/:
Svedomsřtvo pravdzřvé,

¹²⁷ řzvěj] řzvěj

Tsom na mudrosztz, hlupé
Sertzá, vse nautsá.

Joho vsé rozkazi
Sveté zkasdej tseftzi,
Sertzá rozveselyuju;
Vfítké Bofzké prava
Tsifzté joho fzlová,
Bo otsi osvétzaju.

5. Pána BOHA bojnofztz
Tsisztá, ás na vetsnofztz
Vse zofztanye fztálá: :/
Sveté joho fzúdi,
Szamé ftsiré právdi,
Dobrotlyivosztz tzalá.

Od zlata drahohe,
Od fztрэbra tsisztoho,
Od kamenyóv najdrafflich [[38]]
Hety fzu hety vzdetsnyéjsé,
I od medu fzlattsé
Szlová tvojich úszt fvetich.

6. Chto vtém dome fzlúsi
Panye barz mu plúsi,
Tsom nauku taku :/
Od tebe fe utsi,
As kedz ju vse kontsi,
Má hojnu zaplatu.

Chto bi fzvê potsítál
(Znyich rachunki datz znál)
Hréchi z lyudzi fmertelynich?
Oh ráts mi odpustsitz
Panye! a otsisztzitz
Mnye od hréchóv tajemnich.

7. Szlusebnyika szvohô
Zachovaj vernoho
Hréchu zloho, pichi, :/
Tak já tsisztim budu,
Vtėj lásztze zosztanu
Tzeper i naveki.

Nyech mojich úszt szlová,
Mislye mohô fertza
Vdzetsné budu pred tobu,
Daj to óh mój Panye!
Mé motzné ufányé.
'Se bich pólnyél tvû volyu. [[39]]

XX. Modlyi se Izráel za Králya Dávada.
Az UR tégedet meg-hallgaffon:

RÁtsis tze lászki Pan viszluchatz
U tvojej ufzkofztzi,
Jakóbóv motzni BÓH potrimátz
Vdzeny vojni utzetski,

Nyech tzi podá szvê ratoványé
Z szvohô meszta svetoho,
I poslye szvojo zmilovanyé
Iz Siona szlavnoho.

2. Popatri lí na tvê offeri,
I vřítké zapali,
Z chtorima ho potzlyivis zvéri,
Z szvîm ohnyom nyech szpályi.

Volyá tzo tvê fertzo posádá
Rátsis on tzi vipólnyitz,
Abi se tvoja vřítka rada
Móhla dobre dokontsitz.

3. Daj Panye, 'se bisme vtêm menu
Mi szvojo zářztavi
Podnyalyi z velyiku radosztzu
Dlyá tvêj¹²⁸ vetsnej szláví,

Tak hvarátz: Pan BÓH toho Králya
Zavaruje zlářzki szvêj¹²⁹,
I pomotzuje z hori z nyeba,
Z motzu szvêj¹³⁰ ruki pravej.

¹²⁸ tvêj] tvéj

¹²⁹ szvêj] szvéj

¹³⁰ szvêj] szvéj

4. Dachtoré u vozoch ufányé [[40]]
Szvê v konyoch fzkládaju;
Alye mi lyem u Bofzkém máme
Menu motz nádzéju.

Zato zlé fšpadnu nyepráztelyi,
Alye mi hore vfztanyem,
Jich pisni röh budze zlámami,
A mi tzalé zofztanyem.

5. Rátsis náfz ô¹³¹ Panye Potrimatz,
I Králya nafoho,
Bi nám pomóh, kedz budzem volatz
V dzeny tseski do nyoho.

XXI. Chvalu zdává Izráel zá Dávida Králya.
Örvendez URam à Király:

BArz fe vefelyi, Panye, Krály
U tvojem fšpomosenyu,
Motzi, vislyebodzenyu,

Má v szvêm fertzu radoftz, nye 'sály
Za tvê ratoványé,
Kráfzné potrimányé:

2. Tsom nanyho tak fštarofstz nofis,
As volyá tzo zapitá,
Vfítko v tebe doftzává,

Pervéj, nes prereknye, fšlifis
Joho posádányé,
Serdetsné volányé.

3. Szkorej, jak bi fšvû modlyidbu [[41]]
Z úftz vipustsél, vífzluchás,
Z fšvû láfzku ho posehnás,

¹³¹ ô] o

I vľofis na joho hlavu
Korunu z tsifztoho
Zlata, fzlávu joho.

4. On od tebe pitál lyem to,
Abi fi lyem na málo
Podlúsél joho 'sidlo:

Alye tis mu dál i nadto
'Sivot dlúhoveki,
Sztáli ás na veki.

5. Podnyál fi ho na velyebnofztz
Velykû, z fzvím ratoványém,
I vetsnim potrimányém;

Na vřítku Krályóvfzkú jáfznofztz
Od tebe jeřzt podnyán,
Barz pokorunován.

6. Obdárél fi ho z vsim dobrim,
I budze pofehnáni
Pred tobu as naveki.

Osvétzujes ho zlyitzom fzvím
Odkely on radořtzi
Usivá vhojnofztzi.

7. Ten Krály fztávél fertza fzvohô
Ufnofztz lyem u fzvêm¹³² BOHU,
Zato v zahibély 'sádnú

Nye fřpadnyé, u nájviffoho [[42]]
Láfztze odpotsinye.
I fztálye zofztanye.

¹³² fřvêm] fřvém

8. Zfzvoju pravitzu jich nájdzes,
Chtoré na tze povfztanu
Z nyenávifztzu prétzivnu;

Jich vsû motz polámes, potres,
I nyichto zrúk tvojich
Nye vislyebodzi jich.

9. Jak dajaki petz plamenni
Tak jich prikrije hnyév tvój,
I nye budu matz pokój:

Tsom Pán u fzvêj¹³³ zapalnofztzi
Vfztanye, jich motz potre,
Z fzvojim ohnyom présre.

10 Potom kásdé jich ovotzi
Náhlye z téj 'femi vitres,
Z medzi 'fivich viPLYéjes.

Jich femeno z potomkami
Preklyéjes, zarútzis,
Ztzalkom vikorenyis.

11. Tsom prétziv tebe ruhaju,
I zlé radi radzilyi,
Jak bi tze znyeváfilyi;

Na zlé retsi fe zmáhaju,
Chtoré nye dokontsá,
Lyem tebe barz hnyevjá,

12. Kdis ti fe na nyich virúsis [[43]]
Barz jich motzno polámes,
Rozplafis i rozsenyees,

Kedz jich na fzvój tzél pofztavis,
Barz náhlo tvâ fztrelka
Prenyiknye jich fertzá.

¹³³ fzvêj] fzvêj

13. Zato, óh Panye, ľztany hore,
Satuj us knám na pomotz,
Ukás ľzvoju velykú motz;

Nyech ľpéváme barz veselye
Otvêj¹³⁴ ľzlavnêj motzi,
Vchvalyebnêj radofľtzi.

XXII. Umutsenyé Křifta i ofľzlávenyé.
Ěn Istenem, ěn erös Istenem:

BOSE moj BOSE, vsechmútzí Pánye!
Tsomu ľí ti tak barz zochabél mnye?
Od mohô volányá ratoványé
Barz oddályeno;

Já tze vzívám do vetsera ľzamoho,
Istze mi nye odpovés z tróna ľzvohô,
I vnotzi nye prefľtávám, kvélyim horko
Vtêj úľzkofľtzi.

2. Alye ti ľí v Izraelyu ľveti,
Tvoja ľvetofľtz ľztálá ás naveki,
Sľtréd Siona ľí vse vichvályeni
V duchu pravdzívém:

Ottzové naso iz motznm ufányém
V tebe nádžéju malyi vtsáse kásdem, [[44]]
Ti ľí jich potzesél z ľzvim ratoványém
Barz ľáľzkave.

3. Kedz ľe k tebe volalyi ľzerdetsnye,
Vse dofľtávalyi tvê vibavenyé,
Kelyoráz malyi vtebe ľzvê ufányé,
Vhanybu padányá

Brányéľs jich; já chrobák nye tslovek pravda,
Hanybu, ľmêch znásám kásdoho národa,
Bivľí vpadnuti barz do znyevásenyá
Velyikoho.

¹³⁴ Otvêj] Otvêj

4. Chto lyem mnye vidzi, mnye fe podrásnyá,
Zsméчом prekrivél na mnye ľzvê ufzta,
Kivá zhlavu, klyépká z otsami zlima,
Patrátz okrutno,

Hvarátz: Ten tslovek volál k BOHU tvrdo,
Ufál¹³⁵ vnyém, nych tus vislyebodzi joho,
Nych ho ratuje, kedz ho lyúbi, ztoho,
Z vífzokofztzi.

5. Ti ľi mnye vinyéľz BOSE litofztzi
Z měj matki 'řivota, na pomotzi
Ból ľi mi, i já od měj malofztzi
Ufál¹³⁶ ľmi vtebe.

Tsim ľmi prisol na ten řvet óh mój BOSE!
Tebe ľmi vibrál dlyá ochrantza řzebe,
K tebe ľmi besél vkásdėj řzvěj potrebe
BOSE dobri. [[45]]

6. Nye oddály fe odmnye, daj pomotzi,
Vidzis trápenyé mē, tvardé muki,
'Sádněj pomotzi nyemám, mojo rani
Nyichto nyetsuje.

Mnye velyo bujáki objalyi motzné,
Barz na mnye tru řilné voli Básánřzké,
Mnye terkatz, zabitz, barz namáhaju fe
Bez vsěj vini.

7. Tak barz na mnye řzvê ufztá roznyalyi,
Jak lyev okrutni, barz tarhajutzi,
Natzéraju na mnye vřzvěj beřznofztzi,
Mnye presrétz chtzeju.

Mē řzlizi rozlyévám bévno jak vodu,
Mē kofztzi z meřfta vislyi ztoho 'sályu,
Sertzo jak vofzk topi fe vtzeském bolyu,
Mdlyéjutz vo mnye.

¹³⁵ Ufál] Ujál

¹³⁶ Ufál] Ujál

8. Vľitká moja motz jak tsrep tak zofzchla,
 Jazik ku jafzнем prilyp, motz tvoja
 V prach smertelni (:vidzu:) mnye drilyla,
 Barz ľmi ľztrápeni.

Velyo zbesnyelé pľzi mnye obfzkotsilyi,
 Zlé národi ľe préztiv mnye zharnulyi,
 Poprebijalyi mē ruki, i nohi
 Bezbosnyitzi.

9. Móh bich tsitatz vľitké mojo kofztzi,
 A prettse barz hrozno patrá na mnye,
 Jich fertzo jeftz od kamenya twardsé,
 Mnye vmukách takich [[46]]

Nyits nye fzanuju, lyem klyátba z úftz jich,
 Jak plamény zli na mnye ľzápá, i z sát 'mich,
 Mnye viblyéklyi, a 'srép rútzilyi na nyich
 Nye potzlyive.

10. Zato, óh Panye mój! nye oddály ľe,
 Sak lyem tis mojo motzné ufányé,
 Satuj z pomotzu, nye opustsaj mnye
 Ráts mnye ratovatz.

Ráts us mój 'řivot z pod zlěj zbroj vinyátz,
 A mnye od tich velyo beřznich pľzov od-nyátz.
 Mû ľzámotnu dusu vřzvû milofftz prijátz
 Z Szvêj¹³⁷ lyutofftzi.

11. Ráts¹³⁸ mnye z lyevovich vislyebodzitzi
 Uftz, od jednorosztov vibavitzi,
 Chtoré na mnye barz pofftalyi z ľzvêj¹³⁹ zlo řftzi,
 Vten barz kruti tsafz.

Nyech tvê meno chváľni mój vefeli hľafz,
 Nyech viznává tvû ľáfzku v 'sádáni tsafz,
 Vifřlavjam¹⁴⁰ tze v zbéranyu, i budu zas
 Mêdz bratrami.

¹³⁷ Szvêj] Szvéj

¹³⁸ Ráts] Ráts

¹³⁹ řzvêj] řzvéj

¹⁴⁰ Vifřlavjam] V ifřlavjam

12. Chválytze BOHA vi pobosné všíti,
Nus Jákovovo Szinové i vi,
Bój fe Izrael téj vífzokofztzi,
Jak BOHA fzvohô¹⁴¹:

Tsom nye zarútti, brányi nudznoho, [[47]]
Nye odvrátzi fzvê lyitzo od nyoho,
Alye vífzluchá volajutzoho
Barz láfzkave.

13. Zato tze mój duch vse chvályitz bu dze,
O tebe zmojich úfzt chvála vidze
V fvetém zbérányu, pojátke všítké
Mojo vipólnyu.

Jefzt látsné bévno, nafzitzené budu
BOHA vichvályátz, chtoré ho hlyedaju,
Zamdlyené duse 'fivot fzebe nájdu,
'Sivot vetsni.

14. I kásdi lyud na téj tzaléj 'semi
Zéjdzé fe k Panu dlyá johu chváli,
Kásde jomu Pohánfzké národi
Klányátz fe budu.

Tsom ten Pán lyem fzám vládnye z kás-du Krajnyu,
Johu tzalá 'sem, lyem on zlfzvû palitzu
Krályuje vfadi ukazujutz motz fzvû
Pod tím nyebom.

15. Tlufzté chtoré fe barz vífzitzilyi,
Tzo fe us na fmertz vprach hotovilyi,
Nudzné zvetsnoho hladu ofilyi,
Velyebjá tebe.

I všítké jich potomki nye konyetsnye
Tebe fe budu klányátz motzni BOSE,
I z pokolyenyá na pokolyenyé
Vetsnye fzlúsitz. [[48]]

16. Pridu chtoré na potom budu fitz,
Tvû fzpravodlyivofztz budu velyebitz,

¹⁴¹ fzvohô] fzvoho

Kásdim viznávatz, i v duchu chvályitz
Na tzaléj 'semi.

XXIII. Dzekuje Dávid zaŕtarunok Bofzki.
Az UR énnékem örizö Páfztorom:

PÁN nyeba, 'femi jeŕzt Páfztérom mojim,
Preto 'sádnéj ufzkofztzi fe nye bojim,
On mnye paŕe na ŕzvém polyu najkraŕsém,
Pri 'fivich vodách na meŕtze nájdzravŕsém,
Dusu moju ŕzvim menom obtŕŕfztvuje,
Mnye na ŕzvêj¹⁴² právéj ŕtzéŕtze provadzuje.

2. Chodtz bich u ŕmertzi ŕztrásnéj tzényi chodzél,
I vjéj údolyu nyits bich fe nye bojél;
Tsom vkásdém meŕtze zomnu vjednom ŕzto'jis,
Z ŕzvoju palyitzu, prutom mnye potzefis,
I na obidu nyeprátzelyom mojim
Sztól mi prikrijes zbévniim jedlom tvojim.

3. Hlavu moju maŕtzis z olyejom drahim,
I kalyichom mnye pojis preverfenim,
Tvâ dobrá láfzka, milofztz mnye obéjme,
I nyigdá zomnye otsi ŕzvê nye zéjme,
Oh mój Panye! v tebe mám to ufányé,
As mé, v tvêm¹⁴³ dome, vetsné prebiványe.

XXIV. Prebiváts hori Pana: Krály nyebetzki. [[49]]
Az UR bir ez egéŕz földdel: 62. 95. 111.

PÁN vládzen ztú tzalu 'semu,
Zkásdu v nyej ŕztvorenu retsu,
Joho tá 'semszká okolyitza,

Chtoru na morách zbudovál,
I tzekútzu vodu objál,
Otkély joho mudrofztz zjevená.

¹⁴² ŕzvêj] ŕzvéj

¹⁴³ tvêm] tvém

2. Chto vidze na fveté mefzto,
Na hóru Pána vetsnoho?
Chtos ho tam budze, chto vichvályatz?

Ten chtori tsifzté fertzo má,
I nyevinné ruki trimá,
Chto nyechtze falyetsnye prifahatz.

3. Toho Pán jak barz pofehná,
I BOH vetsnoho fšpasenyá,
Odzeje ho z fšpravodlyivosztzu

Szvû; národ ten blahoszloven,
Chtori BOHA hlyedatz hodzen,
BOHA Jákóbovoho v duchu.

4. Bráni hlavi fšvê dzvihajtze,
Siroko fe otvérajtze,
As fe do váfz zmfzftzi Krály fšlávi,

Tzo jefzt to Krály barz za fšlavni?
Zafštupóv BÓH nye prevládni,
Bojom nájvettsi, vitsáz pravi.

5. Dzvihajtze fe vetsné bráni,
Pofštuptze fe Pánu fšlávi, [[50]]
Uklontze vřítké hlavi jomu,

Chto jefzt to velyké Krályovřtvo?
Jefzt Zebaoth vetsné Pansztvo,
Nájviřsá tšefztz fšlúři fšzamomu.

XXV. Rozlutsná modlyidba Dávida.
Szívemet hozzád emelem:

KTobe óh mój dobri Panye
Ktobe dzvihám mê fertzo,
Tsom lyem tis mojo ufányé,
Já v řtid nye fšpadnyem zato:

Tsom tê fe nye zahanybjá,
Chtoré tvê lyitzo hlyedaju,
Nyech fe toti zafřtidzá,
Chtoré v nyevernofřtzi řřju.

2. Ukás mi Panye ľzvê drahi,
 Bich nye z blúdzél od tebe,
 Nautsis mnye na ľzvê tzeľzti,
 V chtorich provadz nohi mê.

Rátsis mnye obredovatz,
 V téj ľvetéj ľzpravodlyivofztzi,
 I mój 'ľivot zachovatz,
 Tsom lyem v tebe z nám ufatzí.

3. Rozpametaj fe z ľzvêj¹⁴⁴ ľáľzki
 O ľzvêm¹⁴⁵ miloferdensztve,
 Rozpametaj fe z milofztzi,
 Chtorá vetsnye zofztanye;

O hréchoch mládofztzi mêt¹⁴⁶ [[51]]
 Rátsis fe nye opametatz
 Álye z dobréj vólyi ľzvêj¹⁴⁷
 Ráts fe nadomnu zmilovatz.

4. Dobri, vetsnye ľzpravodlyivi
 Ból Pán BÓH, jeľzt i budze,
 Hrésnyikóv, chtoré zblúdzilyi,
 Navratzá na ľztzéski ľzvê;

I bidnyikóv nyevolynich
 Ratuje v 'ľivotze tzeském,
 I z ľzvêj¹⁴⁸ dráhéj ľáľzki, jich
 Trimá v ľzvêj¹⁴⁹ dráse, v prave ľzvêm¹⁵⁰.

5. Kásdé BOSZKE ľveté drahi
 Szamá milofztz, ľzpravodlnofztz¹⁵¹,
 Ktim, chtoré johó rozkazí
 Chovaju jak jeľzt hodnofztz,

¹⁴⁴ ľzvêj] ľzvêj

¹⁴⁵ ľzvêm] ľzvêm

¹⁴⁶ mêt] mêt

¹⁴⁷ ľzvêj] ľzvêj

¹⁴⁸ ľzvêj] ľzvêj

¹⁴⁹ ľzvêj] ľzvêj

¹⁵⁰ ľzvêm] ľzvêm

¹⁵¹ ľzpravodlnofztz] ľzpravodlnofztz

Nadomnu pre ľzvé meno
Oh Panye ráts fe zlyutovatz,
Odpustz 'se hréchi¹⁵² mojo,
Rátsis mnye za nyich nye kartatz.

6. Chto fe Pána BOHA boji,
I joho ľztzi v ľzvêm¹⁵³ fertzu,
Toho on ľtsedre provadzi,
Ukáse mu ľzvû drahu.

I vésme posehnányé
Z pokojom od Pána ľzvohô¹⁵⁴,
I potomkom po ľzebe
Zochabi hojné bohafztvo. [[52]]

7. Szpravodlyive bohaboynim
Szvû tajemnofztz vijeji,
I v ľzebe prave veritzim
Ukáse ľzvojo ľzmluvi.

Szvê otsi dzvihám hore
Lyem ku Pánu chvílyi kásdêj,
Lyem on mnye zavaruje,
Vijme mê nohi z sêtzi zlêj.

8. Zato óh mój dobri Panye!
Rats fe na mnye ohlyednutz,
Bo fmi tvê nudzné ľztvorenýé,
Ráts mi na pomotzi butz.

Nyevolya fertza mohô,
Vidzis, z dnja na dzeny pribuvá,
Panye vinyes mnye ztoho,
Vrob konyetz mohô trápenýá.

9. Ráts vidzetz mù nyebezpetsnofztz,
Nastsiv mojo úľzkofztzi,
Odpusts mê hréchi, kásdu zloftz,
Pritsinu téj horkofztzi.

¹⁵² hréchi] hréhi

¹⁵³ ľzvêm] ľzvé

¹⁵⁴ ľzvohô] ľzvoho

Patri nyepratzelyóv mîch¹⁵⁵:
Tsom ľzu odomnye motznyéjsé,
Vidzis jich, zlofztz, okrutnofztz
Z chtoru barz pofztalyi na mnye.

10. Ochrányaj Panye mû dusu,
Abi mê nyepratzelye
Nye ztarlyi jak putz z ľzvû nohu, [[53]]
Sak ľyem tis mê ufányé.

Uchovaj mnye zlěj hanybi,
Tsom mój duch ľyem vtebe ufá,
Ráts ľzvój Izrael mali
Vinyéftz z kásdoho trápenyá.

XXVI. Modlyi ľe Dávid za vibavenyé.
Ľegy ítélöm URam:

TEbe vzivám Panye!
Bo ľmi 'sél nye vinnye,
Za ľzúdtza ľzvohô pravoho;

Otkely motzno veruju
Panye, 'ľe dusu moju
Vibavis zo vsohô zloho.

2. Ti mnye, ľzám Panye mój,
To 'sádám, poprobuj,
Zoznás moju ľzpravodlyivofztz,

Prepatri mê pokrutki,
I fertza ľzkrité ľzkutki,
Szpoznás moju vernu ľtsirofztz:

3. Tsom já nyits insoho,
Pred otsmi milsoho
Nye mám od tvěj ľyutóvnofztzi;

Ľyem abich profzto chodzél,
A nyigdá z nyěj nye zblúdzél,
Z drahi tvěj ľzpravodlyivofztzi.

¹⁵⁵ mîch] mich

4. Zolsenich lyem zpoznám
Vnyich fe kochatz nye znám, [[54]]
Falyetsnyikóv lyitzovánich,

Mój duch barz nye návidzi,
I dalyeko obchodzi
Kásdich z fortélyfztvom chodzútzych.

5. Já všítkich nyevernich,
I kásdich bezbosnich
Tovaríftvo nye návidzu,

V jich zlěj radze tseftz nye mám,
Po jích drase nye krátsám,
I vjich zbéranyu nye sedzu.

6. Na tém fe namáhám,
I ruki umivám
Panye v tsíftéj nyevinnoftzi,

A potom pred tvár tvoju
Vchádzám¹⁵⁶ z offeru fzvoju,
K Oltáru tvěj velyebnoftzi.

7. Z pésnyami hlasznima,
Hlafzami vzdzetsnima
Barz tze veselye viznávám,

Tvojo fzkutki velyiké,
Chtoré fzu barz tsudnaké,
Pred kásdim zhlásám, viznávám.

8. Pribitok tvěj¹⁵⁷ chváli,
Jak (óh Panye mili)
Velymi lyubi dusa moja,

Tvój dom mefzto nájsvettsé,
I té fzkarbi nájvettsé [[55]]
Predomnu telyo nye fztójá.

¹⁵⁶ Vchádzám] V chádzám

¹⁵⁷ tvěj] tvěj

9. Oddály óh Panye mój!
Odomnye batóh fšvój,
Nye trefztaj mnye iz hrésnima,

Mû dusu knyim nye tsitaj,
’Sivot mój nye prerivaj,
Vjedno zlatri krivavima.

10. Chtorich ruki, Panye,
Obidva fšú pólné
Iz vsélyakima hréchami,

Na pravdu nyits nyedzbaju,
Lyem ruki nabijaju
Z falyetsnima darunkami.

11. A já, óh milofztzi
Panye! v nyevinnofztzi
Chodzim, i vse chtzem zofztávatz:

Zato, óh láfzki Panye!
Ráts vislyebodzitz fšám mnye,
I nadomnu fe zmilovatz.

12. ’Se mê nohi fztajne
I tzeper, v tvêj¹⁵⁸ Panye,
Zmilofztzi tvêj¹⁵⁹, v tzeftze fštojá:

Zato, u vernich mnofztzi,
Vichvályatz tze v radofztzi
Vetsnye budze dusa moja.

XXVII. Modlyi fe Dávid za vibavenyé.
Az UR Isten az én világosságom: [[56]]

PÁN BOH jefzt mojo svetlo ifžpasenyé,
Od koho bi tus já fe fštrafítz mál?
On motz ’fívota mohô to znám pevnye,
Chtos bi ból tus koho bich fe lyekál?

¹⁵⁸ tvêj] tvéj

¹⁵⁹ tvêj] tvéj

Kedi barz okrutné bezbosnyitzi
Jak nyepratzeli zlé na mnye biju,
A mnye takoj z tzalkóm presrétz chtzeju,
Musá barz náhlo nazád šzpadnutzi.

2. Chotz bi onyi mnye z šzvim vojšzkom oblyehlyi,
Nye bálo bi še nyits šertzó mojo,
Chotz bi šmi ból i šztréd nyeprátzelami,
Vse bich v tebe mál ufányé šzvojo.

To jedno šmi od Pana vse 'sádál,
Zatzo še i tzeper vernye modlyu,
Abi šmi, doklyá u tém udolyu
Zofštávám, v johó dome prebivál.

3. To zato pitám, abich móh vidzetzí,
Šzlávu Pána velyku nájšvissoho,
Johó šveti kofštzél opatrovatzi,
Kdze velyiká chvála i tšefštz johó;

Bo on mnye pritulyá vřzvěm¹⁶⁰ pribitku
V dzeny vojni, vsóho nyebezšetsenštzva,
V šzvîch¹⁶¹ pritulkoch šzkritich on mnye šzchová,
I podějme na viřzoku šzkalu.

4. I tzeper on moju hlavu podějme
Nad nyeprátzeli, tzo mnye objalyi,
Zato já jomu v johó švetém dome [[57]]
Hlafšom podnásám offeri chváli.

Panye mój kedi já k tebe volám,
Ráts mnye viřzlišetz z meřzta švetóho,
Zmiluj še, ratuj mnye barz nudžnoho,
Kedi já tebe šerdetsnye vřivám.

5. O tebe to povedá mojo Panye
Šertzó: Hlyedajtze 'še lyitzo mojo,
Zato vtém jeřštz mojo uřiloványé
Abich Panye vidžél lyitzo tvojo.

¹⁶⁰ vřzvěm] vřzvéem

¹⁶¹ šzvîch] šzvich

Nye ľzchovaj tvû svetlu tvár predomnu,
 Szlusebnyika v hnyeve nye zarútsaj,
 Tis pomotz moja, mnye nye opustsaj,
 Sztany pri mnye a zmiluj ťe nadomnu.

6. Chotz bi mnye otzetz matka odľztu pilyi,
 Alye mnye láľzki Pán k ľzebe vesme,
 Nauts mnye óh Panye na ľzvojo tzeľzti,
 Pretziv nyepráztelyóv mîch¹⁶² provadz mnye.

Na 'sádofztz zlich nyepráztelyóv mojich
 Nyevidáj mnye, tsom jich jeľzt barz velyo,
 Olsá i gváltom váľtsá lyem nato
 Jak bi mnye vrepilyi do ľidel ľzvîch¹⁶³.

7. Kedz bi ľmi nyeból ľztál vtěj dovernofztzi
 V seme 'ľivich, 'ťe dobrotu Pana
 Pred ľzvim z kontsenyém uvidzim v hojno ľztzi,
 Vpadnól bich ból do ľmertzzi zufányá.

Odtely tsekaj vse Pana ľzvojoho
 Oh duso mâ¹⁶⁴, potrimaj v tém ľztáľofztz, [[58]]
 On jeľzt tvohô¹⁶⁵ fertza motz i radofztz,
 Otsekávaj lyem joho ľzamoho.

XXVIII. Modlyi ťe Dávid za obranu.
Hozzád kiáltok kegyes URam: 109.

K tebe volám óh dobri Panye,
 Mój motzni zámku, mê¹⁶⁶ ufányé,
 Vifzlis mnye i ráts pri mnye ľztanutz,
 Nye prefzľucháj, tsom muľim z hinutz,
 Tsáhnyes mnye dajak opustsitz,
 Muľim k umartim zróvnán bitz.

2. Kedi já tze ferdetsnye vzivám,
 I moja ruki k tebe dzvihám,

¹⁶² mîch] mîch

¹⁶³ ľzvîch] ľzvich

¹⁶⁴ mâ] má

¹⁶⁵ tvohô] tvoho

¹⁶⁶ mê] mé

U tvêm¹⁶⁷ fvetém fzlavném kofztzelye,
Vifzluchaj ti mnye v měj modlyidbe,
Ráts mnye k nyevernim nye tsitatz.
Iz zlima v jednom nye kartatz.

3. Chtoré fzu fzlovom barz prefzlatké,
A v fertzu jak zli hád jedóvné,
Chtorim ti óh Panye! zaplatzis,
Jich prikrofztz prikrofztzu navrátzis,
Oddás jim jich rúk zlú prátzu,
I falyetsnofztzi zaplatu.

4. Tsom onyi z Bohom nyits nye mislyá,
I johu fzkutki nye pomislyá,
Nye popatrá johu rúk prátzi,
Tzo jim se barz tvardo zaplatzi,
Bo budu barz vivrátzené, [[59]]
I nyigdá vetz z budováné.

5. Pofehnán Pán mojo ufányé,
Tsom vifzluchál mojo volányé.
On ból mohô fertza nádžéja
Bezpetsni ftsit, pomotz, motz, zbroja,
Odkely fe v fertzu radujem,
Joho z pésnyu vichvályujem.

6. Pán BÓH jefzt lyudá fzvohò pomotz,
I Kriřtusa barz velyiká motz,
Ráts¹⁶⁸ tus Panye fžvój lyúd potrimatz,
I Dzedzitstvo vláfzné¹⁶⁹ posehnátz,
Rátsis ho fžám pafztz, fžám tzeřitz,
A potom vetsnye ofžlávitz.

XXIX. Pozivá Panóv na chválu Bofzku.
Mořtan ti Hatalmasak:

TZeper vi vřitzi vládné,
Velyké Pánove fžlávne

¹⁶⁷ tvêm] tvém

¹⁶⁸ Ráts] Rátz

¹⁶⁹ vláfzné] v láfzné

Dávajte sľávu Pánu,
Tseftz, chválu joho menu.

Jak sľvohô BOHA motznoho
Z veľkým sľtrachom chválytze joho,
V fvetém kofztzelye, barz pred tim,
Klányajtze se Krályom veľkým.

2. Pána sľlovo zahrimi,
Ozve se nad vodami,
Joho trefzkátzá sľláva
Po moroch¹⁷⁰ se zozlyéhá, [[60]]

Pána také sľtrasné sľlovo
Ukáse veľkû motz joho,
Tsom v Bofzkém hutsatzém hlase
Joho vélyikofztz zjevi se.

3. Pána jefznoftzi sľlovo
Verchi tre Tzedrusovo,
Láme Tzedri vífzoké
Na Libánye sľtojátzé.

Libán, Sirion `selyeni
Szkátsu jako tzelye mladi,
I jak Jednorosetz v sľtrachu,
Kedz láme hústsavu vsaku.

4. Pána sľlovo bliskátzé,
Pustsá sľtreli ohnyífté,
Pufztatzini nafztrasi,
Kádes veľyki zadudnyi,

Bofzki tak barz zatreszknye hlasz
As jelyény zmetze vfztrasni tsasz,
Oh joho sľtrasnoho huku
Lyefzi se popodrivaju.

5. Alye vjoho Kofztzelye
Vfítzi verné barz smelye,
Veľyebjá joho motznoftz,
Viznávaju veľyebnofztz,

¹⁷⁰ moroch] moroh

Pán BOH sedzél na potope,
Jak Biró na ťzudném tronye,
Jefznoftz joho Krályoványá, [[61]]
Nyigdá nye budze zkontsená.

6. Pán BOH lyudovi ťzvomû
Sztadtzu dá motz malomu,
Joho vlásztze potrimá,
I zpokojom presehná.

XXX. Dzekuje Dávid za vibavenýe od Abfolona.
Ditsérlek URam tégedet: 76¹⁷¹. 139.

CHvályim já tze ťzlávi Pána,
Tsom tis ťzám moja ochrana,
Ti fi mnye láťzkave podnyál,
Szprosztlél, nyepráztelyóv ohnál,
Nye dál fi jim natzo váltsilyi,
Bi ťe mím¹⁷² upatkom tzeťilyi.

2. Tsim ťmi ktobe ťzvój hlaťz puťztsél
Mím¹⁷³ bolyeťztzom fi zalyétsél,
Us ťmi ťe vidzél u hrobe,
Mój 'ťivot dvojél ťe ťzobe,
Alye fi mnye zpekla vivolál,
A 'ťivotom fi mnye darovál.

3. Pána verné vťitzi chválytze,
Bo vnyoho vse laťzku mátzé,
Vichvályaj ho kásdá hlava,
Tsom ťe na dlúho nye hnyevá,
V mislyi tsloveku lyedvi ťztoji
Jak ťe v hnyeve ťzkoro ukoji.

4. Alye dobrotlyivoťztz joho [[62]]
Jefzt z nami tsafzu kásdoho,
Nyekedi mám tû prihodu,
Szlizmi ťe vetsár jak zvodu

¹⁷¹ 76] 73

¹⁷² mím] mim

¹⁷³ Mím] Mim

Umivám, a rano tsim ľztanu
Radofztz tsudnye novu dofztanu.

5. Kedi ľmi hojnim ľe vidzél,
Tedi ľmi ľe barz veselyél,
Bo ľmi tak dumál vpokoju,
Us ľe naveki nye póhnu,
Tsom ľmi ból tvû ľáfzku v rozum vsál,
'Se ľmi ľe jak hóra zmotzovál.

6. Alye jak ľi predomnu ľzkrél
Szvû tvár, barz ľmi ľe nafztrasél,
Hnyed do dvojenyá ľmi ľzpadnól,
Modlyel ľmi ľe i tak reknól:
Tzo zachofzen z mĕj¹⁷⁴ krivi tebe,
Kedz mnye ľmertz do hrobu pohrebe.

7. Panye kedz já prachom ľztanu,
Jak já tze vichvályatz budu,
Alybo tvû ľzpravodlnofztz zhlásatz,
Rátsis mnye Pane vizľluchatz,
Zmiluj ľe nad mnú, a mnye ratuj,
Z ľzvim ľzpomófenyém náhlyé satuj.

8. Na ofztatok moj plats, horkofztz,
Premenyél ľi mi na radofztz,
Zoblyéks mnye z mecha brudnoho,
A zbavél sályu tseskoho, [[63]]
Za tzo tze Panye budu chvályitz
Pred kásdu ľztvoru vetsnye ľzlávitz.

XXXI. Modlyi ľe Dávid za vislebozenyé od Saula.

URam én tsak te benned bíztam: 71.

VTebe ufám Panye milofztzi
Zveku, mnye nye vidás,
V hanybu na vetsni tsász,

Oh dokás ľzvê velykê lyitofztzi,
A pre ľzebe ľzamoho
Ochrany mnye vsoho zloho.

¹⁷⁴ mĕj] mĕj

2. Naklony znyeba ľzvé uchá ku mnye
Oh ľzpaľenyé mojo.
Pridz, a satuj ľzkoro.

Ukás tvoju velyku motz Panye,
Budz motznu ľzkalu moju,
Kdze mnye trimaj v pokoju.

3. Ti ľi mój hrád, meľzto tzichofztzi,
K mena ľzvohô ľzláve
Provadz mnye láľzkave.

Abich ľidlá zľej okrutnofztzi
Stseľzlyive mohol minutz,
Ráts mi na pomotzi butz.

4. Do tvích¹⁷⁵ motznich rúk ľe porútsám,
Bo ľi mi k ochrane
Bivál zavse Panye,

Od tich ľzvojo fertzo odlútsám [[64]]
Chtoré chodzá v márnofztzi,
Ufám v Boszkěj milofztzi.

5. As trepotzem iz vefelofztzi,
V fertzu ľe raduju,
Vidzátz laľzku tvoju,

’Se tsim mnye obátzis v tzeskofztzi,
Tam ľzpoznás fertzo mojo,
Zahojis bolye joho.

6. Nye vidá mnye do nyepratzelľzkich
Zlich rúk láľzka tvoja,
Tzo na mnye zaľztojá,

Alye prétziv nyeprátzel mojich,
Kadzi bévnyéjsé drahi,
Provadzis mojo nohi.

¹⁷⁵ tvích] tvich

7. I tzeper zmilovánýá ľzvohô¹⁷⁶
Udzely, tsom v ufzkofztzi
Znás mnye, i trudnofztzi,

Vľitku vdálofztz lyitza mohoho,
’Salofztz velyká zmenyila,
Mój duch i bruch ľztlatsila.

8. Znyistsél ľmi v pretvardém frafzunku,
Mojo dnyi ľe krátzá,
Bolyofztz mnye dochádzá,

V takém pokartányá trápunku
Mê ľertzó ľe rozkrává,
V kofztzoch mozg vľfzichává.

9. Nad to, od nyeprátzely z nyeváhu, [[65]]
Od ľzúsedóv tzeľsu
Znásám z hanybu vettsu.

Chtoré tsim z bátsá, as já drahu
Idu, zéjdu predomnu,
Nye ľztretaju ľe zomnu.

10. O mnye nudzném zapominaju,
Jak o tém tzo umár,
Nye ufztzá moju tvár,

Jak tsrep podli mnye zarútzaju,
Szľifím jich preklyinányé,
Págy jich hróz, mój ľztrach Panye.

11. Tsom o mnye barz zlé radi radzá,
Szpolu dokontsilyi
Jak bi mnye zhubilyi,

A mój duch vse lyem tebe ’sádá,
Verujutz ás dokontza,
’Ses ti mój BÓH, ochrantza.

¹⁷⁶ ľzvohô] ľzvoho

12. U tvích¹⁷⁷ motznich rukoch fzu Panye
Dnyi mohô¹⁷⁸ 'řivota,
Mesátze i lyetá,

Zato do ruk nyeprátzefzkih mnye
BOSE mój nye vidávaj,
Alye mnye řzám zafztavaj.

13. Ráts řzvoju řvetu tvár rozsvétzitz,
Nad řzlúsebnýikom řzvim,
Budz mi milofztzivim,

Nye daj mi ře nyigdá zahanybitz, [[66]]
Tsom ře ktebe utzekám.
Vse tvû poratu tsekám.

14. Zahanybi Panye zlich bezbosnich,
Zrútz jich zlé 'řádofztzi,
Do hrobu tzemnofztzi,

Chtoré prétziv tvích¹⁷⁹ bohabojnich
Tvardé řzlová ruhaju,
Jich pisnye z nyevásaju.

15. Oh jak hojné dobrotlyivofztzi
Dlýá tich zlosené más
Chtorich pobosnich znás,

Jak jich udzélyujes v řřsedrofztzi
Tim tzo v tebe uffaju,
Na řveta hróz nyedzbaju.

16. řzchovás jich v řzkritofztz lyitza řřzvôho
Brányis jich z milofztzi,
Prétziv hardich zlofztzi,

řzkrijes jich do pritulku tvohô,
Pilnujes ofzřihatř jich,
Od jazikóv nyezkojnich.

¹⁷⁷ tvích] tvich

¹⁷⁸ mohô] moho

¹⁷⁹ tvích] tvich

17. Chvála Panu i vse vetsná tseľtz,
 Chtori náľz ratuje,
 Jak v meľtzte varuje,

Chtoré báľtyami barz motzné jeľtz,
 'Se volyá chto v nyém bivá
 Nye ruľeni ľpotsivá.

18. V náhlém ľztrachu tak ľmi ból reknól: [[67]]
 Us ľi mnye zochabél,
 Tvár ľzvú predomnu ľzkrél.

Alye tis fe na mnye ohlyednól,
 Utsól ľi mê volánye,
 Vipólnyél mê pitányé.

19. Lyubtze vi Pána ľveté joho,
 Tsom¹⁸⁰ vernich potrimá,
 A pisnich pokartá,

Budtze v nyém ľertz a uffaloho,
 As v nyem dovernoľtz mátze,
 Potzesi váľz zpoznátze.

XXXII. Nauka o ľzpaľtedelnem blahofľzovenľtzve.

Oh melly bóľdog az olly ember éľtében:

OH jak barz preľhnani tslovek¹⁸¹ taki
 Chtoroľo Pán BÓH prijál do ľzvěj ľáľz ki,
 I komu hréchi joho odpufzťsél,
 A vľalyaké nyeprávofľtzzi prikrél,

Blahofľzoveni komu joho vina,
 Od BOHA jomu nye jeľtz potsitaná,
 I chto v ľertz a nye má falyetsnoľtzzi,
 U ľzvêm 'ľivotze chodzi v ľsiroľtzzi.

2. Jak ľmi ľzvojo hréchi vásél préľzluchatz
 I pred tobu ľmi jich nye chtzél viznávatz,

¹⁸⁰ Tsom] Ttom

¹⁸¹ tslovek] tzlovek

Tam u mnye ľsrepelyi mojo kofztzi,
Z mohô¹⁸² platsu tzeskéj velyikofztzi,

Tsom jak notz tak dzeny tvâ¹⁸³ pretvardá [[68]]
Za mojo hréchi mnye barz obtsásala,
U mnye se zmárnyila vľítka motznofztz,
Jak v lyetusnéj ľzprahotze velyhotnofztz.

3. A tsim ľmi pred tobu hréchi nye tajél,
Alye ľmi ľsire ľzvojo vini odkrél,
I vernye ľmi jich tebe viznávál,
Hnyet ľmi od tebe rozhrésenyé vsál.

Preto 'se verné vľítzi Panu BOHU,
Nyech se upaduju doklyá tsafz maju,
Tsom chotz bi velyké potopé prislyi,
Istse bi tim nyits skódzitz nye móhlyi,

4. Ti ľi mã¹⁸⁴ ochrana ráts mnye varovatz,
Dusu mů od vľoho zloho zachovatz,
Rats mnye potzefitz nyech se raduju,
I tobe vefelye prespévuju,

Tak Pán BÓH hvári, nautsám já tebe,
I provadzu tze na ľzvêj¹⁸⁵ pravéj ľtztzéstze,
Mám na tze pozor u chvilyi kásdáj,
Obreduju tze v radze ľtztzéstze ľzvêj¹⁸⁶.

5. Nebudztze na ľzpuľzob hlupéj mulitze,
A jako kuny bez rozumu nye 'ľitze,
Chtorim vilyitze zazubadlaju,
Tsom insak pravo ľztupatz nyehaju,

Bezbosné v padnu do velykéj 'salofztzi
As se oklamu u ľzvêj¹⁸⁷ zléj 'sádofztzi,
Alye tich obéjme z miloványé
Boľzké, chtoré vnyém maju ufányé. [[69]]

¹⁸² mohô] moho

¹⁸³ tvâ] tvá

¹⁸⁴ mã] má

¹⁸⁵ ľzvêj] ľzvěj

¹⁸⁶ ľzvêj] ľzvěj

¹⁸⁷ ľzvêj] ľzvěj

6. Radujtze ňe zato v Panu milofztzi,
Pravdze veritzé, budztze tús v radoſztzi,
Vefelyetze ňe barz i preſpévajtze
Vſtizi, chtoré tſiſzté fertzá mátzte.

XXXIII. Podzbudzuje na chválu Boſzku.
Noſza Iſtenfélö ſzent hívek: 67.

NUs pobosné podtze preſpévatz,
Vefelytze ňe v Pánu BOHU,
Tſom hodná rets ho tim viznávatz
CHtoré ňe pravdze raduju,

Vichvályajtze zato
Z czitherami hlaſzno,
Budzes vichvályen
Z lantami, huſlyami,
Czimbalfzkima hlaſzmi
Pán vſe ofzláven.

2. Pánu péſeny novu ſpévajtze,
Spévajtze z velyku radoſztzu,
Hlaſz muſiki kráſznej vidájtze,
Iz vibránich ſzlóv ſzluſnofztzu;

Tſom on ſzpravodlyivi,
V ſzvích¹⁸⁸ ſzlovoch pravdzivi,
Tzo Pán ráz reknye
Zofztanye v tſaloſztzi,
Potrimá vſztáloſztzi
Szvé¹⁸⁹ dokontſenyé.

3. Lyúbi on tſudnye ſzpravodlyivofztz, [[70]]
I ſzúd pred nyim jeſzt barz vdzetsni,
V ſzvích¹⁹⁰ ſzpravoch trimá miloſerdnofztz,
Z chtorú ten tſzali ſvet pólni.

Prék Pána vetsnoho
Szlová vſechnútzoho

¹⁸⁸ ſzvích] ſzvich

¹⁸⁹ Szvé] Szvé

¹⁹⁰ ſzvích] ſzvich

Nyebá fztvorené,
I v nyich pólnofztz vsaká
Prék joho úfzt ducha,
Tak barz rofzkosnye.

4. BÓH jako do hromadi hrozněj,
Z harnól vřítki morfzké vodi,
Ukrél jich do prépařtzi morfzkěj,
Nad tim fe tsduje kásdi,

V řvetze kásdi náród,
I vsaki řsemřzki plód,
Pod ztalim nyebom
Volyá kdze prebivá,
Nyech pod Pánom bivá
Z velyikim řztrachom.

5. Tsom lyedvi on vireknye řzlovo
Us fe doráz vřítko řztanye,
Vřítko fe mu řztavi hotovo,
Na nájmense rozkázanyé,

Zlich Pohanów radi,
Vimislyené zradi
Ten Pán poláme,
I nyitsim pořztavi, [[71]]
Tzo v řzebe řslye vřztavi
Smertelyné plyeme.

6. A rada joho dekret Bosř
Na veki veków zofřtanye,
I tzo vřzvêm¹⁹¹ řertzu ráz dolosi
To fe nyigdá nyepreminye.

Posehnán zofřtává,
Čtoroho JEHOVA
Národa BOHOM,
Lyúd čtori zalyúbél,
I řzebe vivolyél
Sřvím¹⁹² vlářznim lyudom.

¹⁹¹ vřzvêm] vřzvém

¹⁹² Sřvím] Sřvim

Zatos naso duse
Pana BOHA zavse
Motzno tsekaju,
On ftsit dá i pomotz
Dofitsi nám premótz
Vselyaku zbroju.

11. Zato fe z BOHA nájvissoho
Sertzo naso barz raduje, [[73]]
Tsom on ftsit ufányá nasoho
Jefzt, joho meno 'sádáme,

Tvû¹⁹⁶ velyku lyutóvnofztz,
Láfzku, miloserdnofztz
Ráts knám rozbévnyitz,
Bo mi lyem u tebe,
V kásdáj fzvêj¹⁹⁷ potrebe
Z viklyi fme veritz.

XXXIV. Buh pobosnich vislyebozujze z trapenya.
Mindenkoron áldom:

ZAvse vichvályuju
Meno Pana nájvissoho,
I tseftz velykéj fzlávi joho
V fzvojích úfztoch nosu,

Z láfzku fzvohô¹⁹⁸ Pána
Mâ dusa fe vichvalyuje
Chtoru rets nudzni chto vtsuje
Barz fe rozveselyá.

2. Chvályme vftitzi fzpolu
Pána, z fertza nábosnoho,
I veselo meno joho,
Za láfzku prevelyku,

Tsom kedi fmi hlyedál,
I volál Pana v horkofztzi,

¹⁹⁶ Tvû] Tvú

¹⁹⁷ fzvêj] fzvêj

¹⁹⁸ fzvohô] fzvoho

Utsól mój hlafz, i zúfzkofztzi
On mnye vislyebodžel. [[74]]

3. Chto na Pána patri,
V nyoho nájdze potzesenyé,
I lyitzo joho nyigdá fe
Z hanybu nye zapályi.

An nudzni zavolál,
I Pán BÓH joho vífzlisél,
V nyevolyi ho nye zochabél,
Alye viratovál.

4. Andzeli, 'řivoho
BOHA, kól vernich řtrás maju,
Bohabojnich ochrányaju,
Jako pofzli joho.

Popatritzé verné,
I kořtujtze jak Pán dobri,
Tsom vera blahofzloveni
Chto vnyém má ufányé.

5. Nus zvolyené vřitzi
Bojtze vi fe Pána toho,
Bo chtoré fe bojá joho
Nye řzkúsá úřzkofztzi,

Lyevtsatá v řzvêm¹⁹⁹ hladze
Nyekedi pokarm nyemaju,
Alye tzeřznofztz nyezaznaju
Bohabojné lyudze.

6. Pridtze dzétki do mnye,
Pofzľuchajtze řzlová mojo,
Nautsim vářz na řveté 'řidlo [[75]]
Budtze Bohabojné.

Chto jeřzt tslovek taki
Chtori řzvój vek v dobrém řzpolnyitz
'Sádá, řzvojo dnyi podľúsitz.
Také reťsi z kontsi.

¹⁹⁹ řzvêm] řzvém

7. Brány jazik od zloho,
I ufztá od falyetsnofztzi,
Nye otvor jich na márnofztzi,
Nye ohvar nyikoho,

Rob dobre, zlofztz oddály,
Pokój hlyedaj i naslyeduj,
Potzlyivofztzi fe vse raduj,
Bis v BOHA vdzetsnofztz mál.

8. Pána nájviffóho
Otsi vidzá nyepobosnich,
Bí estse i pamjátok jich
Zhladzél z fvetá toho,

Dobrich nye opustsi,
Chtoré ho z tsifztoho fertza
Vzivaju, v tsáfz pripérányá
Tich on vislyebodzi.

9. Blyiszko jefzt Pán BÓH vse
Ku fertzu zármutzenomu,
I v fzvêj²⁰⁰ dusi fzkrušenomu
Podá zmiloványé,

Z velyo nyevólyami
Verná dusa obtzésená, [[76]]
Alye ju z vsoho trápenyá
Pán BÓH vislyebodzi.

10. Tsom zavarováná
Budze kásdá kofztz vernoho,
Abi mu i jedna z nyoho
Nye bula zlomená,

Alye zlich zabije
Hréch pitomnej nyevernofztzi,
Chto vernich má v nyenávifztzi,
Pred fzvím tsafzom zhinye.

11. Potrimá od fmertzi
Pán BÓH fzvojich fzlúhóv duse,

²⁰⁰ fzvêj] fzvěj

Chtoré lyem vnyém ufaju vse
Nye v padnu do hanybi.

XXXV. Modlyi fe Dávid za vibavenye.
Perelj URam perlöimmel:

PRavotz fe z pravotnyikami,
I vojuj z vojóvnyikami,
Mojima óh Panye z vízfofztzi,
Zafztup mnye u mojéj tseskofztzi,

Porvi na nyich vláfznu zbroju,
Rozplas jich z kopiju fzvoju,
Povedz mêj²⁰¹ dusi Panye mój:
Já fmi fzám potrimatzely tvój,

2. Ráts tich Panye mój zahanybitz,
Chtoré mnye 'sidla chtzá zbavitz,
I na mnye fe barz namáhaju, [[77]]
Nyech fe nazád z hanybu vratzaju.

Jak veter plyevu rozvéje,
Chtoru nye znatz kdze fe dzéje,
Tak nyech tvój Andzel duch motzni
Robi z mima nyepráztelymi.

3. Jich drahu z tzemnofztzu zaprav,
I jak lyád tak slifzku pofztav,
Nyech jich tvój Andzel, Boszki pofzel
Rozsenye, i odplasi odtely,

Tsom na mnye sétze roztzáhlyi,
I podomnye dól kopalyi,
Chtzá mnye porasitz okrutnye,
Bez pritsini v mêm²⁰² 'sivotze.

4. Daj bi fzám z nyevétskí fzapdnól,
I v téj zahibelyi zhinól,
Bezbosni, chtorú mnye zhotovél,
Abi fe v fzvoju sétz fzám vlapél,

²⁰¹ mêj] méj

²⁰² mêm] mém

Urob bi se vtot dól zorvál,
Chtori na mêt²⁰³ drase kopál,
Nyech se mój duch obraduje
V Panu, chtori ho ratuje.

5. Vfitké mojo fztavi hvará
Chto 'se se z tobu poróvná
Oh Panye! chtori nudznich brányis.
Z motznéjsoho rúk vislyebodzis,

V 'fivotze opútsenoho,
Chránis od lotra pilnoho, [[78]]
Lsivé fvetkove povfztalyi,
A tzo nye znâm to fvettsilyi.

6. Moju dobrotz z zlim vratzaju,
Dusi mnye zbavitz 'sadaju,
Chotsi já za nyich v jich chorobe
V mech se oblyék, chodzél v 'salobe,

V jich bédze fmi za nyich pofztzél,
Pánu BOHU se barz modlyél,
Jak vláfznu krév tak fzanóvál,
I v nyevolyi jich dopátrál.

7. Tak fmi se za nyich barz fzmutzél,
Plakál, jak za vláfznu matzér,
A onyi na mojém upátku
Lyem se fíméju z radoftztu velyku.

V jedno se zchádzaju omnye,
Jazikom pofztali na mnye,
Rvu mnye zzachripta jak oheny,
Chotsi fmi jim nyits nyevinnyen.

8. Zislyi se vjedno prétziv mnye
Posmévátse nyepobosné,
V jedno iz podchlyebóvnyikami,
Szkripajutz na mnye iz zubami,

Doklyá to budzes prepátrátz
Oh Panye! Ráts se z milovatz

²⁰³ mêt] méj

Nad ťzamotočnim duchom mojim,
Nye daj mnye presrétz lyevom zlim,

9. Já tebe tseťztz, chválu zdávám, [[79]]
U z béranyu tze viznávám,
Chvályim tze ťztréd lyuda velykoho,
Z vdzetsnofztzu sertza nábosnoho.

Lyem tze pitám óh mój Panye,
Nyech ťe nye potzesá na mnye
Mê nyeprátzelye bez vini,
Abi okom nye klyépkalyi.

10²⁰⁴. Tsom nye hutorá pokojnye,
Zavse dumaju o vojnye,
Tzali ťvet búrá, pomťztvu brojá,
Vse lyem prétziv ťzinóv pokoja,

Toho ťveta bezbosnyitzi,
Na mnye ufztá ťzvé roznyali,
I z hardlom tzalim volaju,
Ha ha vidzime rets dobru.

11. Vťitko Panye dobre obáts,
Pofzluchatz tú ťzpravu nye ráts,
Mnye prebidnoho nye opustsaj,
A zlich na povolyi nye pústasaj.

Zbudz ťe, i ťztany hore Panye,
Vislyebodz mnye v mojém ťzúdze,
Dosvets Panye pravdu moju
Nyeprátzelyom, chotz banuju.

12. Pofzúdz mnye v ťzpravodlnofztzi ťzvêj²⁰⁵,
Nyech ťe nye ťméju zhlavi mêt²⁰⁶,
Nyech to o mnye ťméchom nye hvará,
Dármo tsom upád nám do hardla. [[80]]

Oblyets tich do velykéj hanybi.
Chtoré ťe mojéj nyevolyi

²⁰⁴ 10] 19

²⁰⁵ ťzvêj] ťzvéj

²⁰⁶ mêt] méj

Raduju, As fe z ľzvû pichu
Nye mentuju hanybi, ľmêchu.

13. A té nych pêseny ľpévaju,
Tzo ľe mĕj²⁰⁷ pravdze raduju,
Hvarátz: budzes, BOHU tseľtz, chvála.
Chtori ľzvim ľzluhom pokój 'sádá.

Mój jazik tvû²⁰⁸ ľzpravodlyivofztz
Rozhlásá, i dobrotlyivofztz,
I budu, doklyá budu 'ľítz
Tvû chválu vse ľpévatz, ľzlávit.

XXXVI. Ponofzuje ľe Dávid, chvali Boha, modlyi ľe.
A ' Gonofztévönek dolgán: 68.

ZLofztz odporná bezbosnoho
Jefz v mém ľertzú ľvedok toho,
'Se ľe BOHA nye boji,
Z pichi ľyem ľzebe folyguje
Zlich utsinkóv ľe nyekáje,
A kvernim ľe nye zkoji,

Pólen z faltsom, zlú besedu,
I tsutz dobrú nauku, radu
Nye chtze, i v pravdze chodzit,Zlé mislyé dumá v ľzvĕj²⁰⁹ ľosi,
Vse ľyem po zlĕj dráse besi,
Nye chtze 'sáden hrĕch obitz. [[81]]

2. Panye tvoja miloserdnofztz
Nyebo dosahá, ľzpravodlnofztz
As po chmári vířzoké,
Pravdu jak hóri Boľzké más.
Pravo hlibokofztz, potrimás,
Tsloveka, bidlo vsaké.

Tvoja ľaľzka jefzt predrahá,
Zato ľyúd pod tvojo kridlá,

²⁰⁷ mĕj] méj

²⁰⁸ tvû] tvú

²⁰⁹ ľzvĕj] ľzvéj

Idze fiveta tzaloho,
 Chtorich tsudnye opatrujes,
 I jak z bévnu vodu passes,
 Z tukotu domu tvohô²¹⁰.

3. V tebe jeŕzt 'srédlo 'ŕivota,
 I ŕvetloŕtzt prék tvohô²¹¹ ŕvetla
 Vidzime, óh nás Panyé!
 Rozbévnyi 'ŕe láŕzku ŕzvoju
 Ktim chtoré tze dobre znaju,
 I potzlyivjá meno tvê,

Varuj mnye od nóh pisnoho,
 I rúk nyepratzelya zloho.
 Nyech mnye na 'ŕem nye ŕztlatsi,
 Daj abi nyevernyik ŕzpadnol,
 I nyigdá vetzej nye vŕztanol,
 Chtori lyem na zlé váłtsi.

XXXVII. Potzesenyé Dávida pretziv ŕtŕeŕtztá bezbosnich.

Ne boŕŕzŕonkodjál à gonofŕtévökre: [[82]]

NYe obiduj ŕe nyigdá na bezbosnich,
 Kedi onyi tu barz roŕzkosuju,
 Nye závidz chotz najvettsomu ŕtŕeŕtztu jich,
 Kedz vidzis ás ŕe barz rozmáhaju,
 Tsom jako tráva podtzaté budu, hnyet
 I ŕzkoro ŕzpréju jako polyni kvet.

2. Rob lyem ti dobre, i budz ŕzin pokoja,
 A v Pánu BOHU vse motzno ufaj,
 Skuŕis jak blahá budze ŕzprava tvoja,
 Lyem ŕe unyém z ŕtsirim ŕertzom kochaj,
 Vésmes volyá tzo od nyoho zapitás,
 Dá vŕitko tzo ŕerdetsnye zasádás.

3. Szpústs lyem na BOHA vŕitké ŕzpravi ŕzvoju
 Porúts mu 'ŕivot: i drahi kásdé,
 On dokontsi, uvidzá otsi tvojo,
 Pravdu tvoju na ŕvetlo prinyses,

²¹⁰ tvohô] tvoho

²¹¹ tvohô] tvoho

Abi tvoju nyevinnofztz vidzél kásdi,
Jak fzlunko jafznye kdi vodnye svétzi.

4. Ochab na BOHA, budz tzichi v sertzu fzvêm²¹²,
A lyem vnyém fzamém fzkładaj ufányé,
Nye hnyévaj fe na jich ftfefztzu velyikém,
Zato ás na svetze fju hojnye,
Nyedzbaj z jich 'fidlom, vfitko porúts nazád,
Bis z nyima v jedno do hrechú nye vpád.

5. Tsom Pán BÓH bezbosnich vitre, vi hladzi,
Alye chtoré lyem unyém ufaju,
Toti budu eretsnyitzi na 'femi, [[83]]
A nyeverné tak márnje zahinu,
As o krátke tsafz, kedz jich mezto zhlyedzis
Dze sztályi, prázne nájdzes, uvidzis.

6. Alye pokorné, 'fem, v tzichém pokoju
Obfidlýá, v hojněj dlúhéj radofztzi,
Barz fe rozkorenyá, i vikochaju,
Zlé vse lyem praktikuju u zloftzi,
Jako bi zatratzitz mohlyi vernoho,
Szkritaju zubami prétziv nyoho.

7. Alye fe Pán BÓH iz toho lyem smeje,
Tsom vidzi ás fe jich dzeny priblyisél,
U chtorim jim barz náhlo konyetz urve,
Bezbosni zbroju filno fe fztavél,
Sztrelku fzvoju natzáhnól na nudznoho,
Abi zahladzél fzpravodlyivofo.

8. Alye to fe jomu na vláfznu hlavu
Obrátzi, joho fertzo postsépá,
Joho luk fe zlomi, z hinye v vsu fzlávu,
Lyepsá pravoho malá chudoba,
Z chtoru on u tzichém pokoju 'fije,
Jak falyetsnyikov fzkarki bohaté.

9. Tsom bezbosnich tam fe poláme rame
Kdze fe nájbarsi v motzi ufaju,
Alyé fzpravodlyivich BÓH fzám ratuje,
Zato onyi nyigdá nye zahinu,

²¹² fzvêm] fzvém

I jich dny i on na fzvoju dlány poznatsél,
 Jich dzedzitstvo vse vetsnim pofztavél. [[84]]

10. Nyeporasi jich 'sáden tsafz skondlyivi,
 I nye budu nyigdá zahanybené,
 Na fzitzi jich i v ofzkupnej drahotni,
 Alye nyeverné zhinu barz máryne,
 Dimom fztanu hnyed, i tak fe roztopjá
 Jak tukota mladoho baranka.

11. Bezbosni barz velyo dlufztva nabérá,
 A fzpravodlyivé nyigdá nye vrátzi,
 Pobosni rád robi dobre i dává,
 Zato národ v BOHU posehnáni,
 Tu firoku 'sem obfídlyi ás navek,
 Alye bezbosni vifunyi navek.

12. Tsom pravich, Pán BÓH krotsaje, motzuje,
 Jich drahi lyubi v dobrém provadzi,
 BÓH vernoho od upatku varuje
 Tsom pred nyim joho 'fivot jefzt vzdzetsni,
 Chotz fe mu dakedi pospotzitz pridá,
 Nye zhinye, tsom ho z harfztzi nyevidá.

13. Dzétze fmi ból, i ús fmi fe ofztarél,
 A já tsloveka fzpravodlyivoho
 Od BOHA opústszenoho nye vidzél,
 Anyi pobosni potomok joho,
 Z infim kásdi dzeny dobré robi, dává,
 Joho pleme Pán BÓH posehnává.

14. Oddály tús ti zlofztz, a dobré na slyeduj,
 Abi fi móh zofztanutz naveki,
 Tsom fe Pán BÓH u pravdze kochá, vtém fztój, [[85]]
 I k ftsiromu je vse milofztzivi,
 Alye falyetsni i bezbosni tslovek,
 Zo vfvim potomkom zahinye navek.

15. Szpravodlyivé tu tzalú 'sem dofztanu,
 I obfídlyá ju fztálye ás navek,
 Stsiré, na 'slye ufzta nye otvéraju,
 Vse mudrofztz vidá potzliví²¹³ tslovek,

²¹³ potzliví] potzliví

Joho jazik nye hvári nyits práznoho,
Ozve se zhľafzom prava Bofzkoho.

16. Bofzké fzlovo do fertza fzvohô²¹⁴ bere,
Zato on nyigdá i nye zablúdzi,
A zli jak tolhaj zafztává na drase,
Na vernoho tsloveka, zachodzi
Na tém fe dumá jak bi ho móh z radzitz,
Jak chatlyivi velyk roztarhatz, zhladzitz,

17. Aľe ho BÓH jomu do rúk nye vidá,
I vjoho prave ho nye odľztúpi,
Szám pri nyém ľztanye, zhanybitz fe mu nye dá:
Ufaj tús v nyoho, budz mu poľzľusni,
Podéjme tze tú 'fem vetsnye obľidlyis,
I bezbosnich zli konyetz uvidzis.

18. Vidzél ús já jak fe zli rozkorenyél,
I hardoho, jak fe ból rozroľznól,
Jak bobkovi ľztrom barz fe rozselyenyél,
Po tsafzu ľmi fe tamtátz ohľyednól,
Patru na to meľzto, us bulo ponyém,
I dze fe podzél, nye znatsno onyém. [[86]]

19. 'Sij ľzpravodlyive, budz verni, i ľtsiri,
Uvidzis ás dobrá budzé tvoja,
Uvidzis ás tebe Pán BÓH potzesi,
Vkáse tzi ľvetlo fzvohô²¹⁵ pokoja,
A bezbosni tslovek barz fe okľame
Iz pľemenom vifunyé, prepadnye.

20. Tsom Pán BÓH ľzvojim vernim za och rantza,
I jich z úľzkofľtzi vséj visľyebodzi,
Z nyima on jeľzt zavse, i jich potrimá,
I kedí k nyomu v tvardéj²¹⁶ úľzkofľtzi
Volaju, zruk bezbosnich, jich vibavi,
Vse z ľzvoju ľáľzku prinyich fe ľztavi.

²¹⁴ [fzvohô] ľzvoho

²¹⁵ [fzvohô] ľzvoho

²¹⁶ [tvardéj] tardéj

XXXVIII. Szkarhi Dávida, i modlyidbi.
Haragodnak nagy vóltában: 61.

PAnye u hnyeve tvêm náhlém,
Rozpályeném,
Nye ráts na mnye pofztávatz,
Pre moju vinu velyiku,
Pomfztvu tsesku
Nye ráts na mnye vilyévatz.

2. Alye us fimi fzit oboho,
Z luku tvohô²¹⁷
Pofztrélyen fimi bolyefznye,
V téj pretvardéj hrozněj ruki
Tzeské muki
Zrútszen kvélyim 'falofznye.

3. Pre tvohô²¹⁸ hnyeva tsefzkofztzi [[87]]
Nyits tzalofztzi
V tzelu mém nye zofztává,
Mim kofztzom dlyá hrécha mohô
I 'sádnoho,
Szpokojenyá nye fztává.

4. Tsom mē²¹⁹ hrozné falyetsnofztzi,
Nyeprávoftzi,
Zvifilyi hlavu moju,
Chtorich barz tseské bremeno
Udi moju,
I znásatz nye zvládaju.

5. Mē²²⁰ rani povihnyivalyi,
Povonyalyi,
Odkely jefzt velyki plats mój,
Ale jich vřitká pritsina
Moja vina,
I nye mudri 'řivot mój.

²¹⁷ tvohô] tvoho

²¹⁸ tvohô] tvoho

²¹⁹ mē] mé

²²⁰ Mē] Mé

6. Mojo bédi mnye ztrápilyi,
I zharbilyi,
Muki prehrozné znásám,
Kásdi dzeny v fzmutej 'salobe.
Kvélyázt v fzobe,
Platsu, a horko fztukám.

7. Mojo tzenké zapadnulo,
Ofzlabnulo,
Tsrevá bédnyé zbolyelyi,
V mém tzelu nyemás motznofztzi, [[88]]
V 'sádněj kofztzi,
Vfítké v bólyoch zotlyelyi.

8. Okrutnye jak fmi ofzlabnól,
Znyistsél, zhinól,
V tich barz pretvardich mukách
Horko fztukám, kvélyu, platsu
U fzvêm²²¹ fertzu,
Na tich fztrásnich frafzunkách.

9. Mojo horklyivé zdichányé
I fztukányé
Pred tobu zjevnye fztoji,
'Sádofztz fertza zármutnoho
Platsutzoho,
Oh Panye! znás vtsém znoji.

10. Mě fertzo nye má pokoju,
Barz fe tloju,
Vfítká motz v mnye zmárnyela
Us mojich ots kásdá fvetlofztz
I veselofztz
Odomnye oddályela.

11. Vfítké mojo znajomnyitzi
I blyisnyitzi
Od mnye fe odtzúdzilyi,
Szúsedí, krevné rodátzi,
V téj úfzkofztzi
Mnye dalyek odftúpilyi.

²²¹ fzvêm] fzvém

12. A té tzo na mnye pofztalyi [[89]]
Bi mnye ztarlyi,
Sétze zatzáhlyi tajnye,
I chtoré mnye nye návidzá,
Trápjá, fzmutzá
Po kásdi dzeny okrutnye.

13. Khluchomu fmi róvnim fztanól
Jak bich nye tsól,
Vfítko muším prefzluchatz
Jako nyemi, i pri pravdze,
Vtakéj bédze
I ufztá nye fmém roznyátz.

14. Jak nyedofztz pevni z tzichofztzi
I pri tznofztzi
Szvêj²²², fzlovko fmi nye reknól.
Chotsi fmi jich uprikrenyé
Znyevásenyé
[Oh mój Panye!] dobre tsól.

15. Alye já vse vtebe ufám,
Tebe tsekám,
BOSE ráts mnye vífzlisetz,
Ti mnye vibavis, z tim tzesu
Szvoju dusu,
Panye ráts to uvidzetz.

16. Tzo hvaru i pitám Panye,
Bi fe zomnye
Onyi dajak nye fmjályi,
Bo kedz bi fmi fe pospotzél, [[90]]
I porasél,
Na mnye bi nafztzihalyi.

17. Kedz já vse tak budu chrámatz,
I pratzovatz,
Barz já fe na tém boju
As fe v mnye fertzo rozsályi,
I porasi,
Zaznám vetsoho znoju.

²²² Szvêj] Szvêj

18. Falyetsnofztzi fšvé vodluju,
Jich nye taju,
Nyi zlé utsinki fšvojo,
Bremeno tseskoho hrécha
Mnye dolyéhá,
Pritzifzká údi mojo.

19. Mojo nyepráztelye 'fiju,
Z stsefztzém tiju,
Motzuju fe z dnja na dzeny,
I chtoré mnye nye návidzá,
Na mnye váltsá,
Chotz fmi jim nyits nye vinyen.

20. Toti na mnye poftávaju,
Chtoré znaju,
Jak fmi velyo dobroho
Znyima rábjál, alye vidzá,
Tzo závidzá,
As fe ofztrehám zloho.

21. Panye ráts mnye nyezochábjatz, [[91]]
Ráts fšám podnyatz
Z motzu, opustsenoho,
Pitám budz milofstzivim mnye
Oh mój Panye!
Tsom tis ufányé mojo.

22. Zato ukás láfzku nad mnu,
Nye zhardz zomnu.
Oh mój láfzkavi Panye!
Z fšvim ratunkom fe nye zdályuj,
Alye fatuj
Oh nájfzlatse fšpasenyé.

XXXIX. Vodluje Dávid bédi fšvójěj 'suborlyivofstz.
Magamban el-végezém és mondám:

TO fmi v fšebe dokontsél i dumál,
Bich fšvé drahi tak ofztrehál,
Abi mój jazik také nye reknól,
Odkely bich fe fšmutku doból,
Na ufztá fšvojo zubadlá rútzu,
Doklyá nyeverni predomnu.

2. Volyá jak nyemi tak fmi zamelyknól,
 Nyi 'slye, nyi dobre nye reknól,
 I fzvój bóly fmi lyem u fzebe dusél,
 Tsom fmi gvált nad fzobu fzkusél,
 Mojo fertzo fe v mnye rozpályilo,
 Rusél fmi fe na to fzlovo:

3. Panye ráts mi mój konyetz vijeviz, [[92]]
 Doklyá ti mnye tú chtzes 'fivitz?
 Kelyo dnyóv estse v mojém 'fivotze?
 'Se fmi lyem tsáfzni v tém fvetze,
 Mojo dnyi fi lyem na dlány vimerál,
 Mój vek fi k nyitsomu zróvnál.

4. Zapravdi lyem barz mární jefzt tslo vek
 Chotz fzebe dáva vetsni vek,
 Istse jak tzény tslovek fzkoro minye,
 Tzo 'fe na fsvetze tak hinye,
 Velyo z hromadzuje fztatki zbivá,
 A chto posije to nye zná.

5. U kém tus ja fe Panye ufatz znám?
 Lyem tebe tzefitzelya mám,
 Vislyebodz mnye z hréchu vfelyâkoho,
 Jazika lyuda hlupoho,
 Brány mnye abi fe zomnye nye fmjalyi,
 Vidzátz mnye v takéj nyevolyi.

6. Já jako nyemi z tzichofztzu fzluchám,
 Ufztá nye rozojmu, tsom znám
 'Se to jefzt vřitko od tebe, Panye
 Szvój batóh ráts znyatzi zo mnye,
 Tsom fi mnye z fzvû²²³ ruku barz obtsésél,
 Us fe i mój 'fivot zmárnyél.

7. Bo kedi ti tsloveka hrésnoho
 Pořtrófás za krechkofztz joho,
 Tam hinye joho podoba vdatná,
 Jak od molyu sata kráfzná, [[93]]
 Oh jak tslovek jefzt barz preminuli,
 V nyitsém nye fztáli, znyiknuli.

²²³ fzvû] fzvû

8. Panye pitám ťzlis modlyidbi mojo,
Nye odmetuj ťzlizi mojo,
Tsom ťmi pred tobu 'ťelyár, prichodtza,
V jedno z Ottzami mojima,
Odljechtsi mi málo nych ťe zprofťtzu,
Doklyá z toho ťveta vijdu.

XL. Zveťtzuje umutsenyé Kriftufovo, i Popovťtvo johu.
Várván vártam à Felséges URat:

TSekajútz tsekál ťmi Pána ťzvôho,
I on ťe ku mnye obrátzél,
Milofťzivnye mnye viťzlisél,
Ukázál mi ťzvê láťzkavé lyitzo,

Vinyál mnye z ťtudnyi ťztrasnej,
I prépáťtzi barz blatnej,
Tak 'ťe mojo nohi,
Na barz rónnu ťzkalu
Pofťtavél, i ťztálu,
Vedutz mojo drahi.

2. Dál mi do mojich úťzt péťeny novú,
Na chválu BOHA nafoho,
Abi kásdê ťzlisátz, toho
BOHA ťe bályi, v nyém malyi véru,

Blahofťzloven chto v BOHA
Szvê otsi znyavsi ufá, [[94]]
A zlich piťnich lyudzi,
Chtorich ťzpravi kásdê,
K olhárfťtvu nahnuté,
Tich dalyek obchodzi.

3. Tvêj²²⁴ mudréj mislyi i barz tsudnich ťzpráv
Rachunok jeťzt barz velyiki,
K nám ťzutzej miloferdnofťtzi
Velyikofťtz, chtos bi vipovedzetz znál?

Kedz jich pótsnu rachovatz,
Nye znám jich vijmenovatz,

²²⁴ Tvêj] Tvěj

Tsom tis nye posádál²²⁵
 Barz velyo offeri,
 Lyem bich búl pofzlusni,
 Uchás mi prevertál.

4. Nye 'sádál fi offeri fšpályené,
 I za hréch fšútzá nyet vdzetsná,
 Tedi fmi reknól: Avdze já
 O mnye jeřzt piřzmo v Bofzkém zákonye,

Abich volyu, rozkáz tvój
 Pólnyél, dobri BOSE mój,
 V fšlove prava tvohô²²⁶
 Mój duch fe barz kochá,
 I z fšlovom Zákona
 Pólné fertzo mojo.

5. Pofztréd zbéranyá barz velyikoho,
 Tvû fšpravodlyivořtz fmi zhlásél,
 Nyigdá fmi ju nye zatajél, [[95]]
 Dobre znas po dnyí tsafzu kásdoho.

Tvû dobrotz fmi ofšlávjal,
 I nyigdá nye prefšluchál,
 Já tvojo fšpasenyé
 Zhlásál z fertzom fšsirim,
 I zjevél pred kásdim
 Tvojo zmilovanýé.

6. Oh Panye mój! tvoju miloserdnofřtz
 Ráts odomnye nye zotrimatz,
 Ráts mnye z tvû pravdu ochrányatz,
 Na mnye pripadla moja nyeprávořtz,

Zlé fškutki na mnye fšpadlyi,
 Mnye zo vřích fšřtrán objalyi,
 Chtorich nyét rachunka,
 I vláfz telyo nye je
 Na měj²²⁷ bédnej hlave,
 Sertza v mnye nye fštává.

²²⁵ V pôvodine omylom nasleduje graficky oddelený nový odsek.

²²⁶ tvohô] tvoho

²²⁷ měj] méj

7. BOSE dobri zmiluj se nadomnu,
Satuj Panye pridz k pomotzi,
Zahanybi tich v náhlyivoftzi,
Chtoré mû dusu na smertz hlyedaju,

Tich Panye nazád udér
Chtoré chtzá mû zahibély,
Tzo se v bédze mojéj
Tzesá, zo mnye sméjutz
Vah vah val volajutz,
Odfzúdz jich k smertzi zléj. [[96]]

8. Abi v tebe plefzalyi z radofztzu
Toti, tzo tze vse potzlyivjá,
A tvojo szpasenyé lyubjá
Hvarátz: Tseftz i chvála Pánu BOHU,

Chotsi já barz chudobni,
I vnúdzi posztaveni,
Aly má sztarofztz na mnye
Vislyebodztzely mój,
Satuj BOSE satuj,
Nye poznyi se Panye.

XLI. Vitsituje bédi szvojo.
Bóldog à ki à nyavalyást híven:

BLahofzloven²²⁸ chto nudznoho ftsire
V upadku szanuje,
Tsom johó tés v tsafz veľkéj úfzkofztzi
Pán BÓH vislyebodzi,

Dá jomu dlúhé dnyi z láfzku szvoju
Uvidetz v pokoju,
I na nyeprátzefzku 'sádoftz nyigdá
On johó nyevidá.

2. I kedi on vpadnye do chorofztzi,
Vpofztzelyi, bolyofztzi
Nastsivi johó Pán BÓH láfzkave,
Dá mu dobré zdravé.

²²⁸ **BL**ahofzloven] **BL**ahofzloven

Zato k tebe BOSE mój tak reknu:
Zmiluj se nadomnu,
Od kebis moju dusu ofztrabél, [[97]]
Bo fimi barz previnyél.

3. Mojo nyepráztelye mnye nyeufztzá,
Zahibély moju chtzá,
Hvarátz: Tés doklyá ho zlá smertz minye,
Kedi us zahinye,

Opatrelyi mnye, jak bi zláfzkavim
Lyitzom barz oblyefznm,
Chitrofztzu o mnye fzlovo vinyalyi,
Potom mnye vidalyi.

4. Vřitzi o mnye jednak barz septaju,
Zlé o mnye dumaju,
Jak bi mi naslyi, v tém jeřzt jich fortély,
Dajaku zahibély,

Havarátz: Us tzeper BÓH joho preklyál,
Tsom velyiki hréch mál,
Szpadnól, lyesi, na nyém pokortányé,
Nyigdá us nye řztanye.

5. Istse i mój práztelye na mnye pořztál,
V chtorém fimi se ufál,
Tot tzo jéd chlyéb mój i vlářznu řztravu
Podnyál na mnye petu.

Zmiluj se nadomnu v takėj ufzkofřtzi,
Oh velykéj lyutofřtzi,
BOSE, kebi ři mnye podnyátz rářsél,
Abich jim zaplatzél.

6. Alye já ottely tvû lářzku zpoznál,
I dobre v rozum vsál, [[98]]
'Se mój nyeprářzél nyijak nye móse
Radovatz se na mnye,

V mojėj tsifřtotze ti mnye potrimás,
Sřvû pomotz mi podás,
Vse mnye pred řzvojo oři pořztavis,
Nyigdá nye zochabis.

7. Posehnán ři BOSE Israelfřki

Tzeper i naveki,
Tvojo meno jefzt vse ofzlávené
Amen Amen vetsnye.

XLII. Rozlutsné fžkarhi Dávida.
Mint à fžép hives patakra:

JAko jelyény vodu 'sádá
Zaslyáchli k obtserfzvenyu,
Tak i dusa moja hlyedá
Pána v fžvojem trápenyu,
Ktebe óh BOSE 'fivi!
Túsi mój duch horklyivi
Kedi fžpólnyis 'sádofztz moju
'Se bich u vidzél tvár tvoju.

2. Szlízami jak z chlyebom Panye
Dzeny i notz kármim dusu,
Kedi také posméványé,
Kdze tvój BÓH? fžlifetz musu,
Na tém dusu vilyévám,
I tvój dóm vidzetz 'sádám,
Kdze fimi v zbéranyu fvetofztzi [[99]]
Z vernima fšpévál v radofztzi.

3. Pretzo fi fžmútná duso má?
Tsom fe tak zármutzujes?
Budz Pánu BOHU doverná,
A zachováná budzes,
Vér 'fe estse veselo
Vislyebodzenyé joho
Budzem fžlávitz, óh mój BOSE
Dusa fe vkojitz nye mose.

4. Tsom fe o tebe fžpametám,
Ztéj pufztinyi Jordánfžkéj,
Na fveté mefzto fe 'sádám
Od Hermon hóri nyifžkéj,
Hlibokofztz na hlibokofztz
Volá, pre velyku úfžkofztz,
Kedi prék mnye vedzes vodi,
Vfelyakéj fžmutnéj prihodi.

5. 'Sibkofztz povodzá tvojoho,
 I vichritze hutsátzé,
 Z verch mnye fe zvasá krechkoho,
 Pretse já volám k tobe,
 Tsom mnye v dzeny tak potrimás,
 Abich v notzi chváli hlafz,
 Podnyéfz, veselo prespévál,
 A ochrantza fzvohô²²⁹ vzivál.

6. Hvarátz: BOSE fzkalo moja
 Tsom na mnye tak zabuvás? [[100]]
 Nyeprátzelye na mnye fztojá,
 Barz zármutni mi ten tsáfz,
 Tsom jich jazik prepríkri
 Jak rana v kofztzoch jefzt mi,
 Kedi mnye zveduju toho,
 Kdze tvój BÓH tzos ufál v nyoho?

7. Pretzo fi fzmutná duso mâ?
 Tsom fe tak zarmutzujes?
 Budz Pánu BOHU doverná,
 A tak fzpasená budzes,
 Lyem fe na nyoho ufaj,
 A fzpasenyé fzvê tsekaj
 Od Pána; tsom on BÓH tvój jefzt,
 Jomu budz vetsná chvála, tsefztz.

XLIII. Modlyidba za vislyebodzenyé *Itélj-meg engemet UR Isten:*

BOSE mój budz za fzdutza mohô²³⁰,
 Rátsis podnyátz moju fzpravu
 Prétziv národa okrutnoho,
 Do rúk tsloveka fortélynoho
 Nye vipústš mnye, chrany mnye motznye
 Oh mój mili BOSE.

2. BOSE mój nádzeju mám v tobe,
 Tsom fi mnye tus tak zochabél?
 Tsomu chodzu v takéj 'salobe?

²²⁹ fzvohô] fzvoho

²³⁰ mohô] moho

Tzeské horkofztzi znásám v fzobe,
Bo mnye trápi mój nyepráztély, [[101]]
Hroznye mnye zármutzél.

3. Daj fzpoznatz fžprávodlyivofztz tvoju,
Zoslyi ku mnye svetlo fžvojo,
Chtoré mnye nyech vse obreduje,
Mojo krotsaje v provádzuje
Na hóru pribitka tvohô²³¹,
Siona fvetoho.

4. K Oltáru BOHA nájvissoho,
Pred mojoho Pána BOHA
Prichádzám, abich chvályél joho,
Bo on jefzt radofztz fertza mohô,
Tebe BOSE dusa moja
Tsefztz chválu oddává.

5. Tsom fe do toho 'sályu dávás
Oh moja zármutná duso,
Ufaj v BOHA, pridze taki tsafz;
'Se jomu veselo zaspévás,
Tsom on mnye vibavi z zloho,
BÓH fžpasenyá mohô²³².

XLIV. Modlyi fe lyúd Bofzki za vibavenýé.

Hallottuk Isten füleinkkel:

ZUchami fme fžliselyi BOSE
Tzo fi fžpravovál v dávném tsase,
Ottzove nám povedalyi,
Chtoré tvê fžkutki vidzelyi,

Jak fi z fžvû ruku Pohanóv
Rozplasel, z bévněj 'femi zhladzél, [[102]]
A nato mefzt našich Predkóv
Do predrahěj 'femi pošadzél.

2. Tsom nye z fžvû zbroju to zrobilyi
'Se ten dobri Kraj tak obsedlyi,

²³¹ tvohô] tvoho

²³² mohô] moho

Nye jich ruka anyi rame
Naslo jim to vibavenyé,

Alye pozor tvohô²³³ lyitza,
Z chtorim fi jich brányél, ratovál,
Tvojo rame i pravitza,
Tsom fi ku nyim velyku láfzku mál.

3. Panye BOSE tis mojim Krályom,
I jedinim Potzefitzelyom,
Jákóboj fzvû pomotz poslyi,
Jak prave za dávné tsáfzi;

Tsom prék tebe, nyepráztelya
Nasoho, znám ás zahanybime,
Tich chtoré náfz nyenávidzá
Vejménye tvojém potlatsime.

4. Tsom já fe nye ufám k fsvojomu
Lukovi chotz bi nájljepsomu,
Zbroja mnye nye vislyebodzi
Kedi návalnofztz prichodzi:

Alye ti náfz fžám vibavis
Pretziv nyepriáztelya vsoho,
I z fsvoju motzu zahanybis
Mordárov ' fivota nasoho.

5. Zato Pána BOHA chvályime, [[103]]
I johu meno velyebime,
Vifzlávujutz pokásdi dzen
Vetsnje, tsom toho fžám hodzen;

Alyes náfz tzeper odftúpél,
I z rutzél do velyikéj hanybi,
Naso záfztavis potupél,
Nye prisol fi znami do vojni.

6. Z pústseľs na náfz plach barz hanyebni,
Nye potzlyive fime utzekalyi,
Pobél fi náfz z fertzom plachim
Pred tim nyepráztelyom nafim,

²³³ tvohô] tvoho

Tim, chtoré nář nyenávidzá,
Na prédu jak ovtze ři vidál,
I medzi Pohani zlima
Barz nadalyeko ři nář rozvjál.

7. Lyúd řzvoj ři lyem zanyits potrimál
Panye, barz ři ho túnyo predál,
Malu tzenu ři mu rutzél,
Lyem jak bi darmo virutzél,

Ti ři zrobél, nyepráztelye
'Se naso, znář fe jak barz řmēju,
I řzúsedzi okolyitsné
Nám fe řztramotnye podrásnyaju.

8. Vidál ři nář barz znyevášenich
Dlyá priřzlovjá do úřt pohaniřzkich,
Kásdé znář lyem řmých vályaju,
I zhlavu na nář kivaju. [[104]]

Nas řztid, nyepotřlyivofřt vsaká,
Kásdi dzeny pre domnu fe vije,
Tseřtokrátř hanyba velyiká,
Mojo tznótné lyitzá prikrije.

9. Barz velyo ládbi pretřutz musu,
Odkely fe v mém řertzú barz řzmútzú,
Vidzevři pred řzobu řzvohô²³⁴
Préřzivnyika okrutnoho,

To Panye vřitko z násáme,
Pretse sme o tze nye zabulyi
Z tvim Zákonom nye zhardzáme,
Alye řme tzi fe v nyém poddalyi.

10. Sertzú naso fe vzád nye tzofá,
Alye fe vse lyem v tebe ufá,
I nye zėjdu naso nohi
Z tvojęj pravėj ztzéřzki, drahi,

Chotsi ři nář tak pokartál,
I v rutzél medzi drakov hroznich,

²³⁴ řzvohô] řzvoho

A us zo vľich ľztrán barz objál
Z ľzťasnu tzeńyu zlich sětz ľmertelnich,

11. Kebi bulyi ľme ľe zabulyi
O tebe, z tvim menom z hardzilyi,
Abo dľyá BOHA insoho
Chváli, ruki znyalyi naso,

Tsi bis ból nám to pretzerpél,
Alye bi bóls náfz pobél Panye,
Znám ás bi bóls to uvidzél, [[105]]
Tsom znás kásdé ľertza dumányé.

12. Alye mi pre tebe óh Panye:
Také jak óvtze na rezányé,
Kásdi dzeny, préd nyepravofťtzi
Sveta v tzeskéj znyevásnofťtzi,

Zato zbudz ľe óh Panye nas
Z ľzna toho, i ráts náfz vibavitz,
V ľztany hore i nye zochab náfz,
Nye daj nám ľe tak vetsnye trápitiz.

13. Pretzo ľzvê oťsi z náfz tak z nyimás,
Tsom ľzvû ľáfzkavu tvár tak chovás,
Prednami, jak bis náfz nye znál,
Tsom ľi o náfz tak za nyedzbál,

Nas tzali 'ľivot, i nas duch
Us zbédi as prachom pripadnól,
Z prevelykéj horkofťtzi nas bruch
As ktéj tsárnéj 'ľemi prilyipnól.

14. V ľztany zato hore óh Panye nas,
Ratuj náfz v tak barz zármutni tsafz,
I z tvêj²³⁵ velykéj ľyutóvnofťtzi²³⁶,
Vijmi náfz z kásdéj úľzkofťtzi.

²³⁵ tvěj] tvěj

²³⁶ ľyutóvnofťtzi] ľytóvnofťtzi

XLV. Krizta z Eklefiu zarukovanýé.
Egy szép dolgot hoz elő az én szívem:

BARz krafznu rets mê fertzo zhlafítz 'sáda,
Ô²³⁷ fzlávi Krályu fzvû péseny zakládá,
Chtoroho jazik mój vichvályuje,
Jak Pířzar z pérkom kráfznye²³⁸ malyuje, [[106]]

Hety krassi tis národa vřítkohoho,
Podobu z vissis tsloveka kásdoho,
Tvojich úřzt jak barz velyiká vdzetsnofztz,
Presehnál tze BÓH po vetsnu vetsnofztz.

2. Oh ti nářzlavnější motzni vitsasu
Vřztany hore a pripás k boku zbroju fzvû,
I vtěj Krályóvfzkěj fzlavněj jefznofztzi
Ukás vládu fzvêj²³⁹ velykomosnofztzi,

Tvû pútz nych řtsirá pravda obreduje,
Chód tvój nych řvřtká dobrotz naslyeduje,
Szvoju pravitzu velyiké tsudá
Dokáses pred otsmi vsoho lyuda;

3. Tsom tvê řzřélki barz ofzřré kontze maju,
Chtoré, tvojo nyepřázelye potsuju,
Kedi jich fertzá znyima přefzřrélyis,
Jich motz pod řzvojo nohi potlatsis.

Tvój Krályóvfzki trón óh nářvissi Panye,
I tvoja řzláva naveki zofztanye,
Palyitza tvêj²⁴⁰ Krályóvfzkěj motznofztzi
Jefzt palyitza tvêj²⁴¹ řzprávodlyivofztzi.

4. Ti řzprávodlyivofztz ufztavitsnye lyú bis,
Tak i bezbosnofztz kásdu nyenávidzis,
Pretos tze BOSE, BÓH tvój pomazál
Olyéjom, nad řřtzkich vernich podnyál,

²³⁷ Ô] O

²³⁸ kráfznye] kárfznye

²³⁹ řzvêj] řzvěj

²⁴⁰ tvěj] tvěj

²⁴¹ tvěj] tvěj

Z tvích²⁴² sát predrahěj Myrhi pach vichá dzá,
Szami Aloes, rofzkosná Kásia
Vijdzes iz polát fzlonoſvich kofztzi, [[107]]
Tebe vidzátz kásdi je vradofztzi.

5. Krályóvfzké Panni v tvích²⁴³ kráfzotách
V drahich priberoch tebe fe uklonyá,
Sztoji na pravitzí Manselka tvâ,
V satu zlatohlavu priodzáná,

Oh Dzévko kráfzná naklony uchá fzvojo,
Obrázt fe hev i ufzlis fzlovo mojo,
O tvojem národu ti fe zabudz,
I Ottza fzvohô dóm zpametzi zrútz.

6. I budze fe Krály u tvěj kráse kochatz,
A u fzvêm fertzu barz velymi radovatz,
On jefzt us Pán tvój, poklyony fe jomu,
I fzlús mu z velyku ponyisenofztzu,

Tirfzké Dzévki, tés insaké národi
V dár tzi prinyefzu fzvê drahé klenodi,
Krályóvfzká Dzévka z dnuká jefzt fzlavná,
Z vonká fata jěj zlatom pretkáná.

7. V fzvêj²⁴⁴ barz rofzkosnye vifitéj odzeji
Budze v nyesená Dzévka velykéj fzlávi
Pred Králya fzvohô, znyú i drufitski
Uvedzené budu tovariski,

Tak 'fe onyi z predrahu rofzkosnofztzu
Véjdu pred Králya z velyiku vdzetsnofztzu
V polatu johó, jomu fe v klonyá,
Budze radofztz nyevipovedzená.

8. Mefzto tvojih zochabenich roditsóv
Dá tebe Pán BÓH barz velyo potomkóv, [[108]]
Chtorich ti polztavis Knyisetami,
Nad tzalěj 'semi majetnofztzami,

²⁴² tvích] tvich

²⁴³ tvích] tvich

²⁴⁴ fzvêj] fzvěj

Já meno tvojo budu vichvályovatz
Panye z národa na národ, fzpominatz,
I jich potomki téš nyekonyetsne,
Budu tebe vse vížlavjatz vetsnye.

XLVI. V burenyu fvetá Buh obrana.
Az Isten à mi reménségünk. 7. 59. 82.

BOH fveti, **BÓH** motzni **JEHOVA**,
Náfz upatku zléj chvilyi chová,
On ftsit ufánya nasoho,
Préztiv nyepráztelya vsoho,

Zato bi mi fe nyits nye bályi,
Chotz bi fe hóri prevratzalyi,
Padalyi fžtréd kotlyin morfžkich,
Chotz bi ' fem sla zo fžlupóv fžvích²⁴⁵.

2. Nyečh fe moro fžtrasnye podnyimá,
Hutsi obnohami kásdima,
Chotz bi povetrom tak hralo
As bi hóri z mefžta bralo.

Istse bi réka vodi bifžtréj,
Z potokom obnohi pretšifžtėj²⁴⁶,
Bofžki Város, Város fveti,
Rozveselyila naveki.

3. Tsom pofžtréd nyoho **BÓH** prebivá,
Zato v fžvêm²⁴⁷ gruntze odpotsivá,
I fžkoro v kásdėj úfžkofžtzi [[109]]
Podá mu láfžku pomotzi,

Zlé Pohanyi fvetom búraju,
Barz velyo Krajnye poftavaju,
Alye lyem **BOH** fžlovko reknye,
V fítko to náhlo utzichnye.

²⁴⁵ fžvích] fžvich

²⁴⁶ pretšifžtėj] pretžifžtėj

²⁴⁷ fžvêm] fžvém

4. Alye ľzám Pán BÓH vsehmohtzi,
 Jefzt nám kásdi tsáfz na pomotzi,
 BÓH Jákobov z nami bivá,
 On nas hrád, motzná ochrána,

Pridz kásdi i obáts dobre ľzám,
 Tzo robi ten vsehmohtzi Pán,
 Chtori 'femľzku okolyitzu,
 Zpufztosi z ľzvû dzivnu motzu.

5. On ľzám na téj 'femi ľirokéj,
 Zľzadzi motz vojni vselyejakéj,
 Kópiju potre, luk zlomi,
 Vozi vojľzské ohnyom ľzpályi,

Hvaratz: vi vľitké pofzluchajtze,
 'Se já fmi vas motzni BÓH, znajtze,
 I 'fe nad kásdim národom,
 Mám vládu pod tzalim nyebom.

6. BÓH ľveti, BÓH motzni JEHOVA,
 Z námi v kásdém meľztze zofztává,
 BÓH Jákobov, BÓH vsehmohtzi,
 Nám jefzt zavse na pomotzi.

XLVII. Radofztz Izraela 'fe JEHOVA Krályuje. [[110]]
No minden népek O'rvendezzetek:

NUs vľitké ľyudze	V radofztzi budtze.
Kásdé národi	Pleľzajtze vsadi,
Hľafzno ľpévajútz	I vichvályujutz

Boha 'ľivofo	Nájjeľznyéjsoho
Králya, chtori ľzám	Jefzt vľéchohtzi Pán
Nad vsim národom,	Pod tzalim nyebom.

2. Chtori národov,	Motznich Pohanov
Pod nohi naséj	Motzi, z ľáľzki ľzvêj ²⁴⁸ ,
Poddál i rútzél,	Pred nami znyisél,

²⁴⁸ ľzvêj] ľzvêj

Davsi nám erek, Náfz za fzvích ²⁴⁹ poznál, Jákóba, fzvohô	Sztáli ás navek, I na tsefztz podnyál, Szlúhi vzdzetsnoho.
3. Ah jak rofzkosnye Radofztz velyiká, Hore do fzlávi,	BÓH hore idze, Tsom nás Pán fztúpá Medzi trubami.
Spévaj nus fpevaj Krályu nasomu, Kásdi vikrikuj	V fvetze kásdi Kraj, BOHU motznomu, I barz se raduj.
4. Rozlutsnye fpevaj Bo v kásdém Kraju Tsom on jefzt Krályom,	Jomu kásdi Kraj, Za nyim fzluchaju, Pod tzalim nyebom.
Kásdé knyisetá Pridu préd nyoho, BOHA vnyisenye	Z tzaloho fvetá, Jakobóvoho Szlavjá rofzkosnye.
5. Ten BÓH vfechmutzi Lyud fzvój varuje Chtoroho fzláva	Pán tzaláj 'femi, I obreduje, Vetsne zofztává. [[111]]

XLVIII. Jerusalemtzi dzekuju za obranu.
Nagy az UR méltóságában:

SZláva Pána nájvissoho
Velyiká jefzt v meztu johó,
Kdze johó velyebnofztz prebivá,
Na hóre presvetěj fzpotsivá,

U Sionu svetofztzi,
Chtori jefzt na pólnotzi,
Na mezttze nájrofkosnéjsém²⁵⁰,
V fvetze nájposádanyéjsém,
Kdze Város Králya velykoho,
Ku chtoromu nyét róvnoho.

2. V tich domoch BOHA 'fívoho
Znaju za ochrantza fzvohô,

²⁴⁹ fzvích] fzvich

²⁵⁰ nájrofkosnéjsém] nájrofkksnéjsém

Ponyeváts Krályé z prisáhnuté,
Velyo záftavami objaté

Prislyi, Mefzto oblyehlyi,
I dobutz dokontsilyi,
Alye fe hnyet jalyi fztrachatz,
I hanyebnye het utzekatz,
Város jak fzkorej odbehlyi,
Z velykim fztrachom zutzekalyi.

3. Sztrach i bóly jich objál v fertzu,
Vláfznye jak vojjetnu 'fenu,
I jako lodza ftréd povetrá
Kedi z nyi motzni vétor líbá,

To sme z otsini vidzelyi, [[112]]
Tzo sme pred tim tsúvalyi,
U fzlavném Városu Bofzkém,
Jomu z dávna posvetzeném,
Chtori fzebe Pán zalyubél,
Abi jomu vetsnye fzlúsél.

4. Chtori, Pán tak pomotzovál,
Bi fe nyigdá nye rozvályál,
Patrime fztréd tvohô kofztzela
Na láfzku tvoju, óh JEHOVA,

Jak tvojo meno velyké
Napólnyi chotári vsé,
Tak fi dalyeko rozfzírél
Szvoju fzlávu, i podvissél,
V tvêj²⁵¹ rutzé fzamá fzpravodlnofztz
Jefzt, a v prátzi miloserdnofztz.

5. Vesely 'fe fe as naveki
Sion, i Judovo Dzévkí,
Na tvojem fzpravodlyivém fzúdzé,
Tsom platzis i kártás vsev pravdze,

Po Sionu pochodtze,
Joho túrnyi, opátytze,
Pagytze múri, domi toho,

²⁵¹ tvêj] tvéj

Mefztza krásnye ťzpravenoho,
Bifztze znalji zjevitz ťzlovom
Po váťz budútzim národom.

6. Tsom lyem ten BÓH ťzpravodlyivi
Jefzt ťzám, nas motzni BOH vetsni, [[113]]
On náťz trimá i obreduje,
As do ťzaměj ťmertzji varuje.

XLIX. Marnofztz bohafztva i naslyedovnyikov jeho.
Hallgassátok-meg ezt minden népek:

POťzluchajtze to kásdé národi,
Lyudze po ťvetze 'ťjútzé vsadi,
Jak profzté ťztavi tak i Panove,
I vi úbohe, i vi bohaté.

Jazik mój zhlási mudrofztz velyiku,
I ťertzo vidá pametz hliboku
A na tot priklád i ťzám uchá podám,
Zhuslyovim hlafzom kráfznu hádku vidám.

2. Tzos bi já ťe bál vtsafz prihodi zlěj.
As bi mnye zradzél falts krechkofztzi měj,
Kedi mój nyeprátzely natém ťztoji
Jak bi on mnye potlatsél pod nohi,

Nyechtoré barz v penyesoch úfaju,
I z ťzkarbom ťzvojim ťe vichvályaju,
Alye z tim nyichto nye odmenyi brata,
Kedi mu Pán BÓH káťe z toho ťveta.

3. Tsom barz drahá je dusi odmena,
Nyichto 'ťivot ťzvój odkúpitz nye zná,
Abi (kdi jefzt tsáfz) umrétz nye musél,
I vprach do hrobu nyigdá nye ťztupél;

Bo vidzi, as anyi mudri, nyi sályen
Horkěj ťmertzji ťe ohnatz nye hodzen, [[114]]
I 'ťe po ťmertzji jich ťzkarbi, bohafztvo
Zofztanu, i to nye znaju, nakoho.

4. U tém zavodzá nájvettsé mislye,
Abi jich domi tirvalyi vetsnye,

Jiich pleme nyigdá nye vihafznulo,
Alye jich meno vetsnim zofztalo.

Ah chotsi fzkrab i penyesi maju,
Toti retsi dlúho nye tirvaju,
Tsom nahi odpadnu od vsakéj dobrotzi,
Na kontzu jak bidlo v nyiknu do smertzi.

5. Szamá nyemudrofztz jich vsaká fzprava,
Tim obitsajom i jich potomka,
Chtoré se vtich márnich retsoch kochaju,
U hlupéj drase Ottzón naslyeduju,

Jak bidlá zhnyité u hrobe lyesá,
Do smertzi vetsnéj jich 'fidlo padá,
Hnyet pravé budu nad nyima panovatz,
A v tsafz ráno pótsnu nad nyima vládatz.

6. Bo hnyet zahinye jich všítká fzprava,
Jich mefzto vetsné, peklo, hrób, truna,
Alye od smertzi mám to ufányé,
Mnye BÓH vibávi, i k sžebe prime.

Zato ti mudri iz tim tzo mislyis,
Kedz dakoho barz z bohatzetz vidzis,
Tsom všítké, fzkarbi tu musá zochabitz,
Od fzlavi svetzkéj márnye se odlútsitz.

7. V sál na svetze fzvê blahofzlovenfztvo, [[115]]
Chvályá ho as tot znál tutfítz tzelo,
Alye na kontzu pójdze za Ottzami,
I nyigdá vetzėj svetlofztz nye uvidzi,

Chto tu má potzlyivofztz, velyké ftséfztzé
Alye johu fertzo jefzt vse hlúpé,
Podobni jefzt ku bidlu nyemudromu,
Pominye, rónvi k fztatku zahiblomu.

L. Búh hrosni fzúdtze sveta.
Az erös Isten Uraknak URa:

VSitkich Bohóv BÓH motzni JEHOVA
Ozve se, i tzalu 'sem zavolá,
Od vichodu tak tés i západu,

Z Siona prenájkráficou hradu
Pridze Pán BÓH u šzvêj velykéj jeŕznofztzi,
Nyits nyeprefzluchá v šzudu šzpravodlnofztzi.

2. Sztrach, pred nyim idze oheny trávútz
Povetrém plamennim šzapájútz,
Nyebo i 'šem zavolá pred šzebe,
Szúd lyudoj tomu dá šzpravodlyive,
Hvarátz: Abi štze švetich hev z volalyi
Chtoré mój Zákon z offerami vsalyi.

3. Nyebá zhlásá šzpravodlyivošftz joho,
Tsom pravdu vřzúdz Pán lyuda vsoho,
Lyudu mój pošzluchaj, k tebe hvaru,
Izrael zrozum dobre tzo reknu,
Já šmi tvój BÓH, nyech tvojo šertzo veri,
Málo já šztoju o tvojo offeri. [[116]]

4. Offeri tvojo predomnu šztojá
Šzpályené, nye pošádál vola já,
Anyi tzapa tvohô²⁵² z chifi tvojéj,
Tsom kásdá šztvora jeřt v motzi mojéj,
'Svere v hóroch, lyefzoch dolyinoch šzutze
Znám, z kásdim ptákom vřitké šzu v měj rutze.

5. Chotz bich zhladnyél nye rék bich nyits tebe,
Tsom moj tzali švet, i tzo má v šzebe,
Ozdá dumás 'še hovedá jedám,
A tzapovu krev 'řisnyavi pijám,
Offeruj BOHU obet chvályebnofztzi,
Oddaj pojátok joho viřzokofztzi.

6. Rob bis v uřzkofztzi mnye na pomotz zvál
Ja tze vibavim bis mnye vichvályál,
Zlomu BÓH hvári, tzo ti z tim chotzes?
'Se mój rozkáz na jazik šzvój beres,
Zákon v uřztoch nyosis, a nyenávidzis,
Z kásdim mojím šzlovom štrofányém har dzis,

7. A as kedi zlodzéda uvidzis,
K nyomu še dás i z nyim v jedno befis,
Z tzudzolosnimi rád mulatujes,

²⁵² tvohô] tvoho

V zlém tovarifzve tsefzto fe tsujes,
Otvérás ufztá na zlé klyádbi, radi,
Jazikom zbudzás medz prátzelmi zvadi.

8. Sednyes, ohvaris blyisnyika tvohô,
Ohrizujes i brata krevnoho,
'Se fmi doráz nyits nye hvarél tebe, [[117]]
Ozdá mnye mislyis rovnim ku fzebe,
Alye redom fztavim predtzé tvê zlofztzi,
Zjevnye pokartám tvojo bezbosnofztzi.

9. Tzeper fzebe do rozuma bertze,
Chtoré na BOHA nyepametátze,
Bich tze nye porvál nye milofztzivi,
Chto chválu zdává ten mnye potzlyivi,
Chto tak provadzi dobré drahi fzvojo,
Tomu já ukásu fzpasenyé mojo.

LI. Szpoved z hréchu kajutzoho.
UR Isten kegyelmezz-meg énnékem:

BOSE mój! BOSE vsêj lyutóvnofztzi
Ráts fe nadomnu hrésnyikom zmilovatz,
Ráts mnye otsifztzitz z hréchu viratovatz,
Z tvojej vse velykéj miloserdnofztzi,

Zotri zomnye britkofztz vselyakoho
Hrécha, z chtorim fmi barz poskvernyél Pa nye
Dusu, tzelo, iz toho vřitkoho
Otsifztzis mnye tvê velykê zmiloványé.

2. Tsom já dobre znám fzvoju nyeprá vofztz,
I mojo hréchi predomnu vse fztojá,
Z chtorima²⁵³ jefzt ranyená dusa moja,
Odkely moja velyká tseská 'sálofztz,

Zhrésél fmi pred tvojim Bofzkim lyitzom,
Za chtoru zlofztz mnye barz potreftatz mufes,
Múfes mnye kartatz fzvím hroznim fzudom,
Zato ti fzpravodlyivim BOHOM budzes. [[118]]

²⁵³ chtorima] thtorima

3. Priznávám pred tobu óh moj BOSE,
'Se já fe iz plyugavěj krivi potsál,
U hrésnej krivi já fmi fe zavjázál
Istse u matzeriném 'šivotze.

V hréchu fmi fe na tot švet narodzél
Od hrésnich lyudzi, alye ti fe kochás
V tsifztém, štsirém fertzu, jak lí zjevél,
A mnye na tvû tajnu mudrofštz nautsás.

4. Panye pokrop mnye z Isópom tvojim,
Tak já fe pred tobu obnovu znovu,
Tsifštéjšim šztanu od béloho šnyehu,
Nastšiv mnye z miloserdenštvom šzvojim,

Nyech fe rozveselyi fertzo mojo,
Ohlas fe ku mnye z velyku lášzku šzvoju,
Nyech ofiju všítké údi mojo,
Potarté pred hnyevlyivu tvár tvoju.

5. Obrátz tvoju tvár od hréchóv mojich,
Oh nye patri meršzke utsinki mojo,
Zojmi zo mnye hnyevlyivé lyitzo šzvoju,
Vislyebodz mnye z hréchóv vselyejakich,

Pany ráts v mnye tsifšté fertto šztoritz,
Mnye vo vsitkém lyem na dobré obreduj,
Ráts u mnye motzi Ducha obnovitz,
Nyech pred tobu vzdžetsni budze 'šivot mój.

6. Nye zarútzaj mnye zpřed litza šzvohô²⁵⁴,
Pitám tze ráts odomnye nye odbératz
Tvohô²⁵⁵ Ducha Panye, alye ráts mi datz, [[119]]
Obradoványé šzpasenya tvohô²⁵⁶.

Zbudz v mojém fertzu velyiku radofštz
I zveselosštzi Duchom mnye pomotzuj,
As zpoznám z radofštzu tvû lyutóvnofštz,
Z miloserdenštvom mnye šzvojim ofmelyuj.

²⁵⁴ [šzvohô] šzvoho

²⁵⁵ Tvohô] Tvoho

²⁵⁶ tvohô] tvoho

7. Tak já z toho znak budu kásdomu,
Volyá chto bi fe k tebe návráztitz bál,
Abi v tebe ufatz nyigdá nye prefztál,
Hrésnyikoj chotz bi i nájvettsomu.

Oh BOSE mój, óh mojo fžpasenyé,
Vibav mnye z toho hréchu krivavoho,
Odkely tebe nyech mój jazik vetsnye
Chvályi, fžévá z miloserdenfztva tvohô.

8. Panye ráts otvoritz ufztá²⁵⁷ mojo,
Nyech ufztá mojo tebe vichvályaju,
Kedz bis chtzél z hovedóv offeru moju,
Nye odtzahál bi já fe od toho,

Alye ti nye posádás fžpályené
Offeri, ponyisenu dusu lyubis,
Toti fžu tebe offeri v dzetsné
Szkrušené fertzo nyigdá nye zarútzis.

9. Zláfzki fžvêj dobre urob z Sionom²⁵⁸,
Abi fe Jerusálemovo múri
Z budovalyi, krásnye fžtályi jak hóri,
Z fžvima túrnyami nad kásdim verchom.

Tedi tobe budú offerovatz
Szpravodlyivofztz, chtorá pred tobu vdetsna [[120]]
Budze offera, i chválu zdávatz
Na tvêm óltáru budze dusa verná.

LII. Ponofzuje fe Dávid na Doéga.
Mit ditsekedel gonofzságban:

TZo fe u zlofzti vichvályujes?
Okrutni tslovetse?
Tzo 'fes zámosni tak z viskujes?
Z tsim fe passes v fvetze?
Vse dobrotz BOHA 'fivohe,
Potrima vernoho.

²⁵⁷ ufztá] vřztá

²⁵⁸ z Sionom] zSionom

2. Tvoj jazik jak z jedzu pagedzi,
Jako britev ofztrá
Vimislyeni falts u nyém fedzi,
As fertzo prebijá,
Barsi ti fe kochas u zlém
Vse, jako u dobrem.

3. Zli jaziku lyem faltsom chodzis,
Zato Pan BŮH tebe,
Vitre z medzi 'řivich u vidzis,
Zarútzti zpred řzebe
Vikorenyi z medzi lyudzi,
Sztrasnye tze pofzudzi:

4. Tak as verné to u vidzevsi,
Na tém fe ulyeknu,
Ta jeřzt zaplata bezboznořtzti
Pre hvara, i reknu:
Zli zbitkovnyik na řmech prisol, [[121]]
Tzeper řzebe nasol.

5. An mús tzo ból z BOHOM pohardzél,
I u nyém nye uffál,
Márnu rets řzebe ból vivolyél,
Bohařtvo: v nyem uffál,
Szvû motz pokladal u zlořtzti,
I nye u dobrotzi.

6. A já chtori řzvojo uffányé,
Szkladam lyem u Pánu
U Bofzkem Dome na Sione,
Vetsnye takim budu,
Jako 'řelyena olyiva
Chtorá krářznu bivá.

7. Já tebe Panye vse vichvályám,
Szvû motznu ohránu,
Lyem u tvojém menu vse uffám,
Doklyá 'řiv zofztanu.
Tsom jeřzt dobrá dlyá kásdoho,
Vse pomotz vernoho.

LIII. Sitki ludze porusené, pomotz z Siona.
A ' bolond igy fzol az ö fživében: 14.

TO povedá tsloveka hlupoho
 Sertzo: nyét BOHA: zato 'fije v zloftzi,
 Nye z dirha fe i 'sádnej nyeprávoftzi,
 Nyét na téj 'femi fšpravodlyivoho,
 Nyét 'sádnoho. [[122]]

2. Pán BÓH fe z hlednol z fšvêj²⁵⁹ viřzokofftzi,
 Z nyeba dlov na 'fem na Szinov tsloveka,
 Vidzetz mudroho bula joho dzeka,
 Chto bi BOHA hlyedal²⁶⁰, z tzalyej motzi,
 U fšsiroftzi.

3. Alye pevnye vidzél z Tróna fšvohô²⁶¹,
 'Se z pravej pútzi v fštké pobludzilyi,
 V fštke fe v prirodzenyu pohubilyi,
 Chto bi BOHA hlyedál, nyét takoho,
 I jednoho.

4. Alye nye verné nye podumaju,
 'Se jako chlyéb tak zosru moj mili lyud,
 Nye navrátzá fe, besa na zvikli blud,
 BOHA na pomotz nye uzivaju
 Z nyim z hardzaju.

5. Kdze fštrachu nyét, i tam tremtzetz bu du,
 Tsom Pán BÓH jich v fštké udi poláme,
 Mordályóv tvojich pod fšvû pomfštvu vesme,
 Ô²⁶² Sion! kásde tzo na tze fštanu,
 V hanybu fšpadnu.

6. Ô²⁶³ kebi z Siona vibavenyé
 Prislo! Izraelovi lyudu tvomû²⁶⁴
 V davnem tzeském vesenyu fškonánomu;
 Bi fe tzeřil Jákob z Izraelem,
 V Bohu fšvojem.

²⁵⁹ fšvêj] fšvej

²⁶⁰ hlyedal] hledal

²⁶¹ fšvohô] fšvoho

²⁶² Ô] O

²⁶³ Ô] O

²⁶⁴ tvomû] tvomu

LIV. Modlyidba za vibavenýé.
Tarts-meg URam Isten engem': [[123]]

BOSE mój ráts mnye potrimatz.
Pre szvojo svete drahé meno
Ô²⁶⁵ ráts opatretz krivdi mojo,
I pri mojej pravdze posztatz.

Barz tze pitam óh mój Pánye!
Vifzluchaj hlafz modlyitbov mojich,
Prijmis do lafzkavich uch szvojich,
Panye mojich ufzt volánye;

2. Bo mojo zlé nyepráztelye
Na mnye barz pisnye posztavaju
Mnye na okrutnú smertz hlyedaju
I v rozum jim BÓH nye pridze:

Alye mnye Pán BÓH potrима,
Iz barz velyikej lafzki szvojój
Posztavi se pri dusi mojój,
Tsom na nyu velykú sztarofztz má

3. Mnye ofzudzenú zahibély,
Jim na vláfnu hlavu obratzi
Tsom on kásdomu v pravdze platzi
Szvoj pravi szud zjevi odtely:

Tedi tzi z fertza radofztzu,
Já budu chvalu offerovatz,
Tvojo svete meno vifzlávjatz,
Tsom jefzt pólné vse z milofztzu

4. Bo i dotlyás vislyebodzél,
Mnye vse z kásdój mojej nyevolyi,
Pokartáls mojo nyepratzelyi
Tzo fmi z szvimi otsmi vidzél. [[124]]

LV. Pretziv Achitofela a Zrádztov.
Hallgasd-meg az én könyörgésem:

Vifzlis BOSE modlyidbu moju,
 Nye chovaj fe z lyutofztzu fšvoju,
 Prijmis do fšvích²⁶⁶ uch mê volánye,
 Tsom fimi v fštarunku barz vélykém,
 I v tem frafzunku pretzeském,
 Platsútz do tebe volam Panye.

2. Tsom na moj 'šívót barz nafztává,
 Zli lyud, i fštrachu mi zadává,
 Radzá o mnye falyetsné radi,
 Kontsá na mnye velyo zloho.
 Jak bi mnye dofztz upadloho,
 Ulapilyi do vettsěj zradi.

3. Odkely mojo fertzo bolyéje,
 Pred fimertzi fštrachom tseskim mdlyeje,
 Rozsályél fimi fe vten kratki tsáfz,
 Velymi²⁶⁷ fe trápu mordujutz,
 V tém tvardém fštrachu pratzujutz,
 Tak 'fe fimi 'sádál us velyoraz:

4. Oh kebi ja tak móm kridla matz,
 Jak holubitze náhlo lyétatz²⁶⁸,
 Z lyetzél bich z medzi lyuda toho
 I na dalyeku 'šem posol,
 Kdze bich tziché mefzto nasol,
 Dlya opotsinutza fšvojoho.

5. Utzek bi fimi z velyku rútsófztzu, [[125]]
 Pred toho povetra prutkofztzu,
 Vifztupél bich z téj fšlotnej chvilyi,
 Jich zli jaziki postsépaj,
 Chtore ten város i ten kraj,
 Z zlěj radi gváltom napolnyilyi.

²⁶⁶ fšvích] fšvich

²⁶⁷ Velymi] Velmi

²⁶⁸ lyétatz] lyétafz

6. Velyiki fortély vo dne v notzi,
Po toho Meřta múroch²⁶⁹ chodzi,
Pofztred nyoho napafz prebivá,
I vřitké ulyityé joho,
Z znyeváhu prava tsifztoho,
Polne: Krivda pravdu premohla.

7. Kebi bul z jevni Nyepráztely bol,
Chtori na moj 'řivot nafztanul,
Abo mnye zjevnye nyenávidzél,
Nye tak bi mi tsesko Panye,
Kebi na mnye nye tak tajnye,
Tár: Tsom bich ře joho bol brányél,

8. Alye ti tzos zomnu v jedno 'sél,
Komu řmi ře vo vsitkem zverél,
I řzkim řmi tajné radi trimál,
Pred kim řmi ře vipovedzél,
Vjedno do kofztzela chodzél,
Znyim řmelo velyké pratzelřztvo mál.

9. Zla a nye lyutá řmertz jich zhladzi,
'řivtzom jich do hrobu zahradzi²⁷⁰,
řzpadnu do velykéj hlibokofztzi,
Ponyevats jich zlořtz velyika; [[126]]
Alye já volám do БОГА,
Vijme on mnye z kásdėj tseskofztzi.

10. Joho já rano, vetsár vzivám,
I v poludnyé do nyoho volám,
On viřzlucha mojo kvélyenyé,
On mnye potrima v pokuju,
On ochránya hlavu moju
Od tich chtori ře zoslyi na mnye.

11. БОГ motzni po vřitké vetsnofztzi,
Z nám viřzluchá mojo horkofztzi,
A jich pobije z hnyevu řzvojo,
Bo ře v řzvêm²⁷¹ nye polyepsuju

²⁶⁹ múroch] múroh

²⁷⁰ zahradzi] rahradzi

²⁷¹ řzvêm] řzvém

'Sivotze: Lyem vse vojuju,
Nye boja fe BOHA vetsnoho.

12. Zli, fzvê krivavé ruki podnyál,
Na pokoja fzini: Polámál
Uvjáfzku, pokoja fvetoho
V ufztoch mál fzlovo pokojné,
Jako mafzlo roztopené,
Alye mets fedzél v fertzu joho.

13. Joho nye fztalé fzlovo krechké,
Jak oléj; tak barz bulo mechké
Alye horsi od metsa zloho,
Z pustu v fitko na Pána BOHA,
Pred kim tvoja dusa draha
Nye opustsi nyigda vernoho.

14. Alye zlich Panye v horlyivofztzi [[127]]
Drilyis u dól vetsnej prepafztzi
Odkely onyi nyigda nye vijdu;
Panye, zlé fzpřed lyitza tvohô²⁷²,
Z hinu v poli veka fzvohô²⁷³
A já v tebe uffam, i budu.

LVI. Modlyi fe Dávid za vislyebodzenyé.
Kegyelmezz-meg nékem én Istenem:

ZMiluj fe Panye BOSE nadomnu,
Bo zli tslovek zbitkujutz nadomnu,
Vse vojuve: chtze okrutnye zomnu,
Balovatz: Mnye zatratzitz,

Mojo nyepratzelye to chtza dokontsitz
Jak bi mnye mohlyi présrétz z fvetá fzkontsitz
V takém fztrachu nye znam fe kdze obratzitz²⁷⁴
Lyem k tebe fzamomu.

2. Já fe v Pánu BOHU vichvályuju.
Tzo v fvetem fzlove káse veruju

²⁷² tvohô] tvoho

²⁷³ fzvohô] fzvoho

²⁷⁴ obratzitz] obraztitz

Tzos bi mnye tus tslovek? Dusu moju
Ztim tzesu, zli urobél?

V mojém pravém szlove hlyedaju fortély
Jich zli rozum fe lyem za tim obrátzél,
Jak bi mi naslyi dajaku záhibély
Vse na mnye zli mislya.

3. Pretziv mnye onyi fe zhromadzuju,
Jak bi mnye lapilyi v tém pratzuju
Tajnye chotza zhladzitz dusu moju
Tâ jefzt jich tzala 'sadosftz. [[128]]

Vtej zloftzi jich pase bezbosna ufnofztz.
Mislyá nyigda jich nye najdze nyestséfnofztz.
Alye lyem jich ráz porve tvâ upalnofztz
Barz jich náhlo potres.

4. Rachuj kásdé moju utzekányé
Mê szlizi do tvohô²⁷⁵ szudu²⁷⁶ Panye,
Pozberaj: vrachunka zapifzányé,
Tvojoho rats poznatsitz,

Tsim Panye modlyidbu moju ufzlifis
Doráz do utzekanya mojich szplafis
Nyepráztelyov: zomnús, mnye nye zochabis
Sztim z jevjás BOSE moj.

5. Panye ja tvoju jafznofztz vichvályám
Tvojo szlovo v potslyivofztzi trimám,
Chvalyim tze Panye i vse chvalyitz mám
V mojém tzalem 'šivotze.

V tebe ja szkladám BOSE moj uffányé,
Patru zavse na tvojo zmiloványé,
Tzos bich fe bál [sak tis mê potrimányé]
Tsloveka hlinnoho:

6. Iz pojatkom ja fe na to podnyál²⁷⁷,
Abi fmi tvojo meno vichvályál,

²⁷⁵ tvohô] tvoho

²⁷⁶ szudu] šudu

²⁷⁷ podnyál] podnál

Tsom ti fi Panye lafzkave odnyál,
Od fimertzi dusu moju.

Tis mojo nohi uchoval upadku,
Abi ja chodzél tvoju tzeftu hladku,
V fvetlye 'fivich: Pred tvû²⁷⁸ tvaru szlatku,
Vetsnye óh BOSE mój. [[129]]

LVII. Modlyidba za vislyebodzenyé.
Irgalmazz URam, irgalmazz nékem:

ZMiluj fe zmiluj nadomnu Panye,
V tebe dusa moja má uffányé,
Nye mám ja nyigdze ratunku insoho,
V tvojich kridel szpotsivam ochránye
Doklya prikrofztz minye naroda zloho.

2. Ja volám v nyeba do nájvissoho,
Do Pána, k vernim barz lyutóvnoho,
On dokontsi, dlya szvêj²⁷⁹ dobrotlyivofztzi
Zoslye mi pomotz szpred lyitza szvohô,
Pretziv tich chtoré mnye lovja presretzi.

3. Moja dusa jefzt medzi lyevami,
Chtoré mnye z szvim plamenyom objalyi:
Jich zubi ofztré jak sztrélka, kopija,
Jazik szvoj na mnye barz prepustsilyi,
Chtori ranyi jak zli mets ofztra fablya²⁸⁰.

4. Budz podvissen óh szpravdlyivofztzi
Bose: Nad nyebami vizkofztzi,
Z velku szlavu tés na tej tzalej 'femi;
Tsom moju dusu Szinove zlofztzi
Pritzislyi²⁸¹: i dól podomnye kopalyi:

5. Alye onyi szami donyhô szpadlyi,
Odkely fe dusa moja veselyi,
Mojo fertzo jefzt vse hotové k tomu,

²⁷⁸ tvû] tvu

²⁷⁹ [szvêj] szvéj

²⁸⁰ [fablya] szablya

²⁸¹ Pritzislyi] Pritsislyi

Abich prespévál z tvěj velykěj chváli,
V mêm tzalém 'řivotze pred kásdu řztvoru. [[130]]

6. Má řzlávo: lutno, harfo v řztany hore,
Z Bořzku velyiku řzlávu ozvi ře,
V tsafř rano, já řřzvěj losi hore vřztanu,
I řpévam o tvěj barz velykěj řzláve,
Zveřztujem tze Panye narodu vřomû.

7. Tsom ás po nyeba tvoja lyutovnořtz,
Chmari dosahá tvâ řřpravodlyivořtz,
Sřvû velyku řzlávu zjev na jafřnich nyeboch.
Ukás tvoju Bořzku vsemohutznořtz,
Vsím lyudzom na tzalej 'řemi chotaroch.

LVIII. Szkarh Dávida přeziv Rádtzov Saula.
Ti tanátsban ülö řzemélyek:

TÉs vi pravofřudné Polgári,
Kedi ře vjedno z chodřitze,
Tsi řřpravodlyive řřzudřitze,
Tés tsi pravdu vas jazik hvari?
Oh vi řřzinove Adama,
Kedi ředátze do prava?

2. Alye pod lyitzom řřsirej pravdi,
Fortély v řertzu obratzatze
Z řalyetsnim fontom vařitze,
I robitze barz velye krivdi,
Zlé, od BOHA odorváné
Na řvet lyem na zlořtz zrodzené.

3. Od 'řivota matzerinoho,
Priviknute lyem k olhárřřtvu,
Z hluchoho ařřpisa jedzu, [[131]]
Jich jazik polen jeřřtz, cħtoroho,
Hluče ucha naslyeduju,
Na pravdu jich zatikaju.

4. Cħtore nye tsuje nabájánye,
V rástza: Kedi ho zakřlina,
Panye zřob pomřřřtvu nadnyima,
Polámaj jim jich zubi tsrenné,

Dzikim lyevom jich pastseki,
Vikrutz, i zámknýi naveki.

5. Tak fe jako voda rozplinu,
Iz 'femi nye pozbérána,
Jako štelka polámána,
Rozlyetza fe i márnýe zhinu,
Jak prave slyimak od šzluntza,
Tak z nyifšéju as dokontza.

6. Jako tés plod nye donoseni,
Chtori šzlunko nye uvidzél,
Pred šzvojim tsafzem fe zmárnýél,
Tak jich vipuřtosi hnyev Bofzki,
Jak hlóh mladi pred šzvim kvetom,
Vikorenyen z ohnym, vetrom.

7. Nyech fe šzpravodlyivi potzessi,
Vidzivsi Bofzke pomřtzenýe,
Prék chtorocho zli zahinye,
A nye verni lyud fe uřztrasi,
Vidzevsi jak šzpravodlyivi,
Nohi ploka u jich krivi. [[132]]²⁸²

8. Odkely kásdi potom tak reknye,
Dobrá jeřt šzpravodlyivoho,
I drahá zaplata joho,
Bo jeřt BÓH tzo dobré lyudzi,
I zlé na 'femi pořzudzi.

LIX. Modlyi fe Dávid za vislyebodzenýe.
Szabadits-meg engem UR Isten: 7. 46. 82.

ODejmi mnye BOŠE lyutořtzi,
Od nyeprátzefřkej návalnořtzi,
Chtoré na mnye pořtávaju,
Na mû²⁸³ dusu nařtzihaju,

Z brany mnye od lyuda fortélynoho,
Krev nyevinnu 'řisnyujutzoho,

²⁸² 132] 128.

²⁸³ mû] mu

Pre fzve fveté meno Panye,
Ukás mí fzvê potrimányé.

2. Tsom okrutnye na dusu moju,
Váltsa: I na mnye fe z hvárajú,
Motzné fe na mnye zavsalyi,
Chotz vtem pritsinu nye mali

Tot fe náród na mnye zhotovel,
Chtoromu fmi nyits nye previnyél,
Patri moju krivdu Panye,
V fztany hore nos fztarofztz na mnye.

3. Zebaoth BOSE motzni Panye,
Oh Izraelovo uffanye,
Ô²⁸⁴ patri vsaké narodi,
I vihlyedás jich zlofztz vsadi, [[133]]

Nye prijmi tich do z miloványá,
Chtoré 'fiju bez navratzenyá,
Vetsár jako pfzi fšsekaju,
Kolo Városa behaju.

4. Ofztri mets fedzi u jich huboch,
Pomfztva zlá rada u jich ufztoch,
Tsom hvará prez v fofo fztidu,
Chtobi tsól nasu besédu²⁸⁵?

Alye ti Panye jich osméjes
I na velykú hanybu privedzes,
Z tû zaplatu jim nahradzis,
As jich na hanybu vilósis.

5. Sak motz nyeprátzélya mojoho
V tvích²⁸⁶ rukoch z vsitku fzlávu joho,
Lyem v tebe uffám BOSE mój,
Tsom ti fi barz motzni hrád mój,

Ifse mnye mój Pán BÓH pohlyedá,
Z fzvojej lafzki mi u vidzetz dá,

²⁸⁴ Ô] O

²⁸⁵ besédu] besedu

²⁸⁶ tvích] tvich

ʼSadofztz moju, fztrani mohô²⁸⁷,
Nyepráztzelya nyefzkojnoho.

6. Alye jich Panye nye zatratzuj,
Zovsim; lyem jich rozplas: Zatrímuj
Dlya pamjátku lyúda mêho,
Bi fe nye zabuvál toho,

Rozvej jich Panye tzos nadnami,
Pofztav ʼse jich vandrovnyikami,
Stsitu nás rats jich ponyisitz, [[134]]
Jich zlofztz, pichu, z tim navráztzitz.

7. Jich bezbósnich úfzt k lyádbovnofztzi,
Jich úfzt prekruté falyetsnofztzi,
Nyech na jich hlavu padaju,
As fe v fzvoju sétz zlapaju.

Zahladz jich u tvêm hrozném hnyeve,
Panye jak zafzluřilyi prave,
Abi z chirom prepadnulyi,
I vetzěj nyigda nye bulyi.

8. Abi tak tebe, Jakobovim
БОГОМ: Poznalyi panujutzim
Na vsěj ʼfemi mêdz vřim lyudom.
I Krályom pod tzalim nyebom:

Bî fe pozno vetsár zbehalyi
I jak pfzi darne u jedalyi,
Jak fzobaki řtekajútzé,
Z von Varosa behajutzé.

9. Daj bî fe toho dotsekalyi,
Bî behtzom kuřz chlyeba hlyedalyi,
I hladné jeřztz nye majutzé,
Pozno lyehlyi řtekajútzé

Alye ja vichvályám tvoju motz,
Z pésnyu ohlásám tvoju dobrotz,
I kásdé rano kedz řztavam,
Iz radofztzu tze viznávám.

²⁸⁷ mohô] moho

10. Tsom ti fi Panye pomotz moja
Tzalé uffánye vsitká zbroja, [[135]]
Zato tvê meno vichvalyatz,
Budu vse v pésnyoch ofzlavjatz,

Bo ti fi mnye v kásdej ufzkofztzi,
Zavse Panye moj na pomotzi,
Tis motzna ochrana moja,
Velyka ku mnye lafzka tvoja.

LX. Modlyidba za Izraela dobru šzpravu.
Minket UR Isten el-hagyál: 108.

BOSE chtoris nafz zochabél,
A v šzvêm hnyeve barz porutzél,
Nam tak fe dál rozperchutzi,
Rats fe zas k nam navratzitz;

Z tû tzalu 'šemu fi zatrafz,
Jus šzpuřztosél v ten kratki tsáfz,
Rats z budovatz jej šzpuřztosenyé,
Bo us lyem lyedvi šztoji Panye.

2. Lyud fi šzvój barz tvardo trimál,
I johu hroznye pokartál,
Nafz fi jako z vinom tzerpkim,
Napojél z frařzunkom horkim,

Tim sak chtoré fe tze bojá,
Dal fi zafztavu do boja,
Chtoru šmelye podejmu Panye,
Majútz v tvojej pravdze uffánye.

3. Abi v tebe vdžetsné verné,
Vsalyi šzvojo vibavenyé,
Ratuj mnye z pravitzu šzvoju, [[136]]
Viřzluchaj modlidbu moju,

Rêk Pán z Siona řvetoho,
Barz fe tzesu v slyube johu,
Sikem rozdzelyu: I dolyinu
Suchoth rozmerám šřvû krajinu.

4. Z tím šzpozšobom i Gilead,
Vesmu pod šzvoju motz nazád,
I Manasses z Efraimom,
Budze mojím vlašním lyudom,

Toti nye mali narodi,
Dlya motzi měj hlavi vsadi,
Budu: I Juda tés zo šzvojim,
Všim Rodom Pravofšzudtzom mojím.

5. Moab moja medzenyitza,
Mím nohám umivanyitza,
V chtorėj šzve nohi oplókám,
Vtém 'sadné dvojenye nyé mám,

Verim to 'še Edom pėsni,
Muš tsifštzitz mojo boti,
Ti Filifštinka 'šem mnye šzluchaj,
K rozkazu mēmu hlašz trubi daj.

6. Chto mnye do mešzta motznoho,
V provadzi murovanoho,
As po šzami Edom motzni,
Oddávna kraj barz odporni,

Tsi nye ti šzám oh Panye nas?
Chtori nasz pre hréchi kartás, [[137]]
Nye šóls znašima zášztavami,
Ohanyals nášz z nyepratzelyami.

7. Panye budz nám na pomotzi,
Z brány nášz nyéprátzelšzkej motzi,
Tsom pomotz nye velyo lyudzká,
Nye velyo plusi prekrechka,

Prék Pána vsěj lyutóvnofšzti,
Vesmeme triumf²⁸⁸ radošzti,
On nášz vibavi: on nasoho
Potlatsi nyepratzela zloho.

²⁸⁸ triumf] truímf

LXI. Modlyidba u vihnanfztvu.
Kiáltásom halld-meg Isten: 38.

RÁts fzlisetz moja volányé
Oh mój Panye,
Hlafz modlyenya vernoho,
Tsom z téj 'femi hlibokofztzi,
V fzvêj²⁸⁹ ufzkofztzi,
Vzivám tze BOHA fzvohô.

2. Prijmis mnye na fzkalu fzvoju,
Kdze v pokoju,
Zachovaj mnye nudznoho,
Tsom tis motzna Tureny moja,
Ufnofztz zbroja,
Od nyepratzela vsohô.

3. Vtém pritulku prebiványe,
Lafzki Panye,
'Sádam z fertza tzaloho, [[138]]
Pod tvê kridla fe utzekám,
Tebe tsekám,
BOSE uffányá mohô.

4. Bo znám 'fe vifzluchás Panye,
Mê pitánye,
Ukáses mi lyitzo fzvê,
Drahé dzedzitstvo tim dávás,
Posehnávas²⁹⁰,
Chtoré chvályá meno tvê.

5. Ráts ufítsitz Kralyoy fzvomû,
Z volyenomu,
Dluhé dnyi, 'fidlo, veki,
Daj mu po všítké narodi,
Rok vse mladi,
Nyech fe kocha naveki.

6. Nyech 'fe vse pred lyitzom tvojim,
Z Trúnom fzvojim,

²⁸⁹ fzvêj] fzvêj

²⁹⁰ Posehnávas] Pasehnávas

V posádanem pokoju
 Kvitnye: Iz vetsnu vzdetsnofztzu,
 A milofztzu,
 Motzuj ho fz pravdu fzvoju.

7. Tak já budu péseny fpévatz,
 Chvalu zdavatz,
 Naveki menu tvomû,
 I pojatok obetzáni,
 Po dzeny kásdi,
 Oddam tzi Pánu fzvomû. [[139]]

LXII. Ponofzuje se Dávid na fzlúhóv Saula.
Az én lelkem szép tsendesen: 24. 95. 111.

DUsa moja BOHA vživá,
 Lyem v nyém fzamém odpotsivá:
 Bo lyem on jezťt mojo fzpasenýé,
 On jezťt mojím motzním hradom,
 Ochranťom potrimatzyom,
 On mnye vsoho zloho osenye.

2. Doklyá vimislyujetz zloho,
 Pretziv tsloveka fťsiroho,
 Povém já vám jak pochodzíte,
 'Se jak dávná podlá fťzzena,
 Chtorá us se vivratzítz má,
 Tak se rofzipetťz i zhinyetze.

3. Jich rada lyem v tem pratzuje,
 As koho BÓH podviffuje,
 Jak bi onyi ho fťtlatsítz mohlyi,
 Jich radi fzamé olhárfťtvo,
 Z klyádbu polné jezťt jich fertzó,
 Chotťsi se fťzlovom oblyefťtzili.

4. Zato uffányé duso mâ,
 Szkladaj vse do Pána BOHA,
 'Sij lyem z joho Bofťzku pomotzu,
 On moja vífťzoka fťzkala,
 Ochrana i tureny motzna,
 Preto se nyigda nye pospotzu. [[140]]

5. Pán BÚH jeŕzt mojo ŕzpasenyé,
Motz ŕzláva i potzesenyé,
Uffajtze vse; v fittzi lyem unyém,
Pred nyoho fertzá ŕztavajtze,
Duse ŕzvojo vilyévajtze,
Nas duch ŕi veri lyem v nyém ŕzamém.

6. Alye toho to ŕveta lyúd,
Lyem ŕzamá marnofztz, tzali blúd,
Kedz dobre budu opatrené,
Kedz jich na váhu polosá²⁹¹,
Meru ŕzvoju nye dovásá,
Barsěj nyitsim budu nájdzené.

7. Nye úffajtze ŕe v márnofztzi,
Svetzkěj zdzértze okrutnofztzi,
Tsom v tém 'sádněj ŕztalofztzi nye más,
Kdze ŕe bohafztvo priŕzpárá,
V tém nyech ŕe nyichto nye uffá,
Bo to ŕe minye okrátke tsafz.

8. Pán BÚH jedno ŕzlovo reknúl,
Chtoré já zjevnye dvaráz tsúl,
'Se on jeŕzt zavse BÓH premotzni,
Panye lyutóvnofztz jeŕzt tvoja,
I ti zaplatzis (rets pevna)
Kásdomu chto jako zafzlusi.

LXIII. Za pritomnofztz v Chrame Bofzkém.
Isten te vagy én Istenem: 17. 70²⁹².

OH BOSE ti ŕi moj BÓH ŕzám, [[141]]
Sztávajútz od rana ŕzamoho
Szvêj dusi ochládzenyá tvohô,
U tebe zdichajutz hlyedám:

Mê tzelo k tebe tusátz, mdlyéje,
Chtoré z 'sadoŕztzi velyikěj,
Na tej 'femi puŕztěj, viŕzchláj,
Kdze nyét 'sadnej vodi nyistseje.

²⁹¹ polosá] palosá

²⁹² V slovenskej pôvodine tento údaj chýba.

2. Tsom vidzetz óh jak barz 'sádá,
Tvoju barz pre s'zlávnú velyebnofztz,
Vtvêm²⁹³ fvetém Dome: kdze tvâ jafznofztz,
Szvû motznu chválu vidzetz da,

Tsom já od tsafznoho 'fivota
Panye mój miloserdnofztz tvû;
Barsé lyubim, a imenu
Tvemu chválu dadza mê ufzta.

3. Vichvályám já tze mój Panye,
I budu v 'fivotze mêm tzalem:
Ruki mojo vejmenye tvojém,
K tebe znásám ufztavitsnye

Raduje fe, jak z jedlom drahém,
Nakarmené fertzó mojo,
Velyebim rad meno tvojo,
Spévám znyoho z hlafzom veselím.

4. O tebe fe nye zapomnyu
I v posftzelyi f'zvéj²⁹⁴ tze f'zpominám,
I kedi rano zo f'znu v f'ztávám,
Lyem o tebe já fe mislyu. [[142]]

Tsoms velyoráz dobre urobél
Zomnu: bols mi na pomotzi,
Zato pod tvima kridlami,
Ja fe tzeper tak rozveselyél.

5. Na tebe Panye f'zamoho,
Moja dusa fe vse opéra,
Tsom mnyé tvâ pravitzá podpérá,
Pretziv nyepratzelya vsoghô.

Tich chtori na mnye posftávajú,
Moju dusu na f'merzt lovja,
Barz potreftzete ruka tvoja,
Pod 'fem barz hliboko prepadnú²⁹⁵.

²⁹³ Vtvêm] Vtvém

²⁹⁴ f'zvéj] f'zvej

²⁹⁵ prepadnú] predpadnú

6. Prek ruk nyepratzelfzkich z hinu,
Zli ofztri mets jich 'fivot prerve,
Jich tzelo nyichto nye pohrebe,
Lyiski fe znyim dzelyitz budu,

Alye Krály v fzerdetsnej radofztzi
Barz fe veselyitz v BOHU fzvêm
Budze: i chto vej menu tém
Prisahá, vichvályi fe kásdi.

7. Kedi falyetsnyitzi vřitké,
Chtoré fe v olharřtve kochaju,
Do za řzlusenej hanybi padnu,
I musa za tkatz ufřtá řzvě.

LXIV. Modlyidba za obranu.
Hallgasd-meg URam könyörgésem': 5.

Vřfzlis mojo kvélyenyé Panye, [[143]]
Potrimaj mnye pretziv mohô,
Nyepratzelya napafznoho,
Chtori z řzvojěj beřznofztzi na mnye,
Pofztál okrutnye.

2. Szkrij mnye od jich falyetsnej radi,
Chtoré vse lyem nápařztuju,
I lyem vtem fe uřiluju,
Odkely bi mohlyi potsářz zvadi,
Hlyedajutz zradi.

3. Chtoré jazik řzvoj na ofztrilyi,
Prave jak mordujutzi mets,
Tés jako řztrelu horku rets,
Szlovo prikré, v řzél nalofilyi,
Abi skodzilyi.

4. I tak potajemnye zařztojářz
Sztrelyaju na nyevinnoho
Tsloveka, řzpravodlyivofo,
Pána BOHA fe nyits nye bojářz,
Taku zlořztz brojářz.

5. Vtem jich mislya jeřřt barz fortelyná,
Kedi fe vzlém namáhaju,

Szidla fšvê tajnye fštavjaju,
Tsom jich z hromazdzenyé povedá
Chtos do náz tzo zná?

6. Nato jich chitrofštz ještz velyiká,
Z mudrim faltsom zachadzaju,
Velyo zloho nachadzaju, [[144]]
Jich fertzta tajnofštz ještz hliboka,
Mislya firoka.

7. Alye jich mudrofštz BÚH vinájdze,
Odkrije jich zlé tajnofštz,
Nahlye jich v fšvêj zapálnofštz,
Prefštrelyi, i pošzudzi twardze
Zjevnye pokartze.

8. Tsom jich pitomni jazik fštratzi,
Kedi z fšvêj²⁹⁶ putzi z bludzi het,
Jich fškrita zlofštz pridze na fvet
Odkely kásdi chto to obatsi,
Barz fe nafštrasi.

9. I tak potom z velyku bojnofštz
Kásdé Bofšké fškutki zhlásáť
Budu, joho motz zvefštováť,
Chtoréj pravdi ottely doznaju,
Pevnye priznaju.

LXV. Prefehnanye Bosí na chvalyu zbudzá.
A' Sionnak hegyén UR Isten. 72.

NA Sionye fvetém tvoja ještz,
Panye BOSE chvála,
Tu tzi v slyuboch kásdi davá tsefštz,
V kim ještz dusa verna.

Tu modlyidbu lyuda vernoho,
Vifšluchas z milofštz,
Zato narod fsveta tzaloho,
Idze k téj svetofštz. [[145]]

²⁹⁶ fšvêj] fšvej

2. Mnye hréch z ufál²⁹⁷ v faka nyepravofztz
Mnye barz obtsesuje,
Alye nářz tvěj lářzki velyikofztz,
Vřitkich otsifztzujje,

Blahofzlaven kohos vivolyél,
I ku řzebe prijál,
Abi pred tobu pilnye chodžél,
V tvém chrame prebivál,

3. Drahu dobrotu tvohô²⁹⁸ Doma,
Nářz v dusi nakarmis,
Rofzkosu tvojojho Kofztzela,
V fertzu rozveselyis.

Z tvojej tsudnej řzpravodlyivofztzi,
V lařtze nám odpoves,
Oh řzpasenyé naso z viřzofztzi,
Nas hlařz k řzebe prijmes.

4. Kásdé ře lyem k tebe uffaju,
Na téj tzalėj řfemi,
Chtoré na dalyek prebivaju,
Na v séj morřzkėj krájnyi.

Ti z motzu řzvû hori viřzoké
Barz tsudnye obejmes,
Ohradzis jak z obrutsu krásnye,
Tak jich pomotzujes.

5. Ti morřzkich hab velykê hutsenye,
Nahle ulahojis,
Pohanřzkoho lyuda z búrenyé, [[146]]
Tsim zochtzes řzpokojis,

Z velkém řztrachom na tzalėj řfemi,
Pred tvû tsudnu motzu,
Zomdlyeju vfalyake narodi,
Chtorim nyét rachunku.

²⁹⁷ ufál] ujál

²⁹⁸ tvohô] tvoho

6. Ti rano kásdé obveselyis
 Iz fzlunkom fztvorenýé,
 V notzi kásdich 'sivich osmelyis
 Hvezdami óh Panye!

Z fzvim bévnim Bofzkim posehnányém,
 Zafzchlu 'fem naftsivis,
 'Sírnim disdtsom v tsase potrebném,
 'Sisnyavu napojis.

7. Tvojo réki BOSE zvodami,
 Vse polné nye vífzchnú,
 Abis zrodzél na tzalej 'femi,
 Vselyaku 'sélyinu,

Brázdi bévno z difdtsom napojis,
 Poftsepáné rolye,
 Sátzé, z 'fírnu rózsu opojis,
 Bíz rodzilo bévnyê.

8. Nafztáli z posehnányém velkim
 Rok pokorunujes,
 Tvojo slyedi z olajom mafznim
 Kapkaju: rozlyejes

Tukotu, i po pufztatzinoch,
 Sirokich z bévnofztzu, [[147]]
 Napolnyis v horoch i v dolyinoch,
 Kásdoho z radoftzu.

9. 'Selyené z velykima napolnyis,
 Tés polya tsrédami,
 Prefztarte rovnyini okráfis,
 Z hufztima 'fitami

Ubotsi, hruni, kásdé rolye,
 Szkrafznim urodzajom,
 Spévaju v radoftzi veselye,
 Z utzeffenim hlafzom.

LXVI. Dzekoványe za vislyebodzenye.
O^ervendj egész föld az Istennek. 98. 118.

OZvi fe tzala 'fem z radofztzu,
Pánu BOHU prespevajutz,
Ohlás fe z velykû chvályebnofztzu,
Joho meno vízflávájáutz,

Reknýtze tak: oh Panye BOSE!
Jak szu barz tsudné tvê szpravi,
Velka jefzt tvâ motz: tebe olse,
Nyepráztely tvúj, podda hlavi.

2. Nyech fe us kásde vichvályaju,
Tvû jafznofztz na tzaléj 'femi,
Nyech tvojo meno viznavaju,
Zavse pobosnye z pésnyami,

Podtze i pilno opatrujtze,
Oh vi tsloveka Szinove,
Jak szu k lyudzom dobre zrozumtze, [[148]]
Barz joho szkutki tsudnaké.

3. Moro i chotz najhlibsé vodi,
Vífzufi: i lyuda szvohô,
Nohi na szucho preprovadzi,
Na radofztz fertza nasoho,

On nad tzalim svetom Krályuje
Joho oko vsadi vidzi,
Zlich Pohánóv pichu hamuje,
Kártze, pravdze szpretsné lyudzi.

4. Blahofzlovtze BOHA nasoho,
Vfítiki lyudze na téj 'femi,
Chválytze nájsvettse meno joho,
Iz chvalyebnima hlafzami,

Tsom on nafz v' šivotze potrimál,
Z szvêj²⁹⁹ velykêj miloserdnofztzi
I naso nohi pomotzoval
Zachováł nafz pripadnofztzi.

²⁹⁹ [szvêj] szvej

5. Alye ľi náľz barz poprobováľ,
I zármutzél, óh BOSE nas!
Jak v ohnyu ľi náľz popretápjál.
Jak ťrebro pretťíľztél. Na tťafz

Bo ľi náľz tvojich ťzlusebnyikov
Do zľej nyepratzélľzkěj sětzi
Vrutzél: Chtoré motz náľch drekov
Jak ťzpopruhu poľztzľfzkalyi.

6. Lyud ľi nam na hlavu poľzadzél,
Obťzeféľs náľz jak velbludov
Velyké vodis na náľz prepustsél, [[149]]
Prevêd ľi náľz poprék ohnyov,

Alyes náľz z ťzvojěj lyutovnoľtzi,
Viprovadzel z vľoho toho,
Zato offeri tvěj jaľznofťtzi,
Zkladám ťred koľtzela tvohô³⁰⁰.

7. Chtori ľmi pojátok urobél,
Z mima vľafznima³⁰¹ hubami,
Tzo ľmi tzi v měj³⁰² nudzi zasľubél,
Modľyátz z mojima uľťtami,

Krafzné tutsné hoveda tzo znám,
Na offeru Panye tebe,
Ovtze, voli, tzapi, tzo ľyem mám,
Szpalyitz prinasám pred tebe.

8. Pottze tsujťze vľľtké pobosné,
'Sadam ja vám ťzlovem ťzhľasľtz,
Jak BÚH dobri barz milofťtzivni,
Ráľsél z mû dusu urobľtz.

Lyem tsim ľmi ľe k nyomu zavolál,
Doráz mnye ratsél vľľzluchatz,
Zato 'ľe ľe nad mnú z milováľ,
Budu ho vse vichvalyovatz.

³⁰⁰ tvohô] tvoho

³⁰¹ vľafznima] vľafzmina

³⁰² měj] méj

9. Kedz bi ból fmi fortély dakedi,
U mojem fertzu zohrévál,
Nyigda bi ból hlařz měj modlyidbi
Pán BÚH do řzvîch³⁰³ úch nye prijál,

Alye BÚH dobrotlyivi vetsnye,
Rátsél múj hlařz vířzluchatzi, [[150]]
Kedi fmi fe modlyél řzerdetsnye,
Ráťzél zo mnu nye z hardzítzi.

10. Budzes Pán BÚH vse posehnáni,
Za joho velyiku milofřtz,
Bo fe navratřám vířzlucháni,
Uřtsedrél mi řzvoju lyutořtz.

LXVII. Za osvétzené pohanov i nász.
UR Isten áldj-meg jóvóltodból: 33.

PAnye BOSE nas miloserdni,
Rats fe nadnami z milovatz,
Posehnaj nářz řzvoj lyud z volyeni,
řzvoju řvetlu tvár k nám obratz,

Abi v řvetze vřadi,
Vselyaké národi,
Pod tzalim nyebom,
Tvoju pútř z poznalyi,
Tebe řzvim priznalyi,
Potrimatzelyom.

2. Tedi tebe z velyku bojnofřtz,
Kásdi národ chvályítz budze,
I pohani; z velyku radořtz,
Čhtoré řzu barz řlyepi lyudze,

Kedi v řelyaki lyúd,
I pohanřzki národ,
V řzpravodlyivořtz,
Tsifřtej budzes řzudzítz,
Na dobré provadzítz, [[151]]
BOSE litofřtz.

³⁰³ řzvîch] řzvich

3. Nyech tze vichvályá kásdi národ,
Vichvályá ľi Panye tebe,
Tá 'fem kdze lyem 'ľije dakí plód,
Nyech dá ovótz bévnu z fzebe,

Nyech nafz posehnavá
BÚH, chtori ľzám dáva
Vsalyaké dari,
Abi fe ho bályi,
Joho viznávalyi,
Kásdé chotari.

LXVIII. Velyebnofztz Bosi. Vľztupenyé Kristovo. Triumf Eklefie.
Hogyha fel-indúl az Isten: 36.

KEdz fe Pán BÚH v hnyeve rusi,
Tak doráz nahlo rozplasi,
Nyepratzelya kásdoho
Szvohô: i barz fe rozperchnu,
Szpred joho lyitzá rozbehnu,
Chtoré nyenávidza ho:

Tak jich barz rozvejes Panye,
Jak dim chtori nyitsim ľztanye,
Musá nahlo prepadnutz,
Jak fe vofzk topi od ohnya,
Tak zlé ľzpred Bofzkoho lyitza,
Z ukresom musá z hinutz.

2. Alye ľzpravodlyivé v fittzi, [[152]]
Sztoja u velykej radofztzi
Pred tváru Pána ľzvohô,
I barz veselo ľzpévaju,
Kedz BUH zahubél doznaju
Nyepráztelya pisnoho,

Spevajtze BOHU z radofztzu,
Joho meno z potzlyivofztzu,
Rofzkosnye vizľlavjajutz,
On fe znásé na mrakotách,
Chtoroho meno tsudné, Jáh,
Jomu tseľztz oddavajutz.

3. Radujtze se pred tim BOHOM,
Tsom on je firotom Ottzom,
Chtorich lafzkavo chová,
On za ochrantza vdovitzám,
On jefzt Pán v sechmohutzi szám
Chtori v svetofzti bivá,

On jefzt szám dobri BÚH, chtori
Szamotnich krásnye rozfzpori,
Dajutz jim tselyadz chisnú,
Rozvadzuje veznyoch vernich,
Alye zapudzi bezbosnich,
Na 'sem zlu nye urodnu.

4. Kedis szvój mili lyud vived.
I prék pustsavi joho véd,
BOSE pred nyimás chodzél,
'Sem se rufila: Kapkalyi [[153]]
Nyeba: Kropaje padalyi,
Jak fi z hnyevom popatrél,

Sinájfzká hóra se ztráfzla,
Tsom na se sztupitz zbátsila,
BOHA Izraelfzkoho,
BOSE z nyebás rofzu dávál,
I nye motznich fi obnávjál,
Na 'femi lyuda tvohô³⁰⁴.

5. 'Sem posehnányém opatris,
Lyem jú úfzkofztzi zapatris,
Na chtore tvój lyud bivá,
Ti rozbévnyis utzefznoho,
U kásdém imányu joho,
Chtoré tvû pomotz vziva.

Oh vfe dobrotlyivi Panye!
Podzbúdzels panni obzlásnye,
Abi szvoj hlařz podnyalyi,
Chtoré kedi zli nyeprátzel,
Hufami utzékál besél
Reklyi, tak zaspévalyi.

³⁰⁴ tvohô] tvoho

6. Krályé z hanybu utzekalyi,
 Anyi fšprofztzitz fe nye fimelyi,
 Z fšvojim vojfzkom velyikim,
 A chtoré doma zofztalyi,
 Z predami fe podzelyilyi,
 I fštatkom nyeprátzefšzkim,

Chotz bi fštze prislyi i nato [[154]]
 Abi váfz utrápel dachto,
 Za zlofztzi nyeprátzefšzkéj,
 Chotz bi fštze od velykej núdei,
 Otsádlyi jako od fšadzi,
 Sedzátz v 'falobe horkéj.

7. Ifšte vi budzetze take,
 Krafzné jak kridla holubé,
 Chtore fe tak blyifškaju
 Jak nájkraffš fštrebro, zlato,
 As chto lyem popatri nato,
 Kásdoho ukocháju.

Kedi Pán BUH Krályóv pobél,
 Zlich z nyisél; a náfz podvissél,
 'Sem fe krasnye belyela,
 Jak Salmon vláfzni verch Bosi,
 Kedi na nyém mráz 'fnyech lyesi,
 Krasnye fe rozvidnyela.

8. Básán Bofzka Hora zlatá,
 Nad kásdim verchom bohatá,
 Z Nyebetzku rofzu, fšlávu,
 Vi insáké hori zlaté,
 Chotz as do nyeba podnyaté
 Nye pofzkakujtze k nyebu,

Bo nye váfz Pán BÚH vivolyél,
 Lyem fveti Sion zalyubél,
 Dlya pritulku fšvojoho,
 Tu 'sádá zavse fšpotsivatz, [[155]]
 Tu z nami vetsnye prebivatz,
 Tu v fštká dzeka joho.

9. Dvatzetz tifštz Bofzkich vozov,
 Velyo tifštz jezšt Andzelov,
 Svete Seregi joho,

Medzi ťzobu BOHA maju,
Jako davno na Sinaju,
Sztred Pribitka ťvetoho,

Sztupels vissi verch vťich nyebov,
Ved ťi velyo jätich rabov,
Zjevels Triumf Kralyovťzki,
A chtorich ťi zamiloval,
Tim ťi lyudzom ťzvê rozdäväl,
Barz bohaté darunki.

10. Tvojich nyeprätzelyov zmúses,
Szvoj medzi nyima zbudujes
Dom, presťzlavni budzinok,
Budzes Pán BUH posehnáni,
Od koho nám darováni,
Jefzt tot velyki darunok,

Pán BÚH jefzt nas potrimatzel,
I motzni vislyebodzitzel,
On náťz zavse ratuje,
On jefzt v kásdem tsase z námi,
On náťz ťzvojima rukami,
Zlej ťmertzti odejmuje.

11. BÚH ťzvîch³⁰⁵ nyepratzelyov zotre, [[156]]
Jich hlavu poláme, potre,
Vilosi jich dlya ťmechu,
Chtoré nyehaju v nyém veritz,
Anyi ťe k nyomu navratzitz,
Lyem ťe kochaju v hrêchu,

Tak reknól BÚH: Moj mili lyud
Vivedu najvdzetsnejsi plod,
Z Básánťzkêj ťfemi Krájnyi,
O patru tze z ťzvû³⁰⁶ milofztzu,
Vinyefzu tze z velyku motzu,
Iz morťzkej hlibotsini.

³⁰⁵ ťzvîch] ťzvich

³⁰⁶ ťzvû] ťzvu

12. To z robu, hvarél BÚH 'fivi,
 'Se u nyeprátzefzkéj krivi,
 Budzes mitz nohi tvojo,
 Dokontsél fmi jich krév rozlyátz,
 Tak barz as ju budu chlyeptatz,
 I v ney brodzitz pfzi tvojo.

Oh Panye mój motzni BOSE,
 Chtori bivás v fvetém Mefztze,
 Jak tvoj prechod vidzelyi,
 Na prétz sla vartfztva fpevajutz,
 Druhá zanyu z huslyi hrajutz,
 V fittzi fe radovalyi.

13. V pofztretku slyi Panni krafzné,
 Z bubnami hrajutz premotznye,
 Chtoré fe tak ozvalyi:
 Blahofzlóvtze v Izraelye, [[157]]
 Blahofzlóvtze v fitzi smelye,
 Pána z fzvěj tzaléj fili,

Benjamin jefzt z jedné fztrani,
 Národ motzni lyud vibrani
 Z panujutzim Taborom
 Szlavna Juda i Zabulon,
 Naftalim zo vřitkim Panfztvom,
 Iz tzalim Izraelom.

14. Pán BÚH óh Izrael tebe
 Z tú motzu lyubél pre fzebe:
 Oh Panye óh BOSE nas!
 Tzo fi v náfz potsál dobroho,
 Dlya potrimanya nasoho,
 Dokontsi na vetsni tsafz:

Pre Város Jerusálemfzki,
 A tvój fveti kofztzel Bofzki,
 Tebe velyiké Králye,
 Z fzvimi darmi fe uklonya,
 Zlom luk, nyepratzelya, konya,
 Z hladz jich motz taki v tzalye.

15. Potri zuffale bujáki,
 Potri i zhladz dziké biki,
 Chtoré na tze vojuju,

Ráts jich tzali fereg potlutz,
Zlom jich röh i pod nohi rutz,
Nyech tzi vse dány davaju;

Tebe Egyipfzké Panove, [[158]]
I tsárni lyud; Murenove
Z fzvû krajnyu ruki dadza,
Nus vsaki lyud tzalěj 'femi,
Szkoro chvály péseny podejmi,
Szláv velyikoho БОГА.

16. Spevajtze BOHU velykomu,
V nyeboch prebivajutzomu,
Od potsátku fztvorenya,
Kdze u fzvêj Jafznozftzi fedzi,
Odkely joho hlafz vichodzi,
I tvaro se ozivá:

Chvalytze joho velyiku motz,
Chtori fzvoju velykomosnozftz,
Zjevi nad Izraelom,
Chtorocho motznozftz na nyebe,
Nyichto zatajitz nye mose,
I na 'femi pod nyebom.

17. Oh jak barz tsudní jefzt BÚH nas,
Z fzvêj fzlavi mefzta v kásdi tsafz,
K lyudoj Izraelfzkomu,
Brányi ho motzi dodává;
Zato reknyi kásdá hlavá:
Chvála naveki jomu.

LXIX. Prorokuje o Kriřtufovém umutsenyu.
Ur Isten fegíts és tarts-meg engem: 51.

POtrimaj mnye oh BOSE lyutofztzi,
Tsom us vodi po fzamu moju dusu, [[159]]
Dofahaju: Inak zatonutz musu,
Sztred téj hlibokéj blatnéj prepafztzi;

Povodz nye z brodná us mnye porvala,
Us fmi zachripnól ratunka volajutz,
Us i motz otsom vřitká odosla,
Do tebe v nyeba o pomotz patrujútz,

2. Nyét i vľafz telyo na mojéj³⁰⁷ hlave,
 Kelyo nyepratzelyóv pofztalo na mnye,
 Chtoré mnye nyenávidzá a nyevinnye,
 Zaváľilyi mnye zhladzitz merave,

Tzo ľmi nye brál tzeper platzu zato,
 Odomnye 'sádaju, i vratzitz musu,
 Ah BOSE kedz ľmi previnnyél datzo?
 Znas tzo za hréch pritzifzka moju dusu.

3. Oh BOSE Zafztupov motzni Panye!
 Vernim chtoré tze ľsire zviklyi tsekatz,
 V ľzvojeľ ufzkofztzi tvoju pomotz hlyedatz,
 Nye daj jim ľe nyigda zhanybitz pre mnye.

Chtoré v tze budu uffánye ľzvojo,
 Szkladatz: Nyeodfztup jich v sadnej potrebe,
 Vidzis tzo za ľftid znásám pre tebe,
 Jak bárz hanyba zalyévá lyitza mojo.

4. Tzudzim ľmi ľztanól medzi bratama,
 Tajá ľe mnye vľafznej matki Szinove,
 Tsom fertzo mojo vojuje horlyive,
 As mnye z jedla lyubofztz tvohô Doma.

Velyka zneváha znyevásnyikov tvích³⁰⁸, [[160]]
 Na mnye zvalyená a já horko plakál,
 I pofztzél, alye onyi zbéd mojich,
 Smjályi ľe chotz ľmi vľitko dobre 'sádál.

5. Z 'sályu ľmi ľe do mecha brudnoho
 Oblyék, alye onyi prifzlové zo mnye
 Robja, v bránoch dohváraju ľe omnye,
 V kartsmoch zo mnye ľpévaju trudnoho,

A já tus tzo mám unovnyik robitz,
 Pred tebe mē ľzmutné fertzo vilyévám,
 Ráts mnye z ľzvêľ lyutofztzi vislyebodzitz
 Panye tsafz tvích³⁰⁹ slyubov; tak ľe ľzpodzevám.

³⁰⁷ mojéj] movéj

³⁰⁸ tvích] tvich

³⁰⁹ tvích] tvich

6. Virvi mnye zbáhna mojej tseskofztzi,
Nye dopustsaj mnye v nyich marnye zahinutz,
Daj mi v lítkich nyepratzelyov minutz,
Vijmis mnye ztich kotlyin hlibokofztzi.

Nyech moju gváltom dusu zarmutnú,
Z tvojich rúk 'šipká haba nye vidzérá,
As pretzivnyik moj na zavalyenú
Mú hlavu, prépaftz nyigda nye zavrérá.

7. Panye velké fzu tvê lyutovnofztzi,
Vifzluchaj mnye z miloserdenftva tvohô,
Ukás mi drahú svetloftz lyitza fsvohô,
Popatri na mnye v fsvovej milofztzi,

Nye fzhovaj predomnu lyitzo fsvoyo,
Tsom mnye barz velyika ufzkofztz pritzifzká,
Podáj ucha na volányé mojo;
Ráts mnye ratovatz tsloveka nudznoho.

8. Priblyis fe Panye k mêm fšmutnej dusi, [[161]]
I ráts jú fštoho trápenyá vibavitz,
Pretziv nyepratzelyov pri mnye fe fštavitz,
Nyech fe tvêj lyutofztzi fertzo rusi,

Znás Panye jak mnye barz znyevásaju,
Jak mnye hanyebnye vinyimaju zo fštzi,
Hanyá okrutnye bezbosnye laju,
Pred tobu mojo nyepratzelye všíti.

9. Vtêj nyepotslyivofztzi fe v mnye zrivá
Mê fertzo: Dusa fšmutzi barz fštukajutz,
Tsi nájdze fe dachto taki tsekájutz?
Tzo bi mnye fštrapeňnoho bédnyika

Szanoval? alye 'sadnoho nyigdze,
Nye mál fmi tsloveka miloserdnoho,
Z horku jédzu mnye kármilyi v hladze,
Z oztom napajalyi 'fisnyejutzoho.

10. Nyech jim jich fštól mefzto fšidla budze
Jich jedlo fšmertelnu trutziznu fštanye,
Odkely fšvojo fšseftzê tsekaju Panye,
Odtam nyech jich rofzipok pribudze,

Zaslyep jim otsi nych zrak nye maju,
 Prepusts na nyich mhlú šztrásnej tzevněj notzi,
 Podrás jich nohi nych popadaju,
 Nych v dreku šzvojem nye maju nyits motzi.

11. Vilyěj na nyich šzvoj hnyév tvardi Pa nye
 Nych jich oblyehnye tseská ruka tvoja
 Nych jich pisné polati puřzto šztojá,
 Dvori prážno: Kásdé prebiványé, [[162]]

Tsom kohos ti Panye barz pokártál,
 Tomu i onyi bedi zadavaju,
 Koho lí poranyél, barz potrěřztál,
 Iz toho fe šmėskujůtz podrásnyaju.

12. Zber jich hrėchi: šzpravodlyivofztz tvoju
 Nych nye najdu, viluts jich z šzvěj milofztzi,
 Vimás z 'řivota k nyihi prez lyutofztzi,
 Nych medzi vernima³¹⁰ tseřzt nye maju,

A mnye [áts řmi barz nudzni z bolyeli]
 Rářsis podnyátz na řmelé meřzto Panye,
 Tsom mój jazik dlya tvěj vetsnej chváli,
 Péseny chvalebnu řpėvatz nye preřztanye,

13. Chtorá rets pred tobu het vzdetsněřfa
 Budze; od vola chotz nářtluřztzėjřoho,
 I bika z paznochtami rohatoho,
 V tém řzpotsinye kásda verna dusa.

To vidzátz nudzné v fertzu ofřju,
 Chtoré BOHA hlyedaju v tsářz ufřzkofztzi,
 Tsom jich viřzlucha odtely doznaju,
 Šzvojich vesnye nye ofřztupi v tseskofztzi,

14. Nyebo, 'řem, moro, nych BOHA řzlavi,
 I vřitko tzo v nyich jeřzt ho viratuje
 'řion řveti: Judu Krásnye zbuduje,
 Vernich vetsnim dzeditstvov pořztavi,

Tam obřidlyá vřitké Bofřké řzlusi,
 Z velkim pokojom jak dzeditstvo řzvojo, [[163]]

³¹⁰ vernima] vernina

Z vsím potomkom chtori fe jim mnosi,
As naveki tzo lyubja meno tvojo.

LXX. Z vezztuje Kriftusovo umutsenyé.
Siess munts-meg URam Isten: 17. 63.

SAtuj oh mój fzlavni Panye,
Potrimaj mnye pretziv mojoho
Kamfzkoréj nyepratzelya vfoho,
Nyech pri mnye tvâ pomotz fztanye,

Nyehaj do zlěj hanybi padaju,
Chtori fe na mnye tru v zlofztzi,
Zahanybi jich zlé 'sádofztzi,
Chtoré fe v mojém z lém kochaju.

2. Nyech z hanybu hety utzekaju,
Chtoré na mnye he, he, ha, v zlofztzi,
Volaju bez vľítkéj lyutofztzi.
Nyehaj fztid zato posiju,

Abi fe toti radovalyi,
Chtoré tvû pomotz hlyedaju,
I na tebe fe fzuftsaju,
Szlava BOHU: tak zaspévalyi.

3. Chudobni fmi, potlatseni,
Ratuj mnye kam fzkoréj nudznoho,
BOSE tís BÚH spasenyá mohô³¹¹,
Nye meskaj BOSE moj mili.

LXXI. Modlyidba za vislyebodzenyé.
Te benned bizom én Istenem: 31.

V Tebe uffám BOSE milofztzi, [[164]]
Brány 'fe dusu moju,
Od hanybi i fztidu,

Nye daj mi óh Panye litofztzi,
Nyigda do hanybi fzapadnutz,
Ráts mojim ochrántzom butz.

³¹¹ mohô] moho

2. Náklony ku mnye ucha ľzvê Panye!
V ľztany bis mnye zachováľ,
Jako ľi obetzál,

’Se³¹² ti budzes pozor matz na mnye,
Budz tus vse ľzkala moja,
I motzni hrad pokoja.

3. Visľyebodz mnye zruk bezbosnoho,
Chtori mnye chtze zradzitz,
Moju dusu zhladzitz,

Virvi mnye zharľtzi okrutnoho,
Tsom já v tvoję ľyutofťtzi,
Uffám od ľzvêj malofťtzi.

4. Od moję matzeri ’ľivota,
Jak ľmi ľe nastsádnól,
Tis mím uffányém ból,

Odkely mnye vinyefzla ruka tvâ,
Zato tzi ľzvomû³¹³ Pánu,
Vse ľpévatz nye preľztanu.

5. Velyo mnye za tsudo trimaju,
Alye ti ľi Panye,
Mê motzné uffányé,

Daj do ufťt mojich péseny tvoju, [[165]]
Bich tvê meno vichvalyál,
Tvû velyku ľzlávu zhlásál.

6. V tsafz moję nyevolynej ľztarofťtzi,
V posľyedni vek ľzľabi,
Nych mnye nye zóchabi

Tvâ ľafzka: oh BOSE ľyutofťtzi,
Nye zarutz mnye bédnoho,
Alye ratuj nudznoho.

³¹² ’Se] Se

³¹³ ľzvomû] ľzvomû

7. Nyepratzelye mojo pretziv mnye,
Bezbosnyé fe radzá,
Potajemnye chodjá,

Stresu na dusu moju hrosnye,
Chotz nye mám 'sahněj vini,
Tru na mnye bez pritsini.

8. Us ho BÚH opustsél; tak hvará,
Nye má nyigdze ľzvohô
Ratunku 'sádnoho;

No ulovme ho tak hutorá,
BOSE ľatuj z pomotzu,
Nye oddaly fe ľzvû motzu.

9. Zahanybi tich chtori 'řidlo mē,
Velymi uhanyaju,
Dopufts velyku hanybu,

Na tich, chtoré, valtsá, pretziv mnye
Tsom ja lyem tebe tsekám,
A tvû ľzlavu vihlásám.

10. Jazik mój z hlasatz nye prefztanye, [[166]]
Tvoju ľzpravodlyivofztz,
I velyku lyutovnofztz,

Po kásdi dzeny óh ľáľzki Panye,
Tvoju dobrotz zveľztuvám,
Chotz jej rachunok nye znám.

11. Panye zas já priľztupim k tomu,
Bích tvû vľechmohutznofztz,
Hlasil i ľzpravodlnofztz,

O tvojej pravdze³¹⁴ fe ozovu,
A bich ju vse ľzpominál,
Nyigda ju nye zabuvál.

³¹⁴ pravdze] pradvdze

12. Panye jako fi mnye vse utsél,
Od dzetzinfztva javfi,
Na tvê tsudné fšpravi,

I kedi fmi fe us ofštarél,
Mê vlašzi pošiveju
Nye opusts dusu moju,

13. Doklya budze panovatz tvâ motz,
Vse vihlásatz budu,
Budutzomu lyudu,

Tvojej fšpravodlyivoftzi fširoftz,
Narodovi kásdomu,
Na fvet prichodzutzomu.

14. BOSE chto bi fe fštobu z rovnál,
Jak fi mnye ból z nyiséf,
Z horkofštzu obtzesél,

Alye fi mnye fšpod 'femnéj³¹⁵ vinyál, [[167]]
Zas hlibokofštzi: Potom
I darovál 'fivotom.

15. Moju malu motz fi prišzporél,
Mnye fi pomotzovál,
I na fšlávú podnyál.

Z fšvû láfzkus fe ku mnye obrátzél,
Potzeséli mnye Panye,
Kedi fmi mál trapenye.

16. Tvoju fširoftz pred kásdim Panye,
Zato fšlavitz budu,
Krásnye tzi zahudu,

Mâ tzitrâ tzi hratz nye prefštanye,
Oh najšvettsi JEHOVA,
Szláva Izraelova.

³¹⁵ 'femnéj] 'femkéj

17. Z ľzvima ufztami rád viznávám,
Tvoju tsudnú motznofztz,
I velykú lyutóvnofztz,

Dusu ľzvoju do tebe dzvihám,
Chtorus potrimál tsudnye,
Bí tze ľzlávila vetsnye.

18. Ufztavitsnye mój jazik Panye,
Nyech tze vichvályuje,
Tvû dobrotz zvefztuje,

Tsom ti tich tzo zofztojá na mnye,
Mû záhibély tsekaju,
Zahanybis: tak zahinú. [[168]]

LXXII. Szpifzujze Kráľyoványé Kriftusovo pod obrazom Salamona.
URam à te ítéletedet:

OH BOSE ráts datz ľzvojo ľzudi,
Predrahé: Kráľyovi,
Kráľyovomu, ľzvé pravé radi,
Do fertza Szinovi,

A bi tvój lyúd³¹⁶ poddáné ľzvojo,
Szpravodlyive ľzudzél,
Páni tés i chudobľftvo joho,
Svetim pravom vodzél.

2. Lyud uvidzi pokoj na horoch,
Z velyiku radofztzu,
Szpravodlyivofztz rofznutz na verchoch,
Z velyiku bévnofztzu,

Kedi vľitok gvált het odejme,
Z chudich lyuda tvohô.
A faltsovnych motzno poláme,
Szinóv fveta toho.

3. Odkely fe budze kásdi lyud bátz,
Na téj 'femi tebe;

³¹⁶ lyúd] ylúd

Doklya budze fzlunko i mesátz,
Osvétzatz na nyebe.

Tsom jak disdz jarni na tzarinu,
Pridze z posehnányém,
I préval na záfzchlú krajinu,
Z fzvojim Krályoványém. [[169]]

4. Szpravodlyivé budu barz kvitnutz,
I dluhi pokoj matz,
Vse pokely budze tirvatz mesátz,
Budu tak zofztávatz,

A on od mora as do mora,
Budze rofzkazovatz,
Od Eufрати toho potoka;
Kraj fvetá panovatz.

5. Národí budu velyké padatz,
Prednyim na kolyená,
Nyepratzelye pred nyim prach lyizatz,
Znajutz ho za pána.

Budu i Krályove za morfzki,
Dari jomu davatz,
Chtoré onyém ufzliša vfítzki,
Offeri prinasatz.

6. Arabtzi i 'Sébi Krályové
Klányatz³¹⁷ mu fe budu,
V fítké na 'femi Národove,
Jomu fzlufítz budu.

Tsom ufzliši ukrivdzenoho,
V joho potrebnofztzi,
A do bédi upadnutoho,
Podzvihnje z milofztzi.

7. Nudznim bédnim, budze folygovatz,
I knyim miloserdnim,
Chudich v nyedofztatku ratovatz, [[170]]
V káse fe lyutóvnm,

³¹⁷ Klányatz] Klánatz

Prétziv pravdi okrivdzenoho,
Od gvaltu odejme,
Bo on krév chotz i nájmensoho,
Draho betselyuje.

8. Budze 'fitz³¹⁸: Pán vetsnej milofztzi,
Podlúsi mu lyetá,
Joho fzkrabnjik budze matz dofztzi,
Arabfzkoho zlata,

Vfítzi za zdravé Králya fzvohô,
Budu BOHA pitatz.
A z presehnányém nájvissoho,
K nyomu zavse vzivatz.

9. Szvû bújnofsztz vidá 'fem firoka,
Uredzaj povfztanye,
Na verchoch z rosnye hojnofsztz zárna,
Jak lyefz na Libánye,

Lyud fe rozmnosi budze kvitnutz,
Jako polyna tráva,
Budze na krajné mora plinutz,
Joho velyka fzláva.

10. A meno toho Králya vetsnye,
Budze vse zofztávatz,
Doklya ten fvet; lyitzo fzlunetsné,
Budze osvétzovatz,

V nyém kásdé ftfefztzá zasivajútz,
Barz fe budu tzesitz, [[171]]
Joho, ftfefzlyivim Krályom znajútz,
Budu vfadi fzlavitz.

11. Posehnán fi oh Panye BOSE,
BOSE Izraelfzki,
Chtos tvê tsudá dofztz poznatz móse,
Z chtorimas ti velyki,

Szlávné jefzt tvê Panye velyebni
Meno: Vses ofzláven,

³¹⁸ 'fitz] fítz

Ten tzali fvet z tvû velyku polni
Chvalu: Amen, Amen.

LXXIII. Svet ftfefztze hlédá, Pobosni BOHA.
Bizonyára jó az Isten:

VEra Pán BÚH jefzt vse dobri,
Najpervěj Izraelovi,
Chtoré fertzo tsifzto trimaju,
Joho lafzku zjevnye vidaju,

Alye já fe barz poslyifznól,
Na fzvojich nohách zatotsél,
Tak fmi fe ból barz pospotzél,
Lyem telyo 'fe fmi nyefzpadnól.

2. Bo fmi fe barz obidovál,
I ufzvěm fertzu frafzovál,
Kedi fmi vidzél, 'fe v tém fvetze,
Bezbosné maju velké ftfefztzé,

Iz fmertzu fe nye klopotzá,
'Sadnéj bédi nye zaznaju, [[172]]
Jich tzelá jefzt motz velyiká,
Zdravé fzu vse lyem hojnaju.

3. Nye maju onyi tseskoho,
V fvetze trapenyá 'sadnoho,
I kedi BÚH insoho bije,
Jich tseftz z velkém pokojom tije,

Zato picha jak lántz zlati,
Jich tutsné fije objala,
Hardofztz svetfzka jich pribrala,
Jak do jakěj svetléj fati.

4. Jich otsi z hlavi vitilyi,
Tak z velkém rofzkosom 'filyi,
Také ftfefztze na fvetze maju;
Vetzej i 'fadatz us nyeznaju.

Odtely jefzt barz zlá jich fzprava,
Jich mislya pishná, meravá,

Z ľzvû zlofztzu ľe vichvályaju,
Na butсно odpovedaju.

5. Ufztá ľzvojo z velyku klyádbu,
Na nyebá roznyalyi zládbu,
Jazikóm jak z metsom buraju,
Z chtorim tû tzalu 'ľem zbehaju,

Preto verné z bedi velykej,
Padaju do mislyi vsakéj,
Tsom jich Pohar as prelyáti,
Z horku vodu jefzt nalyati.

6. Povedaju i tak v ľzebe, [[173]]
Tsi vidzi to tés BOH v nyebe?
O tej naséj prevelkej bédze,
Tés tsi zná? tsi prednyoho dejdze?

At vidzis ľyem 'ľe zlé vsadi,
U velykém rofzkosu 'ľiju,
Na ľvetze ľe rozmahaju,
Us ľyem dlya nyich tot ľvet ľztoji.

7. Tzos tus já ztim, tzo chofznuju?
'Se ľe zloho barz varuju?
'Se fertzo ľzvojo tsifzto trimám?
Ruki v nyevinnofztzi umivám?

Tak vidzu 'ľe ľyem na darmo,
Pevnye to vľitko zofztanye,
Doráz na mnye pokártanye,
Tsim ľzkoro usvitnye rano.

8. ľyem tzo i já tak nye reknól,
Alye ľmi potom to z bahnól,
'Se bi to tak nye dobre padlo,
A tvim ľzinom skodlyive bulo.

Odtely ľmi ľyepsi podumál,
Z ľzvojim rozumom povásél,
Alyem tu tseľľu rets z batsél?
Nyislyi bich jej kontza dofztál.

9. Alye kedz ľmi do Bofzkoho,
Vľztupél do meľzta ľvetoho,

Tam fmi z rozumél dobre utsúl,
Jaki bi zlich potom konyetz búl, [[174]]

Pevnyes na slyifzkém pofztavél,
Ten lyud i barz jich pokártzes,
Na hlavu ho drilyis potres,
Barz na pufztés ho vihradzél.

10. Tak as bi fe kásdi dzivél,
Kdze fe tak barz nahlye podzél?
Lyud zli chtori fzkoro prepadnye,
Do zahibelyi fztrasnéj fzpadnye,

Kásdu jich rets i bohafztvo,
Marnim fznom pofztavis Panye,
Z chtorocho kedz tslovek vfztanye,
Nye vidzi nyits najdzenoho.

11. Odtely mál fmi 'faly barz tseski,
A v fzvêm³¹⁹ fertzu boly velyiki,
Barz fmi pokrutki fzvojo konál,
Tsom fmi fzvû pametz ból prevéfztz dál,

Takim fmi ból hlupim fztanól,
Pred tobu v nyeumelofztzi,
Jako bidlo prez mudrofztzi,
Tsom fmi rets ból nye vibáhnól.

12. Alye já v tebe zofztanu,
Chotz velké bédi pofiju,
Bos mnye z fzvû pravitzu potrimál,
I u velkêj nudzi ratovál,

Obreduj mnye z radu fzvoju,
Ráts mnye v fzvêj fztzestze provadzitz,
Potom na fzlavu podviffítz. [[175]]
Urob tak lafzkave zomnu.

13. Lyem tis fzám na nyebe Panye,
Moj BÓH i motzne uffányé,
Na tzaláj 'femi okrem tebe,
Moj duch nyits nye zalyubél fzebe,

³¹⁹ fzvêm] fzvém

Chotz dusa z nyistsé i tzelo,
Ítse mnye v fertzu potzefis,
Nye mám ja nyikdze infoho,
Okrem tze BOHA fzamoho.

14. Tsom chto fe od tebe Panye
Odorve; vetsnye prepadnye
Zatratis chtori BOHOV maju
Bálványov: Na nyich fe uffaju,

Zato já lyem k tebe vtzekám
Najvettse blahofzlovenfztvo,
V tém 'fe tis mój BOH jefzt mojo
A tvû dobrotz vfe vichvályám.

LXXIV. Modlyidba za vislyebodzenye.
Miért vetfz minket igy el UR Isten: 116.

TSom náfz odrutzás tak barz na dluho?
BOSE, nats fe hnyeva tvohô pretziv náfz,
Ohnyu ztravutzomu tak barz jatritz dás?
Pretziv náfz ovetskóv fztadza fzvohô³²⁰.

2. Rozpametaj fe ofzvēm z berányu,
Chtorés fzebe barz predraho vikupél,
O dzedzitstve chtorés fzebe zalyubél,
O fzvēm³²¹ na Sionye³²² prebiványu. [[176]]

3. Vfztany hore Panye nyech tze potsuju,
Nyepratzelye tvojo, ráts zlich polámatz,
Vfítkich, jich motz z hladzitz z tzalkom rozmetatz,
Tsom tvoj sveti kofztzél barz plundrujú,

4. Kdze fme pred tim Panye tvoj hlařz ťsulyi,
Tam tzeper nyepratzelye tvojo ritsá,
Mefzto fzlavi tvěj fzvīm balvánom kritsá,
Tam i záfztavi fzvojo podnyalyi.

³²⁰ [řzvohô] řzvoho

³²¹ řzvēm] řzvem

³²² Sionye] 'Sionye

5. Na tvoj fveti Dom ruki podzvilyi,
Sekerami, mlatkami vnyém durkajútz,
Joho drahe fztzeni lámutz, trefzkajútz,
Jak bi lyem v lyese drevo rubalyi.

6. Tvoj Chram predtim budzinok predrá hi,
Virezáni z rozkosnima táblámi,
Stsépaju z bindáfzami a drúkami,
Ruzvályajútz hev i tam pod nohi.

7. Ohnya zalofilyi do tvojoho,
Pritulka, tvoj Dom plamenyom fstravilyi,
Tvê fveté mezto vnyivots obráztilyi,
Zo vřím z gruntu rozbúravsi joho.

8. Istse prikrim hordlom tak volalyi,
Podzme vitratzme vřítké meřtá joho,
Tak 'fe budzinki BOHA nájvissoho,
Vřítké z téj 'femi ohnyom fzpalyilyi.

9. Us tvêj³²³ láfzki znaki nye vidzime,
Us vetzěj anyi Prorokov nye máme, [[177]]
Odkely bi fe doznatz zjevnye nye známe,
Tsi dluho fe tak trápitz budzeme.

10. Doklya to tirvas óh Panye BOSE?
Abi fe z náfz nyepráztelye tak řmjályi,
Tvê fvete meno zo fztzi vinyimalyi,
Doklya tze zli lyud tak hnyevitz budze?

11. Tsom fzvê ruki tak odvratsás Panye?
Szvû pravitzu v pazuse zotrimujés?
As ju pretziv zlih us nye vitzahujés?
A nám fzvojim na viratoványe.

12. Alye BOH mim Kralyom od vetsno fztzi,
Chtori náfz řzebe za fzvojich vivolyél,
I v náfz pred tim tzálím fvetom dosvettsél,
'Se on lyem fzám zná budz na pomotzi.

13. Sak ti ři Panye moro rozdzelyél,
Tis potar ukrutnich Sárkanov hlavi,

³²³ tvêj] tvej

Tis zhubél hlavi Leviátánovi,
Tak fi jich tzelom konyetz urobél;

14. Chtoré fi potom karmom pofztavél,
Lyuda u pustsave zachovánoho,
Vodu, potok bifztri 'frédla tsifztoho,
Z szuchéj tvardéj fzkali viprovadzél.

15. Tis velyké vodi vífzusél Panye,
Tvój jefzt dzeny, ti vladnyes iz tzemnu notzu,
Szlunko, Mesátz, Hvézdi z szvoju svetlo fztzu,
Hotovo szu na tvê rozkazanye.

16. Ti fi premudre tzaloho sveta [[178]]
Fundamenta, 'femi chotár pofztavél,
Ti fi vfelyajaké premeni szpravél,
Marznej 'femi od tzeploho lyeta.

17. Pametaj oh velykej szlavi Panye,
Jak tze nyepratzelye tvê z nyevásáju,
Tvomû³²⁴ menu zloretsá, jomu laju,
Zle a nyeverne, hlupe pohanye.

18. Dusu nyevinnej herlyitski tvojej,
Nye daj zlim 'sverom oh Panye roztarhatz,
Ráts na szvohô lyuda chudich sztarofstz matz
Nye szpuftsaj jich nyigda z láfzki szvojej,

19. Pametaj na szvojo vjáfzki Panye,
Bo tzo ten svet? lyem sztok vfítkoho zloho,
Kásdi kút polen tzemnu zlofztzu joho,
Odkely fírotzki plats, narekánye.

20. Nye daj fe zhanybu v ratzatz szpred fzebe,
Tvojim szluhom ktoré k tebe volajú,
Potzés jich nyech tvoju lafzku szpoznaju,
Bí z radofztzu mohlyi chvalyitz tebe.

21. Oh Panye ratsis us hore v sztanutz,
Ujmi fe za tak zjevne krivdi szvojo:

³²⁴ Tvomû] Tvomu

Pagy 'fe kásdi dzeny k lyéju meno tvojo,
Bláznyi³²⁵, ktorim daj do hanybi vpadnutz.

22. Nye szpuftz szpametzi, jaka z nyeváha
Pretziv tebe z úfzt lyuda bezbosnoho,
Vichadzá, na tebe Boha fvetoho,
Jich velyki krik as nyebo dosaha. [[179]]

LXXV. Pojátok Dávida z Krályoványá joho.
Ditsérünk téged' Isten:

TEbe BOSE milofztzi,
Tebe sztzime, chvalyime
Tsom tvojo fвете ime,
K nam fe zblyifilo v motzi,
Zato tvê³²⁶ tsudne szpravi,
Nas jazék zhlása, szlávi.

2. Kedz mi tsafzu dás toho,
Já v pravdze budu szudzitz,
Chotz bi fe mala zrtzitz
Ta 'fem z gruntu szvojoho,
Ifitse bi fmi ja szpéral
Jej szlup ftire podperal.

3. Hlupich blaznov nausam
A bi fe nye falyilyi
A chtoré pobludzilyi,
Na vrattze fe tak volam,
Roh szebe nye dzvihajtze,
Tak nye odpovedajtze.

4. Bo tseftz urad i szláva
Nye iz vichodom szchodzi,
A nyi ju zapad rodzi,
A nyi jú pústs vidává,
BOH szám vřitko szpravuje,
On nyisi, podvisuje. [[180]]

5. Tsom pohár v joho rutze
V chtorem vina krev tzerpka,

³²⁵ Bláznyi] Blásnyi

³²⁶ tvê] tve

Chtore on tsefzto zdravka,
Na kasdi lyúd v tém svetze,
A ktoré v hréchu 'siju,
Iz drosdzém ho vipiju.

6. Já naveki vichvályám,
BOHA Jákóbovoho,
Rozhlásám fzlavu johu,
I na tem se namahám,
A bi fimi zlim roh zlámál,
A dobrim zas roh podnyál.

LXXVI. Juda chválu zdává za premosenyé prétziv Assirtzów.
Esméretes az UR Isten: 30. 139.

V Júdze Pána BOHA znaju,
Jakej on jefzt velykéj fzlávi,
I v Izraelye doznaju,
Joho mena tsudné fzpravi,
Tsom Sálem jefzt johu pribitok,
Sion svetí vdzetsni pritulok.

2. Tam z jevnje kásdi uvidzi,
Jak on z velyku vladu fzvoju,
Zlomi luk, mets, vojnu zfszadzi,
Odejme jim vřitku zbroju,
Panye het jefzt vettsa motz tvoja,
Jak latrov hori do rozboja. [[181]]

3. Nyepratzely zli prédu fztanól,
Upád na nyich fzen velyiki,
Lyúd chtori barz vojovni ból,
Nye znal podnyátz i fsvé ruki,
Lyem fi ufzlisen z hroznim hlařzom,
Jak kony, tak voz ufznol vetsnim fřnom.

4. Panye jak fi barz horlyivi,
Chtós bi se pred tobu ofřtál?
Kedi se rufis hnyevlyivi,
Lyem fi z nyeba prut ukazal,
'Sem se pred tvim lyitzom zatrafzla,
Iz velyikim fztrachom zamelykla.

5. Kedi Pán BOH vhnýeve vřztanye,
 Abi zlich na 'femi řzudzél,
 Na utrapenich volanyé,
 Szvoj mili lyud vislyebodzél,
 Panye odtely rosnye tvâ řzláva,
 Kedz pisni lyúd na tze polřtava.

6. Eřtse ráz potlumis Panye,
 Dulovnyika zofřtáloho,
 No BOHU chvalu zdávajme,
 Viřzlávujme meno joho,
 Oddajme mu pojátki naffe,
 Chtoré řine mu pritomne zavse.

7. Dári v dzetsne prinásajtze,
 Pred Pána velymi řztrasnoho,
 'Se on polame, z hlásajtze, [[182]]
 Motz Tirannov řveta toho,
 Pán chtori nad Páni panuje,
 I Kralyom k velykomu řztrachu je.

LXXVII. Nauka z potzesenyá u pokúsenyu.
Az Istenhez az én řzómat: 86.

DO Pána vetsnej lyutořftzi,
 Volál fmi v tsafř řzvěj úřzkořftzi,
 I lyem fmi hlafř řzvoj podnyál,
 Doraz on mnye viřzluchál,

Bo v dzeny trapenya kásdoho,
 On jeřft řtsit uffanya mohô³²⁷,
 I v notzi ruki z nyimam,
 Do nyeba k nyomu trimam.

2. Alye mâ dusa řztrapená,
 Nye chtze us butz potzeřřená,
 Kedz BÓH pomotz odkláda,
 Dumám, řhinutz mi 'sadá,

Chodz v fertzu řzvêm jak lyem mohu,
 Volam k řzvomû³²⁸ Pánu BOHU,

³²⁷ mohô] moho

³²⁸ řzvomû] řzvomou

Istse moj duch fzkrušeni,
Nye zná butz potzeseni.

3. I v notzi mojo pavétski
Nye v háfzaju jako fvétski,
Szen fe od nyich oddályél,
Us fmi i v fzllove zmilyél.

Barz fmi fe v fertzu zafztarál, [[183]]
Potem fmi fzebe podumál,
O dávnich tsafzoch perfích,
O rokoch preminulich.

4. Szpomnul fmi fzebe óh Pánye,
Jake fmi na huslyoch hránye
Robél, tebe prespévál,
Prez notz fmi otém dumál,

Abi fmi to virozumél,
Na tém fmi fzvû dusu fzusél,
K ofzratku v tém pratzujútz,
Tak fmi reknol zdichajútz:

5. Tsi ten hnyév na veki tirvatz?
Tsi БОH zo mnu zavse zhardzatz
Budze? Ku mnye na veki,
Tsi nye má 'sahněj dzeki?

Tsi us joho velyka lyútoftzt,
Presla fe ottzovfzka lyúbofztz,
I drahe slyúbi joho,
Nye maju mefzta fzvôho?

6. Tsi lyem zaból o milofztzi?
K nám fztutej velykej ftsedroftzi,
Tsi zhařzla láfzka joho,
V tsafz hnye va okrutnoho?

K ofzratku fmi v fertzu fzvójém
Rek: Us pořivotze mójém,
Pán БОH fzvê ruki fščhovál,
Abi mnye nye ratovál. [[184]]

7. Alye fmi zas to podumál,
Tzos davnim tsáfzom fščpravovál,

Jakés dokántsál tsuda,
Pred otsmi velyo lyudá.

Mislyátz o tvojih zazrakoch,
Chtoré fmi vidzél v tvích³²⁹ fzkutkoch,
I dumajútz se o tém,
Tak fmi prereknol potém,

8. Ô³³⁰ Panye najvettsěj fzlávi,
Sveti, motzné fzu tvê fzprávi,
I nyigdze nyet 'sádnoho,
K tebe BOHA rónnoho,

Tsudné³³¹ tvojo fzpravi BOSE
Jak tvâ motz tsefzto u káse,
Kásdi lyúd dobre vidzi,
Velykofztz tvêj Bofzkěj vládzi.

9. Szvoj mili lyúd fi potrimál,
Z tseskoho fzusenya vinyál,
Potomfztvo Jakóbovo,
Tak tés i Josefovo,

Lyem tze vodi zapatrelyi,
Doráz se barz nafztraselyi,
I morfzké hlibotsini,
Z lyeknulyi se kotlyini.

10. Mrakoti jalyi disdz dávatz,
Blyifzk, fztrasni hrom potsál fztávatz,
Nyebo vsadi hutselo, [[185]]
Jak bi se zorvatz chtzelo,

Sztreli hev i tam lyetzalyi,
Hrozné prevali se lyályi,
Z chmár oheny viblyifzkovál,
Tzali fvet osvétzovál.

11. 'Sem se pred tobu rúfila,
Tvoja putz prék mora bula,

³²⁹ tvích] tvich

³³⁰ Ô] O

³³¹ Tsudné] Tudné

Presols tsudnye prék vodi,
Slyéd nye bulo znatz kadi,

Provadzél fi szvoj milyi lyúd,
Jak sztadtzo, Izraelzki plód,
Pod ruku Mosesovu,
Tak tés i Aronovu.

LXXVIII. Vitsituje velyojaku láfzku Bofzkú k lyudu Izraelzkomu, tak
i pokártánye joho.

Hallgass én népem az én Törvényemre: 90.

SZluchaj moj lyúdu drahé pravo mojo,
Na mojo szlovo podaj ucha szvojo,
Chtore z mojich uszt jifztich vichadzaju,
Abis dobre zrozumél vólyu moju,
Tsom ja tzi zjevjam retsi barz tajné,
Od velyo narodóv zachované.

2. Retsi, chtoré nám zjevilyi Pretkove,
Chtore nam naso z natz dalyi Ottzove;
Nye zato abi lyem mi otém znalyi;
Alye abi fime jich szinom szhlasalyi, [[186]]
Pána vetsnoho szlávu z hlasame,
Joho tsudné szpravi viznávame.

3. Z Jákóbo on motznu vjáfzku uvjázál,
Izraeloj u szvêm prave nakázal,
Abi ottzove to krásnye z hlafilyi,
Jak najpilnyěj szvim potomkom z jevilyi,
Onyi zas szvîm dzetzom prezkonyetsnye,
Iz pokolyenyá na pokolyenyé.

4. Abi onyi v BOHU motzno uffalyi,
O joho szpravach nye zapominalyi,
Tak 'filyi jak jim nakázál v szvêm prave,
Bî onyi nyepochodzilyi tak prave,
Jako jich ottzove nyepofzlusné.
Tvardé, zlé, vse BOHU barz odporné.

5. Jak szinove Efraima szlavnoho,
Dofztz z brojné, i musé fertza motznoho,
Ifsti onyi lyem nyits nye chofznovalyi,
Alye hanyebnye utzekatz mufelyi,

Tsom nye potrimalyi Bofzke vjafzki,
I barz prefztupilyi Zakon Bofzki.

6. Barz fe fzkoro o BOHU zapomnulyi,
Na joho tsuda pametné nye bulyi,
Chtoré on jim opretz toho vidzetz dál,
Chtoré v Egyptze tsudnye dokazovál,
Pred jich otsmi na polyu Zoanfszkém,
Obraz tsudném fšpravovanyu Bofzkém.

7. Vidziv³³² si jak moro krásnye rofzfzadzél [[187]]
Prék nyoho Lyúd fšvoj fšucho preprovadzél
Vodi zoboch-fštrán³³³ jako muri podnyál,
V ohnyovém fšlúpe jich v notzi ofvétzál,
A vodnye v hmarovem, z nyima chodzél,
A tak jich tsudnye on fšám provadzél,

8. Jak zas jim u pustzi fškalu roztsépél,
I z bizftru vodu, chtoru z nyej vipufštsél,
Napojel Lyúd okrutnye 'fisnyejútzzi,
'Sredlo z búdzél 'fivé; potok tzekutzi,
As vodi bevno fšrtzom plinulyi,
Odkely i jich bidla dofztzi pilyi,

9. Ifšte onyi fe lyem nye polyepfilyi,
Alye z fšvojom chríchom BOHA hnyevályi,
I joho na púfštsi barz pokusalyi,
Ponyevátz od nyoho rozkos pitalyi,
Jedlo 'sádalyi hojné odnyoho,
Ruhajutz pretziv v fechmohutzoho.

10. Hvaratz: eftse té fšu naso 'sádofztzi
Abi nam BOH jedla v téj puftsi dofztzi,
Dál: Dlya náfz bevnu hofztzinu zalosél,
Bo chotz nám vodu z fškáli viprovadzél;
Alye chlyéb i mefzo kdze jeftz k tomu,
Tsi on to vífztattsi lyudoj fšvômu?

11. Jak to BÓH utsol: na tem fe poser dzély,
I pretziv Jakoba zhnyevom zapályel,
Obrusél fe Pán jak bi zupalnofztzi,

³³² Vidziv] Widziv

³³³ fštrán] sžrán

Pretziv Izraela v fzvêj³³⁴ horlyivofztzi, [[188]]
'Se onyi u BOHU nyeuffalyi,
Joho ponofzi nye dovéralyi.

12. Tsom lyem tsim to Pán BOH utsol, rozkázál
Chmarom: I fsvoju velyku motz dokázál,
Bo tsudnye vrata nyebetzké otvorél,
Odkely Mannu bévno jako dists pustusél,
Kedi u fsvojém hladze volalyi,
Nyebetzké drahe jedlo doftzalyi.

13. Tu smertelni lyúd tzo z Egypta visol
Nyefzlisena rets: Andzelszki chlyéb nasol,
Tam Pán BOH jefstz doftzti lyúdoj fsvojomu,
Ratsél rozkázatz vetroj vichodnomu,
Chtori nahlo fspadnol, z hori zhutsél,
I poludnyovi vétor podzbudzél.

14. Tam barz náhlo velyke tsudo fe fztalo,
Mefzo jako prach na 'šem dlóv padalo,
Ptaki fe fzipalyi jak morfzki péfzok,
Pomedzi fátri; rény zakrilyi vřítok
Prepélki, fztanútz lyedvi kdze bulo,
Tzale polyo jak mefzom fztanulo.

15. Tam onyi kelyo chtzelyi, jedli doftzti,
'Se nye lyem pretziv hladu doftztofztzi,
Alye do rihu, as pofzamu hojnofstz,
Istse lyem nye zochabilyi fsvoju zloftz,
Istse jim mefzo vjich gambe bulo,
Us jim fe zas tzos zloho pribulo.

16. Tam fe pretziv nyich Pán z hnyevom 'zapályél, [[189]]
I tzo řilnyejsi lyúd z medzi nyich fstratzél,
Vitratzivsi Izraelřzku mládzavu,
Alye onyi vse fsvoju zloftz meravu,
Nye ponyechalyi: Alye hréřilyi,
Z Bofzkim velykim tsudom nye mislyilyi.

17. Zato i Pán BOH ukratzél jich lyeta,
Pred fsvím tsafzom jich zhladzél řztoho řveta,
I jak pevnu řmertz pred otsmi vidzelyi,

³³⁴ fzvêj] fsvzej

Zas fe ku Pánu BOHU navratzilyi,
 U nyém szkladajutz szvojo úffánye,
 V tsafz rano hlyedajútz z miloványe.

18. V szvêm nyestseftzu zas na BOHA szpomnulyi,
 Joho za szvû motznu szkalu szpoznalyi,
 I vodlovalyi szvojim motznim BOHOM,
 A jedinim pevnim potrimatzelyom,
 Alye v szvêm szlove fe nye ofztályi,
 Jazikom olsátz BOHA klamalyi.

19. Nye bulyi ku BOHU fertza ftsiroho,
 Nye potrimalyi fveti zakon joho;
 Iftse on iz nyima lafzkave robél;
 Tsom jich z tzalkom, u jich hréchu nye zabél
 V hnyeve oplanol: Barz jim folygovál,
 Pokartanye od nyich oddályovál.

20. Zavse pametál ' fe szu krechke tzelo,
 Chtore fe z prirodzenya pokaselo,
 Jich vek rovni k vetru odchodzútzomu, [[190]]
 I us fe vetzěj nye v ratzujútzomu,
 Chotz ho na puftsi tseftzo hnyevilyi,
 A z velyku obidu napojilyi,

21. Zli a vse bezbosni Lyúd nye presztávál,
 alye Pána BOHA velyoráz kusál,
 A fvetomu szvômu Izraelšzkomu,
 Rozkazovalyi jako szluhoj szvomû³³⁵,
 Nye pametajútz o rutze joho,
 Anyi o dnyu zbavenyá velykoho.

22. Kedi v Egyptze velyke tsudá robél,
 I v Polyu Zoán, as fe kásdi dzivél,
 Jak fe velyke zazraki sztanulyi,
 Potoki jich fe na krév premenyilyi,
 To z robél ' fe z nyich pitz nyichto nye moh,
 U kázál ' fe on je horlyivi BOH.

23. Zofzlál na nyich vsû ptitzu, polno vřadzi'
 ' Sarlyi jich muchi, komare, ovadzi,
 Zás nye potsitané ' fabi osklyivé,

³³⁵ szvomû] szvomu

I ovodz ťztravutzé, chruftsé skodlyivé,
Sasku, chtoré jich krajnu prikrila,
Jich vťitke chotari barz ťztravila.

24. Kamenyetz pobél jich bujné vinnyitze,
Figovo ťtromi i kásdé ťtsepnyitze,
Na polyu vťitke jich bidla potlumél,
Jich tsredi hromovitim ohnyom ťzpalyél,
Vťake pokartánye na nyich vilyál,
Szvoj hnyév velyki pretziv nyich ukázál. [[191]]

25. Tak jim Pán BOH hroznim hnyevom zaplatzél,
Prék zlich Andzelov jich nahlye zatratzél,
Chtorich na nyich prepuťtsél i ťzvojomu,
Pútz na nyich otvorél, hnyevu velykomu,
Nye folygovál Pán BÓH jich 'ťidloj
Prék zdechu nye dál 'ťitz i jich bidloj.

26. V Egyptze tzo bulo pervorodnoho,
Pozabijál v 'Satrú, Káma onoho,
Do motzi idutzu vzdetsnu mladzavu
A ťzvoj lyúd vived ťzvû motznu pravitzu,
Jak ovtze jich prék puťtsi provadzél,
Prave jak dajaké ťztadtzo vodzél.

27. V ťmelém pokoju ťzvojich viprovadzél
A nyeprátzelya do mora zahradzél,
Vsadi beťzpetsnu pútzu za nyim islyi,
As doklya v chotár 'ťemi ťvetéj prislyi,
Na ťvetu Horu: Chtoru prék motzi
Szebe doťztál; ťzvêj vladnéj pravitzu.

28. Szpred jich lyitza zloťznich pohanov vihnál,
A jim drahu 'ťem jich dlyá dzedzitsťztva dál,
Izraeltzov v jich pribitkoch obťidlyél,
Istse ten lyúd vse pretziv BOHA chodzél,
Hnyevavťi joho a pokusajutz,
I joho zakon nye potrimajutz.

29. Lyem na ťzvoj zli obitsaj ťe vratzali, [[192]]
Ottzov ťzvojich tvardofťtz naslyedovalyi,
Tzoffalyi ťe v zád jak zli lúk zradlyivi,
Podpályujútz Boťzki hnyév ťzpravodlyivi,
Rutzivťi ťe na britke bálvánťtvo,
Na pomťtvu zbudzilyi joho Panťtvo.

30. Lyem tsim to BOH šzpravodlyivi uvidzél
 Doráz fe préziv nyich hnyevom zapalyél
 Vsál barz v nyenávifztz Izraela zloho:
 Tak 'fe zochabél Silo mefzto šzvojo,
 Kdže joho vse najsvetsi Sátor fztál,
 V chtorém on medzi lyúdzmi prébivál.

31. Jich motz nyepratzelyom dál do ve šena,
 Jich šzláva jeftz do jich ruk vipustšena,
 I chtorim zli krivavi mets do ruk dál,
 Abi šzvoj pisni lyúd prék nyich pokartál,
 Tak fe na šzvê dzedzitsfztvo rozpalyél,
 As fe od Izraela oddályél.

32. Mladzentzov joho prutki ohény zosrál,
 A Panni joho nye ból ktobi pobrál,
 I Popom joho nyits nye folygováno,
 Ukruťnye metsom velyo vífztzináno,
 I vdov nye fztalo, abi pri hrobe,
 Plakalyi, a chodzilyi v 'salobe.

33. Alye Pán BOH zas fe ku nyim zlahodzél,
 Sztanol, jak bi fe ztvardoho šzna zbúdzél,
 I jak chto od vina kritsi pjánoho,
 Tak on napad na nyepratzelya zloho, [[193]]
 Na zad jich porazél, i odvratzél,
 Vetsnu hanybu nadnyima zochabél.

34. Potom z Josefovim Sátrom porútzél,
 Anyi Efraima dalyěj nye vdzetsél,
 Lyem šzebe dlya lyuda vivolyél Júdu,
 A znyim vjedno švetu Sionfzku Horu
 Kdže zbudoval kofztzél, šzvoj Dom sveti
 Jako zamok šzvoj šzlavni naveki.

35. Abi na nyěj fztál, motzno zaloseni,
 Jak 'šem: Nyigda v šzvêm gruntze nyeruseneni,
 Potom Davida za Szluhu šzvojoho,
 Zvolyél šzebe z fztavu nye vífzokoho,
 Od ovetz Szlúhu šzvojoho pozvál
 Z joho chudim fztavom on nyits nyedzvál.

36. Z medzi dojok pozvál Szlúhu Davida,
 Dlya pasenyá Izraelfzkoho lyúda,
 Jakoba: Szvojo predrahe dzedzitsfztvo,

Porutsél na joho velyke ftsirofztvo,
Chtori jich jak ovtze páfz, provadzél,
Z fzvû rúku: Mudre prednyima chodzél.

LXXIX. Narikanyé pod tiranami.
O'róködbe URam Pogányok jöttek:

DO dzedzitsfztva tvohô³³⁶ prislyi Pohánye,
Tvoj fzveti kofztzél poskvernyilyi Pánye,
Jerusálemfzki Város rozkopalyi;
Joho múri na kopi rozmetalyi.

I pozábijanich, [[194]]
Tzela fzluhov tvojich,
Dané nyebetzkim ptákom,
Tvojich milich trúpi,
Virutzél lyúd hlúpi,
Dlya karmu polynim 'fverom.

2. Jich krev jako vodu bévno rozlyályi,
Krivave potoki vsadi fe lyályi,
Zli mets tzali Város tak vimordovál,
Nye bulo chto bi vmartvich pochovál,

Naso zle fzsusedzi,
Smeju fe z náfz vsadzi,
Tzo kolo náfz bivaju,
Vse lyem hardza z nami,
Zbitkujutz nad nami,
Zloretsa nam a laju.

3. Doklyá fe na náfz budzes tak barz hnye'vatz?
Doklyá náfz Panye budzes tak barz kartatz?
Tsi dokontzas náfz lyem nato pofztavél?
A bis nafz tvojho hnye'va ohnyom fspalyél,

Obrátz tvoj fzúd tvardi,
Na toti narodi,
Chtore tebe nye znáju,
Na pohanfzke krajnye,

³³⁶ tvohô] tvoho

Chtoré tvojo Panye
Meno nye ofzlavuju.

4. Tsom Jákóba onyi tvojoho 'fedlyi,
Ten tzali narod na nyivots privedlyi, [[195]]
I z 'femu joho budzinki zrovnalyi,
Na hroznu pufztzinyu ho obratzilyi,

Ô³³⁷ Panye 'fe oblyéh
Nafz vselyejaki hréch,
Nye pametaj, nye rachúj,
Bo fme barz sztrapané,
Odpusts nam óh Panye,
I knam kam szkorej fatuj.

5. Rats nafz óh BOSE vibavenya vsohó,
Ratovatz, pre szlavu imena szvohó³³⁸,
Ratsis nam butz nudznyikom na pomotzi,
Pre szvê meno nam hresnim odpustsitzí,

Nats bi o nafz³³⁹ Panye,
Hvarilyi Pohánye:
Kdze jezť jich BOH? tak prikro
Rozlyatu nyevinnich
Krev, szlusebnyikov szvích³⁴⁰,
Nye opusts jim na darmo.

6. Nyech idze ktebe tich horke zdichányé,
Chtoré v vesenyu platsu, jich volanye
Rats víszluchatz, nye daj jim zahinutzí,
Krevi jich, tsom szu ofszudzené k smertzi,

Oh rats pri nyich sztanutz!
Nye daj jim zahinutz,
A zlim szusedom navráťz,
Tzo z nami robilyi,
'Se tze nye ufztzilyi, [[196]]
Odplatz jim vêtťz sedzemkrátz.

³³⁷ Ô] O

³³⁸ [szvohó] szvoho

³³⁹ nafz] natz

³⁴⁰ [szvích] szvich

7. A mi tvoj lyúd i vľafzne ťztadtzo male,
Zofztanyeme pri mena tvohô³⁴¹ chválye,
Budzeme tvû tseftz naveki viľzľavjatz,
I z národa na národi viznávatz.

LXXX. Modlyidba za vibavenye.
Hallgasd-meg Izrael' Páfztora.

Vifzlis Pafztiru Izraelľzki,
Jósefov Vodtza, Kráľyu velyki,
Chtorocho pafes jak ťztadtzo,
Obratz k nam ľzvé ľvete lyitzo,
Chtori na Cheruboch ľedzis,
Jafznye ľe k nam v ľafztze zjevis.

2. Ukas motz ľzvé pred Efraimom,
Vkas Panye i pred Benjaminom,
Ukas i Manaffesovi,
Budz nam na poľzpoly ľafľkavi,
Potrimaj náľz vľitkich ľzľavnye,
Pridz k nam, pridz, oh ľafľzki Panye!

3. Panye poľztav náľz zas na meľzto,
Ukas nam ľzvé ľafľkave lyitzo,
Rats ho nad nami vse trimatz,
Szvû ľvetu ľafľzku k nam obratz.
Ked v tebe pomotz najdzeme,
Znam, potrimané budzeme.

4. Oh BOSE nas! dokľya náľz kartatz
Budzes tak? Na náľz ľe barz hnyeľvatz? [[197]]
Dokľya budzes hardzitz z nami?
I z náľma modlyidbami?
Sľliznim chľyeboms náľz nakármél,
I z horkim platsom napojél,

5. Vidals náľz na velyku znyeľváhu
Szusedom nye ufztzivim, k ľmechu
Nyepratzelyom náľim: Oh rats
Motzni Panye náľz potrimatz!

³⁴¹ tvohô] tvoho

Ofvétz nad nami Tvár tvoju,
Tak mi budzeme v pokoju.

6. Tis pnyák szadzentza vinyitsnoho,
Vinyefz szám z kraja Egyipfzkoho,
I u dobrú 'fem zafzadzél,
Odkelys Pohanóv vihladzél,
Kdze v bujném mefztze hliboko,
Rozkorenyél na firoko³⁴².

7. Joho tzény fe tak rozfírila,
As vífzoké hori prikrila,
Joho pruti barz vífzoké,
Jako zrofzlé Tzedri krafzné,
Dofáhnol i z halusami
As na morfzki bréh, kraj szami.

8. Tsom 'fes ploti rozmetál szvojej
Vinyitzi, tzudzi puftsél do nyej
Lyúd: Chtori jej hrozno pfzuje,
Dziki kornaz ju braz rije,
Vsaki 'fvér: I chto chtze, mose, [[198]]
Jak to dozvoljis oh BOSE!

9. Panye ráts fe zas k nam navratzitz,
Szvoju Tvár z nyeba k nam obratzitz,
I naftsivitz tvû vinyitzu,
Chtorús szadzél z szvû pravitzu,
Oparis szadzenyetz drahi,
Chtoris szadzél dlya szvêj szlavi.

10. Z novu z ohnyom barz vipályená,
Zo vlich sztrán hroznye z puftzosena,
Z ohnyom hnye va tvohô³⁴³: Rats zas
Vífztrétz ruku: Oh BOSE nas!
Na tsloveka, musa toho,
Dlya szebe pofztavenoho.

11. Tak mi nye zbludzime od tebe,
Lyem nas 'fivot motzuj dlya szebe,
Budzeme tvê meno chvalyitz,

³⁴² firoko] fíriko

³⁴³ tvohô] tvoho

Oh Panye ráts náfz potzefitz!
Ukas nam Tvar fzvû pitame
Tak mi fe vislyebodzime.

LXXXI. BOH vse chtze nam dobre robitz, kebi fme mi chtzelyi.
O^rvendezették Az erös Istennek:

BA rZ fe radujtze Péfeny fpevajtze Jakobovomu	BOHU, nasej motzi: Chvalyebnu tomu BOHU, vzdzetsnyé vfítzi.
2. Velyku chvalyebnofztz Joho vífzokofztz, Lautmi, tziteru,	Davaj BOHU kásdi Z vfáku mufíku, [[199]] Hlasaj kásdi verni.
3. V mesátzu novém V tsase takovém, V dzeny fveti fzami	Dnyes fe mu veselyme, I z trombitami, Péseny mu fpevajme.
4. Tsom Izraeloj Potom Josefój, To potrimályi,	Pán BÓH fzám nakazál, Abi v tém fztályi, Dlyá znaku jim vidál.
5. To bol uradzél Jak ho provadzél, Kdze lyúd fzlovo má	Pán BOH iz Josefom, I z Egyptoma, I z tzudzim jazikom.
6. Ja fzpod bremena Z blata mésanya, Z jámi tzehlovej	Tvé plyetza fmi vinyál Od pratzi tseskéj, Ruki fmi tzi vinyál.
7. Ku mnye fi volál, Ja tze potrimál, Tam vífzluchál fmi	Z tvěj nudzi pretvardéj. Tvojo modlyidbi, Z chmari hromovitěj.
8. Pri Méribánye Sertzo kamenne, Szvojo fmi k tebe,	Doraz fmi tze fzkusél, Zbatsél fmi v tebe, Szlovo tak obratzél.
9. Budz mi pofzlusni Lyudu moj vláfzni, Daj ucha fzvojo,	Izraelfzki lyudu, Na fzlova mojo, Osvettsatz fe budu.

10. Nyetrimaj fzebe Lyem fzamoho mnye, V mnye fzamem uffaj,	'Sádnich tzudzich BOHOV Lyem mnye fe klanyaj, Szlis rozkaz mojich fzllov
11. Lyem já fmi tvoj BOH, Ja fzmom tzi pomoh, Vinyéfz fzmom tebe,	Szám, jeden BOH 'fivi V tvojej potrebe, [[200]] Z Egyptomfzkej 'femi.
12. Lyem ufzta otvor, Szpatri kásdi tvor, Tzo 'sadas fztanye,	Zaraz tze nafzitim, 'Se pokarm hojnye, Spofzobom tsudnakim
13. Iftse moj rozkáz Ja ho velyoráz Alye Izrael	Lyud moj nyepofzluhá, Z fzvim fzllovom utsél, Ucha fzvojo zatká.
14. Pretû barz velykû, Na jich drahu zlú: Pre jich velyki blúd,	zloftz fmi fe pohnyevál Nye pofzlusni lyúd, Slyebodno fmi pustsál.
15. Kedbi bol polnyél, Lyúd moj Izrael, Vibrál bol fzebe,	Moj zakon predrahi Pritem fzerdetsnye, Mê radi, i drahi.
16. Ja tés kam nahlyéj, Szvêj ³⁴⁴ motzi velykéj, I na nyich fzpustsél,	Nyepratzelyov joho, Bich bol zahanybé, Tvardé ruki fzvojo.
17. Pod joho nohi, Rutzél bi bol fmi, I dnyi pokojne,	Nyepratzelyóv joho, A joho fztseftze, Podlye fzlubu fzvohô ³⁴⁵ .
18. Na velyo roki 'Sél bi bol doki, Szkalovim medom,	Bol bi fmi rozfírél, A z tsifzitim zárnóm, Joho hojnye karmél.

³⁴⁴ Szvêj] Szvej³⁴⁵ fzvohô] fzvoho

LXXXII. Skarh Bofzki pretziv Krivofszudtzov.

Az Isten áll ö Seregében: 7. 46. 59.

PÁN BOH fztóji v pravotném fšúdze,
Tam kdze joho lyúd, fšúdzá lyudze, [[201]]
Kdze Biro radzi z Pólgári,
K nyim fe ozve i tak hvári:

Doklya budzette krivo fšúdzitz?
Pretziv pravdi pod pravom chodzitz?
Doklya budzette faletsnich
Priijimatz za fšpravodlyivich.

2. Ubohim fšpravodlyivofztz robtze,
Vdovom, šírotom, štsiré budztze,
Krivdu tsloveka chudoho,
Odejmitze gváltu zloho,

Nudznoho zlomu z rúk virvitze,
Z joho harfztzi vislyebodzitze,
Abi chudi v prave motz vsál,
I nad zlim pravdu fšvû zifzkál.

3. Alye rozkaz moj nye fšluchaju,
Lyem nye rozumnye znyevasaju,
Dalji fe na zlofztz, slyepotu,
As fe 'fem rusila z gruntu,

Szlistze: Ja povedam, as vi fštze
Bohové (velyka rets) zrozumtze,
I Szinove vŕechmútzoho,
Pána BOHA najvissoho.

4. Alye fak na to podumájtze,
'Se okratki tsafz umretz matze,
Pojdzetze hnyed za fšudtzami,
Chťoré fšudzilyi pred vami.

Vŕztany zato hore óh BOSE nas! [[202]]
Téj tzaléj 'femi tvoj fšúd ukas,
Tsom ti mas motz na téj 'femi,
Nad kasdima národami.

LXXXIII. Modlyidba pretziv radi nyepráztelfzkéj.
*URam ne hallgass illy igen*³⁴⁶:

NYe melyts tak barz, óh lyutofztzi
Panye! budz nam na pomotzi,
Nye šzpotsivaj óh BOSE šzlavi!
Tsom tvojo nyepráztelye zlofzné,
Barz behaju, vřzvěm fertzu beřzne,
Viřzoko podnyali řzvě hlavi.

2. Panye pretziv najmilsoho
Lyuda tvôho zvolyenoho
Velyo faletsnich rád najduju,
I chtorich ti lyubis, ochranyas,
A řzvimâ kridlami prikrivas,
Pretziv tich ře barz řzprisahaju.

3. Hvaratz: fatujtze zatratzitz
Ten narod, z téj 'femi zhladzitz,
Nye zochabme znyich i 'sádnoho,
Viplenyme ten lyúd do ofztatku,
Abi nye bulo i pamjátku,
Z mena lyuda Izraelřzkoho.

4. Panye zlé radi radzilyi,
Pretziv tebe ře z hvarilyi,
Idumtzi, z Izmaelitami, [[203]]
Moabtzi, tes Agárentsitzi,
Pretziv tebe pořztalyi vřitzi,
Tak i Jáhel z Ammonitami.

5. Z nyima Amalekitove,
Tirtzi i Filifřzteove
Zbrojné, pretziv tebe do boju
Pilnuju: K nyim ře i Affur dál,
Dlya pomotzi k Lotovim priřztál
Šzinom, i z tzalu motzu řzvoju.

6. Oh utsiny Panye tak z nyima!
Jako iz Midianřzkima,
Prave jak z 'Sisarom, Jabinom,
Chtorich pri Endore mets řztrávél,

³⁴⁶ *illy igen] illyigen*

Pri potoku Kiffon pofztavél,
Jich 'řivot zo řzví řzlavu hnojom.

7. Nats prisol Zebach z Orebom,
Alybo i Salmana z Zebom,
I jich Krály nato z vojřzkom řzvojom
Nech pridze: Bo pisno volalyi,
Abi tvoju krajnyu odnyali,
Panujutz nad dzedzitsřzvtvom tvojim.

8. Pofztav jich krutim kolyeřzom,
Jak ohény baluje z lyeřzom,
Abo z pařzderem v tsafz vetrovi,
Kedi ře barz řzplamenyom zasnye,
Ubotsi hori palyi řztrasnye,
Lázi puřztsosi vřítko travi. [[204]]

9. Puřts na nyich řzvojo povetre,
Chtore nyech motz jich vsû potre,
Bí v řztrachu pomeřzzenyá řzvhô
Nye majútz, v rozume zmilyilyi,
I okrutnye ře zařztidzilyi
A prepadyli řzpred lyitza tvohô.

10. Zahanybi jich motzni BOSE,
Nyech nářz pomotz tvâ řzpomose,
Abi ottely vřítzi řzpoznalyi,
'Se ti ři Pán na tzaléj 'řemi,
I řzám motzni BOH nad Bohami,
Tebe vse najviřřim řzpoznalyi.

LXXXIV. 'řádanyé do Domu Bořzkoho
Oh Seregeknek Istene:

OH zářztupov motzni BOSE!
Chtos dořztz vipovedzetz mose?
Rořzkose pribitka tvojoho,
Moj duch zdicha, řzpořzob hlyedá,
Vtvoj řveti Dom ře barz 'řádá,
BOSE Izraela řvetoho,
Dusa, tzelo ktebe řzvomû,
'řada ře BOHU 'řívomu.

2. Vrablye i lafztovki maju
 Pritulok, kdze prebivaju,
 Pri tvích³⁴⁷ oltaroch motzni Panye,
 Tam kdze fe jich mlade rodza,
 Meno tvojo fe vichválya, [[205]]
 Kralyu moj kdze prebivas fzlavnye,
 Blahofzlaven chto tzi BOSE,
 Vtvêm³⁴⁸ Dome vse fzlúfítz mose.

3. Oh blahofzlaveni tslovek!
 Chtori v tvích³⁴⁹ fztzeskoch tzali vek
 Sztravítz 'fada z fzvêj³⁵⁰ polnéj filí,
 Idutz vtém fzlizném udolyu,
 Jak 'físnyavem pufztem polyu,
 Kdze nyét 'fadnéj fztudnyi a vodi,
 I tam dists hnyet 'frédlo najdze,
 Odkely bifztri potok vijdze.

4. Záfztup za záfztupom idzú,
 Z radofztzi fe ukazuju
 Pred BOHA fzvôho do Siona,
 Oh Zebaóth motzni BOSE!
 Nych mnye lafzka tvâ fzpomose,
 Zchily ku mnye fzvojo fsvete ucha,
 Jakobov BOSE moj Panye,
 Vifzkuchaj mojo zdichanye.

5. BOSE ftsitu nas óh Panye!
 Paty Kriftusa pomazánye
 Szvohô: Tsom lyepfi jeden dzeny v tvêm
 Dome, jak eser kdze indzêj,
 Na prahu tvêj³⁵¹ Chisi fvetêj,
 Volyel bich fedzetz, jak u fvetlém
 Dome, 'fítz za dluché vekí,
 Nye vernich tebe naveki. [[206]]

6. Tsom nam jefzt presvetlim fzlunkom,
 Pán BOH, i bezpetsnim ffitom,

³⁴⁷ tvích] tvich

³⁴⁸ Vtvêm] Vtvem

³⁴⁹ tvích] tvich

³⁵⁰ fzvêj] fzvej

³⁵¹ tvêj] tvêj

Z velykû lafzku nafz zalyubuje,
Milofztz, fzlávu tim ukáse,
Chtoré chodza vjoho drase,
Z velyo dobrim jich opatruje,
Tslovek ten jefzt preblaseni,
Chtori v BOHU ma ufányi.

LXXXV. Modlyidba za vibavenýé.
*Nagy kegysen töl URam földeddel*³⁵²:

BARz lí Panye barz láfzkave robél
Z fzvû 'femu, narodom Jakobovim,
Chtorich lí z vesenya vislyebodzél,
Rátsél lí jim barz folygovatz krechkim,³⁵³

Jich hréch odpustsél, i prikrél vini,
K nyim hnyév tvoj bival ulahodzeni
Ráts i náfz óh Panye k fzebe prijatz!
Oh ráts znáfz fzvohô hnyeava oheny znyatz!

2. Tsi ku nám hnyév tvoj vetsnye obratzis?
Tsi fe na nafz hnyevatz zavse Panye
Budzes? Tsi us lyúd fzvoj nye ochládzis?
Abi v tebe vsál obradovanye.

I chotz fme barz tvardo prehréfilyi,
Ukás k nám láfzku v téj tseskéj chvilyi,
I chotz sme zrobilyi velyiku zlofztz,
Pitame od tebe miloserdnofztz.

3. Pofzlucham já tzo Pán BOH povedá [[207]]
Szvojomu lyudovi premilomu,
'Se barz pokojne retsi povedá,
Abi fe nye vratzovalyi k zlomu.

Pravda jefzt chtore fzu Bohabojné,
Blyifzko jefzt k nyim joho vibavenýé:
Abi v nasěj 'femi fzlava joho
Bivala: Zbavi nafz vsohô zloho.

³⁵² földeddel] földdel

³⁵³ V pôvodine omylom nenasleduje graficky oddelený nový odsek.

4. Miloserdnofztz a vera fe fztretnu,
Pokoj i z pravdu budu fe boskatz,
Véra fe rozmose, lyudze budu
Veritz: z nyeba fe pravda vijévjatz.

Dá nám Pán BOH všítko dobré vsadzi,
Tâ 'sem vely dobrěj ovotzi zrodzi,
Szpravodlyivoftz budze pred nyim chodzitz,
I vetsnye vichodok fzvoj provadzitz.

LXXXVI. Za vislyebodzenyé od nyepráztelyov.
Hajtsd hozzán URam füledet: 77³⁵⁴.

NAklony z nyeba ucha fzvojo,
Panye fzlis pitanyé mojo,
Tsom fmi barz utrapeni,
Ubohi zarmutzeni

Potrimaj mê tzelo, dusu,
Bo inak zahinutz musu,
Obratz fe k fzluhoj fzvomû,
V tebe uffájutzomu.

2. Po kasdi dzeny k tebe volám, [[208]]
V pretvardej ufzkofztzi zdichám,
Rats tus fzkoro prífzpefítz,
Mnye nudznyika potzefítz.

Ochladzis zarmutzenoho,
Dusu fzlusebnyika fzvohô³⁵⁵:
Tsom ju zato do tebe
Dzvihám, BOSE moj v nyebe.

3. Panye tis velykéj lyutofztzi,
Bohati v miloserdnofztzi,
Ku tsloveku kásdomu,
Tebe vzivajutzomu.

³⁵⁴ 77] 86.

³⁵⁵ fzvohô] fzvoho

Zato lafzkave vífzluchatz,
Ráts hlafz moj do uch fzvích³⁵⁶ prijatz,
Nye zhardz z modlyidbu moju,
Patri na láfzku fzvoju.

4. Zdicham v nyestzeftzu velyikém,
K tebe volám v fertzu fzvojém,
Oh Panye ráts mnye fzprofztzitz!
V nudzi měj nye zochabitz:

Tsom lyem tis fzám BOH na nyebe,
Nyet insoho okrem tebe
BOHA: tis fzám motzni Pán,
Nyigda z nyikim nye zrovnán.

5. Lyúd toho fvetá tzaloho
Prichadza, i fztvortza fzvohô³⁵⁷
Meno fvette vichválya,
I na tebe fe vola: [[209]]

Tsom lyem tis fzám vŕechmohútzi
Pán tsud velykich, i fzprav fzútzi
Tis BOH fztvoritzely nas fzám,
BOHA insoho nye mám.

6. Provadz mnye BOSE milofztzi
V putzi tvěj fzpravodlyivofztzi,
Daj mi fertza takoho,
Bich fe bál mena tvohô³⁵⁸.

Panye tebe já vichvályám,
I z tzalěj dusi viznávám,
Naveki tvomû³⁵⁹ menu
Spévam péseny chvályebnu.

7. Tsoms fe nadomnu zmilovál,
Moju dusu z pekla vinyál,
Podnyál fi mnye zas znovu,
I vislyebodzél z hrobu,

³⁵⁶ fzvích] fzvich

³⁵⁷ fzvohô] fzvoho

³⁵⁸ tvohô] tvoho

³⁵⁹ tvomû] tvomu

Zle pisné mnye barz objalyi,
Okrutnye na mnye pofztalyi,
Chtore vse lyem zviskuju,
A na mnye napafztuju.

8. Alye tis Panye láfzkavi
V nature fzvêj³⁶⁰ fžprávodlyivi,
Stsedri, dobri, lyutovni,
Na hnyev nye nahli, pozni

Z hledni fe na fžvohô³⁶¹ Pánye
Szluhu: Vkas mi zmiloványe
Szvê: Ráts fzvêj fžlusebnyitzi, [[210]]
Szina fzebe zvolýitzi.

9. Ukás mi znak dobrotzi tvêj,
'Ses mnye fžpomoh z milofztzi fzvêj,
Bi nyepratzely to fžpatrátz,
Musél v hanybe vetsnéj fžtátz.

LXXXVII. Rozfírenyé Eklefíe prék Pohanov.
Az UR Isten az ő lakó hajlékát:

PÁN БОH Pritulok fžvoj fžlavni na vekí
Na fžvojej fvetéj Hore zalosél,
Sion fveti on barsi zavdzetsél,
Jako Jakobovo vřítké budzinki.

2. O tebe, óh fveti Városu Bofzki!
Barz fe velyiká fžlává zvefztuje,
Hvari БОH: Egypt i Bábel, budze
As ku tim potsitán, tzo mnye fžpoznalyi.

3. O Filifteoj to povedzá eftse,
O Tírfzkém lyudoj, i o Murenoj,
Tés i o kásdém insém národoj:
Toti fe narodzilyi na Sionye.

4. To barz pomotzuje BÓH, Pán najvířfi,
Kedi on lyud fžvój do fžpířzu vesme,

³⁶⁰ fzvêj] fžvej

³⁶¹ fžvohô] fžvoho

Tedi i o tich v šzpišzu tak reknye:
I ten lyúd i z Siona narodzeni.

5. Zato tam špévatz péseny kráľznu budu
Hvari Pán BÓH, i barz še veselyitz:
Tsom na šzlávu Siona chtzu dokontsitz
As já v nyém všítké 'šívé 'šírdlá zbudzu. [[211]]

LXXXVIII. V pokúsenyu i dusném hartzu.
UR Isten én idvefségem:

OH BOSE šzpasenyé mojo!
Jak notz tak dzeny já volám k tebe,
Modlyidbu moju pustu pred šzebe,
Naklony ku mnye uchá šzvojo,
Ráts šzpoznatz Panye 'šadofztz moju,
Ukás mnye velyku láfzku šzvoju.

2. Moja dusa z nyevolyami
Taki z tzalkom jeftz oblošená,
Jak komu truna zhotovená,
I lyesi medzi trupami,
Róvná k tomu moja ofzoba,
Chtori umár, šztúpél do hroba.

3. 'Šivót mój jeftz barz ztrápeni,
I z tzalkom odomnye odnyati,
Ofztál šmi prez všítkéj porati,
Jak chto us jeftz pohrebni,
Jak chtorich ší z tzalkom opustsél,
I z rúk šzvojich na šmertz vipustsél.

4. Do hrobu ší mnye polosél,
Vrútzél do tzemnéj hlibokofztzi,
Kdze mnye v šzvêj velykéj hnyevlyivofztzi
Trápis, zverch hláv ší mnye prikrél,
Zhabami tvojoho povodzá,
Chtoré ás k dusi mêtj dochodzá. [[212]]

5. To ší zrobél óh mój Panye!
Abi mnye všítz omeršilyi,
I odomnye še oddályilyi
Mojo nájmilsé prátzelye.

Závren fimi do tvarděj tsemnyitzi,
Otkely nye mohu von vijitzi.

6. Viplinulyi otsi mojo,
Panye mój vikapkalyi zbédi,
K tebe já volám po dzeny kásdi,
K tebe zdzvihám ruki šzvojo,
Panye, tsi zmarlim ukazujes
Tsudá tvojo, tsi jim zvefztujes?

7. Alye tsi fztanye umarti,
Abi tsudné šzpravi tvê zhlásál?
Tsi mosno, ás bi tze zhnyiti znál,
Chtori jeft v trunye zavarti?
Chto 'fe v hrobe robi z tvěj Panye,
Dobrotlyivofztzi vodloványé,

8. Chto bi tvěj móm u tzme zpoznatz
Panye velykofztz šzprávodlyivofztzi?
Tsom u 'femi zabudlyivofztzi,
Tebe nyichto nye mose znatz;
Alye já u šzvojêj modlyidbe,
Po kásdé rano hlyedám tebe.

9. Tsom mnye tak zarútzás Panye?
Nats tak predomnu chovás šzvû tvár?
Us fimi vetz jak dopoli umár, [[213]]
Jaj to mám tseské trápenyé,
Znásajutz šzvû dávnu chorobu
Z velykím šztrachom šztoju pred tobu.

10. Velyki hnyév tvój na mnye šzpadnól,
Barz velyké šztrachi mnye objalyi,
Chtoré mnye jak vodi zalyályi,
Abich jak v potope zhinól,
Kdze patru vsadi zlá mâ šzprava,
Zo vsich šztrán nyevolyná mâ hlava.

11. Odtzudzéls Panye odomnye,
Vsich mojich prátzelyóv znajomnich,
Chotz bich fe jak volál na krevnich,
Nyét nyigdze štsiroho ku mnye³⁶²,

³⁶² ku mnye] k umnye

Vtém nyestseftzu mê dávné vřítzi,
Zdirhaju fe na mój slyéd prítzi.

LXXXIX. Szlavne Krířtovo Kralovánýé.

Az URnak irgalmát örökké éneklek:

O Bofzkéj lyutofztzi budzem vetsnye řpévatz,
I joho řtsedrofztzi vřím potomkom zhlá'satz,
Bo joho lyutóvnofstz zofztává ás naveki,
Chtoru pomotzuje na prezkonyetsné vekí,
Ase hore v nyebe potvérdzis i potrimás
Tvoju řvetu pravdu i slyubi óh BOSE nás!

2. Hvari BÓH: Já řzvomû řzlúhoj zvoljeno mu
Slyúbél i prisáhnól Dávidoj řtsiromu,
I znyim taku vřáfřku na řzvojo meno vřázál, [[214]]
Bich joho Trón Krályóvfřki vetsnye pomotzo vál,
Abi joho řzin vse z semena Krályóvfřkoho
Krályováł v korunye Davida, Ottza řzvohô.

3. Tvojo řtsudné řzpravi, nyebá ohlásaju,
Tvojich řzlóv pravdzivofstz v tzerkvi viznávaju,
Tsom chto bi ból taki tam hore vřeřzném nyebe,
Chtori bi ból řzvû motzu rónni Panye k tebe?
Abo medzi řvetima, motznima Andzelami,
Chto řeřt bi ku řzlávi Pánu móm budtz pódo bni,

4. Okrutni řeřt Pán BÓH vřvetéj Ekléřii
Zbéranyu joho ře boji kásdi verni,
Oh BOSE záfřtupóv vřítko za tobu řzluchá,
Chtó 'fe motzni BOSE, chto tés fe z tobu zróvná?
Tvoja řzpravodlyivofstz chtorá v tebe prebivá
Nyigdá ře nye minye, alye vetsnye zofztává.

5. U tvojeř motzi řeřt Panye řisné moro,
Lyem zochtzes, ukojis řztrasné habi joho,
Egyipřkích ři náhlye tak z hladzél jako z zbroju,
Nyeprátřélyóv řzvojich het rozvřál z mó tzu řzvoju,
Tvojo nyebo i 'řem, ten řiroki řvet Panye
Lyem tis řzám fundováł, i v nyich vřaké řřtvorenyé,

6. Tis poludnyé Panye řřtvorél i pólnotzi,
Tabor tes i Hernon řpévá z tvojeř motzi,

Vládne tvojo rame, motzná jeŕzt tvoja ruka³⁶³ [[215]]
 Tvû pravus podvišél, tvojim Trónom ŕztojá
 Pravda, ŕzud, hlibokofztz velykéj miloferdnofztzi,
 Vichádzá z pred tvojej Bofzkéj ŕvetéj jeŕz noŕtzi.

7. Blahofzloveni lyúd, chtori tvû radofzt zná
 Bo taki ŕtkoho dobroho hojnofztz má³⁶⁴.
 Pred tvim jaŕznim lyitzom toti chodzá z ŕmelofztzu,
 Napolnyis jich zavse z tvohô mena ra doŕtzu,
 Bo na velyku ŕzlávu takovich tŕefztz podviŕis,
 I ŕzvû velykû dobrotz nadnyima barz roz' mnoŕis,

8. Ti ŕi Panye rozkos jich motzi predrahéj,
 Ti ŕi jim doŕŕsél ŕzlávu vládzi velykéj,
 Z tvojej dobréj láŕzki mi rôh ŕzvój podejmeme
 Od tebe BOŒE nas mi ŕzvój motzni ŕsit máme,
 I nas Krály prez tvojej úfálnej z broji, motzi,
 Izraelfzki Panye nye mos butz na pomotzi.

9. Oznamél ŕi, vernye v tsudnakém vidze nyu
 Prorokoj ŕvetomu, ŕzlúhoj pobosnomu
 Kedi ŕi ku nyomu tak láŕzkave prehvarél,
 Tsloveka jednoho z medzi vŕich ŕmi vivolyél
 Jednu ofzobu medzi tzalim lyudom mojim,
 Dávida, koho ŕmi zavdzetsél z fertzom ŕzvojjim

10. Iz ŕvetim olajom johu ŕmi pomazál,
 Abi prék ruki mêt vse velyiku motz mál,
 Od mohô ŕilnoho ramena bere tû motz, [[216]]
 Abi johu 'sáden nyeprátzely nye móm premotz
 'Sáden zli préztivnyik, chtori nanyho poŕztanye,
 Nye ztlatsi ho, prednyim lyem kásdi nyi' tsim ŕztanye.

11. Nyepratzelyov johu já prednyim polámu
 Johu préztivnyikóv z téj 'femi het zhladzu,
 Szpravodlyivoŕtztz moja i láŕzka vse znyim budze,
 To z robu vejménye mojem, rôh mû po déjmu,
 Bo já ruku johu lyevu na moro v losim,
 A pravitzu johu na potoki polosim.

³⁶³ ruka] rnka

³⁶⁴ má] má

12. I on tak prehvari ku mnye: mili Ottse,
Ti fi mojim Ottzom óh mój motzni BOSE!
Pofztavu já johu szinom szvim pervorodnim
I na téjto tzaléj 'femi Krályom najviššim,
Miloserdnofztz moju vetsnu potrimam k nyomu,
I szvoju uvjáfzku z nyim nyigdá nye po'lámu.

13. Já femeno johu naveki rozsiru,
Johu Krályóvfzki Trón dobre pomotzuju,
As doklyá široké to nyebo budze tirvatz,
Alye z mojim pravom kedz onyi budu zhar dzatz
I kedz bi mój zákon dajako porútzilyi,
I mojo rozkazi naslyedovatz nyechtzelyi.

14. Já jich z mojim prútom za jich hréchi, zlofztzi,
Opatru, postrofám za jich nyepravofztzi, [[217]]
Alye moju láfzku od nyoho nye odéjmu,
Anyi slyubi mojo já k nyomu nye premenyu,
Tsom já szvoju švetu v jáfzku nye chtzu polámátz,
Tzo fmi z úfzt vipufztsél nye zviknól fmi 'v zád tzahatz.

15. Ráz fmi se prisáhnól Dávidoj szvojomu
Na szvû velykû švetofztz, szlúhovi štsiromu,
'Se johu femeno zofztanye ás naveki,
Tak i Trón Krályóvfzki na prezkonyetsné veki,
Jak szlunko i mesátz vetsnye zofztanu 'mohó,
Svetkove na nyebe tsifzté, slyuba vernoho.

16. Alye ti barz zhradzél i taki porútzél
Pomazantza szvohô, zhnyevom se obrátzél
Pretzivnyoho, i znyim szvoju vjáfzku potar hál,
I johu korunu jáfznu na 'sem dlóv zdeptál
Johu motzné múri rozválály, zlámál báfti,
I z gruntu vimetál johu szlavné budzinki.

17. Vfím podrasnim fi ho na prédu virutzél,
I szusedom johu dlyá šméchu vilosél,
Johu nyeprátzelyóv ruki na nyoho podnyál,
I nyenávisnyikov fertzá barz obradováł,
Johu zbroji ofztro odnyál i vřitku šmelofztz,
Nye podál fi mu szvû u vojnye 'šádnú pomotz.

18. Vfítku jařznu szlávu johu mena fi ztár,
Johu Krályóvfzki Trón na 'sem zrútzél, potár,
Velyká nyepotzlyivofztz zhanybu zpadla nanyoho, [[218]]

Okráťzél fi Panye barz dnyi mládofztzi joho,
Doklyá fe tak chovás? tsi fe budze naveki,
Oheny hnye va tvohô³⁶⁵ játritz pokásdê vekí?

19. Pomislyi mojoho 'fidla krátkofztz Panye?
Nats bi fi ból fztvorél tsloveka daremnye?
Chto jefzt zmedzi 'fivich abi smertz nye uvi dzél?
Abo zhlibokoho hroba fe vislyebodzél?
Panye dze jefzt tvojo predrahé obetzányé?
A tzo fi Dávidoj slyubél vřzvêm³⁶⁶ prisahányé?

20. Pamataj óh BOSE jaké posméványé,
Hanybu, nyepotzlyivofztz tzerpjá tvojo verné,
Nosél fimi vlunye řzvêm od nyevernich potu pu,
Chtoré³⁶⁷ zloretsilyi pomazánomu³⁶⁸ kráľyu,
Sláva Panye tebe, tsom fi toho řzám hodzen,
Nato nych kásdi lyúd reknye tak: Amen, Amen.

XC. 'Sivot tsloveka marni.
Te benned biztunk eleitól fogva: 78.

VTebe řme zavse mi ufalyi Panye,
Tebe řme řzvojim pritulkom trimalyi,
Pervěj nyislyi bi vřitké hóri řztályi,
Szkorěj jak 'femi nyeba budoványé,
Ti fi ból zdávná, persé tvê vekí,
I zofztanyes BOSE as naveki.

2. Lyudu tsafznomu ti umrétz rozkáses,
I tak reknyes národovi lyutzkomu:
Zprachu řtze vsaté, vráttze fe do prachu,
Tsom eser roki pred tobu, jak káses, [[219]]
Lyem telyo jak tsafz dnya vtserajsoho,
Abo jedna řtvertz tsafza notznoho.

3. Tak jim dás Panye barz náhlo preminutz
Jako řzen, chtori fe náhlo premínye,
Lyem tsim fe tslovek zo řzna zbúdzi, vřztanye,

³⁶⁵ tvohô] tvoho

³⁶⁶ vřzvêm] vřzvém

³⁶⁷ Chtoré] Cthoré

³⁶⁸ pomazánomu] pamazánomu

I jak tráva tzo zvikla vpolyu rofznutz,
Chtoré barz náhlo fšpadnye, pomdlyéje,
Rano kvitnye, vetsár zofzchnye, fšpréje.

4. Kedi náfz Panye u tvém hnyeve bijes,
Doráz umreme, i na 'fem fšpadnyeme,
Tvohô³⁶⁹ tvardoho hnyeva fe bojime,
Kedz fe nanaso velyké vini zhlyednyes,
I kedz nas tajemni hréch vijevis,
Pred fšvoju pretšifztu tvár poštavis.

5. Pred tvojim hnyevom, dzeny 'šidla na soho
Tak fe barz zmárnyi, okrátzí i minye,
Jak na véter fšlovo zúfzt vipustsené,
Nám dáné dnyi dlyá 'šivota tsafznoho,
Sédzemdzesat rokóv krátké veki,
Kedz vèttz osemmdzesát, nye naveki.

6. I chotsi vdzetsné danakelyo budu,
Alye zvettsěj tšefzti lyem znój a bólye,
I hety zlyetzime kedi tsafzi pridu,
Jak fzen i tzény tslovek fe náhlo minye,
Lyem ten ješt múdri a dobre fštoji,
Chto tvoj hnyév zná, a tebe fe boji.

7. Nauts 'fe náfz óh milofštzivi Panye! [[220]]
Abi fme nas krátki 'šivot zpoznalyi,
I barz fe mudro zavse fšpravovalyi,
Nyech tvój dobri duch zas kunám prištanye
Doklyá nám Panye dás tak fe trapitz?
Ráts us nám tvim fšlúhom láfzkavim bitz.

8. Ráts náfz z láfzku fšvû kásdi dzeny napól nyitz,
Nyech fe vřzvêm³⁷⁰ tsase us obradujeme,
Po nafich šmutkoch ráts náfz rozveselyitz,
Potzes náfz Panye, daj nám odlyechtsenyé,
Odvrátz us odnáfz fšvój hnyév velyiki,
Oh Panye! nyekartaj náfz naveki.

9. Zjevis v tich fšlúhoch tsudné fškútki fšvojo,
I u jich fšzinóv fšvoju velyku fšlavu,

³⁶⁹ Tvohô] Tvoho

³⁷⁰ vřzvêm] vřzvé

Daj nám z rozumetz panovanýé tvojo
Oh Panye BOSE, óh nás dobri Krályu!
Budz na nász zavse, budz barz láfzkavi,
Ráts obredovatz nasich rúk szpravi.

XCI. Potzesenyé v nyebezpetsenzftve.
A' ki à felséges URnak:

CHto vochranye najvílloho
Pána BOHA prebivá,
U tzényi všechmohútzoho
Bezpetsnye odpotsivá,

I smelo tak reknutz móse:
Tis mój záftuptza Panye,
Mój hrád, zato oh mój BOSE,
Lyem v tebe mám ufánye. [[221]]

2. Bo on tze ochrányi milye
Od fidla lóvtza zloho,
I ofztréhá kásdáj chvilyi
Jazika fortélynoho.

Pod kridlá tze szvêj³⁷¹ milofztzi
Pritulyi a prikrije,
I ftsitom szpravodlyivofztzi
Szvojej barz zavaruje.

3. Nyebudzes fe nyikdá lyekatz
Hroznoho sztrachu v notzi,
Anyi od sztreli rani matz,
Chtorá lyéta v náhloftzi.

Morové povetré 'sádné,
Chtoré v tzemnofztzi chodzi,
Nyi rana mor nyi v polyudnye
Tebe nyits nye uskodzi.

4. Chotz bi i eser szpadnulyi
Z jednéj sztrani pri tebe,

³⁷¹ [szvêj] szvéj

A z druhěj i dzesetz esri,
Ítse zloho nyits tebe

Nye rusi, lyem popatris jich
I reknyes: Tzeper vidzu
Jak za bezbosnofztz, pre šzvój hréch
Zlé okrutnye zahinu.

5. Pevná rets ufányé mojo
BÓH najvířšěj jařznofztzi,
Ufaj vse lyem v Pána toho [[222]]
Chtori jeřzt na vířzofztzi,

Tak tze nyenájdu zlé 'sályi
Nye rusi tze nyitz zloho,
Vřitko tzo zlé ře oddályi
Od pribitka tvojoho:

6. Tsom Andzelom řzvojim ifztze
Nakazál, abi tebe
Branyilyi v tvěj kásděj tzeřztze,
I vse řztályi pri tebe,

Abi tze na rukoch řzvojich,
Nofilyi, peřztovalyi,
A tvojo nohi od kásdich
Kamenyóv varovalyi.

7. Po lyevoch i řztrasnyich zmijoch
Z řmelofztzu budzes chodzitz,
Po lyevetoch a zlich hadoch
Prez skodi řztupátz, brodzitz,

Hvari BÓH: Já ho potrimám,
Bo on mnye z řertza lyubi,
Zavse na nyoho řztarofztz mám,
Tsom mojo meno chvályi.

8. Tsim ře zavolá v modlyidbe
Ku mnye, tam ho ratuju,
Z nyim řimi u kásděj potrebe,
Zbédi ho viratuju.

Z trápenyá ho vislyebodzim,
A ofřlavim z milofztzi, [[223]]

Dlúhima dnyima nafzitzim,
A fzapfzim u vetsnofztzi.

XCII. Bezbosné k zahinutzé, pobosné k fzláve rofztnú.
Ékes dolog ditsérni:

DObrá rets jefzt óh Panye!
Tebe vichvályovatz,
I pésnye prespévátz
Tvomû menu pobosnye,

Abi tslovek vse zhlásál
Z rana tvû lyutóvnofztz,
V notzi fzapradlyivofztz
Tvoju v pésnyoch podnásál.

2. Z lantami i huslyami,
Tzimbalmi kráfznima,
Tzitrami hlafznima
Vichvályens z mufikami;

Z tvojich prátz fe veselyim
Vidzátz tvoju vládu,
Rúk tvích³⁷² tsudnu prátzu,
Spévám z hlafzom veselím.

3. Velyké i barz tsudnaké
Szú fzkutki tvê Panye,
Mudrofztz i mislyenyé,
Tvojo fzlová predrahé.

Tu rets tslovek hovadni
Nyigdi poznatz nyechtze, [[224]]
Blazén nye merkuje
Tsi jefzt to fzapúfzob rádni.

4. 'Se zlé plyeme tak rosnye
Jak tráva na polyu,
Krásnye prekvitaju
Velyo bezbosnich v svetze;

³⁷² tvích] tvich

Abi naveki ťpadlyi
Zlé do zatratzenya,
Alye prez z kontsenyá
Panye tis BÓH najviľfi.

5. Tsom Panye zlé nyeverné
Tvojo z nyevásnyitzi,
Nyepráztelyi vľitzi
Musá zhinutz okrutnye.

Alye mój röh podviľfiš,
Jako jednorostzu,
I z velykû radofztzu
Panye moj mnye napólnyis.

6. Pomases moju hlavu
Zolajom 'selyenim,
Abich pod ťzúdom tvím³⁷³
Vidzél motz nyepráztelfzku,

Kofztatku mojo uchá,
O nyepráztelyoj zlim,
Sertzom potzesenim,
Dobré chiri ufzlisá.

7. Tak ťzpravodlyivi kvitnye [[225]]
Jako ťztrom pálmovi,
I jako czedrovi,
Rofznutzi na Libánye.

I dodomu Bofzkoho
Chtoré ťzu vstsepenyi,
Budu kvitnutz onyi
V tornatzu BOHA ťzvohô.

8. I chotzi poťiveju,
Alye i v ťztarofztzi,
Dobréj zrodlyivofztzi
Bévnu ovotz vidaju;

Bi zveťztovál to kásdi
'Se BÓH mój ťzkala má

³⁷³ tvím] tvim

Jefzt ťzpravodlnofztz ťzamá,
Faletsnofztz nyét v nyém nyigdi.

XCIII. Potzesenyé pretziv ťveta Tirannov.
Nagy hatalommal regnál az Isten:

JEHOVA Krályuje Pán nad Páni,
V motzi ťzlávi nájvettsěj ubráni,
Tėj ťfemi fundament tak poťztavél,
Abi ťzvój grunt nyerusenim ťzpravél.

2. Tvój Krályóvfzki Trón zpotsátku ťzú tzi
Tis vetsni BÓH z veku panujutzi,
Hliboké réki barz hutsá hrajutz,
Habi ťe metzu hore dzvihajutz.

3. Alye nech morá hutsá hliboké,
Nyech ťe rutzaju habi viťzoké, [[226]]
Alye onyi ťzu nyits préztziv tebe,
Tsom tis motznyéťsi v nájviťsém nyebe.

4. Tvojo Boťzké ťzlovo vse zofztanye,
Tvoja pravda tsifztá ťsirofztz Panye,
Doma tvohô kráfza ťvetofztz ťzamá,
Chtorá navek vekóv kontza nyemá.

XCIV. Modlyidba préztziv nyelyútich.
Ob erös boťzfzú-állo Isten:

OH BOSE pomťztzenyá tvardoho!
Hrozni ťzúdtzu ťveta tzaloho,
Povťztany, povťztany, urob pravdu,
Oddaj pisnoho národa
Záplatu, chtoru vse hlyedá,
Ráts opatretz moju krivdu.

2. Doklyá jich Boťzké pokartányé
Doklyá obchodzi ťveti Panye?
Doklyá ťe budu tak hardzitz?
Doklyá prikré bezbosnyitzi
Budu ťe ťiritz v ťzvěj zloťztzi,
Butsno odpovedatz, chvályitiz?

3. Panye, tvój mili lyúd tarhaju,
Tvój vláfní erek utrápjaju
Prez vřítkej miloserdnofztzi,
Prichottzoho vsak mordujutz,
Siroti, vdovi kvélyujutz,
Ířtse tak hvará v řzvěj³⁷⁴ zlořtzi:

4. BÓH toti retsi nye dochodzi, [[227]]
Jákóbóv BÓH nyezná, nyevidzi
Tzomi alybo jak robime,
Já ře navářz barz tsuduju,
Kedi vářz tak hlupich tsuju,
Rozvastze lyem dobre v řzebe.

5. Ten, chto tsujutzé uchá řztvorél,
Kásdé oko řvetlom osvétzél,
Jak bi nyevidzél i nye tsól,
Szudtza lyuda Pohánřzkoho
Jak bi nye kartál dakoho,
Infřich utsářz řzám slyepi ból.

6. Pán BÓH tajnofztz řertz kásdoho
Zná dobre vřítké mislye joho,
`Se řzu nyitřohodné, vidzi,
Jak barz posehnán zofztanye,
Koho na Zákon tvój Panye,
Duch tvój nautsá, provadzi.

7. I kedi pridze tsářz tseřkofztzi,
V dzeny zatratni řzmutnej horkofztzi,
Vřítko znoř tzerpeslyive,
Kedi vřosá bezbosnoho,
Do dola vikopánoho,
Kdze ře joho radofztz urve.

8. Tsom Pán BÓH řzvój lyúd nyeopúřtsi,
Z řzvojich milich ořsi nyezpúřřtsi,
Velyiku na nyich řztarofztz má,
I kedi potom tsářz pridze, [[228]]
Kásdich v pravdze řzúdzitz budze,
A řzvojich vernich potřimá.

³⁷⁴ řzvěj] řzvéj

9. Chto mnye vijme zruk bezbosnoho?
 I zafztupi od lyuda zloho?
 Chto 'fe tés, chto primnye fztanye?
 Kebi ból mnye Pán nye brányél,
 Us bi ból fmi dávno zronyél,
 A tzeper lyesél u hrobe.

10. Kedi hvaru: Jaj musu fšpadnutz,
 Tedi fi zviknól pri mnye fštanutz
 Z fšvojej velykêj lyutóvnofštzi,
 I mnye v dusi ztrápenoho,
 V sertzu barz zármutzenoho
 Z potzesenyém ochládztzi.

11. Tsi to ktomu fšúdu prifštupi
 Tzo 'slye uradzi národ hlupi?
 Szami gvált pravom lyitzujutz,
 Préztiv vernich fe z chádzaju,
 Na 'fivot jim nafštávaju,
 Jich nyevinnu krev 'fisnyejutz:

12. Alye já fe lyem v BOHU ufám,
 Tsom lyem on jefzt mój motzni hrád fšám,
 A jim vkratki tsafz zaplatzi,
 Oddá jim podlye jich zlofštzi,
 Mertuk kásdjéj jich nyetznofštzi,
 Vetsnye jich Pán BÓH zatratzi. [[229]]

XCV. Pozivá na chválu Bofzku.

Jertek örvendjünk mindnyájan: 24. 62. 111³⁷⁵.

POdzte Pánu prespévujme,
 V BOHU fšvojem fe radujme,
 V fškalye vibavenyá nasoho,
 Sztanyme pred nyim zpokornofštzu,
 Prespévajme mu zradofštzu,
 Chvályme Pána nájjafznyéjsoho.

2. Tsom on jefzt Pán vsechmohútzi,
 Krály nad Králymi krályujutzi,
 I Pán nad Panami kásdima,

³⁷⁵ V slovenskej pôvodine tento údaj chýba.

Chtori fšám 'femi velyikofztz,
Hóri, fškali, jich vífzokofztz
U fšvojeý vládnéý rutze trimá.

3. Joho jefzt moro hliboké,
On ho rozlyál tak šíroké,
I fšúcho lyem on fšám pofztavél,
Podtze knohám mu padajme,
Jomu fe modlyátz klányajme,
Chtori náfz tak premudro fštvorél.

4. On jefzt BÓH nás, mi fime joho,
Ovtze fštadtza zvolyenoho,
On náfz pase fšám i ochrányá:
Dnyes fertzá fšvê odmektsujtzé,
Kedi joho hlařz tsujetze,
Hlařz joho fšvetoho volányá.

5. Tsom davno pri Meribánye, [[230]]
I na Mařša puřztatzinye,
Tak BÓH hvári: Jak lyúd pochodzél
Kdze mnye vaso pokúsalyi
Ottzove, chotsi vidzelyi
Jaké fmi tsudné fškutki tsinyél.

6. Z pólné za řterettzetz roki
Z préřsné mi bulyi na veki
Prétziv mnye vse 'slye fe ruhajutz,
Pretos fmi reknól: Ten zli lyúd
Befi vse lyem nazvikli blúd,
V mojich tseřztoch chodzitz nyehajutz.

7. Pretos fmi fe barz pohnyevál,
'Se mnye zli lyúd tak barz hnyevál,
Nye chtzevsi odřztúpitz od zloho,
Prisáhnól fmi fe [reřs tvardá]
'Se onyi nyevojdu nyigdá
Do opotsiványá mojoho.

XCVI. Kase chválitz БОГА: Hanyi bálvá nyóv.
Énekeljetez minden népek:

SPévajtze vřitzi Pánu БОГУ
Kásdé národi péřeny novu,

Natěj 'femfzkėj okolyitzi
Spévajtze mu chválu vřitsi,
Zhlastze joho dobrotz kásdomu.

2. Zveřtjtze medzi Pohanami
Joho tsudné řzpravi z pėsnyami,
Tsom on jeřzt velyki BŮH motzni,
BŮH řzlavni, BŮH chváli hodni, [[231]]
Hrozni nad kásdimi BOHAMI.

3. Tsom Pohanřzkė velo BOHOVE
Nye tzo insė, lyem bálványove,
Alye Pán BŮH nyebá řztvorėl,
Z krášzu, motzu ře ohradźel,
Joho řzpravi řzu velykomosné.

4. Vidná jeřzt zavse řzláva joho
Stred joho pritulka řvetoho,
Nus národi³⁷⁶ vřitké podzme
Pánu řzlávi tseřzt oddajme,
Pánu BOHU řveta řzaloho.

5. Chvályme Pana nájjářznyėjřoho,
Oddajme hodnořtz menu joho,
Uklonyme ře jomu vřitzi
Iz vdžetsnima darunkami
V tornátzu Kofřtzela řvetoho.

6. Podzme³⁷⁷ přéd Pána nájjviřřoho
Modlme ře mu z řertza řsiroho
V kofřtzelye joho řvetořtzzi,
Nyech ře joho velyikořtzzi
Boji okol řveta řzaloho.

7. Z veřtjtze medzi Pohanami
'Se BŮH jeřzt Krályom řzalėj 'femi,
'Sem pomotzovál bi řztála
Motzno, nyikdá ře nye hnula,
Jėj lyúd řzúdzi v řzpravodlyivořtzzi.

³⁷⁶ národi] rárodi

³⁷⁷ Podzme] Pozdme

8. Radujtze se nyebá vífzoké, [[232]]
'Sem, hutstze vi mora hliboké,
Hóri, polyá se ozovu
Z vřim tzo v řzebe maju, znovu,
Zhláfztze se vi řztromi vselyaké.

9. Pán BÓH pridze pravo urobitz,
Kásdich na téj 'femi pořzúdzitz,
Tzali řvet v řzpravodlyivofřtzi,
Kásdi lyúd v řřvěj horlyivofřtzi
Pofřzúdzitz, dobrich vislyebodřtzi.

XCVII. Messiása řzlávu řzřifřzjuje.
Az UR Isten regnál:

PÁN BÓH řzám Krályuje,
Nyech se barz raduje
Tzala 'sem, kraj přemnohi,
Morá kásdé obnohi,
Chmára kolo nyoho
Z třmu, i truna joho
Jeřt rada i motřnofřtz,
Tsifřtá řzpravodlyivofřtz
Urada řzudnoho.

2. Oheny přednyim chodzi,
Chtori travjátz škodzi
Tim, chtoré znyim zhardzaju,
Na nyoho pořztávaju,
I chir jim přepadnye,
Tsom joho blifřzkányé
Na řvetze se řvétzi, [[233]]
Na vsěj okolyitzi
Vidzátz 'sem se zlyeknye.

3. Od přeřafřnéj tvári
Bořzkěj vřitké hori,
Jak vořzk tak se rořztopjá:
Tsom je Pán toho řveta,
Nyebá oznámjaju,
Národóm zhlásaju
Joho řzpravodlyivofřtz,
Řzlávu, velyku jafřnofřtz
Vřitkim viznávaju.

4. Hányba budz naveki
 Vám, chtoré lyem vsditzki
 Obrazom se klányátze,
 A znyima se chvályitze:
 Nus vřítké BOHOVE
 Chválytze BOHA řzlávnye,
 Tot chir Sion slisátz,
 Barz velymi veselyátz
 Raduje se vřzebe.

5. Judove v Sionye
 Dzévki, řzlávi Panye,
 U tebe se raduju,
 I tvój řzúd vichvályaju,
 Tsom tis podvisseni
 Na nyebe i 'řemi
 Nad BOHAMI vřímâ, [[234]]
 Národmi kásdima,
 BOSE velykéj řzlávi.

6. Vi vřítké pobosné
 Zlú zlořtz nyenávittze,
 U řzkutkoch řalyetsnořtzzi,
 Nye majtze 'řádnéj tseřtzzi,
 Tsom on řzlúhóv řzvojich
 Vislyebodzi vernich,
 Zrúk národa zloho,
 Zmotzu Panřtzva řzvohô³⁷⁸,
 Ochrányi dusu jich.

7. Kvernim řzvoju řvetlořtz
 Podává lyutóvnořtz,
 Chtoré řertza tsifřtoto
 řzú, mâj milořtz u nyoho,
 Nus řveté řatujtze,
 V Pánu se radujtze,
 Joho řveté meno,
 I miloserdenřtzvo
 Vetsnye vichvályújtze.

³⁷⁸ řzvohô] řzvoho

XCVIII. Kase chvályitz BOHA.
Énekeljetek új éneket: 66. 118.

PAnu péseny novu spévajtze,
Spévajtze zvelyku radofztzu,
Tsom dokontsél tsudá velyiké,
Z fzvêj vládněj pravitzí motzu,

Tsom velyiké fspasenyé fsvoyo [[235]]
Nám dál zpoznatz, náfz osvétzél,
Szvû fsvpravodnôfztz, miloserdenfztvo
Vfítkim národom vijevél.

2. Podumál fsvvoju miloserdnofztz,
Na láfzku fsvvoju popatrél,
I fsvvoju vse velyiku ftsirofztz
K Izraelovi navrátzél.

Nám pozfláné fspasenyé joho
Na vsěj 'semfzkéj okolyitzí
Uvidzél lyúd fsveta tzaloho,
Radujme se jomu vfítzi.

3. Radujtze se, i veseltze se,
Kráfzné pésnye prespévajutz,
Szkladnich tzimbalóv hlařz vidajtze,
Na huslyoch rořzkosnye hrajutz.

Hlařzné zatzáhnyitze trombití
Za dzvintze pred timto Krályom,
Ozves se na moru na femi,
Vfítko tzo jefzt pod tim nyebom.

4. Nyahaj 'se pred Krályom JEHOVU,
Vse bifztré vodi plyefzaju,
Nyech se iz radofztzu ozovu,
Hóri nyaj ho previtaju,

Tsom pridze Pán BÓH pravo robitz,
Na 'femi fsvúdzitz kásdoho,
Ten fsvet do porátku vsvrovadzitz,
Vedlya práva presvetoho. [[236]]

XCIX. Velyibi Pána Kriftusa.
Az UR orfzágol: És regnál nagy-jól:

PÁN BÓH Krályuje, Sedzátz nad nami, Podnyim ťvet ťztoji, Kásdi národ, vsaká Sztvora, ’	Szlavnye panuje, Mêdz chérubami, Nyáj ťe ho boji ťem ťiroká.
2. Pán jezťt vťechmútzi V ťvetém Sionye, Z kásdim národom, Z hlástze vťitké z toho,	Prebivajutzi Chtori ťzám vládnye Pod tzalim nyebom, Sveté meno joho.
3. Motz Králya toho Lyem pravdu lyúbi, Ti ťi óh Panye Jákóbovi slyubél,	Vse nájviťťoho, Barz dobré slyúbi, V ťzlavném Sionye Chtorohos barz lyúbél.
4. Velyebťze z toho BOHA vse chvályťze, Tsom Mófes sveti ³⁷⁹ , Knyáse doklyá ’ ťilyi	Pána nasoho, Prednyim klyekajťze I Aron ťveti, Jomu vse ťzlulilyi.
5. Tés i Samuel I volyá kedí K nyomu volalyi Szvojo potzesenyé,	BOHU ťe modlyél, Chotz zjakéj bédí Od nyoho bralyi Tés i ťzpomósenyé.
6. Iz chmárovoho K nyim ťe ozivál, BÓH vsechmohútzi, Chtoré Zákon vsalyi	Szlúpa tsudnoho Jim odpovedál Tsulyi ho ťvettzi, Joho, i pólnyilyi.
7. Tis jich nas Panye Zavse ratovál, V ťzpravodlyivofťtzi, Kedí ťi jim platzél,	Na jich volányé [[237]] Jim barz folygovál Kartzutz jich zloftťzi Bos jich nyezatratzél.
8. Chvályťze ’ ťe z toho BOHA vse chvályťze, V Sionye ťvetém, Sveti vse budz chvályen	Pana nasoho, Pred nyim padajťze Pribitku v láťzném, Pán BÓH, i ofzláven.

³⁷⁹ sveti] vseti

C. Káse chvályitz BOHA.

E' földön ti minden népek: 131. 134. 142.

TÉj 'femi v'fitké národí,
'Sijutzé pod nyebom vsadi,
Podzme BOHU se radovatz,
Jomu szlúsitz, krásnye spévatz.

2. Znajtze, 'se on jefzt szám BÓH nas,
Chtori tak mudre sztvorél náfz,
A mi sme lyúd vláfzni joho,
Ovtze sztadtza zvoljeno.

3. Vsztupujtze na vratá joho,
Chvályátz ho z sertza tzaloho,
Vjoho tornátzoch spévajutz,
Joho menu tseftz oddajutz.

4. Tsom joho dobrotz nye zmenná
Milofztz nyevipovedzená,
I joho szpravodlyivofztzi
Nyét kontza po vsê vetsnofztzi.

CI. Povinnofztz verchnofztzi dobrej.

Mindennek elötte irgalmasságról: [[238]]³⁸⁰

○ Tvojéj velyikéj miloserdnofztzi
Budu spévatz, i o szpravodlyivofztzi,
Tvû tseftz zhlásajutz Panye, fvetoho
Mena tvôho.

2. Stsirofztzi pútz já zavse naslyedovatz
Budu, Doklyá ku mnye pridzes, pilnovatz,
Bich dóm szvój vtífíztéj pravdzé véd, trimál,
I zachováł.

3. Nyijaku zlú szpravu já rád nyevidzu,
Alye kásdich bezbosnich nyenávidzu,
Zli mnye k szebe nyigdá nyenachilyi
Vsádnéj chvilyi.

³⁸⁰ 238] 240

4. Nye ťzťirvám já falts ťertzã zrádlyivoho
Odtzáhnu ťe od tsloveka takoho,
Nye dám ťe zblyifítz³⁸¹ k ťzebe 'sádnomu
Fortélynomu.

5. Tot, tzo blisnoho potajemnye 'fuje,
Nyepríãzelom mnye ťzvojom potsuje,
Tsom tzerperz já nye mohu pisnoho
I 'sádnoho.

6. Mojo otsi ťe nad timã zmiluju,
Chtoré v pravdze chodzã, pobosnye 'fiju,
Stsiri ťzluha ťe zaťidlyi, ťzlúsi
Vmojéj chisi.

7. Zradtza ťe 'sáden v mojém nyeofztoji
Dome, mē ťetzo ťe ztim nyezlahoji,
Chtori vse olse, nyech z dály obchodzi
Mojo otsi. [[239]]

8. Zavtsafzu³⁸² já bezbosnich vikorenyu,
Falyetsnich z hladzu ztáj 'femi, viplyenyu,
Bich tsifzto trimál mefzto ťvetoho
BOHA ťzvohô.

CII. Modlyidba v bédze poťztavenich.

Hallgasd-meg URam kérésem:

SZlis Panye mojo volányé,
Horklyivé upaduványé;
Nyech vťztúpi hláfz mój k tebe,
Nye zarútz mnye od ťzebe,
Naklony ku mnye uchã ťzvojo,
Zlahoj tťeské bólye mojo,
Mnye kam ťzkoréj upadloho
Ratuj tsloveka bédnoho.

2. Tsom jak dim, náhlo minulyi,
Jak para nyitsim ťztanulyi
Dnyi mojoho 'ťivota,

³⁸¹ zblyifítz] zblyifítz

³⁸² Zavtsafzu] Zavtzafzu

I jako tráva ľztará,
Mojo kofztzi, jako hlavnye
Otsádlyi, z tsrepelyi vo mnye,
V fertzu ľmi ľzkrúsen od tebe,
Zaból ľmi i o ľzvěm chlyebe.

3. Mâ ľzkóra príľzchla ku kofztzom,
Pred mojím velyikim platsom,
V tém okrutném trápunku,
I pretzeském fraľzunku,
Takim ľmi ús ľzťanól prave [[240]]
Jak Pellikán u púľtsave,
I jak ľzova v puľztém polyu
Volám, platsu, horko kvélyu.

4. Taki ľmi barz utrápeni
Jako Vrábely³⁸³ zármutzeni,
Chtori na ľzťrese jeľzt ľzám,
Sztresu, platsu, narékám,
A nyepráťzely nye preľztává,
Kásdi dzeny na mnye naľztává,
Kedz komu zhinutz 'sádaju,
Zo mnye mu klyádbu hádaju.

5. Prach, popél jeľzt chlyebom mojím,
Chtori já meľzto chlyeba jém,
Szlizami ľe oblyévám,
I jak zvodu napávám³⁸⁴,
Pred tvojím hnyevom velyikim
Na mnye dvojnak obtzesenim,
Tsom ľi mnye Panye podvissél,
I zas mnye ás barz ponyisél.

6. Mojo dnyi ľe preminulyi,
Jako tzény márnye zhinulyi,
Mê tzelo, vľitká ľzláva,
Zofľzchlo jak ľzťzatá tráva,
Chtorá vetzěj nye ofije
Alye ti zofľztanyes vetsnye,
I tvój pamjátok vse ľzťalí
Iz národa na národi. [[241]]

³⁸³ Vrábely] V rábely

³⁸⁴ Sic!

7. Zato vŕztany hore óh Panye!
 Pofztany pri svetém Sionye,
 Ráts fe nadnyim zmilovatz,
 Jako múri zbudovatz,
 Tsom us ten drahi tsafz nafztál
 Chtori velyo oposnyovál,
 Us ten dzeny k Sionu prisól
 Abi v BOHU milofztz nasol.

8. Abi potom fzlúsi tvojo
 Zoslyi fe na sveté mezto,
 Joho z prachu podnyalyi,
 Múri zas zbudovalyi,
 Tak fe mena tvohô vsadi
 Budu bátz vsaké národi,
 I vŕítké 'semfzkké Krályove
 Uklonyá Panye tvêj fzláve.

9. 'Se Pán BÓH krásnye zbudovál
 Sion, i fzám viratovál,
 Szlávu fzvoju tu zjevél,
 Zas na mezto pofztavél,
 Modlyidbu utrápenoho
 Vifzluchál lyuda fzvojoho,
 Nastsivél joho láfzkave
 Vtsáfz nájpotebnyéjsi práve.

10. A to budze zapifzano,
 I naveki zachováno,
 Na pamjátok kásdoho [[242]]
 Národa budútzoho,
 Abi národi budútzé,
 Potom na svetze 'fjútzé
 BOHA zato vichvályalyi,
 Joho meno viznávalyi.

11. 'Se Pán z nyeba vifzokoho,
 Z fzvohô mezta nájfvettsoho,
 Z hori na 'sem dlóv patri,
 I vsadi vŕítko vidzi,
 Szvojo rabi vivjazuje,
 Jich horké zdichányé vtsuje,
 To robi, abi tê 'filyi,
 Chtorich na smertz ofszúdzilyi.

12. Abi bulo vichvályené
Bofzké meno u Sionye,
I fžtréd Jérušálema,
Joho velyiká fžláva,
Kedi krajinye vselyaké,
Vsaki lyúd, Králye velyiké
Vto fveté mefzto fe zejdu,
Pánu BOHU fžlúfítz budu.

13. Alye Pán zbél na ten závod
Mú motz, okrátzél mój 'šivot,
Mój vek pred tsafzom zmárnyél,
Zato šmi tak prehvarél:
Oh BOŠE mój! mnye tsloveka
Nye vitarhuj vpoli veka, [[243]]
Tsom tvojo zofztanu roki
Nyepremenné ás naveki.

14. Tû tzalú 'šem ti fi fžtvorél,
Na tém mefzitze tak pofztavél,
Tvojich rúk tsudná prátza.
Jefzt nyebová budóvlya,
Alye onyi fe preminu,
Ti zofztanyes onyi zhinu,
I jak pritartá odzeja
Všzvoješ kráše nye dofztojá.

15. Lyem tsim Panye chtzes, urobis,
Jich lyitzo tsudnye premenyis,
Jak odzéju znosenu
Hev i tam potarhánu,
Ti fi ten, chtoris ból zveka,
I budzes po vetsné veka,
Bo tsafza tvojoho roki
Zofztanu vse ás naveki.

16. Zato fžlúhóv tvojich Panye
Potomok vetsnye zofztanye,
I jich Šzinóv fžinóve
Prifzporá fe tak prave
Z všítkim zafzobu potomkom,
Tebe fžlúsútzim národom,
Zofztanu i fžtálé budu,
I nyigdá z rodu nyevijdu. [[244]]

CIH. Chváli zdávannyé za hréchom odpustsenyé.
Áldjad lelkiem URadat Istenedet:

CHvály duso moja Pána BOHA ľzvohô³⁸⁵,
 I v mnye kásdá motz ľveté meno joho
 Chvály dobrotz vse nyevipovedzenu,
 Nús duso moja Pána nús vifzlávaj,
 Na joho dobrotzi nye zapominaj,
 Nye zapominaj na ľáľzku bévnu.

2. Daj chválu tomu chtori nyepravofztzi
 Odpufztzi, ľyétsi tvê vsaké chorofztzi,
 Visľyebodzuje z nyebezpetsensľtva,
 'Sivot tvój od ľmertzí horkéj mentuje
 Velykú ľáľzku ľzvoju pokorunuje,
 Tak tze ratuje z miloserdenľtva.

3. Chtori tebe vse barz ľáľzkave chová,
 Tzo ufztom treba z bévnofztzu dodává,
 V motzi, jak orla mládofztz obnovi,
 I tzo tu na ľvetze tzerpjá nyevinnye
 Budu odnyoho vibavené krásnye,
 Krivdi jich ohnatz on jeľzt hotovi.

4. On ľzvojo tzeľfti ukázál Mosesój,
 Ukázál ľyudoj ľzvomû Izraéľoj,
 Zjevél jim ľzvojo barz tsudné ľzkutki,
 Tzom on ľáľzkavi, dobri, milofztzivi,
 Na hnyév nyenáhli, alye tzerpesľyivi,
 Joho hnyév nye tirvá as naveki. [[245]]

5. Tsom kedz hréchami joho obraľime,
 Nyekeďi od náľz ľáľzku odtzahuje,
 Alye fe na náľz zavse nye hnyevá,
 I nye tak náhlo z námi fe pravotzi,
 Nye podľye naséj vini on nám platzi,
 Zľáľzku fe zavse ku nám ozivá.

6. On ľzvû ľyutóvnofztz takim udzelyuje
 Chtorich vľyubofztzi, bojnofztzi ľzvêj tsuje,
 Jak barz vifzoké nyebo nad 'femu,
 Vsaki nas hréh tak dalyeko oddályél

³⁸⁵ ľzvohô] ľzvoho

Odnáfz, abi ho nas duch zavse chvályél,
Jak vichod fzlunka jefzt od západu.

7. Jak fe Oztetz nad dzétkami zmiluje,
Tak i on fe tés nad tima zlyutuje,
Chtoré trimaju bojesnofztz joho,
Tsom on dobre zná vselyaké krechkofztzi,
Zná 'fe fime tserepi, naso nyemotznofztzi,
Zná ás fime vsaté z prachu 'femnoho.

8. Zná tzo jefzt 'fivot tsloveka kásdoho,
'Se vláfnye tráva zrofztku nye dlúhoho,
I jak kvet, chtori kvitnye na polyu,
Lyem tsim nanyho véter priki podunye,
Szpadnye, fzfpréje, kráfza náhlo zahinye,
Kdze fztál, kdze fe dzél, 'sádné nye znaju.

9. A joho dobrá volya vetsnye fztoji,
Nad kásdim chtori fe ho vernye boji,
Iz pokolyenyá na pokolyenyé, [[246]]
Nad lyudom, joho vjáfzku trimajutzim,
Joho Zákon v potzlyivofztzi majutzim,
I v nyém fe kochá, chodzi konyetsnye.

10. Pán fzvój tsudni Trón na nyebe pofztavél,
Odkely bi fzuđ fzvój na téj 'femi zjavél,
Chtori nad kásdim redom Krályuje,
Andzeli Bofzké fzlávttze Pána fzvohô³⁸⁶,
Vi motzné Duchi rutsé pofzli joho
Pofzlusné v tém tzo on rozkazuje.

11. Blahofzlóvtze ho vřítké záfztupove,
Chtoré mu fzlufitze v nyebetzkéj fzláve,
I varujetze vse volyu joho,
Blahofzlóv fztvoro kásdá Pánu fzvomû,
Kdze lyem panuje chválu dávaj jomu,
Chvály duso moja, chvály Pána fzvohô.

³⁸⁶ [zvohô] fzvoho

CIV. Chvála Bofzka z porátka fzvorenja.
Áldjad lelkem az URat és tífzteld:

BLahofzlóv duso mâ Pána fzvohô,
 Oh vsechmohútzi reknyi do nyoho
 Panye BOSE moj! jak fi barz velyebni,
 Zmotzu, fzlávu, jedznofztzu napólnyeni,
 Svetlofztz jak odzéja tze obtzáhla,
 Chtorá zveku kolo tebe fztála,
 Jak široki kárpit krásnye nad nami
 Rozbél fi nyebá z hufztima hvézdami.

2. Ti fi vodi jak tsifzté fzklo podnyál
 V chtorich fi fzebe tsudmi zbudovál [[247]]
 Polatu, chodzis na vozoch chmárovich,
 I lyétás na prutkich kridloch vetrovich,
 Andzeli fzvê, lyechkim duchom fzspravis,
 Pofzlami nájrutsima pofztavis,
 Hrom, oheny, plamény, blifzkányé hromovo
 Pred tobu fztojá jak fzlúsi hotovo.

3. Ti fi téj 'femi fundament fzspravél,
 Na chtorém fi ju motzno pofztavél,
 Abi v tém gruntze vetsnye zalosená
 Sztála, nyigdá z mezta nyevirusená,
 Chtorá oprétz toho, v hlibokofztzi
 Zalyátá bula jako vprépaftzi,
 Bezdennich vód vali prék nyéj plinulyi,
 Chtoré ju zverch nájvissich hór minulyi.

4. Alye tsim rozkáz tvój potsulyi
 Tam fe zlyévats, vftzupuvatz potsalyi,
 I na tvój hlaftz motzni tsudnye ubúvatz,
 A fztvorenéj 'femi lyitzo odkrivatz,
 Tam fe podnyalyi hóri vífzoké,
 Ukázalyi dolyini hliboké.
 Vftitko potrimá Panye mezto fzsvojo,
 Komu kdze prikázalo fzlovo tvojo.

5. Ti fi moroj chotár fsvój ukázál,
 Chtori fi mu prefztupitz zakázál,
 Abi us vetzėj tû 'fem nye zalyálo,
 Lyem medzi fsvimâ brehami fe hralo,
 Ti fi z medzi hór 'srédla otvorél, [[248]]
 Znyich vodné potoki viprovadzél,

Chtoré z rozkazu tvojoho satuju,
Tam kdzes jich pozlál do mora vchádzaju.

6. Abi ottely zas, i kásdé bidlo,
Lyefzni 'svér, vľitko tzo 'fije pilo,
Obnovilo se v ľzvojěj 'sisnyévoľtzi
I ochládzilo u trudnej ľzparnoľtzi,
Tu tslovek vtsuje utzeseni hlafz,
Od lyétajútzych ptákóv v tzepli tsáfz,
Chtoré po ľztromoch 'felyenich lyétaju,
Z medzi halufzkóv rozkosnye ľpévaju.

7. Hóri z nyebetzku roľzu polyévás
Z pribitka ľzvojoho kdze prebivás,
Abis tû 'ľem z vselyaku zrodľyivoľtzu
Obohatzél z tvích³⁸⁷ rúk prátzi 'firnoľtzu,
Trávu zarodzis, dás bévno fena,
Pokarm na lukoch ľzlatki dľyá bidla.
Tak prék ľztatka pratzóvnoho trudnoľtzi
Das tsloveku zbosá vsakoho doľtzi.

8. Vina motznoho dľyá veselofťtzi
Dás, i chlyeba dľyá johu motznoľtzi,
Dás mu bévno i olaju maľznoho,
Abi se mu tvár ľvétzila odnyoho,
Ti polyévás ľztromi dreva vsaké,
Tak i zroľzlé tzedri barz viľzoké,
Chtoré ľi z ľzvoju motznu ruku ľzadzél,
Na viľzokém Libánye rozkorenyél. [[249]]

9. Kdze i ptáki kladu ľzvojo hnyézdá,
Kdze se nyefzu i mladé vivodzá,
Tam i botzáni ľzvój pritulok maju
Na jedlovich verchoch dóm ľzvój ľzpravuju,
Kozi dziké u preprikrich hóroch,
Chtoré ľzkátsu po viľzokich ľzkaloch,
I Krályikove u dzéroch ľzkalovich
Prebivaju ľzvích³⁸⁸ hradoch nyedobutich.

10. Ti ľi na nyebe mesátz poľztavél,
Abi rok na ľzvê tseľtzi rozpravél,

³⁸⁷ tvích] tvich

³⁸⁸ ľzvích] ľzvich

Zná jeŕzné ŕzlónko kdze treba zachoditz
 Kadzi k západu ŕzvoju pútz provadzitz,
 Ti ŕi vinyéŕz Panye i tzmú notznu,
 Dlyá rozluky medzi dnyom a notzu,
 U chtoréj 'ŕvere pod vetsár ŕztávaju,
 Iz ŕzvojich lyesovifzkóv vichádzaju.

11. Lyevetá ritsá, tsom jeŕtz³⁸⁹ nyemajutz
 V úŕzkofztzi pokarm v tebe hlyedajutz,
 Hladné piŕzky ŕzvojo v nyebo znyimaju,
 Zprédu tsreva prázné pólnyitz 'sádaju,
 A tsim ŕzlónko ŕvetlé rano zijdze,
 Kásdi z medzi nyich z vidoka zijdze,
 Na ŕztrány ŕatujutz v barloch ŕzvój ŕe ŕzkrije,
 Doklyá zas vetsár tzma ten ŕvet zakrije.

12. Tslovek ŕztvora mudrá rano vŕztanye,
 Na ŕzvû povinnofztz ŕatuje práhnye,
 Do lúky, rolyi, vinnyitzi, záhradi, [[250]]
 Pratzujutz prez dzeny do vetsera vsadi,
 Ô³⁹⁰ Panye velyikéj tvéj mudrofztzi!
 Chtos bi znál i vipovedzetz doŕztzi?
 Prátz tvojih velykofztz, chtorich nyét ra' chunka,
 Zchtorima jeŕtz pólná tâ 'ŕem ŕiroka,

13. Ked ŕe pomislyi moro velyiké,
 Nye potsitá tu tslovek vselyaké,
 Riby rozmaité vodné ŕztvorenyé
 Malé i velyké óh vsechmûtzi Panye!
 Tamátz gálye utvernyé plivaju,
 Podnyima riby dzivné behaju,
 Tam i hrozná tzet riba tak nazváná
 Od tebe BOSE jeŕtz k hrányi ŕztvorená.

14. Panye na tebe kásdé ŕztvorenyé
 Patri, od tebe ŕzvê poŕivenyé
 Tseká i bere u tsáfze potrebném,
 K tebe ŕe utzeká z ŕzvojim 'sádányém,
 Ti jich Panye ŕzám vŕítkich napólnyis,
 Kedz tvojo bévné ruki otvoris,

³⁸⁹ jeŕtz] jeŕzt

³⁹⁰ Ô] O

Potzefis kásdoho v úfzkofztzi z nyeba,
Tsom ti znás dobre komu tzo potreba.

15. Alye kedz lyitza fšvojoho láfzku
Pred nyima fšchovás, hnyet onyi hinu,
Kedz od nyich odéjmes ducha 'šivota
Hnyet prachom fštanu, minu z toho fšveta,
A kedz na nyich zas dichnyes, ofiju
V fšebe potsúvsi Bofzkú motz tvoju, [[251]]
Z fmertzi se vrátzá, kásdi na fšvet fštanye,
Ti obnovis téj 'femi lyitzo Panye.

16. Chvála i fšzláva Pánu jefznofztzi,
Jomu tšeftz vetsná na vífzokofztzi,
Veselyi se Pán v fšvojich tsudnich fšpravoch,
Kochá se v fšvojéj ruki prátzi fštvoroch,
Kedi on na 'šem popatri hrosnye,
Tâ 'šem se prednyim rúsi i zdirhnye,
Hóri se zatrefzu, fšzkúrá dimami,
Kedz jich se dotknye Pán chtori nad námi.

17. Chváli pésnye já Pánu prespévatz
Budu, i meno johu vichvályatz,
As doklyá mnye budze trimatz na fšvetze,
Velyebim Pána v mêm tzalém 'šivotze,
Alye zas, já to pitám od nyoho,
Bi ratsél³⁹¹ vdzetsitz fšpévanyé mojo,
Tak fštzalim fertzom budu se veselitz,
Joho fšveté meno v pésnyoch velyebitz.

18. Sztéj 'femi lyitza nyeverné lyudze
Musá zahinutz, tak z nyima budze
Nye zofštanye z bezbosnich nyi jednoho,
Ô³⁹² duso mâ chvály Pána BOHA fšzvohô.

CV. Chválu z dáva lyud Bofzki.
Adjatok hálát az Istennek:

CHváltze Pána vsechmohútzoho,
Vzivajtze fšveté meno johu,

³⁹¹ ratsél] ratzél

³⁹² Ô] O

Joho préd kásdim z hlásajtze [[252]]
 Lyudom, i opevedajtze
 Tsudné velykomosné fzpravi,
 Spévajutz dlyá joho fzlávi.

2. Spévajtze vřitzi, nús řpévajtze,
 BOHA řzvohô³⁹³ řzkútki z vefztujtzte.
 Joho tsudá ohlásajutz,
 Sveté meno podnásajutz,
 Nyech ře tē v fertzu ráduju,
 Chtoré joho tvár hlyedaju.

3. Hlyedajtze Pána lářzkavoho,
 Sveté lyitzo, velykú motz joho.
 Joho řzprávi podumajutz,
 O tsudoch nye zabuvajutz,
 Ohlásajtze vernye vsadi
 Joho nářfvetsich ufzt řzudi.

4. Vi potomki, řzluhi Bořzkoho
 Abraháma, BOHU verneho,
 Od Jákóba narodzené,
 řzinove Bosé z volyené,
 Nás BÓH řeřt ten BÓH vsechmŭtzi
 Na vsěj řfemi Krályujŭtzi.

5.³⁹⁴ Opametá ře po vse veki
 O řzvojej řzmluve ás naveki,
 řztála pravda řzlova joho
 Po kásdi vek lyuda vsoho,
 řlyub, chtori Abráhámoj dál,
 Káse abi vse vetsnim řztál. [[253]]

6. Vse ře řzpomnye o prisase řzvěj,
 Od z dávna řsakovi dáněj,
 Chtoru Jákóboj pritvérdžél,
 Bi v zákonye joho chodzél,
 Abi vjařzka řzraela
 Po vsē veki vetsnye řztála.

³⁹³ řzvohô] řzvoho

³⁹⁴ 5] 4

7. Reknól: más to dlyá slyubu mohô,
Kánánfzku 'fem dlyá 'fidla tvohô
Dál fmi ás naveki tobe,
Snórom ju rozmerás fzebe
Chotsi jich fereg ból mali,
Szlabi, tzudzi, nyeumeli.

8. Z lyuda prék lyuda ho provadzél
A iz krajnyi do krajnyi vodzél,
Pán z nyima ratsél fzám choditz,
Bi jim nyemóh nyichto skodzitz,
Zanyich kartál motznich Krályóv,
Tak se hrosél na Tirannóv.

9. Mím Pomazantzom pokój dajtze,
Mích³⁹⁵ Prorokóv se nyetikajtze,
Potom hlád na kraje pozlál,
Palyitzu chlyeba polámál,
Tsudnye prednyima jednoho
Pozlál ból musa mudroho.

10. Ten ból Jósef fveti pobosni,
Od fzvích³⁹⁶ vláfnich bratóv predáni.
Kdze zas od fzvojoho Pána [[254]]
Nyevinnye dán do vesenyá,
Nohi joho v putoch bulyi
As ho pred Krályom fzpomnulyi.

11. Otkely za fzvê mudré zjevenyé
Prisol pred Krályom k oznámenyé,
Krály prefzlavni ponhô pozlál,
Iz tzemnyitzi ho vinyátz dál,
Tam joho BÓH barz potzesél
Na velyku fzlavu podvišél.

12. Tsom Krály nad vsím jefznm fzvím Domom,
Pofztavél ho pozzebe Pánom
Nájviffim, bi zanyim fzluchál
Chto bi lyem vtěj krajnyi bivál,
Pred fzvích³⁹⁷ fztarfich ho za Ottza
Dál, vfím Mudrim dlyá mudertza.

³⁹⁵ Mích] Mích

³⁹⁶ fzvích] fzvich

³⁹⁷ fzvích] fzvich

13. Potom Izrael do Egypta
 Vosol, z nyim šzpolu tselyádz vľitká,
 Kdze Jákób dluho 'fellyárél,
 VKámověj fe barz rozmnosél
 'Semi³⁹⁸, lyudom šztanól velykim
 Od nyepráztelya motznějím.
14. Sertzo Pohanšzké BÓH premenyél,
 Tak 'fe z lyudom johu zlye tsinyél,
 Odkely raditz to potsalyi,
 Jak bi ho vitratzitz móhlyi,
 Vásatz na johu lyúd faltsom,
 Jak bi ho z tarlyi fortélfštvom. [[255]]
15. Tak Pán BOH k nyim Mójsesa puřz tsél,
 Chtori jomu barz vernye šzlúsél,
 I Arona z volyenohe.
 Chtoré velyké tsudá johu
 VKámověj 'femi robilyi,
 Jich kraj šztrachom nakármilyi.
16. Puřztsél na jich 'šem šztrasnu tzem nořztz,
 Oddályél od jich kraja švetlořztz,
 Tzo kázál šztalo fe zaráz,
 Tsudá šzluchalyi Bořzki hlafz,
 Jich vodi krivu obráztél,
 Vľitké ribi vnyich umorél.
17. Jich 'šem vrodzila merřzské 'řabi,
 Znyima fe napólnyila vsadi,
 Voslyi do polát Krályóvřzkich,
 I lyem šzlovo puřztsél z úřzt šzvîch³⁹⁹
 Osklyivá ptitza šztanula,
 Jich 'šem vsoma fe zpólnyila.
18. Jich dists kamentzom on pořztavél,
 Jich 'šem ohnyřřtim vetrom šztrávél,
 Potluk jich bújně vinnyitze,
 Figovo dreva řtsepnyitze,
 Vsaki řztrom; i zas rozkázál
 Na jich 'šem zlú řásku zořzlál.

³⁹⁸ 'Semi] Semi³⁹⁹ řzvîch] řzvich

19. Nyepretsitaná na nyú ľzpadla,
Jéj vsû ovotz 'felyinu z' ľarla,
Vetz jich pervorodnich zhladzél, [[256]]
Szvój z jich 'femi viprovadzél
Lyúd mili z velykim bohafztvom,
Z drahim ľzkarbom ľztrébrom zlatom.

20. A jich tselyedzi nye ból 'ľáden
Chori, zdravi ból ás do jeden,
Egyiptzi fe radovalyi
As fe z medzi nyich het bralyi,
Chtzevsi fe jich tzo ľzkoréj zbutz
Tsom us malyi z ľztrachu zhinutz.

21. V dzeny jich tsudnye z chmáru prikri vál,
V notzi jim ľzlúp ohnyivi trimál,
Chtori pred nyima ľztál, chodzél,
Jich osvétzál i provadzél,
Prepélki dlyá jedla v' ľályi
Lyem od nyoho zapitalyi.

22. I chlyebom jich nyebetzkim kármél,
Tvardu ľzkalu dlyá nyich otvorél,
Iz chtoréj jim vodi vislyi,
Potoki po ľzuchém poslyi,
O ľzvém ľzlove fe ľzpametál
Tzo ból Abrámoj obetzál.

23. Lyúd ľzvój z radoľztzu viprovadzél,
Szvójich zvolenich barz potzesél,
'Sem od zlich Pohanóv odnyál,
Chtorú jim dlyá dzedzitstva dál,
Sztatki, prátzu lyudu toto
Dlyá imányá eretsnoho. [[257]]

24. To jim BÓH vľitko zato ból dál,
Abi Izrael vse pilnovál
Na johu pravo ufztavi,
Vnyich chodzél dlyá johu ľzlávi,
Zato halleluja tomu
Budz BOHU Izraelľzkomu.

CVI. Vitsituje veloľaku ľáľzku Boľzku k Izraeloľ.
Az URat áľdjátok mert jó:

VElyebtze Pána jeľznofťzi,
Bo dobri vetsni vlyutofťzi,
Chtos bi doľťzi vipovedzetz móh?
Joho motz velykû vsechmûťznofťz,
Jaki on barz prevelyebni BÓH,
Chtos vitsitá joho ľzľavnofťz.

2. Blahofzloven chto Panovo
Zná pravo i pólnyi ľzľovo,
Panye o mnye ľe opametaj
Zľáľzki k lyudu ľzľvomû⁴⁰⁰ vrúťzěj
Mnye naľťzsivis z ľzľvěj i potrimaj
Pomotzi ľzľpáľzitedelněj.

3. Abich uvidzěl tvojoho
Pokój lyuda zľolyenoho,
Utsaľznim ból v joho radoľťzi,
Z chtorú bis ho obradováľ,
I u tvěj ľzľľavněj velyebnofťzi
Z tvím vernim lyudom radováľ. [[258]]

4. Z hreľilyi ľme iz ľzľvojimi
Ottzami barz nyevernimi,
Tsinyátz přéťziv BOHA nyepráľvoľťz
'Sijúťz v nyepravém 'ľivotze.
Ottzové ľzľkúťku tvích záľzratsnofťz
Nye rozumelyi v Egiptze.

5. Szkoro ľe Panye o tvojich
Dobrotzoch z nyima robenich
Zabulyi, přéťziv tebe chodzátz,
Taki pri tserveném moru
Iľťse jich BÓH ráťsél ratovatz
Ukázáľ jim ľzľvû motz velykû.

6. Na tserve ne ľe pohrosél,
Moro, tsudnye ho viľzúsél,
Lyúd ľzľvoj vivéd jako popustsi
Přék hľibokofťzi velyikěj,

⁴⁰⁰ ľzľvomû] ľzľvomû

Vislyebodžél jich šzvû motznofztzi
Z ruki Pohánšzkéj tiranfšzkéj.

7. Vislyebodžél jich z nyevolyi
Prék kotlyin islyi povolyi,
A nyepráztelya z vodu prikrél,
I jeden z nyich nye zofštanól,
Tam lyúd joho šzlovo uverél,
Joho chválu z hlásatz šztanól.

8. Alye fe šzkoro o Bofškich
Zabulyi tsudách velyikich,
Z joho radu potsalyi z hardzatz [[259]]
Puššivsi fe za šzvû volyu,
Potsalyi ho zaráz pokúsášt
Probujúšt joho motz šilu.

9. Tam jim dál dlyá jich `sadošftzi,
Ješftz tzo lyem zabáhlyi došftzi,
As do rihu zunovánoho,
Na Móšesa pošftávalyi
I na Arona z volyenoho,
Préztiv BOHA fe ruhalyi.

10. As fe i `fem otvorila,
Datana i Abirama
Presarla iz tselyedzu vřítku,
Oheny šzpád, nápašžnich šztrávél,
Lyúd zli, tzelye vlyál pod Hórebšžku
Hóru offeru mu šzpravél.

11. Dávalyi šzvû drahu šzlávu
Voloj, chtori jédá trávu
Kedi ho prijalyi za BOHA,
A o `šivém fe zabulyi,
Chtori v Egyptze velykê tsudá
Robél, hlupima šztanulyi.

12. Nyemislášt z tim, jaké z nimi
Tsudá u Kámojvéj `femi
Robél, šžkútki okrutnye šztrásné,
Tak i pri moru tšerveném,
Pretos jich chotžél zhladzitž náhlye
U hnyeve šzvojém velyikém. [[260]]

13. Kebi ból Móses zvoľeni
 Na lyúd okrutnye sályeni
 Nye pilnovál, štarofštz nye nosél,
 Nye zafštávál od bofzkoho
 Hnyeva, a BOHA nye lahojél,
 Ztar bi ból jich z šveta toho.

14. Dobrú šfem barz znyevafilyi,
 Za chtorú predtim túfilyi,
 Joho šzlovom nye dovérajutz,
 Reptalyi u šzvojich sátroch,
 Bofzké šzlovo nye pošzluchajutz,
 Zakaményelyi v šzvích⁴⁰¹ šertzoch.

15. Otkely fe BÓH barz pohnyevál,
 Šzvû tsefku⁴⁰² ruku na⁴⁰³ nyich znyál,
 Abi on jich na puštsi šztratzél,
 Zhladzél vjedno z vřim plyemenom,
 Medzi Pohanami rozplasél,
 Rozvjál šztred kásdim národom.

16. Zas fe jich šertzo popsulo
 K Bál Peorovi fe dalo,
 Iz pomarlich offerov jedlyi,
 Rozhnyevilyi BOHA šzvohô⁴⁰⁴,
 Joho batoh na šzebe šztzáhlyi,
 Chodzátz vse lyem préztziv nyoho.

17. Doklyá Fineás ne vřztanól,
 Metsom fe mřtzél, zli lyúd šztzáhnól,
 Prék chtoroho hnyév oddályeni, [[261]]
 I jomu na šzpravodlyivofštz,
 Ten utsinok jeřzt potsitani,
 Vse na nyekonyetsnu vetsnofštz.

18. Znovu kedz v Méríbe bulyi
 Pána do hnyevu z budzilyi,
 Kdze i Móses pre nyich šslye obřtál,
 Šztoho šfe odnich vely tzerpél,

⁴⁰¹ šzvích] šzvich

⁴⁰² tsefku] tseřzku

⁴⁰³ na] nya

⁴⁰⁴ šzvohô] šzvoho

U ľzvēm fertzu ťe tak frařzovál
As BOHA ľzlovom obrasél.

19. Nye vitarlyi ľyúd Pohanľzki,
Zochabilyi rozkáz Bofľzki,
Alye ťe z nyima zjednatsilyi,
Jich velyki blúd naslyeduťz.
Jich balványom britkim ľzlúsilýi
V jich sětź ľamochátź ťe dajťz.

20. Tsom dzětki ľzvojo nájmlisé,
Tzéri, ľzini, jako insé
Pohanyi, krév nyevinnu ľyéťz,
Gyablom na offeru dalyi,
Szvój plód, Kanánľzkim pomordujťz
Bálványom britkim zpályilyi.

21. Tak 'fem z krivu poskvernyili,
Na chtorej bezbosnye 'filyi,
Pokalyilyi tzelo i dusu
Z velyojakima hréchami,
Tsom ťe dalyi na zlořtz nájvetťsu,
Tzudzolosátź z bálványami. [[262]]

22. Odkely ťe BÓH přétziv ľzvohô⁴⁰⁵,
Zapalyél hnyevom vláľznoho
Lyuda, joho z přéd ťe zarutzél,
Vidál jich do rúk Pohanom.
Lyúd, chtori jich barz nyenávidzél,
Pofťzavél nad nyima Panom.

23. Tedi, jich, zlé nyepřátzelye
Trápilyi na dusi tzelye,
Alye jich z toho zas vibavél,
Iťse mu vse ľzpréřsné bulýi
'Se jich BÓH tak barz tvardo ľzúdzél,
V tém hréch vse přitsinu malyi.

24. Alye Pán vsěj lyutóvnofťzi
Patrél i na jich tselkofťzi,
Vifľlúchávál jich v jich volányu,
Pre ľzvú vjaľzku jim pretzerpél,

⁴⁰⁵ [řzvohô] řzvoho

U velykêm ľzvojm zlyutoványu
Folygovatz jim zavse ratsél.

25. Nyepráztelya k nyim nachilyél,
Bí jich prezméri nyekvélyél;
Oh Panye ráts budz na pomotzi,
Zhromadz náľz z medzi Pohanów,
Nyech tvê ľveté meno v radofztzi
Chvalyime jak Pána Pánów.

26. Budzes vetsnye posehnáni
Pán, v Izraeloj ľzpoznáni,
Pán BÓH Izraelfzki vse zato, [[263]]
Budzes naveki vífzláven
Kásdi ľyúd nyech tak reknye nato:
Chvála Pánu BOHU Amen.

CVII. Velyebi vibavenyé Bofzké, k tsloveku ukazáné.
Ditsérjétek az URat:

CHválu Pánu ľpévajtze,
Tsom on dobrotlyivi,
I vetsnye to zhľásajtze
'Se jeľzt milofztzivi,
Vľitké vikupené
Milofztzivnye prék nyoho
Z múk visľyebodzené
Nyech chvályá meno joho.

2. Chtorich on z ľzvêj milofztzi,
Od ľzlunka vichodu,
Od poludnya, póľnotzi
Zobráľ, i z západu
Chtori na puľtsinoch
Bludzátz meľzto hlyedalyi,
Alye város na nyich
Obľídlyená nye nasľyi.

3. Chtoré z hladu velykoho
Z sľyachu umdlyévalyi,
Us z trápenyá tsekoho
V duchu víľztávalyi,
Chtoré ľe v tsekofztzi [[264]]

Ku nyomu volalyi téj,
Rátsél jich z milofztzi
Viratovatzi fzvojěj.

4. I na fzpravodlyivu jich
On tzeftu fzprovadzél,
Do pribitkóv nájslatfích
Városa vprovadzél:
Nyech 'fe toti z fertzom
Veselím vichvályuju
Pána, pred vřim lyudom
Joho tsudá zhlásaju.

5. Bo on, jich zafzchlé duse
Iz vodu napojél,
I hladnich milofztzivnye
Iz jedlom napolnyél,
Chtoré u tzemnofztzi,
V horkém jatzu lyeselyi,
V fzmertelynej úfzkofztzi
Tvardé putá nofilyi.

6. Zato 'fe z Bofzkim fzl ovom
Onyi nye mislyelyi,
Z dobrú radú zákonom
Joho pohardzilyi,
Zato fzu od nyoho
Tak tvardo pokártáné,
Ratunku 'fádnoho
Nye majutz v takéj mutze. [[265]]

7. Alye v úfzkofztzi kedi
Volalyi ku BOHU,
Tam jich vinyál z jich bédi
Z fzvû poratu drahu,
Vivéd viprovadzél
Vivjázál slyebodzél
Z ftrángóv tzényi fmertelynej.

8. Nyech Pána BOHA fzvohô
Také vichvályuju,
Dobrotz tsudnú motz joho
Pred kásdim zhlásaju,
On poláme bráni
Motzné, medzenné vratá,

I zelyezné zámki,
Lychko jak tsrepi blata.

9. Sályené, do nyestsefztzá
Upadnú pre fsvój hréch,
Batóh Bofzkoho hnyeva
Tsuju v kofztzoch fsvojich,
Nyi jedlo, nyi nápój,
Us nyits nyeprijimajutz,
Na fzmútni konyetz fsvój
Ku fmertzi priblyisujutz.

10. Alye lyem tsim fe vernye
K Pánu zavolaju,
Nájmilsé vizdravenyé
Unyho dofztávaju, [[266]]
Lyem fzlomom rozkáse,
Nye motzni fe podéjme,
Tsom ho BÓH vivjase,
Smertzi bolyóv odéjme.

11. Nych ' fe BOHA ' fivoho
Také vichvályaju,
Velykú lyutóvnofstz johu
Kásdi dzeny zhlasaju,
Nych offeru chváli
Vdzetsnej oddadzá jomu,
Johu tsudné fšprávi
Vse zvefztujutz kásdomu.

12. Chtoré na gályoch chodzá
Po širokém moru,
Velyoráz fsvój provadzá
Továr u povetru,
Habami plivajutz,
Na vodách fe hlyedaju,
Toti fe tsudujutz
Z tsim BÓH vládnje vidaju.

13. Tsom lyem on fzlovo reknye,
Vétor z mezta fsvohô
Vidze, povetré fztanye,
Do nyeba fzamoho
Habami búrajutz,
Moro fztanye hórami,

Prépaftz dosahajutz [[267]]
Szpotkom, nyebo verchami.

14. Tam fe vřitké tátsaju
Jak pijáni tslovek,
Od řztrachu pretzérpaju,
Hnyet prepadnyem na vek,
Us náfz nyét tak hvará
Alye tsim fe na nyoho
Volaju řztréd mora,
Tam jich vibavi z toho.

15. Tsom vétor het zasenye,
Moro fe ukoji,
Jak róvnim polyom řztanye,
Tzichá chvilya řztoji,
To vidzátz, jich řertzoz
Na tém fe rozveselyi,
Tzo 'sádalyi dávno
As na tzichi kraj vislyi.

16. Nyech 'fe toti velyebjá
BOHA vsechmútzoho,
Lyúdom pred kásdim zhlásá
Tsudné řzkútki joho,
Nyech joho lyutóvnofztz
Vifzlávjá na vsê řztrani
V zboroch, kdze lyuda mnofztz
Stred Pólgári i Páni.

17. On potoki nájvettsé
Lyem zochtze vifzusi, [[268]]
I 'srédlá prez dna řzútzé
Szuchim prachom řzpravi,
Urodlyivé polyo
Szpravi puřztu plannyinu,
Bo tu hréchi velyo
Robilyi, preto hinu.

18. Záfzchlu 'sem disdsom 'firnim,
Postsépané rolye
Polyéje, meřztom bújnim
Pofztavi, i také
Meřzto, dá hladnomu
Lyudoj, abi tam bivál,

I dlyá ľzvohô⁴⁰⁶ domu
Város ľzebe zbudovál.

19. Kdze polyá zasévaju,
I vinnyitze ľzadzá,
Tam ľztromi vikochaju
Dlyá poľítku ľtsepjá,
Posehná jich vsadi,
Abi ľe rozľzporilyi
Abi ľe jich tsrédi,
Nyivtsém ne uményilyi.

20. Alye zás tsim on zochtze
To ľe vľitko minye,
Szpadnye na nyich nyestzeľztzé,
Jich vsá ľzláva zhinye,
Krályóv z truna zrútzi, [[269]]
Lyem chtze dá jich znyevásitz
Blúdnima bez putzi
Pufztinyami provadzitz.

21. Podějme on bédnoho
Iz bédi ľáľzkave,
Jak Ovtze tselyádz joho
Prľzpori tak prave,
Tzo pobosné vidzátz
V fertzu ľe obraduju
Uľztá musá zatkatz
Chtoré bezbosnye 'ľiju⁴⁰⁷.

22. Chto v fertzu ľzvêm má mudroľztz,
Lyem ľi tu popatri,
Ottely Bofzku lyutóvnofztz
Velyiku vipatri.

CVIII. Modľyidba Dávida z kralyoványá joho.
UR Isten kéľz az én ľzívem: 60.

HOtové jeľzt fertzo mojo
Dusa, natém ľzu obojo

⁴⁰⁶ ľzvohô] ľzvoho

⁴⁰⁷ 'ľiju] ľiju

BOSE mój, bich tvû tseftz zhlásál,
Szlavu tvû v pésnyoch podnásál,
Vlítké múfiki hlaľz dajtze,
Hárfi, huslye, krásnye hrajtze
Tsom vtêj fertza tuhěj 'fádofztzi,
Sztávám pred Pána měj ufnofztzi.

2. Vichvályám tze Pána ľzvohô⁴⁰⁸, [[270]]
Sztred národa Pohanzkoho,
Pred kásdim lyudom tze zhlásám,
Velyebim, rád tzi prespévám,
Tsom tvoja velyká lyutóvnofztz
Zvissuje nyeba vizokofztz,
Tvoja ľzpravodlyivofztz predrahá
Hóri zvissi, nyeba dosahá.

3. Ráts fe óh BOSE vivissitz!
Tsudnú ľzlávu ľzvoju zjevitz,
Zachovaj z pravitzu ľzvoju
Szvój lyud, a ľzlis prosbu moju,
Reknól Pán z meľzta ľvetoho
(Opotsivám v ľzlove johu)
'Se Sichem vesnyem i dolyinu
Suchotz rozmerám z ľzvoju 'femu.

4. Sztim ľzpozobom i Gileád
Vesnyem pod ľzvoju motz nazád,
I Manasses z Efraimom
Budze mojim vláľznim lyudom,
Toti velyiké národi
Dlyá motzi hlavi měj vsadi
Budu, I Juda tés zo ľzvojjim
Vsim rodom, pravofzudtzom mojjim.

5. Moáb moja medzenyitza
Mojich nóh umivanyitza,
U chtorej nohi oplókám,
U tém já dvojenyá nyemám, [[271]]
Veruju 'fe Edom pisni
Musi tsifztzitz moja bóti,
I ti Paleľztino mnye ľzluchaj,
K rozkazu mômu hlaľz trúbi daj.

⁴⁰⁸ ľzvohô] ľzvoho

6. Chto mnye do meľzta motznoho
 Vprovadzi ohradzenoho?
 As po ľzami Edom motzni
 Od dávna kraj barz odporni,
 Tsi nye ti ô⁴⁰⁹ BOSE nás ľzám?
 Chtoris hrosél pre hréchi nám,
 Nyesols z našima záľztavami,
 Ohányáls náš z nyepráztelyami.

7. Panye budz nám na pomotzi,
 Préztiv nyepratzelfzkéj motzi,
 Bo pomotz lyúdzká márná jefzt,
 BOHU za vitsáztvo dám tseľztz,
 Prék BOHA ľzvěj lyutóvnofztzi
 Vésmeme triumf radofztzi,
 On náš vibavi, on nasoho
 Potlatsi nyepráztelya zloho.

CIX. Modlyi ľe Dávid pretziv Doéga, Kriftus pretziv Judása.
Oh UR Isten én ditsöségem: 28.

OH ľzlávo moja vetsni BOSE!
 Nyeprézfzluchaj, nyech mnye pomose
 Tvâ dobrotz, tsom zli ufztá ľzvojo
 Roznyál na ulovenyé mojo, [[272]]
 Olse, klyéje, nye prefztává,
 Jazikom na mnye našztává.

2. Bez pritsini mnye udávaju,
 Nyepráztelyom ľzvojjim trimaju,
 Nyenávidzá, a já jich lyubél,
 I za nyich ľe ľzerdetsnye modlyél,
 V ľzvojjéj úľzkofztzi pretvardéj
 Volál ľmi k BOHU ľzkálye měj.

3. Dobrotz moju z zlim odpláztaju
 Za ľáľzku nyenáviľftz vratzaju,
 Pofztavis nad nyim bezbosnyika,
 Po joho pravitzí zloľznyika,

⁴⁰⁹ ô] ó

Ten nyech nanyho vse zafztoji,
Skodu a prekásku fztroji.

4. Ked pred fzum fztanye nyech pada,
A za bezbosnyika zufztává,
Nyech mu joho kásdá modlyidba
Hréchom fztanye prave jak kládba,
Okrádz mu dnyi, urád joho
Nyech jefzt vlošen na insoho.

5. Joho plód nyech firofztvom kvélyi,
'Sena tés vdovu kásdáj chvilyi,
Dzetzi nyech fzu vse vandrujútzé,
V 'femi 'fádnéj fztán nyemajútzé,
Z pribitkóv fzvích vipufztéju,
'Sobránim chlyebom vse 'fiju.

6. Nyech joho dóm zli lyichvár zósre, [[273]]
Zmáhányé nyeprátzely zaharnye,
Nyech nyemá ratunku 'fádnoho,
I zlyutoványá nyijakoho,
I nad fzvîma fírotami,
Od nyikoho na téj 'femi.

7. Nyech zahinu potomki joho,
Hnyet z korenya veku druhoho,
Vichladzeno nyech jefzt meno jich,
A predkóv joho vselyaki hréch
Budz pred BOHA privedzeni,
A fzpravodlyive kartani.

8. I matki joho nyeprávofztzi,
Nye ráts zakrivatz bezbósnofztzi,
Nyechaj pred Bofzkim lyitzom fztójá,
Joho hnyév nyigdá nye ukojá,
Abi zhladzél to zlé feme,
Z vsím plyemenom z tzaléj 'feme.

9. Tsom on nyechtzél nyigdá fzpametatz,
Na fírotu fe rozmilovatz,
Alye fzusél dofztz fztrápenoho,
A kvélyél barz zármutzenoho
Joho dusu na smertz hlyedál,
Opotsinutzá mu nyedál.

10. Klyádbu lyubél, zato fe joho
 Klyádba lapi, šzpadnye na nyoho,
 Pisnye pohardzél šzposehnányém,
 Zato i nye zofztanye na nyém, [[274]]
 Jak do sát tak fe zaodzál
 V klyádbu, chtoru naslyedováł.

11. Nyech fe klyádba jak voda v nyoho
 Zlyéje, zaplínje kofztzi joho
 Jak olaj mašzni, tsom fe kochál
 V zlém, abi fe z nyim tak opáfzál
 Jak šzpašzom, po šzvój všítok vek
 Preklyátim zofztál ás na vek.

12. Taká záplata nyech jeftz dáná
 Prenaslyedóvnyikom od Pána
 Tim, chtoré hlyedaju mû dusu,
 Tak 'fe plakatz, narékatz musu,
 Alye ti Panye BOSE mój
 Z šzvû ochranu vse pri mnye šztój.

13. Z láfzku tvû tzesu dusu moju,
 Prê tvê predrahé ime, z šzvoju
 Pomotzu ratuj mnye, nudznoho,
 V fertzu velymi utrápenoho,
 Tsom já inak muším zhinutz
 Jak zbehlá tzény náhle minutz.

14. Z mefzta na mefzto vse vandruju,
 Jak sásku tak mnye prehányaju,
 Us i hnáti mojo ofzláblyi,
 Z velykoho pofztzenyá odpadyi,
 Z tutsnofztzi vífzchlo mê tzelo.
 Tserfztvofztzi v nyém nyits nye šztalo.

15. A onyi fe zmojój horkofztzi [[275]]
 Barz šmēju, vinyali mnye z ofztzi,
 Hlavi šzvojo na mnye kivaju,
 Okrutnye mi fe pomratzaju,
 BOSE, BOSE ráts prispesitz!
 Dlyá láfzki šzvêj mnye potzesitz.

16. Daj to kedz na mnye pofztavaju,
 Nyech fe z velykû hanybu vratzaju,
 Zahanybi jich, a já v fertzu šzvêm

Porzesim se v ratunku tvojem,
Abi to kásdi uvidzél,
'Ses to vřitko ti dokontsél.

17. Já Pána z ufztami mojima
Vichvályám z pésnyami kráľznima,
Bo on se nad chudim zlyutuje,
I nudznoho rád viratuje
Z rúk zloho, abi tē 'filyi,
Chtorich na smertz odszúdzilyi.

CX. Zjevenýé Kralyóvfztva Kriftufovoho.
Az UR Isten monda az én URamnak:

PÁN BÓH tak reknól do Pána mojoho:
Krályuj, fednyi na moju pravitzu,
Doklyá nyepráztelya tvohô kásdoho
Dlyá podnosá pod tvê nohi rúztu,

2. Pán z Siona vislye tvoju palitzu,
Palitzu Krályoványá jeznoho,
Ukás motz řzvu pred vřitku okolyitzú,
Pánuj řtréd nyepráztelya kásdoho. [[276]]

3. V dzeny triumfa tvojoho k tebe Panye
Z offerami i řvetima řatmi
Lyúd tvój radofzni, dlyá tvêj řzlávi řztanye
Plód tvój, jak ranná rořza na 'femi.

4. Prisáhnól se BÓH to jezť řzlovo joho,
Tzo rekól nyigdá to nyepremenyi,
Podlye redu Melchisédekovoho,
Ti ři knyásom tzeper i na veki.

5. Pán řzlávi, chtori ředzi na pravêj tvêj,
Kedz se ráz u řzvojém hnyeve rusi,
Krályóv motznich poláme v dzeny pomřztvi řzvêj,
Jich motz potre, okrutnye jich řzkrúsi.

6. Medzi Pohanmi řzvojo řzúdzi z vedzé,
Velyo meřztá napólnyi trupami,
Nyepráztelyóv zpréřsnich řlávi poláme,
Joho motz budze na tzalêj 'femi.

7. V tseftze budze pitz z potoka mutnoho,
Zato potom on podějme hlavu
Na kontzu vitsáftva dokonáloho,
I podvissi ás na vetsnu fzlávu.

CXI. Zdáva chválu lyúd Izraelfzki.
Hálát adok URam néked: 24. 62. 95.

SZtzaloho fertza viznávám,
Velkû tseftz, i chválu zdávám
Tebe óh mój láfzkavi Panye!
Vzbérányu lyuda vernoho
Zhlásám chválu mena tvohô⁴¹⁰, [[277]]
I budu v fzvêm⁴¹¹ tzalem 'šivotze.

2. Velyiké fzu Bofzké fzpravi,
As chto lyem na to popatri,
Joho fertzo fe obraduje,
Pána fzlavná velyká jeftznofftz
I najšvetsá fzpravodlyivofftz,
As naveki vekóv zofftanye.

3. Pán BÓH fzvojo tsudné retsi
Zochabél v vetsnej pametzi,
Zláfzki fzvojěj vse miloserdněj
Pokarm takim bévno dáva,
Chtoré fe ho vernye bojá,
Opametá fe o vjáfztze fzvěj⁴¹².

4. Z fzvím lyudom Pán velyké tsudá
Robél Pohánfzkoho lyuda,
As jomu 'šem dlyá dzedzitsva dál:
Szamá tsifftofftz, tzalá ftsirofftz,
I vse fztalá fzpravodlyivofftz,
Joho rúk prátza, zjevnye v kázál.

5. Vřitké Pánovo rofzkazi
Pravdzivé kásdé vimluvi,
U nyich 'sádněj pochibi nye más,

⁴¹⁰ tvohô] tvoho

⁴¹¹ fzvêm] fzvém

⁴¹² fzvěj] fzvěj

Szvój mili lyúd vislyebodzél,
Vjáľzku ľzvoju z nyima zrobél,
Chtorá zofztanye po vetsni tsáľz.

6. Sveté ľzlavné meno johu,
I bojnofztz vse Pána toho [[278]]
Jefzt potsátok dobrěj mudrofztzi:
Chto johu Zákon potrimá,
Szlovo ľtsire v sertzu trimá,
Zofztanye v chváľye po vetsnofztzi.

CXII. Nauka o pobosnofztzi.
Bóľdok ember á ki az Istent:

OH jak tslovek blahofzloveni!
Chtori jefzt u sertzu bohaborjni,
I v Bofzkém zákonyu ľe kochá;
Johu potomok ľe rozmose
Na téj 'femi, tsom BÓH ľzpomose
Vernich, rozmnosi i posehná.

2. Hojnim bohafztvom ho obdári,
Iz chtorim johu dóm rozbévnyi,
Johu ľzpravodlyivofztz zofztanye
Naveki: Vernim i v tzemnofztzi
Zásnye BÓH ľvetlo ľzvēj⁴¹³ milofztzi,
Ukáse jim ľzvē ľáľzku zjevnye.

3. Stsedri, insim 'ľitsá, daruje,
Nyikoho nye klame, tsaruje;
Robi ľzkásdim podye ľtsirofztzi,
Zato nye ľzpadnye, vse zofztanye
Johu ľzlává, nyigdá nye zhaľznye,
Zofztanye u vetsnej pametzi.

4. Nye ľyeká on ľe chiru zloho,
Novini jezika prikroho,
Tsom Pán BÓH jefzt johu uffányé, [[279]]
Johu sertzo jefzt zavse ľmelé,
As uvidzi, 'ľe nyepráztelye
Johu zhinu: Nyits jich nye ľztanye.

⁴¹³ ľzvēj] ľvéj

5. Dobra ľzvojoho ustsedruje,
 Nye opúľztsá, tzeľznich ratuje,
 Otkely joho ľzpravodlyivoľztzi
 BÓH⁴¹⁴ nye ľzpadnye: Budze podvisen,
 A na ľzlavné meľzto poľzadzen,
 U tzeľzněj, velykěj potzlyivoľztzi.

6. To vidzátz bezbosni, zli tslovek,
 Pajedzi fe, i ľzusi ľzvój vek,
 Obidujutz fe barz okrutnye,
 Zubami ľzkripá, krutzi hlavu,
 Alye chotz bi fe roľzpuk z hnyevu,
 Vľítka 'sádofťz joho zahinye.

CXIII. Chvála BOHA velykomosnoho.

Az URat ti ö ſzoľgái:

MEno Pána nájvissoho
 Vichvályujtze ľzlusi joho,
 Vichvályujtze tsom jeľzt velyebné,
 Tzeľťz, ľzláva joho jeľznoľztzi,
 Tzeper, i po vsé vetsnoľztzi,
 Joho meno jeľzt posehnáné.

2. Od vichodu do západu
 Joho meno chvályitz budu,
 Tsom na tzalěj 'femi panuje,
 Pán regnuje nad Pohánmi, [[280]]
 I kásdima národami,
 Joho ľzláva nyebá zvisuje.

3. Chtos bi ból tak barz preľzlavni,
 I gnasomu Pánu róni?
 Chtori v jeľznich nyebóch prebivá,
 Alye Otsi ľzvojjo znyisi,
 I na 'femi vľítko vidzi,
 I tzo fe v nyebe dzéje, ľztává.

4. Chudoho ľzprachu podéjme,
 I z blata hore podzvihnye,
 Hore ponyese joho ľzpravu,

⁴¹⁴ BÓH] RÓH

Na višši ťztolok poťzadzi
Vjedno z ťzlavnima Pánami,
Medzi lyudom ťzvîm joho hlavu.

5. Chtori taku rets dokontsi,
As 'ťimni 'ťivot otvori,
Z semenom joho obdaruje,
I zarmutnu prezdzetzkinyu
Poťztavi blahu matzeru,
Jéj ťztádlo ťzplodom obdaruje.

CXIV. Chválu zdavá Panu BOHU Izrael.
Hogy Izrael ki-jött Egyiptomból:

KE di Izrael z Egypta visol,
Dze ho BÓH v tvardém vésenyu nasol,
Z mêdz lyuda Poganťzkoho
Dóm Jákóbóv: BÓH Judu posvetzél,
Izrael Krályóvťztvom ťzvim poťztavél, [[281]]
Dlyá panoványá ťzvohô⁴¹⁵.

2. Moro vidzátz, potsalo utzekatz
Jordán ťe potsál het nazád tzofatz
Odfztupujutz ťe nalfzpak,
Hóri ťzkákalyi jako koslyeta,
Tak i pahorki jako jehnyeta,
Zverch obitsaja tsudnak.

3. Moro tzo tzi ťe ťztalo 'ťe vtzekás?
Jordánye tsom ťe tak uzád tzofás?
Tsom ťe tak odťztupujes?
Hóri, pahorki, tsom ťtze tak hralyi,
Svetze jalni tzo tsujes?

4. Pred tváru Pána vsechmohútzoho,
Pred lyitzom BOHA Jákóbovoho,
'Seme ťe tak ruťila,
Chtori ťzkali vodnim tóvom ťzpravi,
Kremény tze kútzim srédlom poťztavi,
Chtoroho velká ťila.

⁴¹⁵ [ťzvohô] ťzvoho

CXV. Modlyi sé za vibavenyé, tsefzi préztziv nyepratzelya modlyára.
Nem néküink, URam, nem néküink engedd:

NYe nám zochab tsefztz, óh Panye, nye nám,
 Alye ju oddaj imenovi ľzám
 Szvêj⁴¹⁶ pravdi i lyutofztzi,
 Tzos bi fe posmévalyi Pohánye?
 Hvarátz: Dze jich BÓH, ukém uffanyé
 Kladlyi v ľzvojej ufzkofztzi. [[282]]

2. Alye mi máme BOHA na nyebe,
 Tzo nyebo, 'sem ľzám ľztvorél pre ľzebe,
 I v nyich, tzo chtze dokontsi,
 Alye jich bálványi z ľztrébla, zlata,
 Nye insé nyits lyem rutsná robota,
 Tsloveka ľmertelnofztzi.

3. Nye prehvará nyits chotz ufztá maju,
 Nye vidzá nyits, otsmi ne klyépkaju,
 Nyét v nyich 'sádněj 'fivoľztzi⁴¹⁷.
 Uchá maju alye nyits nye ľzlisá,
 Nofz maju alye 'sádni pach nyigdá
 Nye znaju, 'sádněj retsi.

4. Ruki maju âly z nyima nyits vlapitz,
 Nohi maju alye na nyich chodzit
 Nye mósu; Tak iz hardlom
 Nyits volatz: Podobné ľzu k nim toti,
 Tzo fe nye ľztidzá téj ľzvêj⁴¹⁸ roboti,
 Szpraveněj ľzvîm⁴¹⁹ remeľzlom.

5. Alye ti Izrael ľzvê uffányé
 Szkladaj lyem v BOHU vľechmútzém Panye,
 On ľtsit 'ľvota tvohô⁴²⁰.
 Aronóv Dome lyem v BOHU uffaj,
 Vse lyem do Pána BOHA fe vtzekaj,
 On zaľztuptza vernoho.

⁴¹⁶ Szvêj] Szvêj

⁴¹⁷ 'fivoľztzi] fivoľztzi

⁴¹⁸ ľzvêj] ľzvêj

⁴¹⁹ ľzvîm] ľzvim

⁴²⁰ tvohô] tvoho

6. Bohabojné vřittzi a veritzé
As pod ochranu Bofzku řztojitzé
Majtzes v řzamém uffányé: [[283]]
Szpomnye na náš BÓH, bo náš barz lyubi,
Izraelovi z Aronom slyubi
Szvé vetsné posehnányé.

7. Od nájvettsoho do nájmenfoho,
Vřitkich, chtoré se bojitze joho,
Presehná vář JEHOVA
Vřím potomkom vařím, i priřzpori,
Pořehnányé řzvojo vám otvori,
I naveki zachová.

8. Presehná vář Pán, bo řzám priřzlyubél,
Chtori nyebo, řsem tak krásnye řztvorél,
Z vřitku řzlavnu podobu,
Nyebo jeřzné dlyá řzebe zbudováł,
řSem tsloveku, i řzinom joho dál,
Dlyá meřzta prebiványá.

9. Panye tebe nyichto nye vichvályá
Chto řmertzmu umre, v hrobe zofřtává,
Do řfemi poloseni,
Mi za to, eřtse chtoré řřijeme,
Tze chvályime Panye, i budzeme,
Tzeper i vse na veki.

CXVI. Dzekoványé za vislyebodzenyé iz zahibelyi.
Szeretem és áldom az UR Istent: 74.

OH jak duch mój Pána barz zalyubél,
Tsom viřzluchá hlafř volyányá vernoho,
Szhilyél uchá k modlyidbe řzluhi řzvohô⁴²¹ [[284]]
Stsedre, prave jako on zaslyubél.

2. Us me vetřej bulo v truchlem hrobe,
Tsom mnye zlá řmertz lyem tzo nye ulovila
Dusa mâ⁴²² pekelnim řztrachom znojila,
Nye majutz nyits potzessenyá v řzebe.

⁴²¹ řzvohô] řzvoho

⁴²² mâ] má

3. A lyem fmi k joho menu zavalál,
Ratuj dusu moju, tam mnye vibavél,
On Pán láfzkavi, dobri, i v tém zjevél,
Jak bi utúlnich brányél, zachovál.
4. Kedi fmi fe trápél v nudzi tsaskéj,
Tedi fe ku mnye z ľzvú⁴²³ pomotzu ozvál,
Budz tús v pokoju (tzos bich fe frafzovál)
Ô⁴²⁴ duso mâ! budz v nádžéji dobréj.
5. Ti ľi⁴²⁵ mnye smertzi horkej varovál,
Otsi platsu, nohi tés od upadku,
Na 'femi 'ľivich pred tvim lyitzom chodzu,
Barz ľi mnye Panye barz obradovál!
6. Verél fmi i tedi kedi fmi tak rék,
Tsom fmi ból horki, u velykém trápenyu,
I poľztaveni v ľztrasmém utzekányu,
Vidzu 'fe olhár jefzt kásdi tslovek.
7. Z tsim 'fe mám Pánu tú dobrotz oddatz,
Podzekoványá Pohár já podéjmu,
Joho velkú láfzku vichvályatz budu,
I ľveté meno na pomotz vzivatz.
8. Pred tzalim lyudom pojatki mojo,
Oddám mu vzdzetsnyé jako fmi fe podnyál, [[285]]
Predrahá jefzt smertz (Pán BÓH ľzám to znátz dál)
Kásdich vernich pred otsima joho.
9. Chvályim já tze ľzpaľzitzelya mohô⁴²⁶,
Chtoris mnye zvolyél dlyá ľzvojoho ľzluhi,
Bivsi Szin tvěj⁴²⁷ nájnyisséj ľzlusebkinyi,
Vivjázáls mnye z povjázanya vsoho.
10. Offeru chváli pred tze prinásám,
Chtoru tzi z fertza budu offerovatz,

⁴²³ ľzvû] ľzvu

⁴²⁴ Ô] O

⁴²⁵ ľi] ľzi

⁴²⁶ mohô] moho

⁴²⁷ tvěj] tvěj

Tvé⁴²⁸ meno pred tzalim lyudom viznávatz,
Szvój pojátok tzi Panye mój oddám.

11. U priklyetoch tvojojho kofztzela
Vichvályám tze v tzalém Jerusáleme,
Nús Pánu vřittzi, nús chválu zdávajme
Reknyime řzpolu tak: Halleluja.

CXVII. Vsaké lyud chvály BOHA.
Az URat minden nemzetek: 127.

CHválytze Pána národove,
Velyebtze ho vřitzi lyudze,
Bo jeřt miloserdnofztz joho
Udzelyená nám od nyoho,
I pravda joho zofztává
As na veki Halleluja.

CXVIII. O Dávidovem i Kristuřovém krályóvřtve.
Adjatok halákat az URnak: 66. 98.

TSefztz, a chválu Pánu zdávajtze,
Bo on jeřt barz dobrotlyivi, [[286]]
Joho meno vse viznávajtze,
Tsom jeřt vetsnye milofztzivi.

Izrael reknyi tak z radofztzu
Na chválu Pána řzvojoho,
Róvná jeřt iz vetsnu vetsnofztzu
Velká miloserdnofztz joho.

2. Reknyi Dome Aronóv řmelo
O Pánovéř řtsedrėj lářtze,
Milofztz zavse hotová joho,
Tzeper i na veki vetsnye.

⁴²⁸ Tvě] Tvé

Reknyicze tak z sertza ťsirofztzi
 Bohabojné o ľzvêm⁴²⁹ Pánu,
 Joho veľké miloserdnofztzi
 Na vekí vekóv zofztanu.

3. Vtsáfz mojěj velyikěj ufzkofztzi
 Ku Pánu ľmi ľe zavolál,
 Utsól mój hlafz z ľzvěj⁴³⁰ vifzokofztzi
 I v ľáfztze ľe ku mnye ozvál.

Pán BÓH jeľzt zo mnu z ľzvû⁴³¹ milofztzu,
 Nye zochabi mnye ľzamoho,
 Tsos bich ľe bál, reknu z ľmelofztzu,
 Od tsloveka ľmertelnoho.

4. Pán BÓH zomnu, budu verovatz
 Iz tima tzo mnye ratuju,
 Hardzim z tima, z dalyeki patrátz,
 Chtoré na mnye nafztavaju.

Het ľyepľi jeľzt jak u tsloveku [[287]]
 U Pánu Bohu uffatzí,
 Lyepľi u nyém nádzeju z veku
 Nyis u Krályoch ľzvetzkich matzi.

5. Oblyehly mnye beľzné Pohányé,
 Alye já ľyem u Pánu uffám,
 Mám v nyém i nye ľzlabé uffányé,
 As já jich vľítkich poľztzinám;

Jak rój onyi mnye tak objalyi,
 Alye já jich motzno zbiju,
 Abi z chirom vjedno prepadyi
 Jak ľzuché tzérnyé u ohnyu.

6. Oblapilyi mnye ás dokola
 I krútzá ľe okolo mnye,
 Alye já ľe tak uffám zhola,
 As jich zahibély nye minye.

⁴²⁹ ľzvêm] ľzvéím

⁴³⁰ ľzvěj] ľzvéj

⁴³¹ ľzvû] ľzvu

Ti nyepartzelyu na mnyes pofztál
Chtzél fi mnye zbavitz 'řivota,
Alye fi lyem darne pratzováł,
Tsom BÓH jefzt moja porata.

7. Pán vsechmohútzí jefzt moja motz,
Jomu já pésnye prespévám,
Lyem on je řzám vse moja pomotz,
Zato já lyem u nyém uffám.

Verné vsadzi krásnye řpévaju,
Vpřibitkoch řzvojich veselye
Bořzku velyku motz ohlásáju
Tzo joho ruka řzpravuje. [[288]]

8. Pán řzvojú velyku motz ukáse,
Lyem podéjme řzvoju pravu,
I velyké retsi dokáse,
Vse hodné na velyku řzlávu.

Nyepřáztelye mojo zrozumtze,
Ja řmi v tém uffányu tzali,
Nye umru, zofztanu v 'řivotze
Dlyá Bořzkich velykich řzpráv chváli.

9. Pán BÓH mnye pokartál, i na mnye
Sřvój hrozni batóh prepustsél;
Alye on vse lářzkavi ku mnye,
Bo mnye konyetsnye nye zabél.

Otvortze zato řveté vratá
Kofztzela řzpravodlyivofztzi,
As vojdu v Dóm Pána 'řivota,
Zhlásatz joho chvalebnofztzi.

10. Tsom toti řzu vratá Panovo,
Na chtoré verné vchádzaju,
Chtoré řztojá lyem tim hotovo,
Chtoré řzpravodlyive 'řiju.

Vichvályám tze z pésnyami Panye,
As fi mnye ból barz ponyisél,
Alyes ře zas obráztél ku mnye,
Podnyál fi mnye i vibavél.

11. Kamény, chtori zlé budóvnýtzi
Za odmetni potsítalyi,
V uhlye šztanól tak, ás ho vřítzi [[289]]
Budóvlyi, gruntom priznalyi.

Od Pána vsechmútzoho jeřzt to,
As ře to tak tsudnye řztalo,
Tak abi ře barz, patrátz nato,
Sertzo naso tsudovalo.

12. Ten to dzeny, chtori Pán BÓH řzebe
Prihotovél dlyá řzvêj⁴³² řzlávi,
Zato ř ře, ás nařztál, radujme,
Vichvályajme ho z pésnyami.

Ráts Panye óh ráts zavarovatz!
Tzeper ús Králya řzvojoho,
Ráts ho postřeftzitz, vse pri nyém řztátz
Panye v kásdêj řzprave joho.

13. Blahofřzloveni chtori prisol
Ve jmenye Pána řvetoho,
Blaháme ho, bo lářzku nasol
Iz tselyedzu Pána toho.

Motzni BÓH jeřzt nas BÓH JEHOVA,
Tzo nářz tak osvésťel, jomu
Nasa offera jeřzt hotová,
Sztanyme k óltáru řvetomu.

14. Tis mój BÓH i Otzetř lářzkavi,
Tvojo meno já viřzlávjám,
Tis mój BÓH vse barz milofřtzivi,
Tebe já vetsnye vichvályám.

Dajtze chválu Pánu jeřznofřtzi,
Tsom velká jeřzt joho lářzka, [[290]]
Hojnofřtz joho miloserdnofřtzi,
Na veki vekóv zofřtává.

⁴³² řzvêj] řzvêj

CXIX. Skola Zákona Bofzkoho.
Az olly emberek nyilván bóldogok:

I. ✠ *Aleph.*

AS na vekí fzu blahofzlovené
Chtoré chodzá v fširéj fšpravodlyí vofztzi,
Bofzki Zákón a ufztanovenýé
Varuju, i trimaju v potzlivofztzi.
Tzo Bofzké fvedomfštvá zachovaju,
A BOHA z tsifztoho fertza hlyedaju.

2. Posehnáné fzu i toti v pravdze,
Tzo falyetsnofstz nye robjá i nyeprávoftz,
Lyem vse chodzá u Panovéj dráse,
Zavse naslyedujutz tsifztu nyevinnofstz,
Nakázál fí nám fveti JEHOVA!
Barz zavarovatz rozkáz tvohô⁴³³ fšlova.

3. Ô⁴³⁴! kebi já tak blahofzloveni
Ból, abi fmi tvê⁴³⁵ rozkazi potrimál,
I naslyedovál tvê⁴³⁶ fveté tzeftzi,
Kebi fmi tvój Zákón zavse pilnovál
Abi fmi v fertzu o tém pevnim ból,
As bi fmi nyigdá do hanybi nye fšpadnól.

4. Z tzaloho fertza tzi chválu zdávám,
’Se mnye na tvê⁴³⁷ fveté slyubi nauťsás,
Chtorich tsifztoftz pred kásdim viznávám.
Potrimám já, Zákón tvój po kásdi tsáfz, [[291]]
Lyem tze na to pitám Pána mohô⁴³⁸,
Nye zochábaj mnye nyigda fšzlúhu fšvohô⁴³⁹.

5. 𐤀 *Beth.*

BLudné insak otsitzsitz nye móse
Mládzenyetz tu na fvetze fšvojo dráhi,
Lyem tak, kedz zpolnyi tvój rozkáz BOSE,

⁴³³ tvohô] tvoho

⁴³⁴ Ô] O

⁴³⁵ tvê] tvé

⁴³⁶ tvê] tvé

⁴³⁷ tvê] tvé

⁴³⁸ mohô] mohó

⁴³⁹ fšvohô] fšvoho

Tebe já hlyedám ô Panye predrahi!
 Urob 'fe zo mnu tak barz láfzkavé,
 Nyedaj mi zbludzitz; trimaj mnye v fzvêm⁴⁴⁰ pra' ve.

6. Szlovo tvê⁴⁴¹ fzechováam do fertza fzvohô⁴⁴².
 Abich tze z 'sádnim hréchom nye obrasél,
 Alye zofztál v fztzéstzé prava tvohô⁴⁴³,
 Tvój fveti Zákón fimi v dusi zalyubél,
 Nauts 'fe mnye BOSE posehnáni
 Zrozumetz tvój drahi ukklad vidáni.

7. Z fsvojima hubami zhlásám Panye
 Tvojich úfzt pravo, predrahu vimlúvu,
 V tvêm⁴⁴⁴ Zakonu jefzt mojo kochánye,
 Z slyubami tvojima tzesu dusu fzvû,
 V tém jefzt tzalá radofztz fertza mohô⁴⁴⁵,
 Barsi jich vzdzetsu od bohafztva vfoho.

8. Ufztavitsnye o tvojem Zákonyu
 Dumám, i u nyém jefzt vřítok rofzkos mój,
 Tvê⁴⁴⁶ tsefzti z pametzi měj⁴⁴⁷ nye řzpadnu,
 Szpominám jich tsefzto; Drahi Zakon tvój
 Ô⁴⁴⁸ Panyé! Panyé! chtos i vipové?
 Nye zapomnu fe nyigdá o tvêm⁴⁴⁹ řzlove. [[292]]

9. ѧ *Gimel*.

CZo 'sádám to mi daj ô mój Panye!
 'Sebich já moch dalyéj na tém fvetze 'fítz,
 Tvojo řzlovo potrimatz vse prave,
 Panye ratsis mojo otsi otvoritz,
 Abich na tvój Zákón jefznje patrél,
 A joho barz tsudnu mudrofztz uvidzél.

⁴⁴⁰ fzvêm] řzvém

⁴⁴¹ tvê] tvé

⁴⁴² fzvohô] řzvoho

⁴⁴³ tvohô] tvoho

⁴⁴⁴ tvêm] tvém

⁴⁴⁵ mohô] moho

⁴⁴⁶ Tvê] Tvé

⁴⁴⁷ měj] méj

⁴⁴⁸ Ô] O

⁴⁴⁹ tvêm] tvém

10. Doklyá budu vandrovatz na 'femi
Ráts predó mnu nye fzkritz rofzkazi fzvojo,
Bo z nyistsém iz velyikéj 'sádofztzi
Tvoju fzpravodlyivofztz 'fisnyém barz túho,
Ku tvomû⁴⁵⁰ fzlóvu 'sádofztz velyiku
Mál fimi v fzvêm⁴⁵¹ fertzu zavse v témto veku.

11. Polámes pisnich i potres Panye,
Preklyáté fzu i hodné pokartánya,
Chtoré znyevásá tvê⁴⁵² prikázányé,
Zachovaj mnye od jich potupoványá,
Chtoré mnye lyem pre to znyevásáju,
'Se já tvój Zákón ferdetsnye varuju.

12. Sveta Pánove na mnye záfztojá,
I radzá oprédz mnye skodlyivé radi
Krivofzudtzi, fzini nyepokojá,
V fzvêm⁴⁵³ zbérányu na mnye mislyá zlé zradi,
A já mislyu o Zákónu tvojem,
On porada má⁴⁵⁴ v kásdém tsase mojem.

13. ¶ *Daleth.*

DÚsa moja ku práchu prilijipla, [[293]]
Jako bi fmi us mál fztúpitz do hrobu,
Ofiv mnye podlye fzvojoho fzlóva,
Kedi fmi fzvê drahi Panye pred tobu
Vitsitál, doráz fi mnye vífzluchál
Láfkave, tsim fmi se k tebe zavolál.

14. Nauts mnye Panye na tvê rozkazi,
Nych fzpoznám pútz tvohô⁴⁵⁵ fzlóva fvetoho,
Tak pomislyu tvojo tsudné fzpravi,
Moja dusa iz 'sélyu velyikoho
Roztopi se; Ráts na mnye popatrétz⁴⁵⁶,
I mnye podlye fzlóva fzvohô⁴⁵⁷ potzefitz.

⁴⁵⁰ tvomû] tvomu

⁴⁵¹ fzvêm] fzvém

⁴⁵² tvê] tvé

⁴⁵³ fzvêm] fzvém

⁴⁵⁴ má] má

⁴⁵⁵ tvohô] tvoho

⁴⁵⁶ popatrétz] popatretz

⁴⁵⁷ fzvohô] fzvoho

15. Oddály odo mnye falyetsnofztzi pútz,
 Provadz mnye tzeftzu Zákona svetoho,
 U chtorěj móse tslovek fimelo pótz,
 Bo fimi fzebe vizvolyél fztzésku joho,
 Szpravodlyivoftzt fimi fzebe vilyubél,
 I tvój Zákón pred otsi fšvé polztavél.

16. K tvojim slyubom lyipnye fertzo mojo,
 Má pametz privikla k fvedomftzvu tvomû⁴⁵⁸,
 Ukás mi láfzkavé lyitzo fšvojo,
 Panye, nychaj fe nyigdá nye zahanybu,
 Tvój Zákón budu vse naslyedovatz,
 Potom jak mój duch rátsis obradovatz.

17. ¶ He.

EJ Panye nauts mnye na fšvé drahi,
 Abich na tvojo rozkazi fštarofztz mál,
 I vse pilnovál tvój zákón drahí⁴⁵⁹, [[294]]
 Joho ás do kontza fšsire potrimál,
 Daj mudroftzt taku do fertza mohô⁴⁶⁰,
 Bich vse zachovál rozkáz fšlova tvohô⁴⁶¹.

18. Provadz mnye v dráse rozkazóv fšvo jich,
 Ukás mi fštzésku prava fšvojoho:
 Tsom fe mój Panye barz kochám u nyich,
 Nachily k fšvomû⁴⁶² Zákónu fertzo mojo,
 U tsifztěj bohobojnej pokornofztzi,
 Nye daj mi vpadnutz do nyenáfzitonofztzi,

19. Odvrátz otsi mé, abi nye patrelyi,
 Na toho fšveta obludné márnofztzi,
 Ofiv mislye mê, abi chodzilyi
 Tzeftzami tvěj⁴⁶³ fšvetěj fšpravodlyivoftztzi,
 'Sits tsas obetzál mnye fšluhoj fšvomû⁴⁶⁴
 Szpolnyitz, tsom já tzi fšlusu Pánu momû⁴⁶⁵.

⁴⁵⁸ tvomû] tvomu

⁴⁵⁹ drahí] dradí

⁴⁶⁰ mohô] moho

⁴⁶¹ tvohô] tvoho

⁴⁶² fšvomû] fšvomou

⁴⁶³ tvěj] tvěj

⁴⁶⁴ fšvomû] fšvomou

⁴⁶⁵ momû] momu

20. Odvráťz odo mnye vselyaku hanybu,
Chtoréj já fe barz boju, ô mój Panye!
Dobré tvê⁴⁶⁶ ťztzéski, velyku radoťtzu
Jich fe nautsitz jefzt mojo 'sádánye.
Tvój Zákon ťveti jefzt rofzkos⁴⁶⁷ moja,
Potrimás mnye v pravdze ťzvêj⁴⁶⁸, lálzka tvoja.

21. † *Vau.*

FOrtely odvráťz odo mnye dalyeko,
Miloserdnofztz a ťpasenye ťvê daj mnye,
Tzo dusi potreba udzel vťitko,
Abi fmi to, tim dosvettsél, chtoré mnye
Kalyá, vinyimaju z potslyivofztzi, [[295]]
'Se uffám v ťzlove tvém z fertza ťsirofztzi.

22. Szlovo tvêj⁴⁶⁹ ťvetéj ťzpravodlyivofztzi
Rátsis z mojih ufzt nyigdá nye vinyimatz
Ô⁴⁷⁰ Panye vetsné miloserdnofztzi!
Tsom já lyem tvích ťvetich slyuboch znám 'uffatz,
Zákon tvój v fertzu ťzvêm vse zachovám,
Na nyoho fe na vek vekom opérám.

23. Panye v tēm jefzt mâ nájvettsá 'sádoťtztz,
Pútz rozkazóv tvojich vse naslyedovatz,
V nyich jefzt fertza mohô pólná radoťtztz,
Tvojo slyubi pred Krályami vodlovatz
Hotovi fmi vse, tvêj pravdze ťztoju
Smelye, i nyigdá hanybi fe nye boju.

24. Kochám fe v ťvetém Zakonu tvojém
Panye, vťitké rozkazi tvojo lyubu
Nad vťitkim, v tzalém 'ťivotze mojém
Mê ruki na rozkazi tvojo zéjmu,
Vmislyi mēj tvojo rozkazi ťztojá,
O nyich zavse pilná beseda moja.

⁴⁶⁶ tvê] tvé

⁴⁶⁷ rofzkos] rťzokos

⁴⁶⁸ ťzvêj] ťzvéj

⁴⁶⁹ tvêj] tvéj

⁴⁷⁰ Ô] O

25. † *Zain.*

GRunt láfzki tvêj v tom zdlé i Pánye,
 Tsos fzlusebnikoj priobetzál fzvomû,
 I o tsém fi mu podál uffányé,
 V kásdêj ufzkofztzi operám fe tomu,
 Bo predrahé fveté fzlovo tvojo
 V kásdêj bédze potzesi fertzo mojo.

26. Pisné národi zo mnye sméché robjá, [[296]]

Z nábosenfztva mohô, mnye z nyevásaju,
 Alye já fe od tvohô Zákona
 Zato nye odrútku, z tim nyits nye mislyu,
 Patru na tvê z veku fztuzé fzuídi,
 I potzesenyé vésmu Panye pravdi.

27. I jako zlé a bezbosné lyudze,
 Chtoré od tvohô Zákona odpadlyi,
 Mnye v fertzu zármutzá, tak tvêm fzdudze
 Mój duch fe obraduje, i potzesi,
 V mém vandroványu péseny radofztzi
 Spévál fmi z tvohô⁴⁷¹ Zákona ftsirofztzi.

28. Jak dzény tak notz já vse nye prefz távám
 O tvêm fvetém menu fe opametatz,
 Tvój rozkáz hlyedám i vse doznávám,
 Na to fmi fe zvíknól zavse namahátz
 Nájbarsitz, tú putz fmi fzebe vibrál,
 Abich Zákon tvój ftsire zavarováł.

29. ¶ *Cheth.*

HOre v nyebe jefzt tsáfztka mâ BÓH mój,
 A tu fzlovo tvê, petros na tém budu
 Abich ho pólnyéł, vse ô Panye mój!
 Tvoju tvár kojim z fzerdetsnu modlyidbu,
 Zmiluj fe nado mnu podlye fzvohô,
 Jak fi mi obetzál, fzlova fvetoho.

30. Dobre já podumám fzvojo drahi,
 Abi fmi iz pravéj tzeftzi nye zblúdzél,
 Na to obratzám fzvê vřítké mislyi, [[297]]
 Abich na tvojo fvedomřtvá provadzél

⁴⁷¹ tvohô] tvoho

Nohi fzvê; na to ochtzu fatuju
Bich Zákon tvój potrimál vse pilnuju.

31. Dofztz mnye bezbosné us fzpufz tofilyi,
Osárpalyi, alye já fzamo zato
Nye zapominam tvój Zákon fveti,
I v pólnotzi fztávám lyem fzamo na to,
Abich tsefztz dávál tvêj velyebofztzi,
Za fzuđi tvêj fvetêj fzpravodlyivoftzi.

32. Ku takomu lyudoj já se dávám,
Tzo se tebe boji, patri na tebe,
Chtoré tvój Zákon potrimaju, znám,
Z bévnu milofztzu tzo vichádzá z tebe
Pólni ten fvet: ô Panye milofztzi!
Nauts mnye na rozkazi tvêj fvetofztzi.

33. ♪ *Thet.*

INsak lí nyerobél z fzvojim fzluhom
Lyem láfzkave mój milofztzivi Panye,
Szpravovals mnye z tvojim fvetim fzl ovom,
Nauts mnye, daj mi dobré zrozumenyé,
Obdaruj mnye iz fzpoznyányém fzvojim,
Tsom já tvój Zákon trimám fzpravodlyivim.

34. Opretz toho jak bich ból ponyisen
Barz fmi ból zabludzél od pravêj drahi,
A tzeper fmi ús tvój barsitz hodzen
Varovatz i potrimatz Zákon drahi,
Dobris ti Panye i barz láfzkavi, [[298]]
Tsvits 'fe ti mnye vse na fzvój rozkáz pravi.

35. Pisé na mnye nyeppravdu lapaju,
Vse na mnye vimislyuju datzo zloho,
Alye já rozkazi tvê⁴⁷² varuju,
Jich fertzo vtilo z rozfkosu velykoho
Tukotu fztalo: Alye já v tvojem⁴⁷³
Prave fe kochám Panye v fertzu mojém.

36. Dobre to mnye 'fe lí me ponyiséł,
Abi fmi fe nautsél tvojo pravo,

⁴⁷² tvê] tvé

⁴⁷³ tvojem] tvojem

Chtoré já z ftsiréj dusi zalyubél,
Sztréblo, zlato, patrátz na tvojo fzlovo
Trimám nyitsim: Szkarb chotzbi nájkrossi,
Zákon tvój mi je vse nad tim nájdrassi.

37. ♪ *Jod.*

KRályu mój! ruki tvê fztvorilyi mnye,
Nauts'fe mnye na prikázányé fzvojo,
Bich fzpoznál pevnýe jich zrozumenýé,
Abi radoŕtz velyiku vsalyi z toho,
Bohabojné, vidzátz ás já v tvojem
Szlove uffál v tzalém 'fivotze mojém.

38. Szpravodlyivis Panye v fzudoch fzvo jich,
I nyekartzes bez pritsini nyikoho,
Hodnye bijes i mnye v hréchoch mojich,
Urob zo mnu zas z milosertza fzvohô⁴⁷⁴,
Abi mnye fzlusebnyika potzesél,
Jak í mnye v fzvém svetém fzlove zaslyubél.

39. O! ukás nadomnu láfzku fzvoju, [[299]]
Abi já 'fél: Bo vse u tvojem fzlove
Mám tzalú rofzkos fzvû i nádzeju,
Upadnu do hanybi pisené, meravé,
Chtoré na mnye nyevinnye zaŕtojá,
Bo jezť vse o tvém prave mislya moja.

40. Nyech fe ku mnye tê vŕitké navratzá
Tzo fe tze bojá, v fztzi maju Zákon tvój,
Svedomŕtvom tvim duveruju z fertza,
Mojo fertzo na tém pilné BOSE mój
Budze, bich rozkáz tvój vse pilnovál
Stsire, abich zlú hanybu nye vodlovál.

41. ♪ *Caph.*

LÁfzku vrutzi po tvojem fzpasenýe
Túsim, a tsekám sveté fzlovo tvojo
Uffajútz fe tvomû zmiloványe,
As taki viŕzusél fmi otsi fzvojo
Z túsenýá velykoho hvarátz: kedi
Us mnye potzesis, viratujes z bédí?

⁴⁷⁴ fzvohô] fzvoho

42. Chotsi fmi fztanól hnyet takim prave,
Jak lyachvitza na dime vífzusená,
Istse já fe o tvêm fvetém prave
Nyezabuvám, ô Panye! Panye! doklyá
Doklyá budzes z fzvojim opoznyovatz
Szúdom? zbitkonyikom mojim folygovatz.

43. Písné, i znyevásnyitzi tvojoho
Zákona fvetoho, pod mnye dól kopu,
O! Pomfztzitzelyu prava drahoiho [[300]]
Dobré rozkazi tvojo, i vse budu,
Lyem bez pritsini mnye ohányaju,
Ratuj, bo znás pravdu i krivdu moju.

44. Lyem telyo tzo us mnye nye fztrávilyi,
I nyezhladzilyi z téj 'femi konyetsnye,
Istse já nye zochabél tvê slyubi,
Pomotzuj mnye fzvû milofztzu mój Panye!
Tak já potrimám fvedomfztvá tvojich
Ufzt, lyem mnye nyigdá nyefzpústsaj z rúk fzvo jich.

45. ǀ *Lamed.*

MOj Panye vse a na veki tirvá
Szlovo tvê u nyebetzkéj vífzokofztzi,
Tak i Bofzká fzpravodlyivoftz tvoja
Zofztanye po tsáfzi vetsnéj vetsnofztzi,
Jak tâ 'fem od tebe fundováná,
Sztoji motzno v fzvêm gruntze nyerusená.

46. Na tvój rozkáz vse tak fztoji Panye
Vfítko, tzo fí z fzvû motznu ruku fztvorél,
I tebe fzlúsi kásdé fztvorenýé,
Kebi ból fmi fe z tvím pravom nye tzesél,
Us bich ból v fzvojich velykich zahinól
Bédoch, i na tém fvetze dávno nyeból.

47. Nyigdá já fe o tvêm nye zabudu
Zákonyu, predrahich rozkazoch tvojich,
Bo ti mnye prék nyich 'fívis bez blúdu,
Tvój já fmi, potrimaj mnye prék rúk fzvojich,
Panye zavaruj 'fe fertzo mojo, [[301]]
Bo 'fisnyém barz potrimatz fzlovo tvojo.

48. Bezbosné na mnye tajnye váltsilyi,
Jak bi mnye zhladzilyi na tém pratzújutz,

Alye já vse patrim na tvê slyubi,
I já toho tu dújdu vihlyedujutz,
As fe konyetsnye vřitko preminye,
A řzlovo tvojo na veky zofztanye.

49. Ț *Mem.*

NÁj barsěj lyubu tvój Zákon Panye,
O chtorém kásdí dzeny rád beseduju,
Tsom řzlovo tvê velyku radořtz u mnye
Zbudzi, z vettsús mnye obdarél mudrořtztu
Jak nyeprázelyóv mojich, i nyigdá
Tvê rozkazi fe od mnye nye oddályá.

50. Mudrějsim ři mnye od Meřtróv mojich
Pořztavél, chtorich za Mudertzóv kásdé
Maju: Mislya mã o řvedomřtzvoch tvích⁴⁷⁵,
Bo řztoji vse; ô mój lářzkavi Panye!
Mudrějsim mnye od řztarich pořztavjá
Rozkazi tvojoho řvetoho prava.

51. Od zlěj pútzi nohi řzvê řtzahuju,
Abi řmi po bludněj řtzěstze nye chodžél,
Potrimanyu fe Panye raduju
Prava tvohô⁴⁷⁶, bich vse na tvojo patrél
řzúdi, od chtorich fe po vetsni tsářz
Nye oddályu, bo mnye přek nyich nautsás.

52. řzlatké i drahé řzu tvojo řzlová, [[302]]
I het řzlatsé jářznom mojím od medu,
řich rořzkosnořtz nyevipovedžená,
řzvú múdrořtz u řzlove tvójém funduju,
U nyém hlyedám moju mudrořtz drahú,
Nyenávidzu kásdu řalyetsnú drahú.

53. Ț *Nun.*

Ô⁴⁷⁷ Jak jazsné jeřzt řzlovo tvê Panye!
Chtoré vse osvřtzuje nohi mojo,
Abich prořzto krátsál po tvěj⁴⁷⁸ řtzěstze,
U chtorěj já vse mosu chodžitz řmelo,

⁴⁷⁵ tvích] tvich

⁴⁷⁶ tvohô] tvoho

⁴⁷⁷ Ô] O

⁴⁷⁸ tvěj] tvěj

Prisáhnól fimi fe, tzo i potrimám,
`Se já tvojej pravdi fzlovo ofztrihám.

54. Okrutnye jak fimi barz utrápeni
Tslovek, ô Panye rátsis mnye ochládzitz!
Jako lí mi ratsél obetzatzi,
Ô⁴⁷⁹ rátsis ústz mojich offeru vzdzetsitz!
Chtorú tzi podává fertzo mojo,
Nautsis mnye na fveté pravo tvojo.

55. V harfztzi fzvojej nosu dusu moju,
Znojázt v pretvarděj smertelněj úfzkofztzi,
Ítse o tvém prave nye zabudu,
Nyeverné tvohô⁴⁸⁰ Mena znyevásnyitzi
Dól pod mnye kopu, a já vse zdichám,
Od rozkazóv tvojich fe nye oddályám.

56. Eretsnye biruju tvê fvedomfztvá,
Trimám jich dlyá fzvohô⁴⁸¹ fzkarba drahofo,
U nyich budze vřítká radořtz moja, [[303]]
K pravu tvomú⁴⁸² nachilyu fertzo fzvojo,
Abich Panye na vekí potrimál
Zákon tvój, i konyetsnye zavarovál.

57. *Ð Samech.*

PAnye znás jak barz tich nyenávidzim,
Chtoré fe zavse lyem o zlém dumaju,
Alye zas tvój řveti Zákon lyubim,
Tebe trimám za vsú ochranu fzvoju,
Tvojo slyubi řzu mojo uffányé,
Tvê řveté řzlovo mnye potzesi Panye.

58. Oddálytze fe bezbosné odo mnye,
Tsom já řvítko to chtzu vernye potrimatz,
Volyá, tzo mi mój BÓH nakazuje,
Satuj mnye podlye fzvohô⁴⁸³ řzlova chovatz,
Abich `sél Panye ráts mnye potverdizitz,
Nyedaj mi fe v mém uffányu zahanybitz.

⁴⁷⁹ Ô] O

⁴⁸⁰ tvohô] tvoho

⁴⁸¹ řzvohô] řzvoho

⁴⁸² tvomú] tvomu

⁴⁸³ řzvohô] řzvoho

59. Budz mi na pomotzi mnye viratuj,
 Tak mnye milé budzé tvê sveté pravo,
 Tsom já v nyém hlyedám vřítok rofzkos mój,
 Takich Panye, o 'šem pobijes vřítko,
 Tzo se od tvích⁴⁸⁴ rozkazov oddályá
 Iz olhárřtvmom a falyetsnofřtzu chodzá.

60. Zarůtzis jako skrédi nyitsohodnu,
 I jak trořzku, téj femi nyepobosnich,
 Tvojo řvedomřřtvá iz řertza lyúbu,
 Mojo řertzo tremřtzi v řzvřch⁴⁸⁵ řztrachoch vely'kich
 As se na mnye trese tzelo mojo,
 Patrátz na velyké tvardé řzudi tvojo. [[304]]

61. *Ť Ain.*

RObitz faletsni řzůd nyemám dzeku,
 Szpravodlyivé pravo robu kásdomu,
 Nye daj mnye zato zlomu tsloveku
 Do rúk, i tim chtoré mnye ohányaju,
 Mnye řzluhu řzvohô na dobré provatz,
 I ráts opréřz zlich pisnich zavarovatz.

62. Z tzemnu mhlu zachodzá mojo otsi,
 Tak pátrá, tvů pomotz ořsekávajutz,
 Iz řzlova tvohô pravdi 'sádofřtzi,
 Nye bav se Panye, ukás mi řzvů pomotz,
 Urob iz řzlůhom řzvojim lařzkave,
 Uts mnye na řzlovo řzvê, tsvits mnye v řzvêm⁴⁸⁶ 'prave.

63. Tvój řzluha já řmi dás mi umenyé,
 Abi řmi rozumél řvedomřřtvá tvojo,
 Bo tvâ nauka jeřřt mē utzeřsenyé,
 Tsářz Panye abis potsál řzůdi řzvojo,
 Tsom nyét ús meřřta řzpravodlyivofřtzi,
 Tvój Zákón jeřřt u velykéj z nyevásnofřtzi,

64. Zato já Panye tvojo rozkazi,
 Barsi zalyubély od tsifřztoho zlata,
 Potzlyivim jich nad kásdima retsmi,
 Potřimám jich tsifřto řzpravodlyivima,

⁴⁸⁴ tvích] tvich

⁴⁸⁵ řzvřch] řzvich

⁴⁸⁶ řzvêm] řzvém

Tzali 'řivot řzvoj podlye nyich vedu,
A falyetsnofztzi řtzésku nyenávidzu.

65. *Đ Pe.*

SVete jeřzt Panye řvedomřtvo tvojo,
Zato ho duřa moja zavaruje, [[305]]
Nato ře namáhá řertzjo moja,
řzlovo tvojo chto ho prijme do řzebe,
Tzemné řertzjo, pokrutki osvétzi,
I nyeumelich na mudrořtz nautsi.

66. Panye tseřzto zdichnu uřztá moja,
Tsom já to barz z řzvojoho řertzja 'řádám,
Bich pevnye rozumél pravo tvojo,
Popatris na mnye ář lyitzo tvê řzpoznám,
Butz mi lářzkavi lyem to 'řádám já,
Jak ku řim chtoré tvojo meno lyubjá.

67. Provadz u tvêm řzlove moja drahi,
Nyahaj u mnye 'řáden falts nye panuje,
Ochrányis mnye ô mój Panye drahi!
Od lyuda, chtori na mnye nápařtjuje,
Abich na tvój Zákon řmelo patrél,
Rozkazi tvojo vse zachováł pólnyéł.

68. Osvéřsis řzvu tvár nad řzluhom řzvo jim,
I nauts mnye, abich dobre podumál,
Nats mnye nautsás⁴⁸⁷ z rozkazom řzvojim,
Tseřzto ře z mojich ots řzlizni vilyéje
Potok, zato, 'ře lyud z bezbosnofztzi
Nyémá tvój Zákon v hodnéj potzlivofztzi.

69. *Ź Tsade.*

TI ři Panye BOSE řzpravodlyivi,
I řzpravodlyivé řzú vřitké řzúdi tvê,
Ô⁴⁸⁸ JEHOVA BOSE nas lařzkavi!
Nakazál ři tvojo řvedomřztvá pravé, [[306]]
I vimluvi pilnye zavarovatz
Tvê řveté řzlová barz tsifzto zachovatz.

⁴⁸⁷ nautsás] uautsás

⁴⁸⁸ Ô] O

70. Telyo nye zhinu z velykéj vruzfoztzi,
Kedi vidzu ás tvojo fveté fzlovo,
Pred mojima jefzt v nyepotzlivofztzi
Nyepráztelmi, chtoré tvê fveté pravo
Osmévaju: Tsifzté tvojo slyubi
I tvój fzlúha jich barz ferdetsnye lyubi.

71. Mali já fmi, i barz potupeni,
Ífse fe o tvêm prave nye zabudu,
Mám fztarofztz vse na tvój Zákon vetsni,
Tvêj pravdi kontza 'sádné nye dobudu,
Bo vetsné fzu tvê fzpravodlyivofztzi,
I pravé pravo kásdêj fzpravodlnofztzi.

72. V ohányantze fmi i u fzusenyu,
Alye nye mislyu 'sádnim mîm trápeným,
Kochám fe v tvojem fvetém Zakonu,
Nyét veku kontza u fvedomfztve tvojem,
Rátsis mi ho láfzkave vijevitz,
Abi fmi ból fmeli doklyá budu 'fítz.

73. *¶ Koph.*

USzlis modlyidbu mû Panye v nebe,
Tsom já volám k tebe z fertza tzaloho,
Abich napólnýél prikázanyé tvê,
Szpomahaj mnye z pribitku nyebetzkoho,
Abi fmi fe vo vsêm tak fzpravovál,
Abi fmi tvój Zákon ftsire zachovál. [[307]]

74. Tsefztokrátz rano oprétz fvitányá,
K tebe fe volám u fzvojej modlyidbe⁴⁸⁹,
V tvojem fzlove uffám bez presztányá,
Szkorêj otsi mojo dzvihám ku tebe,
Jako fztrás chtorá pred fvetom fztává,
I dumám fe o nautze tvohô⁴⁹⁰ prava.

75. Vifzlis hlasz mój iz milofztzi fzvojej,
Potrimaj mój 'fivot z fzvêj fzpravodlnofztzi,
Panye lyutóvnofztzi barz velyikêj,
Obraduj mój Duch ráts mnye ofívitzi

⁴⁸⁹ modlyidbe] modlibbe

⁴⁹⁰ tvohô] tvoho

V prave tvêm, bo mnye lyúd zli utrápél,
Chtori fe od tvohô prava oddályél.

76. Alye ti fi Panye blyifzko ku mnye,
Na tebe já fe v kásdém tsáse uffám,
Szpravodlyivé fzu tvê pravá vřítké
Od dávna o tvojich svedomřtvách to znám,
'Se onyi ás na veki zofřtanu
Chtorich nye zataju, vipovém pravdu.

77. ¶ *Refřch.*

ZMiluj se, a vijmi mnye ztrápenyá,
Ráts popatritz, a vislyebodz mů dusu;
Bo já na řzlová tvohô⁴⁹¹ Zákona,
Preto 'fe ho lyúbu, pamjatátz musu,
Pravotz fe o mnye a chrány mnye Panye,
A vedlya řzlova řzvojoho obřiv mnye.

78. Vera od bezbosnich jeřřt dalyeko
Vislyebodzenyé i drahé řzpasenyé, [[308]]
Bo nye hlyedaju rozkazi tvojo,
Velyké tvojo miloserdenřtva Panye,
Ráts mnye pomotzovatz abi řmi 'sél,
I podlye tvohô prava pravdi chodzél.

79. Nye zochabim já řvedomřřtvá tvojo,
Chotsi na mnye velyo zloho napéřá,
I velyo jeřřt tich tzo 'řidlo mojo
Ohányaju, řertzo mojo z tim trápřá
Kedi nyeprátzelye řřpravodlnofřtzi
Tvê řveté řzlovo maju v znyevásnofřtzi.

80. Lyubu já Panye rozkazi tvojo,
I na veki fe od nyich nyeoddályu,
Z řzvěj láfřki potrimaj 'řidlo mojo,
Tvojo řzlová z pravdu vřítko zvisřuju,
Sřúdi tvěj řvetěj řřpravodlyivořřtzi
Zofřtanu tzeper, i po vsê vetsnofřtzi.

81. ¶ *Schin.*

JAk faletsnye Knyisata pořřtalyi
Na mnye, a bez vini mnye ohányaju,

⁴⁹¹ tvohô] tvoho

Mê fertzo fe tvohô fzlova boji,
 Alye mój duch plyefzá v tvêm⁴⁹² obetzánu,
 Jak tot chtori drahé fzkarbi nájdze,
 Abo tzo barz velyiki zifzk dobudze.

82. Na fvetze barsěj nyits nye návidzu
 Jak klamfztvo, nyeutzlyivé olhárfztvo,
 Alye tvojo fveté pravo lyubu,
 Tak mnye rozveselyi tvojo fvedomfztvo [[309]]
 As kedi tvojo fzúdi pomislyu,
 Kásdi dzeny tvê meno fedzemráz chvályu.

83. Chtoré tvój fveti Zákon váruju,
 Tich fertzá velyki pokój naslyeduje,
 Do 'sahněj zahibelyi nyefzpadnu,
 Panye tsekám tvojo drahé fzpasenyé,
 V tém obratzám vřitké mislyi mojo
 Abi fmi vse pólnyél rozkazi tvojo.

84. Dusa moja na tvê fztarofstz nosi
 Drahé fvedomfztvá, chtoré já barz lyúbu,
 I z nyima fe mojo fertzo tzesi,
 Na fvedomfztvá tvojo já vse pilnuju.
 Pred tobu fzu mojo vřitké drahi,
 Mój tzali 'řivót ô Panye predrahi!

85. ¶ *Thau.*
 Vřizlis ô Bose! mojo volányé,
 I daj mi fzpoznať fzpravodlyivofstz fzvo ju,
 Jak ři v fzvêm fzlove obetzál Panye,
 Ráts pred řzebe púststz modlyidbu moju,
 Vislyebodzis mnye z kásdėj úřzkofstzi
 Z fzvěj zdávna obetzáněj lyutóvnofstzi.

86. Kedz já fe nautsim tvojo rořkazi,
 Budu tze vichvályovatz hubi mojo,
 Jezik mój tvê fveté fzlovo zhlási,
 Tsom kásdé pravo, vřitké slyubi tvojo
 Szamá řsirofstz, tsifřta fzpravodlyivofstz,
 U chtorich fe nyenájdze 'řádná márnofstz. [[310]]

⁴⁹² tvêm] tvém

87. Vislyebodz mnye z šzvojima rukami,
Ô⁴⁹³ Panye! rátsis mi butz na pomotzi,
Tsom já barz lyúbu tvojo rozkazi:
Tvê šzpasenyé tsekám BOSE milofztzi,
V chtorém šmi zlosél uffányé mojo,
Tsom já barz lyubu šveté pravo tvojo.

88. Dusa moja lyem zato 'šitz 'sádá,
Abi ona tebe vichvalyovala,
Nych mnye šzúd tvój dlyá porati padá,
Tak já blúdzu jako ovtza šztratzena,
Pohlyedaj mnye Panye šzluhu šzvohô,
Tak nyezabudu rozkáz prava tvohô.

CXX. Modlyi še Dávid préztziv ohvartzóv.
Én az UR Istenhez kiálték:

VOLál šmi še do šzlavi Pána
V tsáfz šzami velykohô trápenyá,
I višzluchál modlyidbu moju,
Panye vkás mi zas láfzku šzvoju,
Brány mnye jezika fortélynoho,
Falyetsnich húb národa zloho.
Budz ochrantzom dusi mojéj
Ô⁴⁹⁴ BOSE lyútošftzi vetsnéj!

2. Tzo tés tzo falyetsni chofznuje
Jezik? tzo dobroho zbuduje?
Tzo ti za pošítok iz zloho
Tsloveka lyem olhajútzoho?
Chtorich také ješft kásdé šzlovo, [[311]]
Jako ofztré šztrélki lukovo,
Róvné k ohnyu trávútzomu
Do jedlyin upadnutomu.

3. Ô⁴⁹⁵ jak mi to barz tzesko Panye!
'Se mám tak dlúhe vandroványé,
Biványé v sátroch Mésákitzkich,
I u prišitkoch Kadárenšzkich,

⁴⁹³ Ô] O

⁴⁹⁴ Ô] O

⁴⁹⁵ Ô] O

Jaj mnye! bo dávno dusa moja
Medzi fzinami nyepokoja
'Sije, otkely mój frafzunok
Jefzt, okrutni tvardi fzmutoč.

4. Já fe v fvetém pokoju kochám,
Joho 'sádám, zlú zvalu nyechám;
Alye kedz já o nyém hutoru,
Onyi fe do zléj vojni beru.

CXXI. Nauka fe obrani Božkéj.
Szemem ' az hegyekre vetem:

K Hóráám znásám oti fžvojo,
Tsom já z hóri tsekám
Toho, v kém pomotz mám:
Pán BÓH jefzt uffányé mojo,
Chtori nyebo, 'sem fžtvorél
Vsechmohútnofzt fžvû zjevél.

2. Upatku nohi tvê chová,
Tsom nye fpi nye dréme,
Zrak z tebe nye zéjme,
Sztráfztza Izrael JEHOVA [[312]]
Zbrojni, biztri, hotovi,
Nájprév Izraelovi.

3. Pán záfztuptza lyuda fžvohô⁴⁹⁶,
Jefzt tvoja zažlona
Tobe vse pritomná:
Preto zmennofztzi škodnoho
Szlunka anyi mesátza
Tvojo lyitzo nye fžtratzá.

4. Budze tze Pán fžám varovatz,
Na tvojem vijdzenyu,
I na dnu prijzenyu,
Dusu tvû upatku chovatz
Na nyekonyetsné vekí
Tzeper i vse na vekí.

⁴⁹⁶ [žvohô] žvoho

CXXII. Nauka iz fzlusbi Bofzkéj ridzenya fvetzkoho.
O'rülök az én szívemben:

RAduje se fertzo mojo,
Kedi mi to povedaju:
Podzme do Bofzkoho domu,
Do mefzta Pána fzlavnoho,
Abi sme u tvój chrám fveti
Ô⁴⁹⁷ Jerusálem! v fztupilyi.
Kráfzni Város Jerusálem,
Szkladná jeftz joho budóvlya
Kde se kásdi náród fzhádzá,
U rofzkozném redu Pólgárfzkém. [[313]]

2. Kásdi náród Pána fzlavi,
Jak Izraeloj nakázál,
Bi se v Jerusálem fzhádzál
Dlyá imena joho chváli,
Tu se fzdudné fztolki zlosá
V chtorich fzlavni dóm Dávida
V tsifftéj pravdze kásdoho⁴⁹⁸ fzüdzi,
Za ten Város se modlyitze,
Chtoré ho ftsire lyubitze,
BÓH váfz z pokojom nyech obhradzi.

3. Prebivá fi v tvojich múroch
Pokój, mér, i tzichá fmelofftz,
Medzi tzalim lyudom jednofftz,
Dobré ftfefftzé v tvojich domoch,
Dlyá dobrich prátzelyóv mojich,
Krevnich tam prebivajúftzich,
Dáss Pán BÓH pokoja fztáloho,
Za ftfefftzé já toho mefzta
Zbudovanoho dlyá BOHA
Vintsuju tzi vsoho dobroho.

⁴⁹⁷ Ô] O

⁴⁹⁸ kásdoho] kásdomo

CXXIII. Modlyi fe Izrael za vislyebodzenyé.⁴⁹⁹
Te hozzád fzeimeimet UR Isten:

OTsi fzvojo podnásám do tebe
Ô⁵⁰⁰ Krályu na nyebe!
Jak otsi patrá fzlúhi pilnoho
Na Pána fzvojoho,
I jak fzlúsebná na ruki fzvojěj [[314]]
Patri Panyi vláfzněj:
Tak mi zrák fzvój z Pána nyefzpustsáme
As lafzki doznáme.

2. Zmiluj fe Panye zmiluj nadnami!
Velymi bédnyikami:
Bo náfz zli národ ás do prikrofztzi
Osmjál, vinyál zo fztzi:
Sziti jefzt nas duch pisnich znyeváhi,
Ô⁵⁰¹ Panye! predrahi,
V prach náfz fztlatsilyi fvetzké Bohátsé,
Otkely Jákob platse.

CXXIV. Dzekoványé za vislebodzenyé.
Az Izrael ezt nyilván mondhatja:

IZrael teráz tak hvaritz mose:
Kebi búl Pán BÓH fzám nye búl z nami,
Kebi búl nám nye búl na pomotzi,
Kedi na náfz barz bezbosné lyudze
Z velyiku zlofztzu pofztalyi bulyi:

2. 'Sedlyi bi bulyi náfz taki 'fivtzom,
Tak fe bulyi na náfz rozjédzilyi,
Zo vřítkich fztrán náfz zburené habi
Prikřilyi bi bulyi z velykím fztrachom,
Potok bi búl sól prék nasěj dusi.

3. Preslyi bi bulyi prék nasěj dusi,
I fztarlyi náfz het vodi pribulé,
Budz tebe tsefztz, chvála dobri BOSE,

⁴⁹⁹ .],

⁵⁰⁰ Ô] O

⁵⁰¹ Ô] O

'Se ľi nářz nyevidál na jich zubi, [[315]]
Abi nářz nye rozťarhalyi hrosnye.

4. Volyá jak ptátsok nyevinni vtzeknye
Z Ptátsárovoĥo řidla: tak i mi
V tzeľy, i řidlo zlé potarhali:
Tsom Pán BÓĤ jeřt naso řzpomosenyé,
Čťori nyebo, 'sem řztvorél z hvézdami.

CXXV. Nauka z obrani Bořkěj.

A' kik bíznak az UR Istenben:

Čťoré se uffáju do BOĤA
Z řzpravodlyivu véru,
Nyigdá nyezahinu,
Nyezatrati jich zlá řirvoĥa,
Sztálé budu, jak Sion řveti
Sztáli na veki.

2. I Jerusálem volyá jako
Hóri obklyútsilyi,
I barz motzné múri:
Tak Pán BÓĤ řzvojo malé řztadtzo,
I vernich řzvojich oĥradzuje,
I zavaruje.

3. Tsom řzvój lyúd nyigdá nye opútsi,
I do nyepratzelfřkich
Rúk on řzvojich vernich
Z řzalkom nye vidá, nye vipútsi,
Abi z nyima nye řzpadlyi vjedno
Do řréĥu zloĥo.

4. Nye oddalyi on se od dobrich, [[316]]
Čťoré z řtsirim řertzom
Čťodzá, z řzvojim lyitzom;
Lyem se řzkríje od nyepobosnich,
Daj tus pokoja BOSE dobri
Izraelovi.

CXXVI. Chváli zdányé za vislyebodzenyé z jatzu Babilonfzkoho.
*Mikor à Siont az Isten*⁵⁰²:

KEdi Pán BÓH z Babilona
Provadzél rabóv Siona:
Tak nám fe vláfznye vidzelo
Jak bi to fe vo fzyne dzelo,

Jezik nas pólni ból z radoftztu,
Prespévalyi sme z veselofztzu,
Pohányi fe tsudovalyi,
Bofzká motz to, povedalyi.

2. Pán BÓH v náfz zjvél fzvoju motz,
Szvê velykê tsudá, fzvû dobrotz:
Zato joho vichvályujme,
Z sertza fzvohô⁵⁰³ fe radujme.

Viprovadz Panye i zofztalich,
Urobis konyetz vesenyá jich,
Jak bis zafzchli kraj nastsivél
Prave i z vodu obtserfztvél.

3. Chtoré feme vinásaju,
Szmuto z fzlizmi rozsévaju,
Potom z velykû veselofztzu [[317]]
'Snu i zbérjaju z radoftztu.

Panye dofitsis nám z milofztzi,
Ponyeváts sme fályi v horkofztzi,
Abi sme v radoftzi 'falyi,
Sznopi nyefzútz prespévalyi.

CXXVII. Pólgárfztva i Domovfztva skola.
*Hogyba ember házat épít: 117*⁵⁰⁴.

NYech dom chto jak chtze budu je,
Bez pomotzi nájvissoho,
Nye vkorenyi fe grunt joho:

⁵⁰² *Isten*] *Istent*

⁵⁰³ [fzvohô] fzvoho

⁵⁰⁴ V pôvodine tento údaj nie je vytlačény.

Kedz BÓH meľzto nye ratuje
Nyech ťpi, nye spi ľztrás jak volá,
Nye zná ofztréľzťz nyepráťzelya.

2. Daremné ranné vľztávanyé,
I vetsár pozno ľyéhányé
Kúľz chlyeba znojom hlyedajúťz
Nye v tém ľztoji posehnányé:
Szvojim milim BÓH povolyi
Dá tzo treba ľzen dozvolýi.

3. Koho BÓH dári z dzétkami
Velykê Bofzké posehnányé,
Rofzkosné obradovanyé,
Vdzetsi ho Pán tzo nad nami,
Chto vidzi na dlúhé ľyétá
Ovotz ľzvojoho 'ľívota.

4. Ô⁵⁰⁵ jak darunki predrahé!
Dze roľznu mê milé dzétki, [[318]]
Jak v záhradze kráľzné kvétki.
I onýi ľzú také blahé
Jak ľztréľki v musa motznoho
Rukoch, vse na pohotovo.

5. Na veki blahofzloveni
Taki, tzo ľe bévnyí z nyima,
Vse luk ľztréľkami pólon má,
I nye budze zahanybenýi,
Smeli ľe v bránoch ozove
Po nyepríáťzefzlkém ľzlove.

CXXVIII. Skola BOHAbojnofzťzi.
Bóľdok az ember nyilván: 130⁵⁰⁶.

BLahofzloveni tslovek
Tzo ľe BOHA boji,
U joho drahoch ľzvój⁵⁰⁷ vek
Sztrávi, vse v nyich ľztoji:

⁵⁰⁵ Ô] O

⁵⁰⁶ V pôvodine tento údaj nie je vytlačený.

⁵⁰⁷ ľzvój] ľzój

Tsom ti fe budzes chovatz
Rúk ľzvîch⁵⁰⁸ vernú prátzu,
Barz tze budze varovatz⁵⁰⁹
Pán BÓH ľzvû pomotzu.

2. V tême dome tzi manselku
Pofztavi tak blahu,
Jak vinyitza na ľzlunku
Zrodlyvá, predrahu.

Uvidzis kolo ľztola
Kráfzné dzétki tvojo,
Jak olyivki dokola, [[319]]
Utzesenye ľzvojo.

3. Také tomu zachováľ
Pán blahofzlovenľztvo,
Músoj tzo fe mu udál
Na poľzluchomenľztvo.

Barz tze posehná Pán BÓH
Z ľvetoho Siona,
Podá tzi ľzpasenyá röh
Iz Jerusálema.

4. As doklyá ti uvidzis
Szvojich ľzinóv ľzini
Izraela, tzo na zvis?
Pokoja novini.

CXXIX. Chvála Páná BOHA za vislyebodzenyé.
Én ifjúságomtól-fogva engem`:

OD mojéj mládofztzi tseľztokrátz mnye
Utrápilyi muse reknutz Izrael:
Od dávnich tsáľz já znásám ľzusenyé,
Istse mnye nye móhlyi zhladzitz ás dotel.

⁵⁰⁸ ľzvîch] ľzvich

⁵⁰⁹ varovatz] varovarz

2. Na krífta-krisom chribet mój tzali
Rozoralyi nyepobósnýé orátse,
Zrezalyi na mnye hliboké brázdi,
Tak ás tzaloho nyét nyits v mojém tzelye.

3. Alye BÓH dobri vse fpravodlyivi
Strángi rátsél roztarhatz nyeprátzefzké,
Chtoré nye návidzá Sion fveti, [[320]]
Budu od Pána BOHA zahanybené.

4. Takima fztanu jak podlá tráva,
Chtorá zvikla virozfnutzi na fztrese;
Alye vífzchnye oprétz viplyeványá,
Z chtoréj pořitku 'sadnoho nye budze.

5. Na chtoréj 'snyetz nye nájdze telyo,
Abi iz nyéj móm napólnitz jednu harfztz,
Nye potrebné tam 'sadné porvéfzlo:
Bo vjázats nyemá tzo pod fživé plyetzo vsátz.

6. I chtoré tamtátz préjdu, nye mósu
Hvaritz tak: Pán BÓH presehnaj to 'snyivo,
Alybo: Vintsujem vám 'sádbu bévnu:
Tsom nyét na tzo vsátz Bofzké drahé meno.

CXXX. Modlyidba za hréchem odpufztsenyé.

Te hozzád tellyes fživböl: 128.

K Tebe BOSE lyutofztzi
Volám z fertza fzvohô,
Z téj fzliznéj hlibokofztzi,
Vífzlis mnye bednoho,
Szchily ku mnye uchá fzvojo,
Kedi já tze vzívám
Zhlyedni⁵¹⁰ na prosbi mojo:
Tsom tze zdávná 'sádám.

2. Kedz bi fi náfz chtzél kartatz,
Jak fme zafzluřilyi,
Chtos bi fe tak móm ofztátz? [[321]]
Panye i téj chvilyi;

⁵¹⁰ Zhlyedni] Zhlnyedni

Alye ti hotovi vse
Hrésnyikom odpustitz,
Priijmes fzkrušené,
Chtzes se z kásdim fzlávit.

3. As taká láfzka v Pána,
Nam hrésnim hotová,
Vfivám toho uffánya
Podlye joho fzlóva,
Z velykim Pána tusenyém
Tseká dusa moja,
Jak zornyitzu z fvitányém
Tzo na fztrási fztojá.

4. Izrael v Panu fzvojem
Uffaj bez prefztányá,
Nyét kontza, veruj vse v nyém,
Joho zmiloványá.
Od fitkich nyeppravofztzi
Izraela BÓH fzám
Viflyebodzi z milofztzi,
Ten miloserdni Pán.

CXXXI. Skola ponyisenofztzi.

URam nem üz nagyra fzívem: 100. 134. 142.

NYe vifli se fertzo moja,
Otsi na pichu nye zhásám,
Zverch fzebe se nye vinásám,
Duch, fertzo, nyifzké obojo. [[322]]

2. Kedz fmi nye ból tak utúlynim,
Jak malé dzétze od tzitzka,
Chtoré odlútsila matka
Vmêm fertzu, i tak pokornim.

3. Mój duch ból tak ponyiseni,
Jak od perfí odlutsená,
Nájpokornýjsá dzetzina,
K nyomu jefzt mój duch podobni.

4. Izrael u fzvojem Pánu
Kladz vetsnye uffányé fzvojo:

On jefzt fšám fšpasenyé tvojo,
As na vekí nyekonyetsne.

CXXXII. Dávida pilnofzt v Bofzkéj fšlusbe.
Emlekezzél-meg UR Isten:

PAnye fatuj abis fšpomnól
Na Dávida, na johó
Ufšzkofztzi, chtori tzi z fšvohô
Sertza prijál i prisáhnól
Dlyá BOHA Jákobovoho.

2. Dokontsu kedz já to vrobu,
Abi fšmi fšvój prah prefštupél;
Alybo na fšvû losu fštúpél,
Otsi fšvê fštúlyél k drémányu,
Zrák fšvój na fšzatki fšzon pústšél.

3. As nye fšpotsinu, to slyubu,
Doklyá já nye nájdu mefzto,
Kdze BOHA Jákobovoho, [[323]]
Chvála z johó Bofzkú fšlusbu
Szpotsivá v fšatoru johó.

4. Panye pevnye fšme to tsulyi,
As ku Efratze velyika
Bula zavse tvoja dzeka,
Toto mefzto mi fšme naslyi,
Vtsittém polyu podlye lyefza.

5. Vojdzem mi v ten tvój fšveti chrám.
Kdze fe pred jefznofztzu tvoju
Vklonyime z offeru fšvoju,
Sztany hore Panye! ráts pritz knám,
Z fšvojej motzi ládu fšpolu.

6. Nyech budu tvojo ubráné
Popove v plástz fšpravodlnofztzi,
Daj tvojim fšvetim radofztzi,
Potsefz fšvojo pomazáné,
Nye zpústš Dávida z vzdetsnofztzi.

7. Prisáhnól Pán BÓH Davidoj,
Szlúhoj fšvojomu vzdetsnomu,

I on mose uffatz ktomu,
 Já z lúna tvojoja, na tvój
 Szlavni Tron Králya pozfadzu.

8. I potom tvojo potomki,
 Vjáfzku moju potrimaju,
 I mój Zákon zachovaju,
 A tvój szlavni Trón na vekí
 Szvim dzedzitstvom otrimaju. [[324]]

9. Tsom Sion Pán BÓH vivolyél
 Mezto pribitka szvojoho,
 Dlyá hradu nájdzetsnéjsoho
 Hvarátz: To meztom zalyubél,
 Dlyá szpotsiványá vetsnoho.

10. Já jich napólnyim z hojnofztzu,
 Chlyeba dám chudomu dofztzi,
 I do sát szpravodlyivofztzi
 Joho knyesos já oblyetsu,
 Verné ufiju radofztzi.

11. Vichovám já röh jedini
 Dávida szlúhi szvojoho
 Dlyá szebe pomazánoho,
 Komuch podnyál lámpás jefzni,
 Abi vidzél svetloftz joho.

12. Alye nyeprátzelyóv joho
 Do velykêj hanybi oblyetsu,
 Kedi barz jefznú korunu
 Uvidzá na hlave joho,
 As zakvitnye z rofzkosnofztzu.

CXXXIII. Blahofzlovená szvornofztz.
Imé melly jó és melly nagy gyönyörűség:

JAk barz rets dobrá, kráfzná i podobná,
 Kdze medzi bratami szvornofztz rofzkos ná
 Panuje, ás vmére `fiju:
 Tsom onyi tû vdzetsnofztz ukazuju,
 Jak barz predrahi pach balfamovi, [[325]]
 Tzekútz z hlavi Aronovi.

2. Tzo plinutz po bradze Knyésa Bofz'koho,
Pachom ľzvim zlyéva kráľzni kráj sát johoh,
Jak kropi Hermonľzkéj roľzi,
Krásnye padajútz na verch Sionľzki,
'Sem pomotsá abi zród vidala,
I barz posehnánu ľztala.

3. Barz BÓH takich ľzvojim pokorunuje
Posehnányém, dlúhi jim vek daruje,
As na prezkonyetsné tsáľzi.

CXXXIV. Skola Duchóvnich ofzob.
URNak fzolgai mindnyájan: 100. 131. 142⁵¹¹.

VI ľzlúsi Pána vetsnoho
Chváľtze zavse meno johoh,
Chtoré v dome johoh v notzi
Sztojitz v stsiréj ľztrásnofztzi.

2. Dzvihajtzé hore ľzvê ruki,
Chváľtze Pána ás na veki
Chváľtze jomu tseľtzt oddajútz,
Chváľtze vse nye preľztávajutz.

3. Posehnaj tze Pán z ľvetohoh
Siona, vse preľzľavnoho,
Chtori nyeboh i 'ľem ľzťvorél,
Tak ľzvû vsemohútznofzt zjevél.

CXXXV. Kase chváľyitz BOHA.
Áľdjátok az UR Nevét:

CHváľtze meno Panovo [[326]]
Vi chtoré mu ľzľusitze,
Podnyestze tseľtztzi ľzľovo
Vi tzo pred nyim ľztojitz
V ľvetém kofztzelye johoh,
V tornátzu BOHA ľzvohô⁵¹².

⁵¹¹ 142] 132

⁵¹² ľzvohô] ľzvohoh

2. Chváltze tšom on jeŕzt dobri,
Spévajtze menu joho:
Tšom on jeŕzt vse barz ŕšedri,
Jákóba dlyá ŕzvojoho
Lyúda z láŕzki vivolyél,
Izrael barz zalyubél.

3. Pevnye znám nájvetsoho⁵¹³
Toho medzi kásdima,
Nyét ku nyomu róvnoho
Boha medzi vŕŕtkima:
Tzo chtze dokontsitz móse
Na nyebe, 'femi vodze.

4. Chtori iz kontza ŕveta
Hrubé chmári prinyese,
Bi ŕztala ŕtrasná plyuta,
Z chmár dists, blyiŕzk, hrom vinyese,
I véter iz ŕzvojoho
Szkarbnyika barz ŕzkritoho.

5. On pervorodnich dávno
V Egyptze pomordováł,
Lyúd jednu notz i bidlo,
Szvû tsudnú motz ukázál, [[327]]
Na chtorém ŕe barz dzivél
Kásdi, chto v Egyptze 'sél.

6. Z lyudom ŕzvîm Farahóva
V tšerveném moru zhladzél,
Motznich Krályóv, vely lyuda,
Amor Sichona ŕztratzél,
I Oga Básánŕzkoho,
Motz kraja Kanánŕzkoho.

7. On u 'fem Kanahánŕzku
Szvój mili lyúd vprovadzél,
Izrael z ŕzvoju ruku,
Dlyá gazdi tu poŕzadzél;
Abi tu 'fél, ŕzpotsivál
Jak v ŕzvêm dzedzitstve bivál.

⁵¹³ nájvetsoho] nyájvetsoho

8. Meno tvê vetsnye Panye
Pamjátok tvój zofztanye,
Szvój lyúd v fzaméj ftsirofztzi
Szúdzis fszpravodlyivoftzi:
Szlúhom fszvojjim Pán BÓH nás
Láfzkavi na vetsni tsafz.

9. Pohanfzké bálványove
Iz fztrébra i zo zlata,
Kásdi o nyich to pové:
'Se lyutzkich rúk robota,
Ufztá i otsi maju,
Nyi hvará, nyi vidaju.

10. Nye tsuju nyits uchami, [[328]]
Z ufztami nyedichaju,
Ku nyim fzu róvné fszami
Toti, tzo jich fszpravajaju,
I chtorim jich uffányé
Také britké bálványe.

11. Nus ti Pána vichvályaj,
Nus dome Izraelfzki,
Joho meno vizflávaj
Ô⁵¹⁴ národze Aronfzki!
Potomfztvo Léviovo
Chvály, fzlav meno Panovo.

12. Vfítzi Pána vetsnoho,
Chtoré fe ho bojitze,
Iz Siona svetoho
Rofzkosnye vichvályujtze,
I joho fzlavné ime
V svetém Jerusáleme.

CXXXVI. Chvályi BOHA⁵¹⁵ za joho láfzku k Izraeloj.
Ditsérjétek az URat:

CHválytze Pána dobroho,
V láfztze vse bohatoho;

⁵¹⁴ Ô] O

⁵¹⁵ БОГА] БОГО

Tsom joho miloserdnofztz
Zofztává ás na vetsnofztz.

2. Chválytze Pána nad Páni
Joho lyudze vibráni; Tsom joho:

3. Chválytze BOHA 'řivoho [[329]]
Od vřítkich nájvissoho; Tsom joho:

4. Toho tzo řzám dzivnimi
Szlavni tsudami řzvimi; Tsom joho:

5. Toho tzo nyebá řzpravél,
Barz premudre pořztavél; Tsom joho:

6. I zas tu 'řem řiroku
Nad vodu, barz hliboku; Tsom joho:

7. Toho tzo řvetlo řzpravél,
I na nyebe pořztavél; Tsom joho:

8. Szlunko bi vdzeny řvétzilo,
A joho Pánom bulo; Tsom joho:

9. Mesátz abi z hvézdami
Panováł nad notzami; Tsom joho:

10. Toho tzo zbél Egyipřzké
Pervorodzenřztvá vřítké; Tsom joho:

11. Tzo virvál Izraela
Iz rúk nyepriátzelya; Tsom joho:

12. Vivéd řzvû nye zmosenu
Ruku, v motz uzbroyenu; Tsom joho:

13. Chtori moro tservené
Roztál v múr rozdzelyené; Tsom joho:

14. Sztred nyoho preprovadzél
Lyúd nájmilsi Izrael; Tsom joho:

15. A Farahóva z lyúdom
Zatopél morřzkim tsudom; Tsom joho:

16. Tzo pustusami provadzél
Szvój lyúd, z chtorim fšám radzél; Tsom: [[330]]

17. Potar velyiké Krályi,
Chtoré fe mu znimalyi; Tsom joho:

18. Chtori Tirannóv motznich
Zhladzél z vřitkim vojřzkom jich; Tsom:

19. Sichona Amorfřzkoho
Králya velymi fřlavnoho; Tsom joho:

20. Tak Oga Básánřzkoho
Králya barz jak motznoho; Tsom:

21. Jich Krajnye lyudoj fřvômu
Dál v dzedzitstvo vlářznomu; Tsom joho:

22. Szvomû Izraelovi
Najmilsomu lyudovi; Tsom joho:

23. Tzo nář v našem fřúsenyu
Mál na fřvojém bátsenyu; Tsom joho:

24. I odnyál z fřvêj⁵¹⁶ milofřtzi,
Rúk nyeprářzefřzkéj zlořtzi; Tsom:

25. Tzo kásdé tzelo chová,
Pofivenyé mu dává; Tsom johó:

26. Chválytze BOHA vetsnoho,
Chválytze vse nyebetřzkoho; Tsom:

CXXXVII. Platse Izrael v Babilonye.
Hogy à Babiloni vizeknél ültünk:

SEdzátz pri rékoch Babilonřzkéj vodi
Barz fme plakalyi z fřvêj fřmutnéj priho di,
Szpomnúvsi fe o Sionye fřvetém,
O meřtzu v fřvetze nájrořzkosnyéjsém,

⁵¹⁶ fřvêj] fřvéj

Iz 'ľalyu tzeskoho, v chtorém fime fztalyi, [[331]]
Huslye fime fzvê na vérbi povesalyi.

2. A toti, tzo náfz veznyóv jatich malyi,
Kázalyi nám bi fime na huslyoch hralyi,
I fpévalyi jim pésnye Sionfzké,
Chtorim fime reklyi: Jak bi fime Bofzké
Pésnye fpévalyi, v tzudzéj 'femi hrajutz?
Na huslyoch chváli hlařz veselye dajutz.

3. Kedz já fe o tebe fveti zabudu,
Abo na huslyoch z von tebe hratz budu
Ô⁵¹⁷ Jerusálem! nyech fe o pravéj
Nyeopametám, i zabudu fzvěj:
Nyech mój jezik prilipnye k jařznom mojim,
Kedz nye túřim za řvetim zámkom tvojim.

4. O Edomřzkich řzinoch pamatatz rářsits
Ô⁵¹⁸ Panye! nyigdá to jim nye opúřstis,
Tzo onyi v ten řzmúřni řsářz volalyi
Kdi Jéřusálem rozmetuvalyi:
Rozmetuj, zahub, 'řádnu řets nyefřzanuj,
Zhľadz⁵¹⁹ Jéřusálem, nyikommu nye folyguj,

5. Dzévko Bábilonřzká k řmertzí fe hotuj,
Bo krivu řzplinyes o krářki řsářz, to řsuj,
Posehnáni, chtori tzi tú beřznofřtz
Odplatzi, navrářzi tvû okrutnofřtz:
Tzo tzi tvê z lúna verve dzétki malé
Na tvê oři potlutse k tvardéj řzkalye.

CXXXVIII. Velyebi Dávid Pána BOHA.

Ditsér téded ' téřlyes řřívem: [[332]]

Vichvályám tze z řertza řzvohô
Tzaloho ô dobri BOSE mój!
Nad BOHAMI tze viznávám,
Rád vidávám o tebe hlařz řřvój
V kofřtelye řvetofřtzi tvojéj

⁵¹⁷ Ô] O

⁵¹⁸ Ô] O

⁵¹⁹ Zhľadz] Zhľad

Dlyá chváli tvěj, menu tvojomu
Spévám, kdze fe klányám tebe
V ľzvěj modlyidbe, BOHU ľzvojomu.

2. Chválu ľzvu barz rozľirujes:
Tsom tzo reknyes vľitko dokontsis.
Tsim fe zavolám ku tebe
V ľzvěj potrebe, tam mnye vibavis,
Těj 'femi vľitké Kralyove:
Bo v tvěm ľzlove BOHOM pravdzivim
Tebe naslyi, vichvályuju,
I vodľuju BOHOM náľfvetsim.

3. Pána, chtori velykomosni,
V tsudách mosni, vivelyebuju,
Hvarátz: Velyká jeľzt motz joho,
Zato z toho barz ho zveľztuju,
Zas ás sédzátz na viľzofztzi
V ľzvěj jeľznozftzi, hardzi z pisnima,
Alye nyľľzké tsudnye vdzetsi,
Szvojo otsi nad nyima trimá.

4. U kásdėj mojėj úľzkofztzi
A tzeskofztzi mnye pomotzujes,
Pred otsi nyeprátzefľzkima [[333]]
Nyefzkojnima, mnye vibavujes.
Tzo ráz Pán ufztavi z ľzvěj dzeki,
To na veki ľztálye zofztanye.
Dokonts 'fe, nye ochab nyits z toho,
Tzos dobroho v nález potsál, Panye!

CXXXIX. Buch vľitko zná, vidzi, vľadzi jeľzt.
URam té meg-visgálľz engem' . 30.

DObre ti mnye ľzkusis Panye,
Znás fertza moja dumánye,
Chotz idu, fedzu, chotz ľztoju,
Vidzis kásdu ľzpravu moju:
Tzo lyem chtzeju pokrutki mojo,
Zdály vidzá vsitko otsi tvojo.

2. Znás ô mój Panye predrahi!
Mojo vsitké ľzkutki drahi,
Dlów lyéhányé, hore ufztányé,

Vsitko rozumés kolo mnye,
 Szkoréj nyis bich jezikom rusél,
 Tzo chtzem rétz, ús si dávno szlisél.

3. Zo vsich sztrán kolo mnye Panye
 Tzo jezťt tvojo sztvorenyé,
 Na mnyes rútzél ruku szvojú,
 Alye zviš'i pametz moju:
 Tsom het vissá tvâ tsudná mudrosťtz,
 Jak bi ju dosáhla mâ krechkosťtz.

4. Kdzes bich se znál pred tvojim dzézt
 Dachom? kdze szkritiz, alybo vlyetzetz? [[334]]
 Kdze bich se pred tobu szchováľ?
 Chotz bich se do nyeba podnyál,
 Tam si: chotz bich do pekla sztupél,
 I tam bis k mĕj losi dosťtupél.

5. Chotz bich se na lyecku záru
 Podnyéľz, vtzekáľ pred tvû tváru,
 As na krájnyé morá zlyetzel:
 I tam bich se pred tvîm nye szkrél
 Lyitzom, i tam bi mnye ruka tvâ
 Dosáhla pravitzza premotzná.

6. Reknól fmi ozdá v pólnotzi:
 Záfzlonyi mnye mhla tzemnosťtzi;
 Alye i to rets daremná,
 Tsom i notz pred tobu jezfná,
 Chtorá mi se tak svĕtzi tsudnye,
 Jak barz jezfné szlunko v poludnye.

7. Ti vládnyes iz pokrutkami
 Mima, bo z vfima údami,
 Ti jich v mĕj Matki 'šivotze
 Ulyáľ, mnye obtsáhnól krásnye:
 Zato tze budu vetsnye szlávitz,
 'Ses mnye chtzél tak tsunye utváritz.

8. Barz tsudná jezťt szprava tvoja
 Z toho szvedok dusa moja,
 Kedz szebe pomisly Panye,

Vidzélš kofztz mîch⁵²⁰ zavjázányé,
Kedi fmi se v mêm Mattze zatsál, [[335]]
Jak pod 'femu, tajnye 'litz potsál.

9. Ti mnye volál poznánoho,
Ítse v tzelu nye dánoho,
Pervěj nyis bich se zavjázál,
Udi své fztavitz u mnye znál
Panye fzlávi, i do knihich fzvojich
Zapířzál rachunok dnyóv mojich.

10. Ô⁵²¹ jak drahé tvojo Panye
Mislye nye doslyedované!
Kedz jich rachunok podumám,
I vipovedzetz ho nye znám;
Vettsa jich summa od morfzkoho
Péřzku, po brehoch utvernoho.

11. O nyich se i rano mislyu,
Kedi se z fzvohô fzna zbúdzu,
Panye kebis to urobél
Abis nyevernich vihladzél,
A mnye, zlich krivopivtzóv ohnál,
Jich odo mnye dalyeko zahnál.

12. O tich Panye mojo fzlovo,
Chtorich jezik vse hotovo,
Bi menu tvomû⁵²² zloretsél,
Nyepratzelyóv tvîch⁵²³ velitsél:
Tzo znas jak tich barz nye návidzu,
Tzo tvîma⁵²⁴ nyepratzelymi vidzu.

13. Mersim tich z sertza pólnoho,
Chtoré prétziv mena tvohô⁵²⁵ [[336]]
Chodzá, nyeprátzelymi trimám,
A v tebe to Panye pitám:
Abis mojo fertzo popatrél,
V nyém vsitku misely vidzetz rátsél.

⁵²⁰ mîch] mich

⁵²¹ Ô] O

⁵²² tvomû] tvomu

⁵²³ tvîch] tvich

⁵²⁴ tvîma] tvima

⁵²⁵ tvohô] tvoho

14. Bose fzkusis fzluhu fzvohô,
Poprobuj dumányé johô
Poznaj fertzo i fzumenyé,
Nye hlyedaj mê zatratzenyé,
Patri tsi chodzim nye pozlusnye,
Pitám po drase vetsnéj vedz mnye.

CXL. Modlyi fe Dávid za vislebodzenyé.
Szabadíts-meg engem ' UR Isten.

SZtanyi pri mnye ô Panye lyutofztzi!
Oprétz lyuda fortélynoho,
Ráts mnye odnyáts krutéj nápaftzi
Národa barz nyelyutoho.

2. Chtoré v sertzu fzvêm zlé dumaju
Praktikujutz radi tajné:
Vse lyem zlú vojnu podzbudzaju
Porivajutz fe prétziv mnye.

3. Chtoré jezik fzvoj naofztrilyi,
Jak hád jedovité ' sádlo:
Smertelynu jédz pod hubi fzkriilyi
Aspisa ohnyovitoho.

4. Vislyebodz mnye z jich rúk gváltovnich:
Tsom se lyem v tém namáhaju, [[337]]
Jak bi mnye zrasilyi z nóh mojich,
Nyigdá mnye pokoj nye daju.

5. Hardé na mnye fzvû fétz zatzáhlyi
Pozafztávajutz sidla fzvê:
Kásdu putz moju osétzilyi,
Práhnu na zahinutzé mê.

6. Alye já reknól fzlávi Panye:
Ô⁵²⁶ Bose tis moj motzni BÓH!
Vés do fzvîch⁵²⁷ úch mojo volányé,
Podás mi fzvêj pomotzi rúk.

⁵²⁶ Ô] O

⁵²⁷ fzvîch] fzvich

7. Tebe já Panye v tzeskofztzi fšvêj
Trimál za ochrantza fšvohô:
Budz 'fe ochranú hlavi mojěj,
V zli dzeny tsáfza vojóvnoho.

8. Nye dofitsis toho nyevernim,
Abi 'fádofztz fšvû provedlyi:
Potri jich motz z ramenom fšvojim
Bi fe barsi nye uffalyi.

9. Obrátzis vřítko na jich hlavu,
Tzo zloho na mnye doreklyi:
Bi fe z fšvû praktiku nyepravu
Z fšvîch⁵²⁸ húb jédzu zarafilyi.

10. Szpadnyi na nyich oheny fštrávútzi,
As jich fšztrasi plamény fšpályi:
Nyech jich BÓH do dola ták zrútzi,
Abi tam na vek zofztalyi.

11. Zli jezik vse lyem klyátz hotovi, [[338]]
Nyech budze zhladzen z téj 'femi,
As ho tvoja pomfštva ulovi,
Nyech zhinye z fšvima zlofztzami.

12. Znám krivdu tsloveka chudoho,
As Pán BÓH podějme pevnye,
Pójme fe za utrápenoho
Pomfštzi fe za nyoho zjevnye.

13. Szpravodlyivé zvelyku radofztzu
Tvojo meno vichvályuju,
I na veki z dobru úfnofztzu
Pred lyitzom tvím zofztávaju.

CXLI. Modlyi fe Dávid abi ho BÓH pravadzél.
Te hozzád kiáltok UR Isten:

DO tebe volám ô mój Panye!
Prispes, fatuj k modlyidbe měj.

⁵²⁸ fšvîch] fšvich

Z hlibokěj lyutóvnofztzi fzvêj⁵²⁹
 Szlis mojich fzlóv upadoványé.

2. Nyech modlyidba mohô volányá,
 I rúk do nyeba znyimányé,
 Dlyá pachu pred tebe fztanye,
 Vetsersoho offeroványá.

3. Sztrásu tvohô Ducha Svetoho
 Ráts v bránye úfzt mîch⁵³⁰ pofztavitz:
 Abich vse tvê meno fzlávitz
 Znál, uchovatz se vsohô zloho.

4. Sztzáhnyi i mojo fertzo Panye,
 Nyech zo fzíni faletsnofztzi [[339]]
 Nye besi drahu zmilnofztzi,
 Na jich zlé bludné 'ládányé.

5. Nyech mnye ftsiri tslovek postrófá,
 I vzdetsne prijmu od nyoho,
 Jak mafztz balsama draho:
 Nye zaskodzi, chotz mnye potreftá.

6. Tsom já fmi v tém pevném ufányu,
 As eftse za zlich nyevernich,
 Kedz se budu modlyitz za nyich,
 Vrádzi se jim pomfztva na hlavu.

7. Kedi jich dlóv zrútzis jak z fzkali,
 Iz jich vodtzami pisnima:
 Tedi fzlovami z mojima,
 Podumuju, 'fe 'slye zhardzilyi.

8. Tsom jako kamény rozkruseni
 Po 'femi hev tam vályá fe:
 Tak prave i kofztzi nasé,
 Rozrútzáné okolo truni.

9. Alye nás zrák na tebe Panye
 Patri, ô motzni JEHÓVA!

⁵²⁹ fzvêj] fzvěj

⁵³⁰ mîch] mich

Nasa dusa tebe vzivá,
Budz z nami ô nasu ufányé!

10. Vislyebodzis mnye z fidla zloho,
I sétzi, chtoru fztavjaju
Velyoráz na fztzésku moju,
Ochrány mnye lyuda fortélynoho.

11. Nyech uvjáznu do fzvojich Panye [[340]]
Szami sétz, mnye pofztavenich,
Budzes za vodtza nóh mojich,
As jich mój slyéd premudre minye.

CXLII. Modlyi fe Dávid za vislyebodzenyé.
Én az URhoz fel-kiálték: 100. 131. 134.

HLafz volányá 'salofznoho
Znásám do uch Pána fzvohô,
Pred nyim zdichám v fzvěj tzeskofztzi,
Nanyhô zpústsám fzvê 'sádofztzi.

2. Kedi mój⁵³¹ duch utrápeni,
Z vfích fztrán v nyestsefztzu fztaveni:
Otvoris drahu fzprofztzenyá,
Mojoho vislyebodzenyá.

3. Sidlá na moju fztavjaju
Sztzéski, kasdi⁵³² mój chód znaju,
A já fe bédnyik ohlyedám,
Aly nyigdze známoho nye mám.

4. Zavartá mojá pútz vsadi,
I utzekatz nye mám kadzi⁵³³,
A v takěj tvarděj ufzkofztzi
Szám fmi, nyét 'sádnej pomotzi.

5. Do tebe fmi volál Panye
Hvarátz: Tis moju ufányé:

⁵³¹ mój] môj

⁵³² kasdi] kadi

⁵³³ kadzi] kadi

I na téj 'femi nádzeja
Lyem tis ľzám jedinná moja.

6. Ráts ľzľisetz modlyidbu moju,
Bo v tzeském trápenyu znoju, [[341]]
Virvi mnye z návalu zloho,
I odo mnye ľľlnyéjsoho.

7. Vijmi z jatzá dusu moju,
Nyech vse zhľásám chválu tvoju:
Ked ti mnye podvľľľľ Panye,
Vernich tseľtz zas pri mnye ľztanye.

CXLIII. Vrútzá modlyidba Dávida.
Hallgafđ-meg URam kéréfemet:

Vľľľľ Panye modlyidbu moju,
Obratz ľe ku mnye z ľáľzku ľzvoju,
Pri obetzáněj milofťtzi
Panye ukás mi ochranu tvû
Z ľzvêj⁵³⁴ ľvetěj ľzpravodľyivofťtzi.

2. Mnye ľzlusebnyika nye hodnoho,
Ráts nye tzahatz do prava ľzvohô⁵³⁵,
Za mojo zľé tzeské vini:
Bo 'sádnoho ľzpravodľyivoho
Nye nájdzes na tzalěj 'femi.

3. Moju ľzmutnu dusu nyepráztél
Ohányá, i mnye barz utrápél,
'Sivot mój pod nohi tlatsi;
Mnye do tzmi prave tak poľztavél
Jak martvé tzelo do 'femi.

4. Má dusa v horkofťtzi ás plivá,
Od ľzmutku nyigdá nye ľzpotsivá,
Rozkrává ľe fertzo moju,
Nyigdá ľe trápitiz nyeprefťtává, [[342]]
Tak ľe horko rozsályilo.

⁵³⁴ ľzvêj] ľzvéj

⁵³⁵ ľzvohô] ľzvoho

5. V takěj barz pretvarděj úfzkofztzi
Szpumnól fmi fe na dávné tsafzi,
Tzos dávno tsudnye szpravovál:
Iz tim fe dusa moja tzesi,
As bis i mnye tak potrimál.

6. Ku tebe ô Panye BOSE mój!
Z horkim platsom podnásám hlafz szvój,
K tebe dzvihám ruki szvojo.
Tebe tak 'šádá szmutni duch mój,
Jak szuchá 'šem vodu, túho.

7. Nye opoznyuj vífzlis mnye Panye,
Tsom us mojěj dusi nye sztanye,
Nye chovaj predo mnu szvû tvár:
Bo hnyet musim znyiftsetz tak márnye,
Jak u hrobe ten tzo umár.

8. Ráts mnye vífzluchatz ô mój Panye!
Ukás mi szvojo zmiloványé;
Tsom já fe lyem v tebe ufám:
Dáj mi tvojej drahi szpoznányé;
Tsom já fe lyem k tebe 'šádám.

9. Vibav mnye od nyepráztelyóv zlich,
Mnye prez vini ohányajutzich,
Lyem na tebe já fe szpúftsám,
Nye zabúvaj o krivdoch mojich,
Sztany pri mnye ô Panye mój szám.

10. Nauts mnye Panye szlúhu szvohô⁵³⁶ [[343]]
Na tsefztu prikázanya tvohô:
Nyech já vse pólnyim volyu tvû
Provadz mnye prék Ducha Svetoho
Na tvû fvetu sztészku pravu.

11. Pomotzuj mnye mój dobri Panye,
Ukás mi szvojo zmiloványé,
A z szvojej predrahěj láfzki
Potzes szkoro, i vislyebodz mnye
Iz kásděj mojěj úfzkofztzi.

⁵³⁶ [szvohô] szvoho

12. Ukás ku mnye ľzvû velyku ľáľzku,
 Polámes zľú motz nyepráťzľzku,
 A tich zhladzis z toho ľveta,
 Tzo moju dusu ohányaju;
 Tsom já fmi tvój verni ľzlúha.

CXLIV. Chválu zdavá Dávid, i modlyi ľe.
Áldott az UR ki kezemet tanítja: 18.

BLahofľzovim Pána chtori mnye utsi,
 Mojo ruki, palytze do boja tsvittsi,
 Blahofľzoven jeľzt mój BÓH JEHOVA,
 Chtori mnye vse ľáľzkave zachová;

On jeľzt ľzám mój hrád, ľtsit⁵³⁷, visľyebodzitzely
 Mój barz motzni ochrantza, potrimatzely.
 V tebe já Panye ľzkľadám ufánye:
 Tsom ti ľi poddál mój ľyúd podo mnye.

2. Aľe tzo jeľzt tslovek ás ho tak ľyúbis,
 I na nyoho tak velykû ľztarofťz noľis?
 Tés tzo jeľzt ľmertelni Szin tsloveka, [[344]]
 As k nyomu tvoja tak velyká dzeka?

Bo kedz joho ľzpravu popatris Panye,
 Pred tváru tvoju barsi nyitsim ľztanye,
 Joho vľítké dny ľzkoro ľe přéjdu,
 I tak márná tzény barz náhľo zéjdu.

3. Zhily nyebá Panye, i ľzpústs ľe dlóv k'ľe mi
 Dotknyes ľe hór ás ľe ľzkúrá dimami,
 Pústs na nyich bľyľľzk, z hromom jich barz naľtras,
 Rozbi ľzvojima ľztrelami, rozľpas.

Ratuj mnye zhor ľ podaj mi ľzvê Rame,
 Odvráťzis z ruku ľzvû tú povodz zo mnye,
 Ráts mnye ohnatz nyepráťzelya zľoho,
 Zavaruj mnye národa tzudzoho.

4. Bo z jich úľzt ľyem ľzamá mářznofťz vichá dzá,
 'Sádnoho olhářľťzťva ľe ráz nye ľztidzá:

⁵³⁷ ľtsit] ľtit

Jich rúk prátza jeŕzt ŕzamá falyetsnofztz,
A já na tvû chválu mám vse ŕztarofztz.

Zaspévám tzi na huslyoch péseny novu,
Tsom já v tebe mám láŕzku vse hotovu,
Ti ŕtseŕztzis Krályóv, i ŕzluhu ŕzvohô
Ochrányis Dávida metsa zloho.

5. Brány mnye Panye rúk národa tzudzo´ho,
Chtori na mnye barz tre z ŕertza beŕznoho,
Jich úŕzt beseda ŕzamá falyetsnofztz,
Jich rúk prátza jeŕzt lyem márná márnofztz.

Abi naso Szini, Dzévki roŕznulyi,
Jak mladé ŕtsepi tak udatné bulyi, [[345]]
Jak v dome Boŕzkém ŕzlupi koŕŕztzelné,
Kamenye roŕzkosnye vikreŕzáné.

6. Abi naso komori pólné bulyi,
Tsrédi na vely esri ŕe rozŕzporilyi:
Nyech bidla máme vsadi na ŕzpore
Po meŕztoch, valáloch, polyoch, dvore.

Nyech ŕe voli naso barz priŕzpárajú:
´Sádnés nyepráztzeli na náŕz nye biju,
Nyech z náŕz nyichto nye budze zlapáni,
I v ulyitzoch naŕich plats ŕzliseni.

7. Ô⁵³⁸ jak barz lyúd taki blahofzloveni!
Chtori od BOHA jeŕzt tak posehnáni.
Blahofzloveni lyúd vse zofztává,
Chtorocho BOHOM, BÓH ŕzám JEHOVA.

CXLV. Pozivá Dávid ŕztvoru kásdu abi z nim vjedno BOHA chvályila.
Magafztallak téged' én Istenem:

Víŕzlavjám tze BOSE, Králya ŕzvohô,
Velyebim já meno nájvissoho,
I budzem kásdi dzeny ás na veki
Meno tvê chvályitz po kásdé veki.

Barz fzlávni jeftz Pán, i chváli nájvissěj,
 Chto dójdzze kontza joho fzlávi jeftzněj?
 Panye kásdi vek fvedomftzvá vidává,
 Tvojo tsudné fzpravi fzlavi, viznává.

2. Zhlásám fzlávu tvû vse najjeftznějsu,
 I tseftz zavse najvelykomosnějsu, [[346]]
 Tvê fzkutki tsudné pred národami
 Vipovém iz fzvojima úftami;

Abi tvoju motz kásdé zhlasovalyi,
 Chtoru fzebe z tvojich fzpráv v rozum vsályi.
 Nye premeltsim Panye tvû fzlávu,
 Alye ju rád zhlásám pred kásdu hlavu.

3. Vsê národi Panye prichádzaju,
 I pred kásdim ohlásaju
 Velyikoftz tvojěj dobrotlyivoftzti,
 Szpravodlyivoftzti, miloserdnoftzti,

Hvarátz: Pán barz láfzkavi, lyutofzlyivi,
 Na hnyév nye náhli, alye tzerpěslyivi,
 Krotki, na pokártányé nye satuje,
 Kásdomu fztvorenju jak barz folyguje.

4. Zato vsitko tzo fi fztvorél Panye
 Nych tze z tvojěj tsudnej motzi fzlavnye
 Chvályi, alye nájprév verné vsitzi
 Zhlásaju fzlávu tvěj velyebnoftzti,

Jeftznoftz Krályóvfztva⁵³⁹ tvojoho zvefz tujutz,
 Tvoju velykomosnu motz vitsitujutz;
 Bi tsloveka fzinove zrozumelyi,
 Na tvém fzlavném Krályovftzve fe dzivelyi.

5. Krályovftzvo tvê na veki zofztanye,
 Vetsnye potirvá tvê Panoványé.
 Pán podopre tsudnye nachilyenich,
 I podějme bédnich, upádnutich. [[347]]

⁵³⁹ Krályóvfztva] Krályóftzva

Panye kásdé oti na tebe patrá,
I v tsase jim dás pokárm⁵⁴⁰ posivényá:
Lyem fzvê posehnáné ruki otvoris,
Vsáké z bévnofztzu fztvorenyé napólnis.

6. Pán fzpravodlyivi v kásdich fzvîch⁵⁴¹ drahoch.
I barz fveti u vîtkich fzvîch⁵⁴² fzpravoch;
Blyisko on jefz zavse ku tim pevnye
Chtoré fe k nyomu volaju vernye.

I tzo lyem bohobojné zasádaju;
Bévnye u nyoho vîtko dofztávaju,
Barz jich láfzkave vífzluchá, i vjáse,
Jim fzvojo drahé fzpasenyé ukáse.

7. Potrimá tich chtoré lyubjá johó;
Zatratzi kásdoho nyevernoho.
Mê ufztá johó tsefztz zhladtze vzdetsnye,
Vichvályis ho tzelo kásdé, vetsne.

CXLVI. Utsi uffatz lyem u fzamém Pánu BOHU.

Aldjad én lelkém az URat:

CHvály vse chvály ô duso moja
Pána BOHA fzvojoho!
Mojo pésnye zavse fztojá
Iz chváli mena johó,
Spévám, i budu chvályitz
Pána, doklyá budu 'fitz. [[348]]

2. Nádzeju fzvû nye fzkładajtze
V sádněj fvetzkéj verchnofztzi,
V tsloveku fe nye uffajtze,
V chtorém nye más pomotzi:
Lyem dusa vijdze z nyoho,
Prach vsitká fzláva johó.

3. Vsitká rets i mislya johó
Tot dzeny z nyim vjedno zhinye,

⁵⁴⁰ pokárm] pokrám

⁵⁴¹ fzvîch] fzvich

⁵⁴² fzvîch] fzvich

Blahofzloveni vse, koho
 BÓH Jákóbóv ratuje,
 Chto uffá z tzaláj sili
 Lyem v BOHU v kásdáj chvilyi.

4. Chtori nyebo i `fem fztvorél,
 I moro barz tsudárné,
 I vsitko, tzo v nyich jefzt, fzpravél,
 Vsaké fztvori premudzre:
 Szlova pravdi barz lyúbi,
 Nye chibi tzo ráz slyubi.

5. Chtori z krivdi viselybodzi
 Nyevinnye fztrápenoho,
 Hladnich v úfzkofztzi nastsivi,
 Z jedlom nafzitzí bévno,
 Nudzné rabi vinyese
 Zvesenyá jich vivjáse.

6. Chtori otsi nyevidustzé
 Z novim fvetlom otvori,
 I upadlich zas podéjme, [[349]]
 Budze jim dlyá podpori.
 Kochá se v fzpravodlyivich,
 Tsudnye jak barz lyubi jich.

7. Z zahivelyi vislyebodzi
 Nudznoho prichotsoho,
 Ratuje bédné firoti,
 Obratzi k nyim fzvê lyitzo,
 I vdovitze `salobné
 V nyém nájdu potzesenyé.

8. A nyevernich, zlofznich zotre,
 Poláme jich zlé tzefzti;
 Alye joho Krályoványé
 Zofztanye ás na vekí.
 Ô⁵⁴³ Sion! tvój Pán `sije,
 I na vekí Krályuje.

CXLVII. Vitsituje i káse chvályitz dobrotz Bofzku.
Az ÚRat ditsérjétek mert jó.

CHválytze Pana vsitzi ľzpolitsnye,
Dobre jeľzt joho chvályitz vetsnye,
Rozkosná rets i vdzetzná pred nyim
Joho velyebitz z sertzom vernim.

Tsom Jerusálem, vetsnej ľzlávi
Zbuduje krásnye BÓH ľáľzkavi;
Potom Izrael ľzplasi lyúd
Vjedno zbere, jak ľzvój vdzetsni plód. [[350]]

2. Skrusené fertzo on zahoji,
Duse porasené zlahoji,
Jich bolyeľzné rani zavjáse,
Uzdravenyé ľzvê jim ukáse,

Na nyebe hvézdi on potsitá,
Jich tzali rachunok dobre zná:
Do jednej tak zná bez pochibi,
Kásdej meno dá, á nye chibi.

3. Barz velyiki Pán jeľzt, Pán BÓH nás,
Chvály ho tslovetse, chtori ho znás;
Motz joho nye vipovedzená,
Mudrofztz nyigdá nye prepatrená,

Utulynich ľáľzkave podéjme,
Pokornich z pomotzu obéjme
A bezbosnich, pisnich ponyisi,
As do ľzaméj 'femi jich znyisi.

4. Zato jomu kráľznye ľpévajtze,
Na huslyoch chváli hľáľz vidajtze,
Chtori nyebo ľiroké tsudnye
Z vodnima chmárami zatzáhnye.

Z nyeba tsudnye drobni difts pústsi,
Iz chtorim 'fem bévno pomotsi,
Hóri pokropi z roľzu 'firnu,
Abi zrodzilyi trávu bújnu.

5. Tzo ľztvoru kásdu jedlom pase,
I havranyetá v ľzvojém hnyézdze,

Kedi píľzki ľzvojo znyimaju, [[351]]
Hladné píťsá, ľzvój karm tsekaju.

Nye kochá ľe v konyověj motzi,
Anyi u chlopfzkich nóh bíľzťofťzti,
'Sádnú dzeku on nye má k tomu,
Nyichťo ľe z tím nye vdzetsi jomu.

6. Lyem ľe mu barsi také ľyubjá,
Chťoré ľe joho ľťsire bojá:
I ľyem na nyoho ľe uffaju,
Joho ľáľzku otsekávaju.

Chvály Jerusálem Pána ľzvohô,
Podvissuj velyiku motz joho,
Chvály ô Sion z velyiku tznofťzťu
Chvály BOHA, chvály ľzvohô z radofťzťu:

7. Tsom on bráni tvojo varuje,
Szvím tvardim zámkom jich motzuje,
Szinóv tvójich posehná v tebe,
Zalyéťsi jim v kásděj potrebe.

Chťotáre tvojo osmelyuje,
Tzichim pokojom jim daruje,
Tebe z tsifťzťu kraľznu psenyťzťu
Kármí, i naľzťzťi z bévnofťzťu.

8. Vipúťsi ľzvojo ľzlovo vládné,
Chťoré na 'ľem darmo nye ľzpadnye,
Prukťo jak 'ľipki potok besi
Z meľzťa na meľzťo, i nye ľyesi.

Drobni fnyéh jako popél rozséje,
'ľem jak z bélu vólnu odzéje, [[352]]
Ofzád sivi tvardi mráz ľzpravi,
Tak ás ľe ľzťróm puká meravi.

9. Lyád pokrusi, z chťorocho v lyetze
Hrád ľzpravi, na 'ľem ľzťrasno metze,
Od chťorocho ľe kásdi zdirhá,
'ľimnofťzť joho nyichťo nye ľzťirvá,

I zas ľyem tsím on ľzľóvko reknye,
Lyád ľe roztaje: i źtézť potsnye,

Tsim nanyho tzepli véter pústsi,
Lyád tzejútzu vodu pofztavi.

10. Jákojoj dál fzvój zákon drahi;
Abi u nyém véd fzvojo drahi;
Izraelovi vjáfzku fzvoju
Abi v nyěj zofztál, 'sél v pokoju.

'Sádněj Krajnyi fe Pán nye fztavél
Tak láfzkave fžúd fzvój nye zjevél;
Velyo národi v tém nye fztojá,
Jomu na veki Halleluja.

CXLVIII. Volá kásdu fztvoru i tsloveka chvalyitz BOHA.

No ditsérjétek mindnyájan.

CHválytze Pána na vízfofztzi,
Mnofztva nyebetzkěj ježnofztzi,
Chtore mu v raju fzlufítze,
Préd Trónom johu fztojitze:

Chválytze vsitke Andzeli johu, [[353]]
Húfi Králya nájjefžnyéjsoho,
Chvály fzlunko, chvály mesázt fzlavnye,
I vi vsitké hvédzi ježné.

2. Nús Pána nyebá vífzoké
Chválytze vi vodi hliboké,
Chtoré po nyebe plivátze,
Pána meno vífzlávajtze:

Tsom lyem reknól vřítko fe fztalo,
Na johu fzlovo butz potsalo,
I vřítko tak pomotzovál,
Bi jich vek na veki v tém fztál.

3. Pred kásdu rets fžpufzob vidál,
Abi jich rád vse v tém zofztál,
Vi velyribi v hlibokofztzi
Velyebtze Pána ježnofztzi.

Oheny, hrád, snyéh, i lyechká para,
Vichvályaj Pána kásdá fztvora,

Kruté vetri i vi chválytze,
Bofzké rozkazi szluchajtze.

4. Hóri, pahorki, dolyini,
Tzedri vífzoké, sztromjini,
Krotké bidlá, 'fvere dziké,
Chrobák vsaki, ptáki lyechké.

I vi kásdé 'femné Krályove,
Vsê národi, szlavné Panove,
Knyisetá, szúdtzi tzaloho
Sveta: 'Semné Vodtzi joho, [[354]]

5. Mladé, sztaré, zátzné Panni,
Chváltze Pána, bo je szlavni:
Tsom joho mena velyebnosftz,
Zvissi 'femi nyeba vífzofstz.

Podéjme röh lyuda miloho,
Chválytze vse sveté meno joho,
Reknyi Izrael zvoljeni:
Pán na veki budz chvályeni.

CXLIX. Káse szpévatz BOHU novu Péseny
Az URnak no énekeljetek:

SPévajtze novu nájvissomu
Pánu péseny, vse najsvetsomu,
V zbéranyu svetich z fertza szvohô
Vichvályás kásdi joho:
Nyech fe Izrael raduje,
V sztvortzu szvêm, v chtorém veruje:
Plyefzajtze v Krályu szvêm, z lona
Vi dzetzi Siona.

2. Joho sveté meno z bubnami
Chválytze, z sípami i huslyami,
Nyech fe ozovu tzitri hlaŕzné
Iz chváli hlaŕzom krásnye:
Tsom Pán BÓH szvój lyúd barz lyúbi,
Jim szvojo szpasenyé slyubi,
I kedz jich v nyevolyi vidzi
On jich vislyebodzi. [[355]]

3. Nyech fveté Pána nájvissoho
Chvályá z radofztzu, z fertza vsohô.
Nyech joho fzlavnye vivissuju,
Vpofztzelyoch fzvích⁵⁴⁴ zvefztuju,
Szlávu BOSZKU v ufztách nosátz,
Joho velyku Tsefztz podnosátz,
U rukoch ofztri trimaju
Mets, z chtorim vojuju.

4. Mfztzitz fe budu smelye nad fzivimâ
Nyeprätzelyami pisnima,
Kdze národi odoberu hodnu
Záplatu fzvû nyezbodnu,
Tam i jich Krályov z lántzami,
'Selyeznima retzezami
Motznich povjásu, i jatich
Do pút rútzá fzpjatich.

5. Abi bulyi z pravom fúzdené,
Chtoré jefzt préziv nyich pífzáné
Na velykû tsefztz lyuda BOSZKOHÓ
Jomu posvetzenoho.

CL.Kásdé dichánye, nyáj fzlavi BOHA.
Ditsérjétek az URat:

CHválytze Pána vetsnoho,
Velyebtze fvetofztz joho,
Chválytze ho v nájjezfnyéjsém
Nyebe, joho Krályóvfzkém [[356]]
Mefztze, vse nájvetséj fzláve,
Velyebtze joho motznofztz,
Otkely joho velyikofztz
Kásdi v fzvój rozum vsátz mose.

2. Nús velyebtze ho v hlafzněj
Trube, i fpévbe kráfzněj,
V latnyoch, huslyoch rofzkosnich,
V Tzitroch k muftize vzdetsnich
Pánu barz rofzkosnye hrajutz,
Na pistalkoch, fzkripitzocho,

⁵⁴⁴ fzvích] fzvich

Bubnoch, hlaŕznich Organoch,
Chváli hlaŕz vzdetsnye vidajutz.

3. Velyebtze ho z tzimbalmi,
Tak infima pripravmi,
Nús ho vŕitzi viŕzlávtze,
Vŕich muŕíkov hlaŕz dajtze,
As budze Pán barz vichvályen.
Nyech 'ŕe kásdi Duch chvályi
Na veki Pána ŕzlávi,
Chvála Pánu BOHU, AMEN.

K O N Y E T Z
' S Ó L T Á R Ó V.

[[357]]

TÁBLA NA ' S O L T A R I.

A.

As na veki ŕzú blahofzloveni: CXIX.

B.

Barz kraŕznú réts mê fertzo zhlás: XLV.
Barz ŕe radujtze: LXXXI.
Barz ŕe veŕzelyi Panye Kraly: XXI.
Barz ŕi Panye barz laŕzkave robil: LXXXV.
Blahofzloven chto nudznoho ŕtsire: XLI.
Blahofzlov duso mâ Pána ŕzvôho: CIV.
Blahofzlovim Pána chtori: CXLIV.
Blahofzloveni tslovek: CXXVIII.
Bláŕsen hvari z fertza nyemúdroho: XIV.
BOSE chtoris náŕz zochabél: LX.
BOSE mojej ŕzpravodlivofŕtzi: IV.
BOSE mój BOSE vŕechmutzi Panye: XXII.
BOSE mój budz za ŕzúdtza môho: XLIII.

BOSE mój BOSE vfej lyutovnofztzi: LI. [[358]]
BOSE mój rats mnye potrimatz: LIV.
BÓH ťveti BÓH motzni JEHOVA: XLVI.
BÓH vťechmohutzi jeťzt uffánye mojo: XI.

C.

Chto nye idze do radi nyevernich: I.
Chtoré ťe ufaju do BOHA: CXXV.
Chvály duso moja Pána BOHA ťzvohô⁵⁴⁵: CIII.
Chvályim já tze ťzlávi Pána: XXX.
Chválytze Pána vťechmohutziho: CVI.
Chválytze Pána národove: CXVII.
Chválytze meno Panovo: CXXXV.
Chválytze Pána vťitzi ťzpolits: CXLVII.
Chválytze Pána na viťzofztzi: CXLVIII.
Chválytze Pána vetsnoho: CL.
Chválu Pánu ťpévajtze, Tsom on: CVII.
Chvály vse chvály ô⁵⁴⁶ duso moja: CXLVI.

D.

Dobre ti mnya ťzkufis Panye: CXXXIX.
Dobrá rets jeťzt oh Panye: XCII.
Do dzedzitstva tvohô prislyi: LXXIX.
Doklya tak ô⁵⁴⁷ láťzki Panye: XIII.
Do Pána vetsnej lyutofztzi: LXXVII.
Do tebe volam ô⁵⁴⁸ mój Panye: CXLI.
Dusa moja⁵⁴⁹ Boha vziva: LXII. [[359]]

H.

Hotové jeťzt fertzo mojo: CVIII.
Hláfz volányá 'falofztnoho: CXLII.

I.

Izrael teraz tak hvaritz mose: CXXIV.

⁵⁴⁵ ťzvohô] ťzvoho

⁵⁴⁶ ô] o

⁵⁴⁷ ô] o

⁵⁴⁸ ô] o

⁵⁴⁹ moja] moha

K.

Kédi Izrarel z Egypta visel: CXIV.
Kedi Pán BÓH z Babilona: CXXVI.
Kedz fe Pán BÓH v hnyeve rusi: LXVIII.
K horám znásam otsi mojo: CXXI.
K tebe BOSE lyútoftzti: CXXX.
K tebe ô⁵⁵⁰ mój dobri Panye: XXV.
K tebe volám oh dobri Panye: XXVIII.

L.

Lyubim já tze oh milofztzivi Panye: XVIII.

M.

Meno Pána najvišfoho: CXIII.

N.

Naklony znyeba ucha fzvojo: LXXXVI.
Na Sione fvetem tvoja jefzt: LXV.
Nats se tak od náfz barz oddalujes: X. [[360]]
Nyeba ohlásáju, kráfznye: XIX.
Nyech dom chto jak chtze bud[uje]: CXXVII.
Nyemelts tak barz oh lyutofz: LXXXIII.
Nye nám zochab tseftz ô⁵⁵¹ Panye: CXV.
Nye obiduj se nyikda na bezb[osnich]: XXXVII.
Nye visí fe fertzo mojo: CXXXI.
Nus pobosné podtze prespévatz: XXXIII.
Nus vlitké lyudze, v radofztzi budtz[e]: XLVI.

O.

O Bofzkéj lyutofztzi, budzem: LXXXIX.
Odejmi mnye BOSE lyutofztzi: LIX.
Od mojej mladofztzi: CXXIX.
Oh BOSE! najpevnyejse ufanye: XVI.
Oh BOSE! pomfztzenya tvard[oho]: XCIV.
Oh BOSE! rats dátz fzvojo fzúdi: LXXII.
Oh BOSE! fzpasenyé mojo: LXXXVIII.

⁵⁵⁰ ô] o

⁵⁵¹ ô] o

Oh BOSE! ti fzi moj BÓH szám: LXIII.
Oh jak barz presehnani tslovek: XXXII.
Oh jak duch moj Pána barz: CXVI.
Oh jak tslovek blahofzloveni: CXII.
Oh szlávo moja vetsni BOSE: CIX.
Ô⁵⁵² záftzupov motzi BOSE: LXXXIV.
Ô⁵⁵³ moj BOSE, moj dobri Panye: VII.
Ô⁵⁵⁴ najvissí Panye nás dobri BOSE: VIII.
Otsi szvojo podnásam do tebe: CXXIII.
Ozvi fe tzalá 'sem z radoftztu: LXVI. [[361]]

P.

Pán BÓH jezft mojo svetlo, i szpa[senyé]: XXVII.
Pán BÓH kralyuje, szlavnye: XCIX.
Pán BÓH pritulok szvoj szlav[ni]: LXXXVII.
Pán BÓH sztoji v pravotnem szud[ze]: LXXXII.
Pán BÓH szám Kralyuje: XCVII.
Pán BÓH tak reknul do Pána mo[joho]: CX.
Panye BOSE modlitbu moju: V.
Panye BOSE nás miloserdni: LXVII.
Panye chto budze prebivat: XV.
Panye nye szudz dusu moju: VI.
Panye u hnyeve tvém náhlem: XXXVIII.
Pán nyeba 'femi jezft Pafztirom: XXIII.
Pánu péseny novu fpévajtze: XCVIII.
Pán vládzen z tú tzalú 'femu: XXIV.
Podtze Pánu prospévujme: XCV.
Pofzluchajtze to kásdi národi: XLIX.
Potrimaj mnye óh BOSE lyutofz: LXIX.
Pravotz fe z pravotnikami: XXXV.

R.

Raduje fe fertzo mojo: CXXII.
Ratsis náfz vislyebodzitz Panye: XII.
Rats szlissetz mojo volánye: LXI.
Ratsis tze lafzki Pán vizzluchatz: XX. [[362]]

⁵⁵² Ô] O

⁵⁵³ Ô] O

⁵⁵⁴ Ô] O

S.

Satuj ô⁵⁵⁵ mój fzlavní Panye! LXX.
 Sedzatz pri rekoč Babilon[fzkej]: CXXXVII.
 Spévajtze novú najvissohu: CXLIX.
 Spévajtze vřitzi Pánu BOHU: XCVI.
 Szláva Pána najvissoho: XLVIII.
 Szlis Panye mojo volányé: CII.
 Szluchaj mój lyudu drahé prá[vo]: LXXVIII.
 Sztany pri mnye ô⁵⁵⁶ Panye lyutofz[tzi]: CXL.
 Sztzaloho fertza viznávám: CXI.

T.

Tebe BOSE milofztzi, Tebe fztzi[me]: LXXV.
 Tebe vzivám Panye: XXVI.
 Tej 'femi vřitké národí: C.
 Tes vi pravofzudné Polgari: LVIII.
 To poveda tsloveka hlupoho: LIII.
 To řmi v řzebe dokontsil, i dumał: XXXIX.

Ts.

Tsekajutz tsekal řmi Pána řzvohô⁵⁵⁷: XL.
 Tsefztz a chvalu Pánu vzdavajtze: CXVIII.
 Tsom nářz odrutzás tak barz nad[luho]: LXXIV.
 Tsom ře bura bezbosné Pohanyi: II. [[363]]

Tz.

Tzeper vi vřitzi vládné: XXIX.
 Tzo ře u zlořtzi vichvalyujes: LII.

Z.

Zavse vichvalyuju: XXXIV.
 Zlořtz odporná bezbosnoho: XXXVI.
 Zmiluj ře Panye BOSE nado mnú: LVI.
 Zmiluj ře zmiluj nado mnu Panye: LVII.
 Z uchami řme řzliseli BOSE: XLIV.

⁵⁵⁵ ô] o

⁵⁵⁶ ô] o

⁵⁵⁷ řzvohô] řzvoho

J.

Jak barz velyo Panye: III.
Jako jelen 'fisnyejutzi: XLII.

V.

Velebim tze Pána fzvôho: IX.
Velebtze Pána jafznofztzi: CVI.
Vera Pán BÓH jefzt vse dobri: LXXIII.
Vichvalam tze z fertza: CXXXVIII.
Vifzlavjam tze BOSE: CXLV.
Vifzlis Bose modlitbu moju: LV.
Vifzlis moja kvilenýé Panye: LXIV.
Vifzlis moju fzpravodlivofztz: XVII.
Vifzlis Panye modlitbu moju: CXLIII.
Vifzlis Pafztiru Izraelfzki: LXXX. [[364]]
Vi fzlúsi Pána vetsnoho: CXXXIV.
Volál fmi fe do fzlávi Pána: CXX.
Vítkich pánov Pán motzni JEHOVA: L.
V tebe fme zavse mi ufalyi Panye: XC.
V tebe ufam BOSE milofztzi: LXXI.
V tebe ufam Panye milofztzi: XXXI.
V Judze Pána BOHA znaju: LXXXVI.

K O N Y E T Z.

'SOLTARI jednaku notu majúti.

5. a 64.
7. 46. 59. 82.
14. 53.
17. 63. 70.
18. 144.
24. 62. 95. 111.
28. 109.
30. 76⁵⁵⁸. 139.
31. 71.
33. 67.

⁵⁵⁸ 76] 73

36. 68.
 38. 61.
 51. 69.
 60. 108.
 65. 72.
 66. 98. 118.
 74. 116.
 77. 86.
 78. 90.
 100. 131. 134. 142.
 117. 127.
 128. 130. [[365]]

MODLYIDBA.

TEbe Panye BOSE chvályime, Tebe Pánom viznáváme, Tebe BOSE OTTSE kásdá 'semfzská fztvora potzlyivi, Tebe v'ítke Krályove, Tebe v'ítke nyebeczké verchnofztzi, Tebe Kerubim a Serafim Andzeli vse prespevuju: Sveti, Sveti, Sveti, Záfztupón velyiki a motzni Panye BOSE, pólné fzu Nyebá, i 'sem iz fzlávu tvoju: Tebe Apofstolfzská ofzlávená Koruna, Tebe Prorotzki velyebni rachúnok, Tebe Mártirfzské jáfzné fěreki chvályá: Tebe na tzalej 'semfzkej okolyitzi Ekléfia obetzna, fzvojim BOHOM potzlyivi, OTTZA nyepomeránú verchnofztzu, iz tvojim jednorodenim SZINOM, i Potzefítzelya DUCHA Svetoho, jedinim, vetsnim, a fzpravodlyivim BOHOM verujeme, i vodlujeme.

Ti fi fzlávi Krály ô⁵⁵⁹ JESU KRI_{[[366]]}SZTZE, ti fi BOHA OTTZA vetsni SZIN, Ti fe za lyutzkoho národa vislyebodzený do tslovensenfztva oblyék, Pánni 'fivót nyepodobnim nye majútz: Ti fi náfz vikúpél prék fzvojej predrahej fvetej Krivi; z medzi kásdoho lyuda, národa, jezika, pokolyenyá, i pofztavél BOHU, Krályami, Knyasami, abi sme z tobú na veki 'filyi: Ti na Bofzkej pravitzzi sedzis u BOHA OTTZA fzláve, verujeme mi tebe pridzútzim Birovom, tsom ti budzes fzuádzitz ten tzali fvet: Tebe zato pitáme ô⁵⁶⁰ Panye nás! Pridzi, pridzi na pomotz fzlúfebnyikóm fzvojim, chtorich fi iz fzvoju svetú krivu draho vikupová; Dofíts fvetim tvojim fzlávi vetsnej obdaroványe, fzpas Panye BOSE lyúd tvoj, i posehnej Erek fzvój, provadz a obreduj tvojich ftsirich fzinóv, i podvillí jích as na veki.

⁵⁵⁹ ô] ó

⁵⁶⁰ ô] ó

Zmiluj se OTTSE nás nyebetzki, pre náfoho Pána JESUSA KRISTUSA, pokásdi dzény mi tebe vichvályámé, i velyebime Meno tvojo as na vekí, ráts náfz ten dzeny od hréchú, kásdej zloftzti, nyeftzefztzá, pripadno[[367]]ftzti zavarovatz, i posehntatz. Zmiluj se Panye BOSE nad námi, budz nám velyikim hrésnyikóm milofztzivi. Nyech tvoja milofztz budze nad námi, tak, jak mi se na tebe ufalyi, Na tebe ja se ufál Panye, Abi fimi se nyikdá nyezahánybél, Amen.

M O D L Y I D B A.

BOSE Izraelzki, OTTSE nyevipovedzenej lyútovnofztzi, i miloferdenftzta bohatoho, modlyime se nye lyem szami za szebe, abis lyem náfz posehnál; alye i za kásdi lyúd a národ lyudzki na tej tzalej 'femi, abis se podlye tvojoho tsudnoho, bohatoho, velyikoho, a nyevipovedzenoho miloferdenftzta zmilovál.

Alye nájpervej, medzi tim, i nad tim, nad tvoju obetznú Eklefiu Krefztzianfzkú, Rátsis ju potzefitz, i vislyebodzitz z kásdoho trápenya tam volyá, Kdze jú u nyepokoju vidzis.

Zmiluj se nad nasu z dávna barz [[368]] fzkrušenú Uharfzkú Krájnyu: Ratsis ofztrabitz, a zahojitz naso dusné a tzelefné rani.

Zmiluj se nad tvojim malyutskim Izraelom Uharfzkim: Navratz nyepráztelyóv nafich, a chtoré se nye návráztá, rátsis jich zahanybitz.

Posehnaj Lyuda tvojoho, Mojfesóv, Aronóv, Abdiásov, fzpor malyutski rachúnok fztadtza tvojoho nyevelyikoho; medzi kásdima i národámi, i medzi nami.

Rozmiluj se nad Kásdima chorima, utrápenima Lázárima dávnima, nad firotami, vdovitzami 'falobnima, nad rabami vesnyami nyevolnima, nad tzehotnima, vojetnima: I nad kásdima, v kásdej úfzkofztzi, v kásdém krisu, pokusenyú, horkofztzi, 'falofztzi, a tzeskofztzi pozftavenima, nad velyikima, i malyutskima, i nad námi hréfnykami tzeskima; Abi fi náfz rátsél zpřed fzvojoho milofztzivoho Lyitza puftsitz láfzkave, vífzluchánich z vífzlu[[369]]chánima, i posehnánich z posehnánima, nye pre náfz, alybo naso 'sádné zafzlúsenyé; alye szám pre szebe, i pre Szina fzvohô⁵⁶¹ prenájmilfoho jednorodzenoho, a Szpafztzelya nafoho jedinoho, i Pozftrednyika milofztzivoho, JESUSA KRISTUSA BOHA na vekí vekóv posehnánoho,

A M E N.

⁵⁶¹ fzvohô] fzvoho

S V E T O H O
D Á V I D A
K R Á L Y A

PROROKA

SZTO I PEDZESÁTZ
S O L T Á R I.

Ebtoré:

Vedlya: Nót *Frantzúzskich*
z *Uharfzkoho* na SZLOVENSZKI jazik
szú presosené, a vernim Bošim szlu-
sebnyikom k duchovnomú usit-
ku zhotovené.

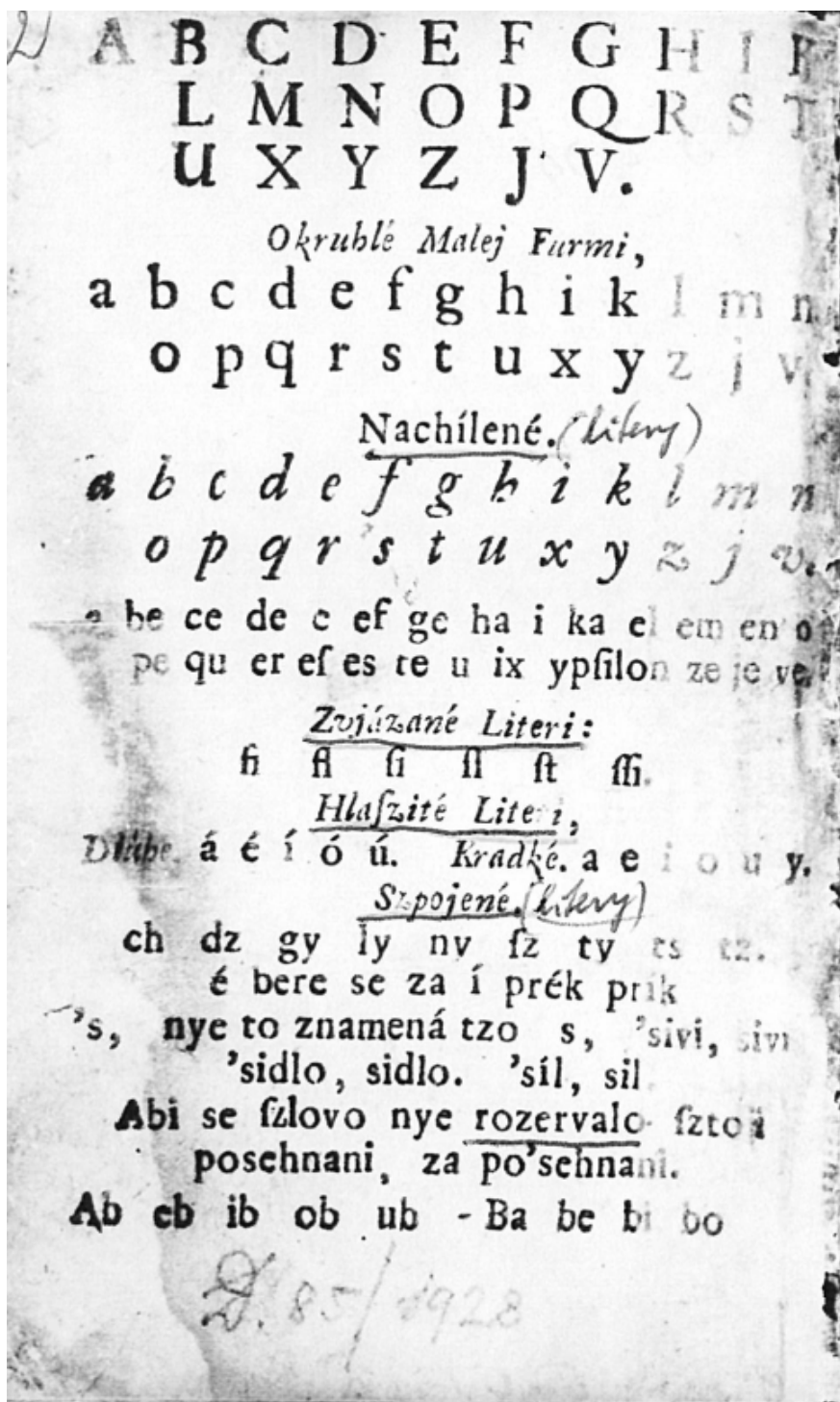
A teráz;

Perví ráz vidané.

V DEBRETZINYE,

Viclatsil MARGITAI JÁNOSI

V Roku 1752.

Slovak Calvinist Psalter from 1752

The Slovak Calvinist Psalter was published in 1752 in Debrecen with title "Saint David's, the Prophet and King, One Hundred and Fifty Psalms". It was a translation of famous Genevan Psalter from Hungarian into Slovak. This book was intended for Slovak Reformed churches. It was written in cultural East Slovak language, a cultivated literary variant of the Slovak national language. Its translators were aristocrat Andreas Rákoci and two Reformed preachers Andreas Špácai and Georg Jesenius. The Slovak translation of Genevan Psalter is very interesting from a historical, philological, literary, artistic, religious, cultural and translational point of view. The Psalter is an important source for learning about East Slovak dialect development and Slavic dialectology, for learning about the history of the Slovak language and linguistics in general. It is the first printed biblical book in the Slovak language; it was created in the pre-script period of Slovak development.

The authors of the translation prepared a text that is evaluated as exceptionally high quality and, from the point of view of processing, also significantly better and in terms of content and artistically more valuable than the Hungarian source text. Translation is a quality poetry, the first of its kind in the history of Slovak literature. The whole Psalter contains 150 psalms with 1424 strophes and 9173 verses. The reformed congregations of the Calvinist Church in the Zemplin county (eastern Slovakia) used this book. In the middle of the 18th century, there were about 20 church communities in Zemplin and adjacent region of Abov, which used exclusively the Slovak language. At the same time and on the same territory, there were 51 purely Hungarian church communities, 67 linguistically mixed church communities (Slovak-Hungarian and Hungarian-Slovak) and not numerous 1 Czech church community.

The Genevan Psalter was translated into Hungarian by Albert Molnár Szenci and published in about a hundred editions. Slovak editions were published three times during the Habsburg Monarchy, American Slovaks took care of seven more editions and twelve editions of this Calvinist Psalter were published in modern Slovakia. Almost all printed editions differ from each other, but they all adhere to the Slovak Reformed church tradition, which began to form in 1752.

Calvinists had been using the Szenci Hungarian Psalter for 145 years by the middle of the 18th century. The Slovak translation was created relatively late and under difficult socio-confessional and economic conditions. The difficult religious situation of Slovaks in eastern Slovakia must be seen behind the establishment. From the end of the 17th century, when re-Catholicization intensified, many Calvinist church communities was disappeared and converted to the Catholic Church. At that time, Catholics instigated their own spirituality, which was extraordinarily

alive and successful, founding the Marian Congregations (fraternities), praying the sacred rosary. The Rosary was the prayer of 150 Hail Marys, which were prayed by Christian laymen as a substitute for the classic 150 Psalms. It was a lay prayer of the psalter. This Slovak translation of the Psalter was created as a response to this spiritual idea and for reason to stop the apostasy. Thus, it turns out that the question of the national language had been already a part of the cultural life of Slovaks by the phase of national revival. The Slovak Calvinists called themselves the Slovaks in the Psalter. In addition to the Book of Psalms, four other religious books were translated into Slovak between 1750 and 1758: The Little Catechism, The Songbook, The Prayer Book, and The Agenda.

The present book publication contains four studies: historical, linguistic, biblical and musicological. An essential part of this monography is a critical transcript of the Slovak Calvinist Psalter text according to its first edition from 1752. The transcript is supplemented by a critical apparatus in which the specifics and shortcomings of the original edition are identified.

Словацкая кальвинская Псалтырь (1752)

В 1752 году в Дебрецине была издана книга под названием «Святого Давида, пророка и царя, сто пятьдесят псалмов» („Svätého Dávida, proroka a kráľa, stopäťdesiat žalmov“). Это был перевод известной Женевской Псалтыри с венгерского на словацкий язык. Книга, предназначенная для словацких реформистов, была написана на так называемом культурном восточнословацком языке, т. е. культивированным литературным вариантом словацкого национального языка. Её переводчиками были аристократ Андрей Ракоци и два священника-реформиста, Андрей Шпацаи и Юрай Есениус. Словацкий перевод интересен с исторической, филологической, литературной, художественной, религиозной, культурной и переводческой точки зрения. Псалтырь стала важным источником для изучения развития восточнословацкого диалекта и для славянской диалектологии, для познания истории словацкого языка и языкознания в целом. Это первая печатная библейская книга на словацком языке, которая возникла в период до создания общесловацкой литературной нормы языка. Авторы перевода подготовили текст, который с точки зрения обработки оценивается исключительно положительно, с художественной точки зрения он считается лучше, чем венгерский текст-источник. Перевод представляет собой образец качественной поэзии, первый своего рода в истории словацкой литературы. Целая Псалтырь содержит 150 псалмов, 1424 строфы и 9173 стихов. Книгу использовали представители реформистской кальвинской церкви на территории Земплина (восточная Словакия). К середине XVIII века в области Земплина и соседнего Абова существовало около 20 приходов, в которых использовался исключительно словацкий язык. В то же самое время на этой же территории существовал 51 чисто венгерский приход, 67 языково смешанных приходов (венгерско-словацких и словацко-венгерских) и один малочисленный чешский. Женевская Псалтырь была переведена на венгерский язык Альбертом Мольнаром Сенци, она вышла в ста изданиях. Словацкий перевод за время существования Дунайской монархии вышел трижды, американские словаки издали еще семь тиражей, в современности вышло еще 12 изданий этой кальвинской Псалтыри. Почти все печатные

издания отличаются друг от друга, но все они восходят к словацкой реформистской церковной традиции, берущей начало в 1752 году.

К середине XVIII века кальвины использовали венгерскую Псалтырь Сенци уже 145 лет. Словацкий перевод возник относительно поздно и в сложных общественно-конфессиональных и экономических условиях. Необходимо иметь в виду непростую религиозную ситуацию на востоке Словакии. С конца XVII века усиливалась Контрреформация, многие кальвинские приходы исчезли, перевелись в католическую церковь. В это время католики предлагали собственную духовную традицию, чрезвычайно живую и успешную, основывали марианские конгрегации (братства), которые практиковали молитву розария. Розарий состоял из 150 повторений молитвы Радуйся, Мария; это был светский вариант неусыпаемой псалтыри: его читали вместо классических 150 псалмов. Словацкий перевод Псалтыри возник как ответ на эту духовную идею, как мера против вероотступничества. Вопрос национального языка был частью культурной жизни словаков еще в период до словацкого национального возрождения. Словацкие кальвины сами себя называли словаками в Псалтыри. Кроме Псалтыри в 1750–1758 гг. на словацкий язык были переведены и четыре другие религиозные книги: Малый катехизис, Сборник песнопений, Молитвослов и Агенда.

Эта публикация содержит четыре статьи: историческую, лингвистическую, библейскую и музыкологическую. Значительную часть издания представляет критическая транслитерация текста словацкой кальвинской Псалтыри по ее первому изданию 1752 г. Транслитерация дополнена критическим аппаратом, в котором отражена специфика и недостатки первоначального издания.

Publikované zväzky vedeckej edície Опубликованные тома научного издания

Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae I. – VII.

Žeňuch, Peter – Vasiľ, Cyril: Cyrillic Manuscripts from East Slovakia. Slovak Greek Catholics: Defining Factors and Historical Milieu / Cyrilské rukopisy z východného Slovenska. Slovenskí gréckokatolíci, vzťahy a súvislosti. *Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae. Vol. I.* Roma – Bratislava – Košice: Pontificio Istituto Orientale – Slavistický kabinet SAV – Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka, 2003. 448 s. + 10 strán farebných obrazových príloh. ISBN IT:88-7210-341-X; SK:80-967722-9-5.

Žeňuch, Peter: Kyrillische paraliturgische Lieder. Edition des handschriftlichen Liedguts im ehemaligen Bistum von Mukačevo im 18. und 19. Jahrhundert. Bausteine zur Slavischen Philologie und Kulturgeschichte. Reihe B. Editionen. Band 23. Zugleich: *Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae. Vol. II.* Köln – Weimar – Wien: Böhlau Verlag, 2006. 982 s. ISBN 3-412-27205-1.

Zavarský, Svorad – Žeňuch, Peter (eds.): Иоанникій Базиловичъ: ТОЛКОВАНІЕ Священныя Літургіи Новаго Закона истинныя Безкровныя Жертвы / Joannicius Bazilovits: EXPLICATIO Sacrae Liturgiae Novae Legis veri Incruentii Sacrificii. *Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae. Vol. III.* Bratislava – Roma: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Pontificio Istituto Orientale – Slovenský komitét slavistov – Spolok sv. Cyrila a Metoda, 2009. LXI + 548 s. ISBN 978-80-969992-7-9.

Žeňuch, Peter: Источники византийско-славянской традиции и культуры в Словакии / Pramene k byzantsko-slovanskej tradícii a kultúre na Slovensku. *Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae. Vol. IV.* Roma – Bratislava – Košice: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Pontificio Istituto Orientale – Slovenský komitét slavistov – Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka, 2013. 482 s. ISBN IT:978-88-7210387-6; SK:978-80-89489-10-7.

Žeňuch, Peter – Белякова, Елена – Найденова, Десислава – Zubko, Peter – Marinčák, Šimon: Užhorodský rukopisný Pseudozonar. Pravidlá mníšskeho a svetského života z prelomu 16. – 17. storočia / Ужгородский рукописный Псевдозонар. Правила монашеской и светской жизни рубежа XVI–XVII вв. *Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae. Vol. V.* Bratislava – Moskva – София – Košice: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Институт российской истории РАН – Кирило-Методиевски научен център БАН – Slovenský komitét slavistov – Centrum spirituality Východ-Západ Michala Lacka – VEDA, vydavateľstvo SAV, 2018. 448 s. ISBN SK:978-80-224-1702-0; RU:978-5-8055-0346-8; BG:978-954-9787-38-2.

Šašerina, Svetlana: Dva ugljanske rukopisy ponaučení a exempliel zo 17. storočia / Две углянские рукописи поучений и притч XVII века. *Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae. Vol. VI.* Bratislava: VEDA, vydavateľstvo SAV – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2019. 656 s. ISBN 978-80-89489-40-4.

Zubko, Peter – Žeňuch, Peter – Lapko, Róbert – Marinčák, Šimon: Slovenský Kalvínsky Žaltár. *Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae. Vol. VII.* Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov, 2020. 432 s. ISBN 978-80-89489-49-7.

MONUMENTA BYZANTINO-SLAVICA ET LATINA SLOVACIAE
Vol. VII.

Peter Zubko – Peter Žeňuch – Róbert Lapko – Šimon Marinčák
Slovenský Kalvínsky Žaltár

Technická redakcia: Martin Žeňuch

Prvé vydanie

Rok vydania: 2020

Počet strán: 432

Vydavateľ: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV a Slovenský komitét slavistov

Tlač: VEDA, vydavateľstvo SAV, Centrum spoločných činností SAV, Dúbravská cesta
5820/9, 841 04 Bratislava

ISBN 978-80-89489-49-7

EAN 9788089489497

ISBN 978-80-89489-50-3 (e-book)

EAN 9788089489503